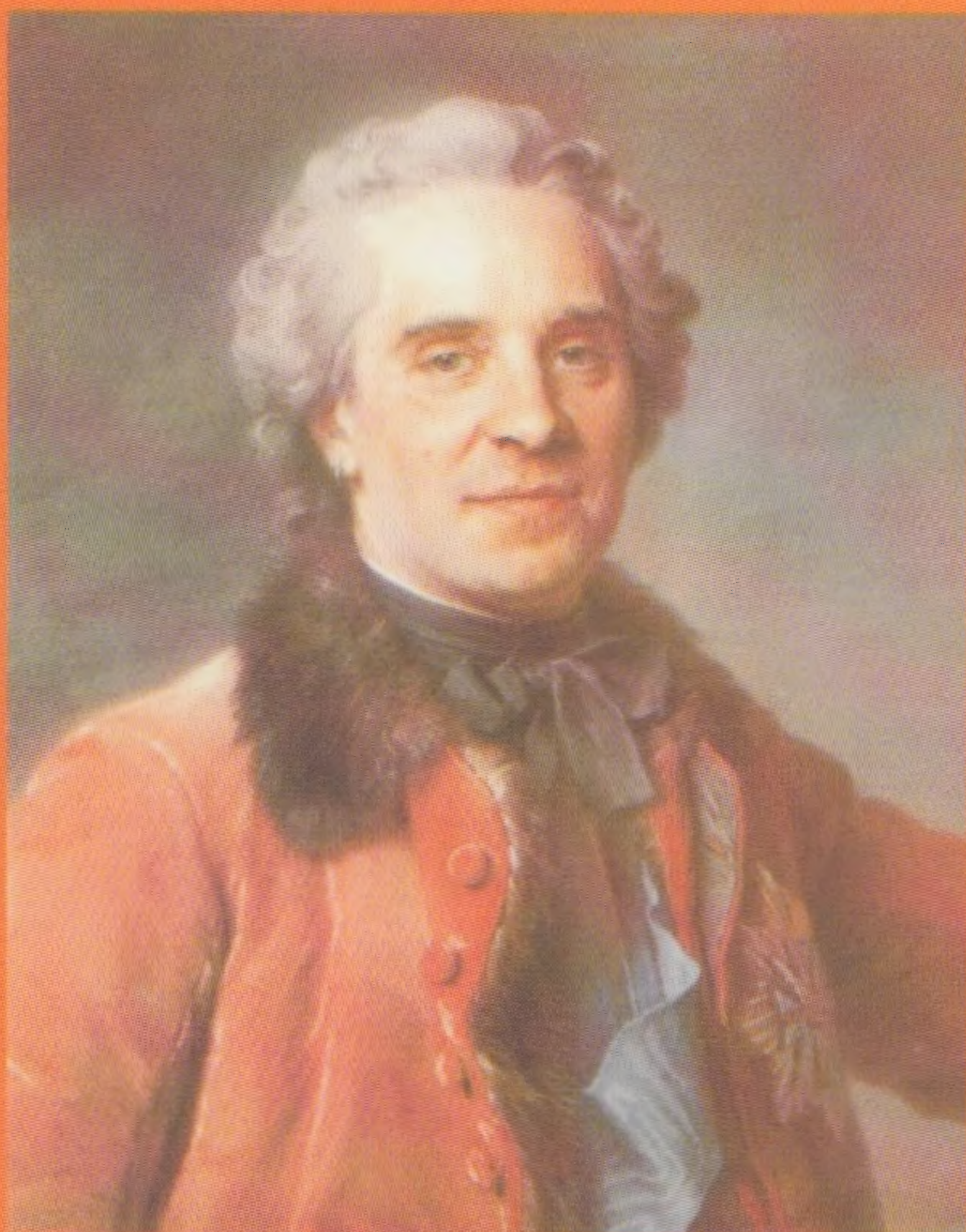

FREDERIC SOULIÉ

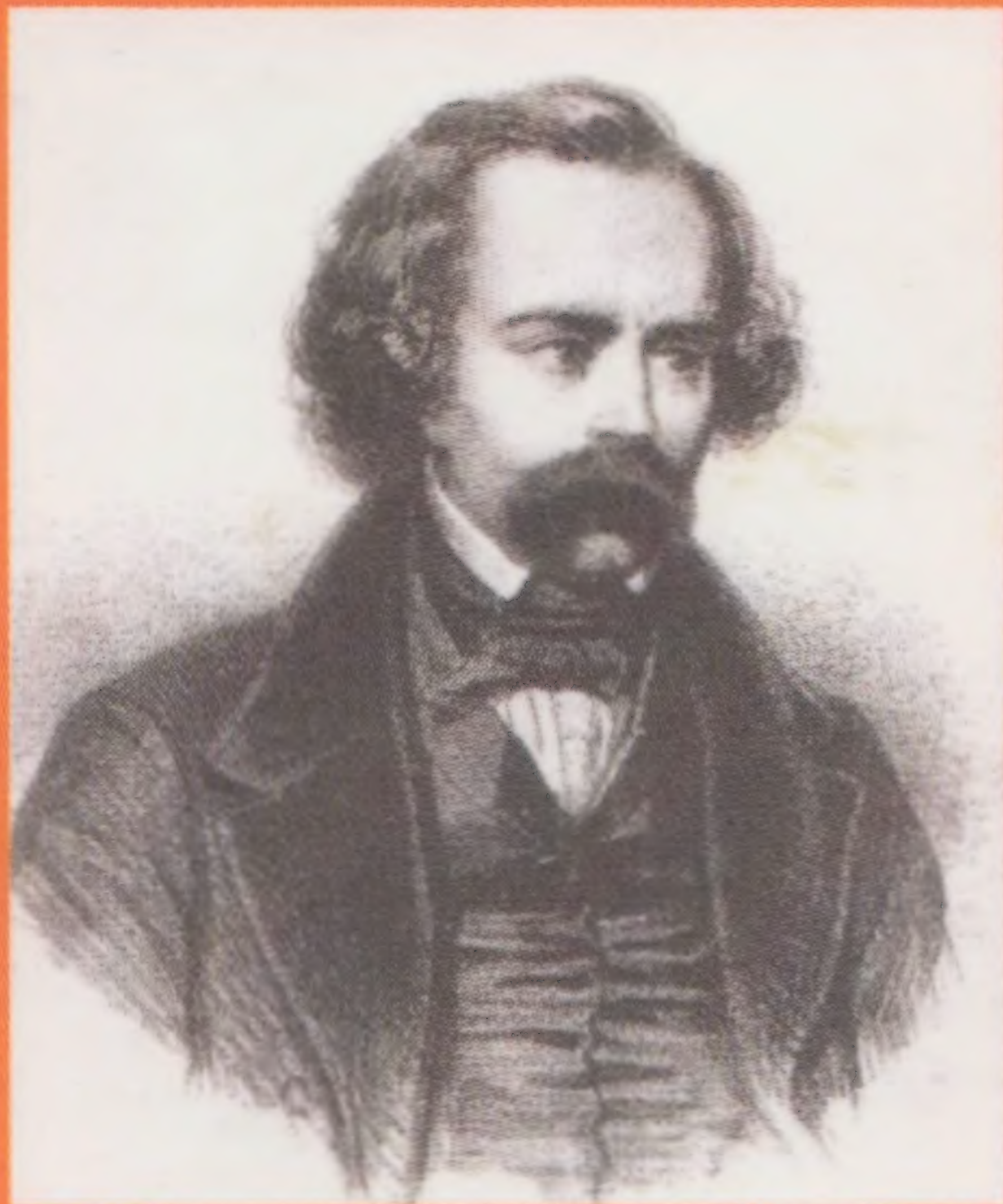
memoriile diavolului

o mică infamie^{**}

Deși este considerat inventatorul genului, Balzac nu s-a numărat printre cei mai celebri scriitori de romane-foileton, ca Frédéric Soulié, iar primul mare succes nu a fost, așa cum s-ar crede, nici *Cei trei mușchetari* al lui Dumas (1844) și nici *Misterele Parisului* (1842) al lui Sue, ci *Memoriile Diavolului* al lui Soulié, publicat în 1837 în *Journal des Debats*.

ISBN (10) 973-21-0788-X

ISBN (13) 978-973-21-0788-1

ISBN (10) 973-21-0781-2

ISBN (13) 978-973-21-0781-2

Biblioteca Pentru Toți

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

SOULIÉ, FRÉDÉRIC

Memoriile diavolului / Frédéric Soulié ; trad.: Teodora Popa Mazilu. - București : Editura Minerva, 2006

4 vol.

ISBN (10) 973-21-0788-X ; ISBN (13) 978-973-21-0788-1

Vol. 2. -ISBN (10) 973-21-0781-2 ; ISBN (13) 978-973-21-078

I. Popa-Mazilu, Teodora (trad.)

821.133.1-31=135.1

**Noua serie a colecției „Biblioteca pentru toți”
apare datorită cooperării dintre
Ministerul Culturii și Cultelor,
Uniunea Scriitorilor din România,
*MEGApress holdings S.A.***

MINERVA S.A.

Redacția și sediul social:

Bd. Metalurgiei nr. 32-44, cod 041833, sector 4, București

O.P. 82 – C.P. 38

Tel.: (021) 461.08.08, 461.08.10; Fax: (021) 461.08.09

www.edituraminerva.ro

Tipărit la *MEGApress holdings S.A.*

FRÉDÉRIC SOULIÉ

---

memoriile diavolului

volumul II – o mică infamie

Traducere de
TEODORA POPA-MAZILU

BIBLIOTECA PENTRU TOȚI • 2006

EDITURA MINERVA • BUCUREȘTI

Coperta colecției: Cristina Dumitrescu

**Ilustrația copertei: Maurice Quentin de la Tour,
*Maurice, Conte de Saxe,
Mareșal al Franței (detaliu)***

**Textul ediției de față este reprodus
după FRÉDÉRIC SOULIÉ, *Les mémoires du Diable*,
Roman, vol. I, Éditions Michel Lévy, Paris, 1856**

**Redactori: Dan-Sorin Manea, Iuliana Voicu
Tehnoredactare computerizată: Liviu Perșea,
Cristina Dumitrescu**

XX

O mică infamie

Tocmai când Luizzi se pregătea să-i răspundă diavolului, privitor la această nouă teorie a sa, valetul lui intră în odaie, îi întinse un bilet și-l anunță totodată pe domnul de Mareuilles. Înainte ca Luizzi să apuce să-i amintească valetului despre ordinul pe care i-l dăduse, de a nu lăsa pe nimeni să intre, acel *dandy* se și ivi în ușa odăii de culcare și arătând cu vârful bastonului biletul pe care Luizzi încă nu-l desfăcuse, strigă râzând:

– Pun rămășag că e de la Laura!

– Nu cred, spuse Luizzi, prost dispus. Fiindcă mi se pare un scris cunoscut, iar eu n-am mai primit niciodată scrisori de la doamna de Farkley. Aruncând o privire către pat, Luizzi observă că fotoliul în care stătuse mai înainte diavolul, acum era gol.

– Ei, unde o fi dispărut?

– Cine? întrebă de Mareuilles.

– Ei, răspunse Luizzi, căruia nu-i veni în minte, pe loc, niciun nume propriu, domnul care era aici mai adineauri ...

– Cred că nu ești în toate mințile, răspunse de Mareuilles. N-am văzut pe nimeni! De altfel, îți cer scuze că te-am deranjat atât de dimineață. Dar ieri, după ce-am plecat de la Operă, mi s-a spus despre hotărârea luată de doamna de Marignon în ce te privește, așa că am venit să stau de vorbă cu dumneata. Află, amice dragă, că mi-ai făcut un mare deserviciu. Știi de ce mă duc la doamna de Marignon; știi că fiica ei e o partidă foarte ispititoare, pe care familia mea a pus ochii de multă vreme. Toate nebuniile pe care le fac, ei bine, le fac cu cea mai mare discreție, ca nu cumva să am vreo neplăcere. Trebuie să-mi dai dreptate că nu e deloc plăcut să fii compromis de nebuniile pe care le fac alții ...

– Pe legea mea, dragă domnule de Mareuilles, zise Luizzi, îmi pare rău că ți-am cauzat unele necazuri. Află că am primit de la doamna de Marignon un bilet, pe care numai o femeie fără bărbat își putea permite să-l scrie. Dacă, în calitate de viitor ginere, vrei să-ți asumi răspunderea insolenței sale, mi-ai face un adevărat serviciu.

– Glumești, domnule baron, îi replică de Mareuilles, râzând. Fiindcă dumneata mai ai încă naivitatea de a crede că o femeie, care te-a văzut o singură dată și-ți și scrie a doua zi, n-a mai făcut acest lucru cu mine sau cu alții.

– Dar biletul nu e de la doamna de Farkley, răspunse Luizzi, din ce în ce mai convins că recunoaște acel scris.

– Ei bine, zise de Mareuilles, dacă nu e de la ea, înseamnă că m-am înșelat și eu o dată și dacă e așa, îți voi cere scuze; dar dacă e de la doamna de Farkley, am să-ți dau un sfat, amice: ca să nu faci din povestea asta un adevărat scandal, să te duci la doamna de Marignon și să-i mărturisești că-ți pare rău pentru tot ce s-a întâmplat și să nu te expui să fii arătat cu degetul, de o femeie care nu merită!

Luizzi nu răspunse; dar luă biletul, îi rupse pecetea și-și aruncă ochii pe semnătură: era de la doamna de Farkley. E greu de exprimat sentimentul de ciudă și de mâhnire care puse stăpânire pe el, când văzu acea semnătură. Dacă ar fi citit mai clar în inima lui, ar fi înțeles că acea femeie nu-i era indiferentă, fie și prin amărăciunea pe care o simțea încercând să justifice părerea proastă pe care o avea lumea despre ea. Citi deci biletul, conceput astfel:

„Domnule,

Mă tem că n-am să pot veni la întâlnirea pe care ți-am dat-o mâine seară, la balul Operei; dacă ții să-ți explic ultimele cuvinte pe care le-am rostit, ți le pot explica acum; așteaptă-mă diseară, la dumneata acasă; voi fi acolo, la ora zece.“

Luizzi căzu pe gânduri și, uluit din cale afară de nerușinarea acelei femei, îi întinse, în tăcere, biletul lui de Mareuilles, care izbucni imediat într-un homeric hohot de râs.

– Asta întrece orice măsură! strigă el. Ei bine, dacă ai încredere în mine, nu sta acasă! Hai să mergem împreună la doamna de Marignon. Am să-i vorbesc pe îndelete despre sacrificiul pe care l-ai făcut pentru ea; ei o să-i placă acest lucru, o să te ierte și totul va fi șters cu buretele.

– Ai dreptate, zise Luizzi, deși mă costă foarte mult că nu-i pot da doamnei de Farkley lecția pe care-o merită.

– Lecția cea mai bună și cea mai crudă, spuse de Mareuilles, este să-i răspunzi c-o aștepți, dar să n-o aștepți.

Luizzi aduse la îndeplinire doar pe jumătate acest sfat, rezervându-și dreptul ca în cursul acelei seri să dea sau nu ascultare și celeilalte jumătăți; cu alte cuvinte, îi răspunse doamnei de Farkley c-o aștepta la

el acasă. Pe măsură ce se întuneca, Luizzi începu a nu mai fi chiar atât de pornit pe doamna de Farkley; își aminti de acea femeie, atât de suavă și de grațioasă, întâlnită la balul Operei; începu a-și face reproșuri că era obligat să sacrifice deșartelor considerațiuni ale lumii, câteva ceasuri despre care își închipuia că trebuiau să fie nu numai plăcute, ci chiar foarte picante. Luizzi era una dintre acele ființe sortite să-și complice viața până și cu cele mai banale întâmplări. Acest soi de oameni face din cea mai neînsemnată hotărâre pe care trebuie s-o ia, o adevărată luptă interioară. Ei stau mult mai mult pe gânduri dacă să treacă pe cealaltă parte a străzii, decât a stat Cezar când a trecut Rubiconul și, fiindcă sunt foarte interesați de această dezbatere cu ei înșiși, socot că fac un lucru deosebit. Așa că baronul petrecu două ceasuri luptându-se cu sine însuși și punând într-o balanță plăcerea, iar în cealaltă considerația. La reputația doamnei de Farkley nu se gândi câtuși de puțin. Nu i se părea cine știe ce crimă ca la toate aventurile scandaloase ale Laurei să mai adauge una în plus. În această luptă pe care a dus-o cu sine însuși, n-a fost vorba, de fapt, decât de lupta egoismului cu vanitatea. Până la urmă, triumfă vanitatea, dar numai pentru că-și închipui că se va bucura de mult mai multă faimă, fiindcă n-o avusese pe acea femeie, decât pentru c-o avusese. Așa că,

la nouă și trei sferturi, ieși din casă și, când pendula bătu ora zece, valetul îl anunță la doamna de Marignon pe domnul baron de Luizzi. E cu neputință de redat efectul pe care-l produse intrarea sa la acea oră: toate privirile se întoarseră mai întâi către pendulă, apoi îl salutară pe Luizzi, aplaudându-l în modul cel mai măgulitor. Femeile îl primiră cu o grație deosebită și cu o atenție neașteptată: doamna du Bergh merse atât de departe cu admirația pentru acea faptă de eroism, încât catadicsi să i-l prezinte pe fiu-său, Anatole-Edgard du Bergh. Doamna de Marignon îi întinse baronului mâna și aproape că-și ceru iertare pentru biletul pe care i-l trimisese; domnișoara de Marignon – care până atunci nu-i adresase niciodată vreo vorbă lui Luizzi – îl consultă, cu o încântătoare familiaritate, asupra noilor albume ce-i fuseseră trimise. Cât despre doamna de Fantan, ei bine, îl rugă pe Luizzi s-o onoreze cu vizitele sale. Această invitație îl mai liniști puțin pe domnul de Mareuilles, speriat de succesul pe care i-l înlesnise el însuși baronului. Așa că nu pierdu ocazia de a-i spune încet:

– Domnișoara de Fantan e o fată foarte tânără, foarte frumoasă și va fi foarte bogată; te rog să reții acest lucru.

Luizzi fu atât de amețit de triumful său, încât trecură două ceasuri fără ca el să simtă altceva decât

bucuria succesului pe care-l repurtase. Niciodată nu și-a ținut capul mai sus și n-a vorbit mai de sus. În timpul celor două ceasuri, a fost într-adevăr regele conversației în salonul doamnei de Marignon: a fost plin de vervă, de spirit, de cuvinte bine alese și frumos rostite. La miezul nopții s-a ridicat și a părăsit – superb, triumfător și plin de sine – acel salon din care în ajun ieșise aproape pe furiș și plin de remușcări. Și asta, din pricină că în ajun încercase să lupte cu societatea, pentru o femeie pe care societatea o respinsese, iar în seara aceea el o jertfise pe acea femeie, punându-i în cârcă o umilință în plus. Acest lucru poate că explică de ce bărbatul este „cel mai crud animal“, cum spune Molière.

Cele câteva minute care despărteau locuința doamnei de Marignon de locuința baronului, nu-i fură suficiente acestuia pentru a-l trezi din beția succesului repurtat; așa că niciodată nu i-a aruncat valetului său pălăria, mănușile și mantia, mai bine dispus ca în noaptea aceea. Luizzi nu era omul care să facă pe înfumuratul față de valetul său; dar, în acel moment, era atât de plin de el însuși, încât i-a strigat acestuia pe un ton cu totul neobișnuit, ba chiar extravagant:

– M-a căutat cineva astă-seară?

– Da, domnule baron, răspunse valetul. V-a căutat o doamnă.

– Într-adevăr, spuse Luizzi, făcând pe miratul, am uitat de ea și zău dacă pricep cum am uitat ... Și ce ți-a spus?

– A zis că așteaptă până vă întoarceți, domnule baron.

– A! făcu Luizzi, pe care această veste îl făcu să-și schimbe brusc și tonul, și siguranța de sine. Și cât timp a așteptat?

– Păi, domnule baron, a așteptat ... până acum, zise valetul; e în odaia dumneavoastră.

– În odaia mea?

– Da, domnule baron. Mă duc să-i spun că v-ați întors!

– De prisos, spuse Luizzi, prost dispus, de prisos! Du-te și să nu vii decât atunci când te voi suna!

Apoi Luizzi intră în odaia lui.

XXI

Al doilea fotoliu. Cine o va vrea, o va avea

Sentimentul care pusese stăpânire pe inima baronului, când acesta deschise ușa, consta dintr-un amestec ciudat de mânie, surpriză și ciudă. Femeia aceea îi umbrea succesul pe care-l repurtase la doamna de Marignon; și mai mult ca sigur că nu rămăsese pentru același motiv pentru care venise. Luizzi se aștepta la o scenă; dar fu mirat când, în loc de o femeie furioasă, cum presupunea că trebuie să fie doamna de Farkley, găsi o femeie plânsă care, atunci când el se apropie de ea, aceasta își împreună mâinile și-i spuse cu o voce disperată:

— Oh, domnule, domnule! Ți-a fost dat să fii ultimul care să mă lovești!

— Eu, doamnă? spuse Luizzi pe un ton foarte degajat. Zău dacă știu ce vreți să spuneți, zău dacă înțeleg cum v-am lovit!

Doamna de Farkley îl privi pe Luizzi, plină de emoție, apoi îi spuse pe un ton liniștit:

– Uită-te bine la mine, domnule! Mă recunoști?

– Vă recunosc, doamnă; sunteți femeia deosebit de frumoasă pe care am văzut-o ieri la doamna de Marignon, pe care am întâlnit-o mai apoi la balul Operei și pe care nu nădăjduiam să am fericirea de a o primi, în noaptea asta, în odaia mea!

– Spune-mi, reluă Laura, care a fost motivul pentru care te-ai așezat lângă mine la doamna de Marignon?

Luizzi își lăsă, cu modestie, ochii în jos și răspunse cu umila impertinență a unui bărbat care nu vrea să se laude cu succesele sale:

– Dar, doamnă, nu cred că trebuie să vi se pară extraordinar dacă un bărbat dorește să vă cunoască!

Auzind acest răspuns, doamna de Farkley se schimbă la față: o paloare cumplită îi acoperi chipul, apoi răspunse cu voce ștearsă:

– Te înțeleg, domnule ... Nu trebuie să mi se pară extraordinar, dacă ... un bărbat, oricine ar fi el, dorește să-mi devină amant!

– O, doamnă!

– Asta e părerea dumitale, domnule, răspunse doamna de Farkley, care abia își ținea lacrimile să nu curgă și abia își stăpânea hohotele de plâns să nu izbucnească. Dar iată că, în urma unei sforțări puternice,

izbuti să se stăpânească, să redevină sigură pe sine și să spună cu o voce de o penibilă veselie simulată:

– Asta e părerea dumitale, domnule; dar nu cred că ți-ai dat seama de cutezanța ei; deoarece presupun că nu știi, a deveni amantul unei femei ca mine, e un lucru foarte primejdios ...

– Nu sunt mai puțin curajos decât altul, răspunse Luizzi, cu un surâs plin de o supremă impertinență.

– Crezi? răspunse doamna de Farkley; ei bine, domnule, îți jur că te-ai înfricoșa, dacă ți-aș accepta propunerile.

– Doriți să-mi puneți curajul la încercare, zise Luizzi; ei bine, puneți-l și veți vedea de ce sunt în stare!

– Ei bine, domnule, zise doamna de Farkley, ridicându-se, voi fi iubita dumitale; dar mai înainte de asta trebuie să știi, ceea ce, de altfel, cred că și bănuiești, că sunt o femeie pierdută!

– Cine spune asta? întrebă Luizzi, încercând să potolească agitația de care fusese cuprinsă doamna de Farkley.

– Eu, domnule, care îndur de ani de zile toate calomniile ale căror victimă sunt. Eu, domnule, care aș vrea să le merit, eu, cea pe care ai ales-o să-ți fie amantă și care-ți va fi, dacă vei mai cuteza să mă vrei ...

Această declarație atât de neașteptată îl luă pe baron pe nepregătite, așa că, timp de câteva minute, se simți foarte încurcat. Doamna de Farkley se așeză din nou și-i spuse, surâzând trist:

– Am știut, domnule, că o să-ți fie teamă.

– Nu cred că ăsta e cuvântul potrivit, zise Luizzi; dar mărturisesc că o bucurie atât de mare și de neașteptată m-a dat gata, că eram departe de a mă aștepta ...

– Minți, domnule, spuse doamna de Farkley; doar că acum o crezi mai greu de realizat.

Luizzi rămase stupefiat; nu-și închipuise niciodată că o femeie ar putea fi atât de nerușinată, încât să-i spună asemenea vorbe în propria lui casă și la o asemenea oră. Rămase un moment tăcut, apoi sfârși prin a spune:

– Zău, doamnă, dacă vă mai înțeleg ...

– Atunci nu-mi rămâne decât să mă retrag; presupun însă, zise ea luându-și mănușile, că ești destul de cinstit ca să afirmi – într-un mod în care să fii crezut – că femeia care a intrat în casa dumitale la ora zece seara și a plecat la ora unu noaptea nu ți-a cedat, așa cum au spus despre ea atâția alții.

Laura se ridică, pregătindu-se să plece, dar abia în acel moment Luizzi înțelese imensul ridicol de care se acoperise în ochii acelei femei. Ghici, de asemenea, că impertinența cu care avusese atâta succes la doamna

de Marignon, va fi socotită drept o prostie de către amicii săi. De altfel, ceea ce fusese o impertinență de bun-gust la zece seara devenise o grosolănie brutală la miezul nopții. Poți să nu accepți întâlnirea cu o femeie frumoasă, dar n-o dai pe ușă afară, când o găsești în odaia ta. Îi luă deci mâinile doamnei de Farkley și, silind-o să se așeze din nou, îi spuse cu o politețe pe care nu i-o mai arătase până atunci:

– Zău dacă știu ce nebunie ne-a apucat pe amândoi! Dumneata ai tot dreptul să fii supărată, din pricină că nu m-ai găsit acasă ... Dar nu există și greșeli care se pot răscumpăra?

În acel moment, baronului îi veni o idee ciudată: ideea pe care își făgăduise s-o pună în practică, dacă o va regăsi vreodată pe doamna Dilois. A o avea pe doamna de Farkley, la ora zece, când venise la el acasă, a o avea ca atâția alții, cărora le cedase sau se dăruise, ei bine, acest lucru nu-l atrăgea; dar a o avea pe această femeie, după ce-i arătase că n-o voia, a o face să creadă într-o pasiune sinceră, aproape nebunească, după ce o insultase, disprețuind-o crâncen, ei bine, acest lucru i se păru lui Luizzi atât de nou, de original, încât merita efortul – mai ales fiind vorba de o femeie atât de abilă ca doamna de Farkley – de a o avea; și, începând din clipa aceea, el o dori, ca și cum ar fi iubit-o. Aceste gânduri, trecând ca un fulger

prin mintea baronului, el reluă, aplecându-se încetîșor către Laura:

– Ei bine, doamnă, ceea ce m-a făcut să te jignesc, să fiu atît de grosolan, de nedemn, de crud, s-a datorat faptului că mi-am dat seama că încep să te iubesc ...

– Dumneata, strigă Laura, care nu-și putu stăpîni o neliniște plină de speranță, dumneata să mă iubești?

– Da, doamnă, reluă Luizzi, exagerându-și rolul, da, doamnă! Și în clipa în care am simțit născându-se în mine această dragoste, am început să tremur, a început să-mi fie frică, așa cum mi-ai spus; căci – tot dumneata mi-ai spus asta – ești o femeie pierdută! Și totuși ești nespus de frumoasă, doamnă, una din acele frumuseți în fața cărora imaginația o ia razna; emană din toată ființa dumitale una din acele atracții inexplicabile care-i fac pe bărbați să ți se culce la picioare, ca niște sclavi. Ești una dintre femeile pentru care-ți dai viața, îți pierzi onoarea și reputația. Iată în ce fel ai pătruns în inima și în gândurile mele: ca o femeie pierdută, dar și ca o femeie pe care aș putea-o adora pînă la a uita de tot și de toate. Ei bine, doamnă, când am simțit că sunt gata să fac orice nebunie pentru dumneata, am dat înapoi, fiindcă această dragoste m-a speriat. O asemenea dragoste, doamnă, o asemenea dragoste trebuie să fie cumplit de geloasă; și nu geloasă pe prezent sau pe viitor, ci pe trecut; ucizi amantul

unei femei care te înșală, poți să-l ucizi și pe cel a cărui amintire îți este odioasă; dar ceea ce nu mai poți ucide, doamnă, este o reputație pierdută, este o viață pe care n-am s-o numesc vinovată, ci rătăcită. Acum pricepi groaza de o astfel de dragoste, pe care trecutul o sfâșie în bucăți și din care zece, douăzeci, treizeci de amanți pot să-și ceară partea? Ar fi un supliciu în fața căruia aș prefera ura dumitale!

În timp ce Luizzi vorbi astfel, doamna de Farkley păli și începu să tremure. Observând acest lucru, baronul reluă mai cu blândețe:

— Ți se par prea brutal, nu-i așa? Ei bine, află că n-aș fi fost deloc brutal, dacă te-aș fi stimat tot atât de puțin cât și ceilalți, dacă n-aș fi văzut în dumneata decât o femeie care nu merită decât o iubire de câteva zile; dacă n-aș fi fost sub puterea acestui farmec care se degajă din ființa dumitale și care în acest moment mă face să rostesc lucruri pe care n-ar fi trebuit să le auzi.

În timp ce baronul vorbea astfel, doamna de Farkley îl privea cu o bucurie plină de teamă și cu o încântare de sub puterea căreia se părea că nu mai are scăpare. Făcând totuși un efort, îi răspunse baronului:

— Armand, nu mă minți? Armand, gândește-te că ții în mână ultima speranță a unei vieți plină de neno-rociri. Armand, gândește-te că dacă mă minți, mă

ucizi! Armand, răspunde-mi cum i-ai răspunde bunului Dumnezeu: mă iubești într-adevăr așa cum ai spus?

– Da, Laura, da, te iubesc, așa cum ți-am spus! E o patimă smintită! O patimă de iad!

– Nu, strigă Laura, nu iadul, ci cerul ți-a inspirat-o! Această dragoste va însemna pentru dumneata fericirea, pentru că nu vei avea de ce roși!

Auzind aceste vorbe, Luizzi fu cât pe-acți să facă o grimasă; dar se așeză repede în fotoliu, pregătindu-se să audă o poveste romanească din care doamna de Farkley avea să iasă albă și curată ca o porumbiță. Dar în loc să continue, doamna de Farkley se opri brusc.

– Nu în seara asta, Armand, nu în seara asta, zise ea cu un accent dulce, trist și fericit; am să-ți spun mâine povestea vieții mele. De altfel, un singur cuvânt va fi de ajuns ca să te lămurească; dar n-am încă dreptul să rostesc acel cuvânt. Pe mâine deci!

Luizzi n-o mai reținu. Se mulțumi să-i răspundă grăbit:

– Pe mâine! Pe mâine! Dar în ce loc?

– Nu aici, răspunse Laura. Dar am să-ți spun unde. Fiindcă, de acum încolo, nu mai pot intra în casa dumată, decât ca baroană de Luizzi!

Armand avu bunul simț să nu izbucnească în râs auzind aceste cuvinte; se abținu până ce Laura plecă,

dar după ce se reîntoarse în odaia sa, nu se putu abține să nu vorbească de unul singur:

– Iată, într-adevăr, ceva care a întrecut orice așteptare! Viclenia mea a obținut un succes zdrobitor! Doamna de Farkley, baroană de Luizzi! Ori eu sunt un foarte bun actor, ori femeia asta mă consideră un mare dobitoc!

Abia apucă să-și isprăvească monologul, când îl văzu pe diavol, așezat în fotoliul din care dispăruse în aceeași dimineață, isprăvindu-și liniștit țigara începută.

– A, iată-te! îi zise baronul râzând, de ce-ai fugit dimineață, de parcă te-ar fi luat dracul?

– Crezi că nu-s destul de plictisit că trebuie să-mi pierd vremea cu tine, ca să mai ascult și discuția ta cu de Mareuilles?

– La urma urmei, ai dreptate, zise Luizzi. Am uitat că el a fost cel care te-a pus pe fugă! Și acum ce faci aici?

– Păi, am venit să-ți spun povestea doamnei de Fantan, pe care, de altfel, tu mi-ai cerut-o.

– Oh, pe legea mea, n-am chef să mai știu nimic! Mai mult ca sigur că iar e vorba de aventuri scandaloase. Am observat că viața femeilor nu e făcută decât din astfel de lucruri. Îți mărturisesc că am cam început să mă satur!

– Baroane, spuse diavolul, ai făcut o mare prostie silindu-mă să vorbesc atunci când nu voiam; bagă de seamă că faci una și mai mare refuzând să mă ascuți, când vreau eu să-ți vorbesc. Iată, e ora unu; ai la dispoziție o oră ca să mă ascuți și o oră ca să ...

– Nu, dragul meu, zise Luizzi întrerupându-l, vreau să dorm; de altfel, nu mai simt nevoia să fiu nepoliticos cu doamna de Marignon și puțin îmi pasă de doamna de Fantan; așa că te rog să mă lași în pace.

Diavolul îl ascultă și Luizzi se culcă, mulțumit ca un negustor care a făcut o afacere bună sau ca un popă de regiment care a izbutit să dea prima împărțășanie unei duzini de vechi cătane.

XXII

Urmarea celui de al doilea fotoliu. Scrisoarea

A doua zi dimineață, când se trezi, Luizzi primi următoarea scrisoare:

„Armand,

Sunt plină de o fericire pe care dumneata nu ți-o poți imagina, sunt fericită că, în sfârșit, l-am găsit pe cel căruia pot să-i spun totul, căruia pot să-i istorisesc toată viața mea. Această bucurie mă amețește, fiindcă am jurat că nu dezvălui această taină, decât celui care se va interesa de mine mai mult decât i-aș fi îngăduit. Când am plecat de la dumneata, mi-am simțit inima plină de o speranță atât de dulce, încât n-am mai avut răbdare să aștept. Așa că ți-am scris. Am așternut pe hârtie o mărturisire stranie, fiindcă nu dau numele celor care sunt implicați în ea. Ascultă-mă deci, Armand, ascultă-mă, dumneata care mi-ai spus că mă iubești. Îți amintești de acea discuție aproape smintită

pe care am avut-o ieri-seară la balul Operei, în care îți spuneam cum o femeie care și-a uitat o singură dată îndatoririle poate fi socotită că și le-a uitat de o mie de ori? Ei bine, astăzi vei afla cum o femeie care n-a greșit niciodată poate fi socotită pierdută, printr-un concurs neașteptat de împrejurări.“

„Hm! Hm! făcu Luizzi, citind această frază, iată o frumoasă întorsătură din condei! Aș vrea totuși ca povestea pe care o citesc să nu fie a cincizecea ediție a operelor doamnei de Farkley, ci să-și fi dat interesul să scrie una inedită pentru mine.“

După această observație, Luizzi se așează cât mai comod în fotoliul său, ca un abonat la un cabinet de lectură, ca să citească ultima nuvelă, povestire sau roman la modă. Această nuvelă, povestire sau roman, începea astfel:

„Știu că sunt fata din flori a marchizului d’Andeli; eu n-am aflat acest lucru, decât în ziua în care nefericirea îmi pătase de-acum onoarea. Nu știu cine e mama mea, iar eu nu-i cunosc decât numele. Mama se trăgea dintr-o familie foarte mare, din Languedoc; s-a măritat foarte tânără cu un bărbat care – silit să urmeze calea armelor – a lăsat-o singură. Atunci avea o fată; dar dragostea față de acest copil nu-i era de ajuns acelui suflet înflăcărat; mama l-a întâlnit pe marchizul d’Andeli, l-a iubit și marchizul a iubit-o, la rândul-i. În

acea epocă, marchizul ocupa o slujbă administrativă foarte mare, în orașul unde locuia mama. Pierzându-și slujba, a fost silit să se despartă de ea, cu șase luni înainte de a mă naște. Mama m-a adus pe lume în coliba unui țăran, unde se ascunsese. Femeia care o ajutase la naștere mă luă și mă încredință unei bătrâne care m-a crescut până la vârsta de cincisprezece ani, fără să-mi spună cine sunt. Zicea că mă găsisese pe pragul ușii și că mă crescuse din milă. Am crezut-o, fiindcă nimic nu mă făcea să bănuiesc că mă minte.

Împlinisem deci cincisprezece ani, când prima fată a mamei se mărită; n-are rost să-ți mai spun cum a aflat de existența mea. Dar, într-o zi, am văzut intrând în cocioaba mizerabilă în care locuiam pe una dintre cele mai frumoase și mai bogate persoane din orașul nostru. În urma unei discuții, din care n-am aflat, din păcate, decât o parte din adevăr, ea mi-a spus că eram fata unei femei din marea aristocrație, din care făcea ea însăși parte, că deplângea greșelile acestei mame, dar că nu avea dreptul s-o condamne. Pe atunci, nu știam ce înseamnă o mamă, nici respectul pe care-l inspiră acest nume și socoteam că numai orgoliul rangului ei o împiedicase pe acea femeie să se intereseze de mine. Judecă și dumneata cât am fost de uimită, când doamna aceea elegantă a adăugat:

— Rătăcirile mamei dumitale n-au luat sfârșit. Rămasă văduvă, și-a dezonorat văduvia, așa cum își dezonorase, de altfel, și căsnicia. A părăsit un alt copil; un alt copil va trăi în mizerie, un alt copil a fost aruncat în brațele nenorocirii, copil care nu va mai găsi poate o femeie tot atât de miloasă ca cea care te-a crescut pe tine. Deci, va trebui să ai grijă de acel copil. E sora ta, așa că fii și mama care-i lipsește. Am să vă dau la amândouă averea ce vi se cuvine!

Și am acceptat, Armand, am acceptat! Prima faptă bună pe care am făcut-o în viața mea mi-a adus și prima nefericire! Aveam cincisprezece ani și eram frumoasă; la cincisprezece ani, nu mai pui la îndoială mila pe care o avusese față de mine o bătrână de șaizeci. Dar cum lumea e cumplit de rea, în loc să vadă că eram o fată cuminte și așezată, mi-au pus în cârcă acel copil; atunci le-am spus și eu că da, eram mama lui și, într-adevăr, m-am purtat cu el ca și o mamă. Din fericire, un om cinstit care locuia în aceeași casă, știa că dusesem o viață curată și că fetița nu putea să fie a mea. Bravă toate cleветirile, închise toate gurile și mă luă de nevastă. Tata, care aflase în sfârșit de existența mea, îl răsplăti pentru acest gest, dându-mi o zestre foarte mare. Așa am trăit o vreme, fericită, aproape stimată, sau mai curând dată uitării de către calomniatori.

Dar iată că o altă întâmplare și mai neobișnuită aduse sau, mai curând, îmi pregăti prăbușirea. Tatăl micii mele surori, tatăl acestei copile pe care o iubeam ca pe fiica mea, cu toate necazurile ce mi le adusesese, tatăl acestei fete deci, zdruncinase liniștea unei alte căsnicii, după ce dusesese de râpă căsnicia mamei mele. Și iată că frumoasa străină care-mi încredinșase cândva o orfană, îmi spuse că acum un tânăr fusese părăsit, așa cum fusesem și eu cu ani în urmă, și că zăcea într-o mizerie de nedescris. Eu, care știam ce însemna o astfel de viață izolată, lipsită de orice afecțiune, am vrut să-i vin în ajutor: l-am adus în casa soțului meu, i-am asigurat o slujbă onorabilă, i-am dăruit o familie. Cea de a doua faptă bună a adus după sine o a doua nenorocire. Un bărbat care ar fi trebuit să-mi mulțumească pentru ceea ce făcusem, un bărbat care ar fi trebuit să-mi spună: «Îți sunt îndatorat, pentru tot ceea ce-ai făcut pentru acest băiat nefericit!» ei bine, tocmai acel bărbat m-a aruncat, prin vorbele sale crude, în gura lumii, care și așa începuse să bârfească pe seama tânărului meu protejat. A făcut o glumă complet deplasată, susținând că orfanul ce-mi fusese dat în grijă îmi era amant. Soțul meu a aflat; onoarea lui ultragiată, mânia sa, nu mai au nevoie de explicații: l-a provocat pe băiat la duel și l-a ucis. După câteva zile, aflând adevărul, i-a cerut socoteală

calomniatorului pentru defăimarea soției sale și pentru sângele nevinovat pe care-l vărsase.“

Ajungând la acest pasaj din scrisoarea doamnei de Farkley, Luizzi rămase năucit. Prea semăna în mod ciudat cu ceea ce se întâmplase la Toulouse! Dar, făcând o socoteală, își dădu seama că nu trecuseră nici două luni de când se jucase, în mod atât de imprudent, cu onoarea doamnei Dilois. Așa că se liniști. Apoi, cum faptele rele au o artă fără pereche de a-și găsi scuze și o artă și mai grozavă de a le condamna pe cele ale altora, Luizzi își zise: „Doamna de Farkley a aflat probabil ce mi s-a întâmplat la Toulouse și vâra acest lucru în propria sa viață, ca să fie cât mai lesne crezută! Dar viclenia ei prea e cusută cu ață albă, ca să mă las păcălit atât de ușor!“

Răsuflând ușurat, își continuă lectura și iată ce citi în continuare:

„Între timp, într-un moment de spaimă, înainte de acel duel fatal, mă apropiasem de cea care-mi spusese cine sunt și cine îmi era tată; în disperarea mea, m-am dus să-i reproșez că-mi pusese în brațe acel copil care-mi adusesese numai necazuri. Dar n-am mai avut ce-i răspunde, când ea mi-a zis:

– Copilul ăsta e sora ta! Copilul ăsta e ... sora noastră!

– Sora noastră! am strigat.

– Da, toate trei suntem fetele aceleiași mame vinovate!

Biată martiră, nefericită soră care nu mai ești, mai am eu oare dreptul să mă plâng de ceea ce am îndurat, eu, căreia tu i-ai povestit mai târziu toate nenorocirile vieții tale? Dar cum în acel moment nu i le știam, am strigat:

– Și ce s-a întâmplat cu cea care ne-a părăsit astfel, la voia întâmplării?

– A plecat din Franța. Și nici nu mai vreau să știu nimic despre ea! Nu știu sub ce nume se ascunde și să ne ferească Dumnezeu s-o mai aflăm vreodată! Dar, reluă ea, ceea ce nu știi încă, ceea ce mi se pare mai cumplit ca orice, e faptul că omul care te-a calomniat e fratele orfanului pe care l-am salvat.

Când m-am întors acasă, am aflat că fusese ucis în duel de către bărbatul meu. Atunci i-am scris – imprudentă – surorii mele acea nefericită scrisoare care a devenit publică. Am fugit din casa bărbatului meu, apoi am aflat că acesta își găsise moartea într-un al doilea duel, știind că eram nevinovată.

Acum ai să mă înțelegi, Armand, ai să înțelegi această scrisoare pe care ți-am scris-o. Nu-ți voi mai aminti de mărturisirile bietei mele surori, fiindcă mi-a spus tot, nefericita! Nu-ți voi spune mai mult; amintiri mult prea dureroase s-ar amesteca în povestirea mea și

astăzi, Armand, nu vreau să mă las pradă unor învinuiri inutile.“

Luizzi se frecă la ochi, nefiind sigur dacă e treaz. Simțea cum sminteala pune, încetul cu încetul, stăpânire pe el. Era ca un om care visează că urmărește niște umbre, dar că nu poate pune mâna pe ele. Se ridică din fotoliu, se plimbă prin odaie, încercând să-și explice ceea ce citise, gata să creadă sau că el era nebun, sau femeia care-i scrisese. În sfârșit, pentru a se smulge din acea stare de năuceală în care simțea cum mintea începe s-o ia razna, încercă să isprăvească scrisoarea, care continua astfel:

„Acum trec la o altă epocă din viața mea. Informat despre nenorocirile mele, tata m-a luat lângă el. M-a dus apoi în Italia și m-a măritat cu domnul de Farkley. M-a pus să-mi schimb până și numele de botez, pentru ca nimic să nu mai amintească lumii nici cine fusesem și nici calomniile cu care mă împrăscaseră. Dar, la Milano, un bărbat din ținutul nostru, un oarecare Ganguernet, m-a recunoscut. După două zile, toată lumea aflase, nu povestea adevărată a vieții mele, ci povestea scornită de răuvoitori. M-au insultat și m-au alungat din mijlocul lor. Bărbatul meu a vrut să mă apere, dar a fost ucis în duelul care a urmat. Acum înțelegi, cred, de ce o femeie, din pricina căreia au pierit doi bărbați și un tânăr – despre care s-a spus că

i-ar fi fost amant – poate fi socotită o femeie pierdută și tratată ca atare. Mă opresc. În seara asta, în seara asta ai să vii să mă vezi, nu-i așa? Va fi și tata de față. Voi obține iertarea dumitale și poate că va consimți să ne spună unde este acum mama. Mi-a spus că trăiește și că va ști el s-o determine să-și ocrotească, de acum încolo, fiica pe care a lăsat-o de izbeliște ... Iubește-mă, Armand, iubește-mă! Ne despart destule lacrimi și, în ciuda făgăduielii tatălui meu, rămâi încă singura mea nădejde,

Laura.“

Luizzi simți cum mintea i-o ia razna; gândurile îi rătăceau prin creier ca o mulțime cuprinsă de amețeală; nu putea nici să și le potolească, nici să și le adune, așa că – într-un moment de disperare – strigă:

– Oh, nu mai pot aștepta atât! Simt că am să înnebunesc!

Apoi, cu o furie fără seamăn, agită clopoțelul. Diavolul nu apăru, în schimb clopoțelul de la ușă păru a-i răspunde ca un ecou. Acel sunet îl făcu să înghețe; rămase nemișcat în fotoliu, când iată că în odaie intră doamna de Farkley.

– Laura! Laura! strigă el, în numele cerului, spune-mi, ce-i cu scrisoarea asta? Simt că-mi pierd mințile! Laura! Cine ești? Și cum te numeai mai înainte?

– Dumneata mă întrebi? răspunse doamna de Farkley, pe un ton de-o ironie subțire. Asta înseamnă că împingi mult prea departe uitarea nedreptăților dumitale!

– Laura, fie-ți milă! Cine ești? Cum te numeai, când ți-a fost încredințat acel copil?

– Mă numeam Sophie. Copiii din flori n-au decât un singur nume!

– Și după ce te-ai măritat?

– M-am numit Sophie Dilois.

– Dumneata? Dar abia acum două luni ... zise Luizzi. Apoi reluă: Nu, nu se poate ... Este ...

Ușa odăii baronului se deschise încet și valetul îi înmână stăpânului său o scrisoare. Armand o deschise și iată ce citi: *„Sunteți rugat să asistați la înmormântarea doamnei de Farkley, care va avea loc luni dimineață ... Februarie 182...”*

Luizzi lăsa să-i scape scrisoarea și se întoarse năucit către femeia care stătea lângă el. I se păru că se topește în aer, ca un abur ușor, apoi în fața ochilor îi apăru chipul diavolului, înarmat cu acel surâs strălucitor care-i făcuse atâta rău. În furia sa, Luizzi vru să se năpustească spre el, dar o putere supraomenească îl țintui locului.

– Ai de gând să-mi explici tot acest mister, diavole? strigă Armand, sufocat de furie și de disperare.

– Explicația e foarte simplă, fiindcă nu-i vorba decât de date și cifre, zise diavolul. În 1795, deci la vârsta de șaisprezece ani, doamna de Cremancé avu o fiică legitimă, pe care o numi Lucy. În 1800 avu o fiică nelegitimă, pe care o numi Sophie. În 1815, devenită văduvă, mai avu o fată din flori, cea pe care ai văzut-o la Sophie Dilois și căreia poți să-i dai tu însuși un nume, pentru că e fiica tatălui tău, nobilul baron de Luizzi.

– Cum, acea copilă e sora mea?

– Da! Și Charles era fratele tău, celălalt copil din flori, abandonat de tatăl tău, virtuosul baron de Luizzi.

– Dar eu m-am întâlnit cu toate aceste ființe – zdravene și sănătoase – acum două luni! Am văzut-o pe Sophie acum două luni și aflu acum că a mai fost măritată o dată, iar eu n-am mai recunoscut-o! Îți spun că toate astea nu-s cu puțință și că tu mă înșeli!

– Stăpâne, azi nu te înșel; dar de înșelat, te-am înșelat!

– Tu!

– Îți amintești de prima zi când ne-am întâlnit și când spuneai că vrei să-ți cruți viața? Sărman nebun, care mi-ai pus-o la dispoziție o dată ...

– Mi-ai spus că mi-ai luat șase săptămâni ...

– Ți-am luat șapte ani!

– Șapte ani!

– Au trecut șapte ani de când a murit Lucy, șapte ani de când a murit Dilois, șapte ani de când a murit fratele tău Charles! Au trecut șapte ani, de când i-ai ucis pe toți trei cu o glumă deplasată.

– Și Laura, Laura? strigă Luizzi, a cărui minte abia mai prididea să înregistreze toate acele jalnice evenimente.

– Laura, spuse diavolul, a murit acum douăsprezece ore. Jignirea pe care i-ai adus-o ieri, i-a dat ultima lovitură. Venise la tine să-ți povestească viața ei pe care n-o înțelesesei; a bănuț de ce nu erai acasă și pentru cine ai sacrificat-o. Au trecut douăsprezece ore de când ai ucis-o!

– Dar femeia care a fost la mine aseară ...

– Eram eu, zise diavolul rânzând. M-a cuprins un fel de milă față de acea femeie și am venit să joc scena care ar fi avut loc, dacă te-ar fi așteptat. Presupun că m-am descurcat destul de bine!

– Și scrisoarea asta?

– E scrisă de mine.

– Ticălos! Ticălos ce sunt! strigă Luizzi. Câte crime, câte crime! Și nu mai pot repara nimic!

– Ba poți, spuse diavolul, mângâindu-l pe Luizzi cu flacăra privirilor sale, ca o cochetă care vrea să convingă un nătărău, ba poți; pentru că îți mai rămân de îndeplinit două datorii de onoare: prima, să veghezi

asupra copilei tatălui tău, pe care nefericita Sophie a dat-o la o mănăstire; și a doua, s-o răzbuni pe Sophie pentru injuria adusă de cele două amice ale doamnei de Marignon, injurie de la care au pornit toate nenorocirile întâmplare. Dar oare vei cuteza să faci acest lucru, stăpâne?

– Oh, dă-mi această putere! strigă Luizzi printre hohote de plâns și strigăte de mânie și voi drege răul prin rău! Fiindcă văd, în sfârșit, că nu mi-e dat să fac bine! Spune-mi, cine sunt aceste femei care au insultat-o cu atâta cruzime pe nefericita pe care eu am ucis-o?

– Păi, povestea uneia dintre ele ți-am spus-o.

– Dar cealaltă? Cealaltă?

– Cealaltă? zise diavolul, legănându-se, cea a cărei poveste am vrut să ți-o spun noaptea trecută, la ora unu, când Laura mai trăia încă și când credeam că te interesa soarta ei?

– Ei da, povestea acelei femei, strigă baronul.

– Crezi că povestea asta te-ar fi făcut să alergi la Laura ca să-i ceri iertare și te-ar fi determinat s-o aperi și s-o salvezi, poate, din disperarea în care căzuse?

– Da, răspunse baronul cu glas pierit, da ... Vorbește, vorbește ...

XXIII

Cel de al treilea fotoliu

Diavolul se așeză, ca și cum s-ar fi pregătit să înceapă o lungă povestire, apoi spuse pe un ton degajat:

– Doamna de Fantan se numea, în 1815, doamna de Cremancé ...

– Vai, mama ei! Era mama ei! strigă Armand, cuprins de un tremur ciudat la gândul că putuse vedea cu ochii lui o atât de mare perversitate.

Diavolul începu să râdă, dar Luizzi – zdrobit și cuprins de slăbiciune – simți cum îi vâjâie capul, cum îl lasă inima și căzu leșinat.

XXIV

Servitorii cei buni

Începând din clipa aceea, Luizzi rămase leșinat timp de treizeci și șase de zile. Ceea ce era cam mult, fără să mănânce nimic, așa că, prima senzație pe care o încercă atunci când își veni în fire fu o foame cumplită. Vru să sune; dar nu putu să-și miște nici mâinile, nici picioarele. „Hait, își zise el, iar sunt bolnav; și totuși, am impresia că nu m-am aruncat pe fereastră, ca prima oară; cred că trebuie să fie o amorțeală generală.“ Baronul făcu o nouă mișcare și abia atunci băgă de seamă că era legat solid de pat. Chemă pe careva, cu voce slabă, dar nu apăru nimeni. Doar o femeie, la căpătâi, care muia un corn bine rumenit într-un pahar cu vin dulce, se ridică încetișor, îl privi, înghiți o bucată de corn, sorbi un gât de vin, apoi se așeză liniștită la locul ei; își puse paharul alături, luă un roman și începu să citească, îngăimând

fiecare frază. Dacă ar fi putut, Armand s-ar fi frecat la ochi ca să se convingă că e treaz. Dar, după expresia femeii cu cornul și vinul, era „ermetic” legat.

– Pierre! Louis! strigă baronul. Louis! Pierre!

Câteva hohote de râs, însoțite de un zgomot de pahare, au fost singurele răspunsuri date baronului.

– Louis! Pierre! Pungașilor, să vină careva încoace! strigă Luizzi cu putere.

– Dumnezeuule, cât e de plicticos! murmură femeia.

Și, fără să se deranjeze, luă un burete enorm, pe care-l muie într-un lighean cu apă ca gheața și i-l aplică, cu putere, lui Armand pe față. Leacul avu succes, căci îl făcu pe baron să reflecteze. „Bun, își zise el, am fost bolnav, mai mult ca sigur că am avut o congestie cerebrală. Dar trebuie să mă fi vindecat complet, deoarece nu mai simt decât puțină oboseală și niciun pic de dificultate în a gândi. Îmi amintesc perfect tot ce mi s-a întâmplat, pot istorisi totul de la un capăt la celălalt.”

Și, numărându-și amintirile în sinea lui, ca un cerșetor care-și numără averea pe degete, se trezi vorbind cu glas tare.

– Îmi aduc aminte foarte bine: doamna de Fantan e de fapt doamna de Cremancé; Laura e doamna Dilois; a murit nefericita, eu am ucis-o! Oh, diavole, diavole!

– Hait, bodogăni infirmiera, iată că iar îl apucă! Și, la rândul-i, strigă: Domnule Pierre! Domnule Pierre!

Pierre apăru îmbrăcat în halatul de casă al stăpânului său, muindu-și un biscuit de Reims într-un pahar cu șampanie.

– Ce s-a întâmplat, doamnă Humbert? întrebă el, clătinându-se și bâlbâindu-se.

– Cred că trebuie să trimiți să caute niște lipitori. Doctorul Crostencoupe mi-a recomandat în mod special, în caz că iar delirează, să-i aplic șaizeci de lipitori pe stomac și să-i reînnoiesc „sinapisul“, pe șolduri și pe tălpile picioarelor!

– Ia să mă scutească doctorul ăsta cu lipitorile și cu muștarul lui! zise valetul. Știe că baronul are bani și e în stare să-i mănânce pe toți, îmbogățindu-se și pe el, și pe spițer!

– Sănătatea nu costă niciodată prea scump, domnule Pierre, e cel mai important bun de pe pământ, răspunse doamna Humbert.

– Mi-e indiferent, zise Pierre, dar prefer să fiu bolnav toată viața, decât să dau treizeci de bănuți pe o lipitoare scârboasă!

– Vezi bine că cel care scrie rețetele e doctorul Crostencoupe. Ultimul bolnav singur, pe care l-am îngrijit, mi-a dat treisprezece franci. E adevărat că

răposatul nu era decât un pârlit de misit, care dăduse de trei ori faliment.

– Mi se pare că baronul e liniștit. N-ai putea să-l scutești de lipitori?

– Cum? Îți spun că delirează! Iar a început poveștile cu damele alea, știi dumneata! De altfel, ceea ce e cumpărat, e bun cumpărat. Nu pot să-l păgubesc pe spișer de marfa lui!

– Nu ți-am zis să-i cruți punga baronului, ci pielea lui. Are pânțele și stomacul ciuruite ca o strecurătoare veche. Mai să crezi că a avut nu vărsat de vânt, ci ... vărsat de lipitori! Pune-i-le la socoteală, dar nu i le mai pune pe burtă!

– Aș urma cu dragă inimă prescripția dumată, domnule Pierre, dacă, mâine, doctorul Crostencoupe n-ar băga de seamă. Dar va căuta găurile ... Și, fiindcă tot veni vorba despre asta, să iei în loc de șaizeci, o sută de lipitori, pentru că sunt și unele care nu mușcă.

– Și pe care le iei dumneata, doamnă Humbert, ca să le folosești la alți bolnavi ...

– Ei, na! doar n-ai fi vrând să le las să se plimbe pe aici cu bastonul în mână?

– Zi mai bine, doamnă Humbert, că mi-a venit o idee ...

– Despre ce anume e vorba?

– Spune-mi, dumneata care le folosești atâta la bolnavi, ai văzut vreodată lipitori făcând dragoste?

– Ce-ar fi să taci din gură, prostovane! zise doamna Humbert, făcând pe mironosița. Du-te și-mi cumpără ce ți-am spus, iar când te întorci, adu-mi și un păhărel de vin cu un biscuit. Simt un gol cumplit în stomac.

– Nu vrei șampanie?

– Mulțumesc, nu-mi place vinul spumos, mă arde la stomac. Dă-mi tot din ăla de care mi-ai mai dat.

– Bordeaux?

– Da, Bordeaux.

– Ai gusturi cam ciudate, e un vin care te turtește.

– Apropo de asta, vezi să nu uiți de cafea. Simt că dorm din picioare ...

– Mă rog, mă rog, o să-ți dau tot ce-mi ceri. Am să-ți aduc chiar eu vinul și cafeaua, fiindcă pe Louis am să-l trimit la spițerie.

– Vizitiul? Dar e beat mort încă de dimineață!

– Trebuie să-l iei așa cum e. N-avem ce face! De altfel, să știi că niciodată nu conduce mai bine, decât atunci când e beat mort!

– Văd că pe dumneata vinul nu te turtește, fiindcă ești totuși politicos.

– Eu? Nu cumva crezi că eu sunt beat!

– Cătuși de puțin. Ai niște ochi care strălucesc ca felinarele de la poartă.

– Ca să te pot vedea mai bine, doamnă Humbert, zise valetul, apropiindu-se de infirmieră care, contrar obiceiului, nu era nici prea bătrână, nici prea urâtă. Treizeci de ani, rotunjoară și bine hrănită. Era mai mult decât merita domnul Pierre.

– Bine, bine, domnule Pierre, vinul te-a făcut cam tandru.

– Ah, dacă ai vrea să fii și dumneata un pic ...

– Și domnul Humbert ce va zice?

– Da' ce, chiar există un domn Humbert?

– Îți place sau nu, dar află că există! De ce crezi că mă cheamă doamna Humbert?

– Nu te supăra! Sunt atâtea doamne fără bărbați ...

– Tot ce se poate! Dar eu nu fac parte din categoria asta, pricepi, domnule Pierre?

– Și asta împiedică un anumit lucru, doamnă?

– Vrei să trimiți după lipitori, bădărane? Dacă începi să-mi vorbești iar ca mai adineauri, îți pun o lipitoare pe vârful nasului.

– Caraghiosule! strigă Luizzi iritat.

Acest cuvânt stăvili brusc atacurile amoroase ale valetului. O clipă rămase interzis, apoi începu să râdă, zicând:

– Sunt un prost! Am uitat că e nebun!

– Are mai mult bun-simț decât dumneata! Iaca, sună de miezul nopții, spițerul închide, iar eu nu voi avea lipitorile!

Pierre ieși, trimițând, pe vârful degetelor, o sărutare doamnei Humbert.

Cititorii noștri se vor mira poate de tăcerea lui Luizzi în timpul acelei discuții; dar cititorii noștri să nu uite că nu era prima dată când Luizzi se afla într-o asemenea situație, având îndărătul său o existență lipsită de orice amintiri. Buretele înghețat ce-i fusese aplicat pe față și amenințarea imediată a celor șaizeci de lipitori, îl avertizaseră, în suficientă măsură, că va fi tratat ca un nebun. Înțelese, de asemenea, că în ignoranța în care se afla, privitor la cele întâmplătoare după ultima sa întrevvedere cu diavolul, putea spune unele lucruri care să dea, într-adevăr, impresia că-și pierduse mințile. Preferă deci să tacă și, jumătate reflectând, jumătate ascultând ce se discuta, încercă să iasă din situația jenantă în care se afla. Socoti favorabil momentul când se găsi singur cu doamna Humbert. Și, pentru a-i dovedi că-și venise în fire, începu să-i vorbească pe un ton lipsit de vlagă:

– Doamnă Humbert, mi-e sete ...

– Dumnezeule, ce burete de om! Nu sunt nici cinci minute de când ți-am dat să bei!

– Ba să avem iertare, doamnă Humbert, replică slab Luizzi, au trecut mai mult de cinci minute, căci, iată, o jumătate de ceas ai vorbit cu Pierre.

– Iaca! făcu doamna Humbert, luând o lumânare ca să-l vadă mai bine pe baron. Iaca, mai să zici, auzindu-l vorbind astfel, că i-au venit mințile la cap!

– Mi-am recăpătat întreaga judecată, doamnă Humbert. Și, ca dovadă, te rog să-mi dezlegi unul dintre brațe ca să mă ajuți să beau.

– Mda, zise doamna Humbert, aceeași poveste ca și alaltăieri: ca să-mi arunci ceaiul în nas și să-mi smulgi boneta nouă-nouă, care mă costase șaisprezece franci. Hai, bea și taci din gură!

– Îți jur, doamnă Humbert, îți jur că n-am să-ți fac niciun rău, fiindcă acum sunt întreg la cap.

– Foarte bine, foarte bine, zise infirmiera, mai întâi bea și apoi dormi.

– Ce s-a întâmplat? întreabă Pierre, intrând cu câte o sticlă sub fiecare braț, cu o salatiară plină într-o mână și cu o farfurie cu biscuiți în cealaltă.

– S-a întâmplat, zise doamna Humbert, întorcându-se chiar în momentul în care se pregătea să-i dea bolnavului o ceașcă de ceai, că baronul se află într-unul din momentele sale de luciditate și mi-a cerut să-l dezleg.

– Să nu cumva să faci asta, zise Pierre, ar trebui să-ți aduci aminte ce-a făcut ultima oară și cât ne-am

chinuit până ce l-am urcat din nou în pat; în ce mă privește, știu c-am încasat, pe puțin, o duzină de picioare zdravene în fund!

– Și ai să mai încasezi și altele, caraghiosule, după ce mă voi da jos din pat! zise Luizzi cu mânie.

Valetul se așază la picioarele patului stăpânului său, continuând să țină cele două sticle la subțioară, salatiara într-o mână și biscuiții în cealaltă. Îl privi pe baron cu un rânjet de om beat și-i zise:

– Asta în loc de bacșiș. Mulțumesc!

– Ticălosule! strigă baronul, făcând un efort violent să se ridice.

Fără să vrea, lovi ceașca pe care i-o întindea doamna Humbert și o răsturnă. Infirmiera strigă furioasă:

– Cred că ai înnebunit, ca să tachinezi astfel un biet smintit! Era ultima ceașcă de ceai pe care-o mai aveam și trebuia să-mi ajungă să-i dau să bea din ea până dimineață. Acum trebuie să mă duc să-i fac altul sau să-l las să rabde de sete.

– Ei drăcie, să rabde! strigă Pierre.

– Dumitale ți-e ușor să spui asta, dar va urla de sete toată noaptea, iar eu nu voi putea să mă odihnesc câtuși de puțin. De altfel, nici nu-i cine știe ce lucru mare, ceainicul clocotește pe foc, așa că mă duc să-i fac ceaiul.

– Un moment, zise Pierre, apa dumitale fierbinte ne trebuie ca să topim bucata asta de zahăr!

– Și ce să facem cu ea? întrebă doamna Humbert.

– Păi, în afară de cele două sticle de Bordeaux, am adus și niște coniac, cu care o să facem un puncu de toată frumusețea, pe care, deh! n-o să-l mâncăm cu furculița.

După o vreme, doamna Humbert, întorcându-se, scoase un țipăt.

– Dumnezeule, Pierre, cât ești de prost! Nu stinge chiar toate lumânările, că mi se face frică!

Valetul, vrând să-i facă o farsă, stinsese mai toate lumânările și se aplecase peste flacăra verzuie de deasupra puncului. Chipul său, luminat astfel, căpătase o tentă verzuie și modul cum se strâmbase pentru a da și mai multă savoare farsei sale, îl făcu să capete un aspect înfricoșător. Speriată, doamna Humbert spuse:

– Gata, Pierre, ajunge, aprinde lumânările!

– Eu nu sunt Pierre, zise el cu voce răgușită, sunt diavolul!

– Diavolul? strigă Luizzi, a cărei imaginație zdruncinată de o boală îndelungată putea să se preteze lesne la o scenă care pentru el nu avea nimic nefiresc.

La această întrebare a baronului, valetul și infirmiera scoaseră un strigăt și se aruncară unul în brațele

celuilalt, în vreme ce Luizzi, în delirul său, continua să strige:

– Diavole, vino încoace! Îți poruncesc să vii!

– Ai făcut-o lată, zise doamna Humbert, tremurând. L-ai readus în starea proastă de acum opt zile! Începe să-l strige pe diavol ca un turbat!

– Ar fi fost nostim, zise Pierre cu o voce pe care se străduia să și-o facă nepăsătoare, ar fi fost într-adevăr nostim dacă diavolul ar fi apărut.

– Haide, isprăvește, zise doamna Humbert, aprinzând lumânările, în timp ce Pierre turna punciul fierbinte în pahare.

– Ține, zise el, întinzându-i femeii un pahar, și bea-l ca să-ți mai vii în fire!

– Nu mai fă atâta pe curajosul, fiindcă ești alb ca varul. Mai dă-mi un pahar de punci. M-am speriat atât de tare când baronul s-a apucat să-l cheme pe diavol, încât mi s-au muiat picioarele și-mi tremură și acum!

Între timp, năuceala care-l apucase pe baron, se risipise, în fața spaimii infirmierei și a valetului.

– Și totuși, reluă doamna Humbert, treaba asta a făcut-o în tot timpul bolii ...

– E și asta un fel de nebunie, zise Pierre, să-ți închipui că diavolul e la ordinele tale!

– Ehei! eu am văzut lucruri și mai dihai ca ăsta, zise infirmiera. Am slujit un an întreg o tânără din

Gasconia, care-și închipuia că făcuse un copil și că fusese închisă timp de șapte ani într-o hrubă ...

În ciuda hotărârii sale de a tăcea, Luizzi fu atât de surprins auzind acest lucru, încât strigă:

– Nu e vorba de Henriette Buré?

Infirmiera se trase speriată îndărăt, încât Pierre o întrebă:

– Ce ai?

– Așa se numea fata ... Dar de unde știe stăpânul dumitale de treaba asta?

– Ei, o fi și el gascon și o fi auzit povestea, în ținutul său. Lasă-l în pace și povestește-mi și mie istoria asta.

– Păi nu știu nimic altceva, decât că a fost adusă acolo de un bărbat din familia ei. Fata era foarte blândă și nu făcea altceva decât să-și scrie povestea vieții, de dimineață și până seara.

Ceea ce auzi îi pricinui baronului o adevărată spaimă; înțelese că, învinuind pe cineva de nebunie, puteai să-l împiedici să dezvăluie anumite crime, până în pragul mormântului. Se gândi că el însuși era considerat smintit și că poate existau în jurul lui oameni interesați să acrediteze această părere. Recunoscu faptul că tocmai scăpase dintr-o boală, unde delirase vreme îndelungată. Poate că, în timpul bolii, istorisise cuiva povestea doamnei du Bergh și a doamnei de

Fantan. Și dacă zvonul ajunsese la urechile celor două femei, se putea foarte bine ca ele să pretindă că era nebun.

Tăcerea care urmase după răspunsul doamnei Humbert, îi dăduse lui Luizzi timp să reflecteze la toate aceste lucruri. Acum, tăcerea fusese înlocuită de mestecatul biscuiților muiați în punci, după care Pierre zise:

– Mi se pare cât se poate de ciudat ca cineva să-și piardă așa, tam-nesam, judecata ...

– Stăpânul dumitale n-a dat semne de nebunie înainte de aceste șase săptămâni?

– Nu, zise Pierre. De altfel, nu sunt decât de puțină vreme în slujba lui și știu că era la fel ca toată lumea; atâta doar că, atunci când se închidea în odaia lui, avea obiceiul să vorbească singur.

– Și asta nu ți-a dat de gândit?

– Pe legea mea, nu, pentru că tocmai plecasem de la un deputat care-și petrecea toată ziua în fața unei oglinzi mari, așezată în fața unei mici tribune, pe care poruncise să i-o ridice în salon ca să exerseze în privința elocinței.

Luizzi, văzând că discuția se depărtează de la subiectul care-l interesa pe el, vru s-o readucă pe același făgaș și ceru de băut.

– E însetat rău în seara asta! zise infirmiera, prost dispusă.

– Cu ceaiul pe care i l-ai fi dat, i-ar fi trecut setea! Dar, din păcate, s-a vărsat peste draperia de la pat!

– Într-adevăr! Am uitat să-i fac altul! Și acum iată că nu mai am apă caldă și trebuie să fac iar focul!

– Nu te deranja, doamnă Humbert! Lasă că fac eu treaba asta! Unde e ceaiul pe care trebuie să-l pun în apă?

– Pe șemineu, în stânga, lângă clopoțelul acela de argint, care are o formă atât de ciudată.

La aceste cuvinte, Luizzi își ridică puțin capul și-și zări talismanul. Primul sentiment a fost de satisfacție; dar, încet-încet, reflectând la situația în care-l aduseseră confidențele diavolului, se jură să nu mai apeleze la el. În timp ce Pierre îi pregătea ceaiul și doamna Humbert continua să-și bea punciul fierbinte, intra vizitiul, cu un borcan într-o mână și cu un uriaș pachet cu semințe de muștar în cealaltă. Această priveliște îl înfricoșă pe baron atât de tare, încât îi veni pe loc ideea să se prefacă brusc că doarme. Și pentru ca această comedie să fie cât mai perfectă, încercă chiar să sforăie ușor.

– Hei, făcu Pierre, reîntorcându-se, cred că trage să moară. Auziți-l cum horcăie!

– Chiar așa și e! zise vizitiul, apropiindu-se de pat.

– Nu se poate! spuse doamna Humbert, ridicându-se cu greu de pe fotoliu.

– Ba nu mă mir deloc, zise Pierre, care veni, la rândul lui, să-l examineze pe bolnav; au trecut mai bine de opt zile, de când o tândălește așa! Ia-i pulsul, doamnă Humbert!

Doamna Humbert se apropie pe trei cărări de pat și, afumată bine de punciul băut, în loc să-i ia pulsul în mod normal, i-l luă apăsând cu degetul pe dosul mâinii. Nesimțind artera pulsând, fiindcă nu avea cum s-o simtă tocmai acolo, declară cu un aer doctoral:

– Pe legea mea, cred că s-a dus ...

– Odihnească-se în pace! zise Pierre, acoperindu-l cu cearșaful pe față. Sunt un om făcut!

– *De profundis*, răspunse vizitiul pe nas, caii au mâncat tot fânul și tot ovăzul.

– Un moment, zise doamna Humbert. Aici, eu răspund de tot. Să nu vă atingeți de nimic, fiindcă lucrurile pot fi recunoscute. De bani, da, nu mă dau în lături!

– Numai că bani n-are în casă, zise Pierre.

– De unde știi tu? întrebă vizitiul. Ai cotrobăit prin comode și prin secrete?

– Ți-am spus că știu că n-are bani în casă!

– Bine, bine, zise vizitiul. Comisarii de poliție ce treabă crezi că au? Ori îmi dai imediat partea mea, ori mă duc la judecată și ciripesc.

– Păi atunci am să te întreb și eu cum naiba de-au putut mânca doi cai, în șase săptămâni, șase sute de legături de fân și douăzeci de saci cu ovăz.

– Pierre are dreptate, zise doamna Humbert; el nu se amestecă în afacerile grajdului, așa că nu te amesteca nici dumneata în treburile din casă ...

– Cât îți dă la sută ca să-i iei astfel partea?

– Nu-mi dă nimic, pricepi? Dar eu sunt o femeie cinstită și n-am luat niciodată, decât ceea ce mi-au dat bolnavii. Domnul Pierre e martor că, mai adineauri, răposatul mi-a oferit o jumătate de duzină de tacâmuri de argint, ca să mă răsplătească pentru că l-am îngrijit bine.

– A scris asta undeva? întrebă Louis.

– Nu, pentru că a fost tot timpul „ermetic“ legat de pat.

– Ei bine, zise vizitiul, dacă n-ați mâncat niciodată până acum decât cu argintărie din asta, păi, de-acum încolo, vă asigur c-o să vă mâncați supa cu degetele!

– Într-adevăr, zise Pierre, am fost niște proști că nu i-am dat ideea să facă un testament în favoarea noastră; pun rămășag că ne-ar fi lăsat la fiecare câte o rentă serioasă.

– Tot ce e posibil, zise Louis, treaba e cam tâmpită, dar acum nu se mai poate face nimic, așa că să nu ne mai gândim la asta, ci să încercăm să ne aranjăm între noi, ca niște oameni cinstiți ce suntem.

– Fie, zise Pierre, să ne așezăm colo și să discutăm încet, ca să nu ne audă rândașul.

Luizzi auzi cum se mișcau scaunele pe care luaseră loc cei trei interlocutori, în jurul mesei, apoi ciocnitul paharelor îl înștiință că cinstitul cu puncte reîncepuse.

– Hai, fii cinstit, Pierre, zise Louis, și spune-ne cât ai găsit în secreter?

– Zece mii cinci sute de franci, răspunse valetul, niciun bănuț în plus. Dar tu cât fân și cât ovăz ai găsit în hambar?

– În valoare de o mie o sută douăzeci și doi de franci.

– Nu e prea mult, zise doamna Humbert.

– Drace, strigă vizitiul, fiecare să aducă atât cât a găsit.

– Pe legea mea, pentru un om care a avut milioane, n-ați prea moștenit cine știe ce!

– E adevărat, zise Louis, că un testament ne-ar fi făcut bogați. Oare să nu existe niciun mijloc de a încropi noi unul?

– Eu nu prea știu să scriu chiar atât de bine, zise Pierre; de altfel, domnul avea un scris foarte neciteț și caraghios.

– Ai ceva pe aici scris de el? întreabă doamna Humbert.

– Nu cred, răspunse valetul; n-am văzut scrisul domnului, decât atunci când îmi dădea să duc cuiva câte un bilet ...

– Nemaipomenită șmecherie! zise Louis, izbind cu pumnul în masă. Adică, dacă eu am avut niște părinți neghiobi, care nu m-au învățat nici măcar să scriu, să pierd, din pricina asta, o avere?

Cu toată groaza pe care o simțea Luizzi auzind acea discuție, ideea testamentului îi dădu o speranță. În clipa în care Louis izbi cu pumnul în masă, el scoase un lung oftat; speriați, cei trei interlocutori ascultară cu atenție.

– Louis, Pierre, șopti baronul.

– N-a murit, își spuseră încet cei trei, iar Pierre, care era cel mai sigur pe picioarele sale, se duse să tragă cearșaful de pe fața stăpânului său.

– Ah, tu ești, dragă Pierre, zise Luizzi, de parcă atunci s-ar fi trezit din leșin. Unde mă aflu și ce mi s-a întâmplat?

– Iaca, zise încet doamna Humbert, s-ar zice că i-a revenit judecata.

– Cine e doamna aceasta? îl întreabă baronul pe Pierre.

– Sunt infirmiera dumată, zise doamna Humbert.

– Deci, mă aflu de multă vreme în primejdie, zise baronul.

Servitorii se priviră între ei, nefiind prea siguri dacă stăpânul se însănătoșise sau ba.

– Păi, zise Louis, iaca, sunt șase săptămâni de când stați în pat, domnule baron.

– Și de atâta vreme mă vegheați în fiecare noapte, dragii mei?

– Da, domnule, zise Pierre, de când v-ați îmbolnăvit, nu ne-am mai culcat decât ziua.

– Veți fi răsplătiți pentru zelul vostru, zise Luizzi, fie că mă fac bine, fie că mor, căci mă simt din ce în ce mai slăbit.

– Eu am fost să caut lipitori; dacă domnul dorește, putem să i le punem ...

– Cred că e de prisos, zise Luizzi. Înainte de orice, aș vrea să-i scriu câteva rânduri notarului meu.

Servitorii se priviră între ei.

– Nu mă tem de moarte, reluă Luizzi; dar, în sfârșit, nu știi ce ți se poate întâmpla și socot că e necesar să fac puțină ordine în afacerile mele. N-am să vă uit nici pe voi, dragii mei, n-am să vă uit ...

Șiretenia lui Luizzi avu succes, oricât de grosolan a fost ea jucată. Dorința baronului fu imediat îndeplinită. Observă totuși că Pierre și doamna Humbert țineau un conciliabul în șoaptă, în vreme ce Louis pregătea cerneala și hârtia. O nouă spaimă îl cuprinse pe baron. Nu trebuia să se teamă că dacă aduceau un notar și făcea un testament în regulă, în favoarea lor, cei trei ticăloși, odată intrați în stăpânirea averii, n-aveau să-i facă seama? Așa că începu a-și frământa creierul, cum să prevină noua primejdie care-l păștea.

– Păi văd că domnul baron nu scrie, zise Louis.

– Cum să scrie, se dumiri Pierre, dacă are mâinile legate?

Și imediat, apropiindu-se de pat, dădu la o parte cuverturile și tăie legăturile cu care fuseseră legate brațele baronului. Luizzi își scoase mâinile afară din pat, cu o bucurie de copil. Dar bucuria i se potoli pe loc, văzând în ce hal de slăbiciune îi erau brațele. Bolnavul, al cărui chip se topește pe zi ce trece și care urmărește, zilnic, în oglindă, ravagiile bolii, își dă mai greu seama de schimbarea produsă pe chipul său. Dar cel care se vede după o lungă perioadă de timp, acela simte o groază care e mai cumplită decât însăși boala. Așa s-a întâmplat și cu Luizzi. Abia și-a văzut brațele, că a și strigat cu o voce speriată:

– O oglindă! Dați-mi o oglindă!

Slugărnicia josnică ce luase locul, în inima servitorilor săi, indiferenței de care dăduseră dovadă mai înainte, nu rezistă la această dorință a baronului și doamna Humbert îi dădu lui Luizzi o oglindă și-l ridică în capul oaselor. Când își văzu chipul palid, barba lungă, părul ciufulit, ochii rătăciți și strălucind de febră, nasul subțiat, buzele albe, rămase un moment nemișcat, contemplându-se; acel pretins curaj cu care eroul nostru se credea atât de înzestrat, dispăru brusc și, plin de disperare, lăsă să-i curgă din ochi lacrimi mari, pe care nu și le mai ascunse în fața curiozității lacome a servitorilor săi; căci, în acel moment, lașitatea învinsese vanitatea, curajul mai tuturor bărbaților. Servitorii lui Luizzi fură serios alarmați de acel acces de slăbiciune, căci doamna Humbert îi spuse pe un ton cât mai blând cu putință:

– Domnul baron nu vrea să-i scrie notarului său?

– Sunt deci chiar atât de bolnav? întrebă Luizzi, privind-o cu ochi neliniștiți pe infirmieră.

– Nu, domnule, nu; dar e bine ca omul să fie precaut și să moară cu conștiința împăcată că și-a încheiat socotelile cu oamenii și cu Dumnezeu.

– Cu Dumnezeu! strigă Luizzi, cu Dumnezeu! Eu să-mi închei socotelile și să mă împac cu Dumnezeu! Niciodată! Pe mine o să mă înghită iadul! Și ...

– Hait! Iar l-a apucat! zise Pierre. Ne-am bucurat degeaba! Trebuie să-l legăm iar!

– Oh, zise Luizzi, aproape plângând, nu mă legați, vă rog; nu voi mai spune nimic, voi tăcea, dar nu mă legați. Aș vrea să-i scriu notarului meu!

Această nouă asigurare își făcu din nou efectul și Louis luă pana și i-o aduse. Dar bietul baron de-abia vedea hârtia; și, apoi, mâna lui abia putea să mai mânuiască pana. Mâzgăli câteva cuvinte și, epuizat de acest ultim efort, recăzu îndărăt, pe perne.

– Grăbește-te, Louis, îi zise Pierre încet. N-avem timp de pierdut.

Vizitiul ieși imediat și trânti ușa cu zgomot în urma lui.

– Nu mă lăsați singur, zise Luizzi tremurând, nu mă lăsați singur!

Pierre și doamna Humbert se așezară în tăcere lângă pat, observând cele mai mici mișcări ale bolnavului, grăbindu-se să-i aranjeze perna și să-l așeze cât mai comod cu putință. Toată dezordinea din odaie dispăruse, Pierre cărase totul la bucătărie, în timp ce Luizzi scria, așa că atunci când baronul privi din nou în jurul lui, nu mai văzu nici urmă din orgia nocturnă la care fusese martor. Slăbit de boală și de șocul pe care i-l provocase josnica scenă la care asistase, ajunse să se întrebe, la un moment dat, dacă

ceea ce văzuse fusese aievea sau poate că visase. Liniștindu-se, se lăsă pradă unui somn agitat, în care ba visa că servitorii îi prădaseră casa, ba că miliarde de lipitori foșgăiau pretutindeni. În sfârșit se calmă și, obosit, căzu într-un somn adânc și odihnitor și nu se trezi decât a doua zi, când începu a se lumina de ziuă, din pricina clopoțelului de la ușă, scuturat cu putere. Îl văzu pe Pierre intrând și-l auzi spunându-i încet doamnei Humbert:

– A venit notarul!

Imediat intră și Louis, dar infirmiera le spuse amândurora:

– Doarme ...

Vrând să fie sigur că ceea ce văzuse petrecându-se peste noapte era adevărat, baronul se prefăcu în continuare că doarme, ca să poată asculta ce discutau servitorii săi.

– Ai stat cam mult, Louis, zise Pierre.

– Fiindcă nu l-am găsit pe notar acasă. Mi s-a spus că se dusesse la un concert, în foburgul Saint-Germain, și a trebuit să dau fuga din boulevard în strada Babylone. Ajuns acolo, am rugat un valet să-l cheme afară. Dar valetul mi-a zis că nu l-a găsit în niciunul din saloane și tocmai dădeam să mă întorc înapoi, când un vizitiu, prieten cu mine, întrebându-mă pe cine caut, mi-a spus că tocmai îl văzuse pe notar plecând cu

trăsura și că auzise când acesta îi spusese vizitiului să-l ducă în Piața Regală, la unul dintre clienții săi, care dădea un mare bal. Am gonit până acolo și am trimis pe cineva să-l cheme; de data asta a fost ușor de găsit, căci se așezase la o masă de joc, la o partidă de *écarté*. A trebuit să mai aștept încă un ceas și jumătate, deoarece partida se cam încinsese; în sfârșit, am pus mâna pe el când pleca, și l-am adus înapoi, așa cum era, în ciorapi de mătase și cu clacul pe cap.

– Bine, zise Pierre, având în vedere că baronul n-a mai luat-o razna, e tot ce ne trebuie.

– A observat ceva din cheful de aseară?

– Nimic. E convins că-l veghem pe el.

În acel moment, un zgomot de glasuri se făcu auzit în salon și doctorul Crostencoupe intră în odaie urmat de notar.

– Iar eu vă spun că e cu neputință, strigă doctorul, pe un ton categoric. Imbecilii ăștia au luat un moment de nebunie liniștită, drept însănătoșire. Omul are encefalită acută și persistentă, așa că suntem încă departe de vindecare.

– Drace! strigă atunci notarul, nu era câtuși de puțin cazul să mă deranjeze și să mă oblige să vin înapoi la o asemenea oră! După ce-am stat până târziu din cauza afacerilor, nu-i deloc plăcut să te scoli cu noaptea în cap!

– Ai perfectă dreptate, îi răspunse medicul. Într-adevăr, cred că prezența dumitale aici e de prisos!

– Sunt dezolat, zise notarul. Dar să-l vedem mai întâi pe domnul baron, ca să fim cu conștiința curată.

Se apropiară amândoi și Luizzi deschise ochii, ca să-l vadă pe doctorul căruia îi fusese încredințat. Era un bărbat foarte înalt, cu fruntea pleșuvă, cu toate că nu părea a fi în vârstă, îmbrăcat cu o deosebită eleganță și care-l privea fix pe baron, cu o ușoară încruntare a sprâncenelor. Întinzând degetul către bolnav, zise pe un ton doctoral:

– Vedeți? Trăsături proeminente, fața roșie și congestionată, ochii înroșiți și strălucitori, globul ochiului în rotire, respirația neregulată și șovăielnică, pielea umedă; deci, boala n-a scăzut din intensitate.

– Cred că te înșeli, doctore, spuse calm baronul.

– Vedeți, răspunse Crostencoupe, surâzând, încă delirează; îmi spune că mă înșel.

– Îți jur, doctore, zise Luizzi, că mă simt în toate facultățile mele mintale și cea mai bună dovadă pe care ți-o pot da, e faptul că am trimis după notar.

Apoi baronul se apucă să-i povestească doctorului felul cum îl îngrijiseră servitorii săi și planurile pe care le făcuseră, în caz că va muri.

– Doamne, Dumnezeu! strigă doamna Humbert, iată un nou capriciu! Mi-am petrecut toate nopțile, liniștită și singură, la căpătâiul lui!

– Dovadă, reluă Pierre, făcând pe supăratul, că nu lipsește niciun cap de ață nici din dulapuri, nici din secrete.

– Bine, bine, zise doctorul; nu-i nevoie să vă disculpați; e cert că nebunia continuă.

– Ba tu ești nebun, strigă Luizzi furios, ridicându-se în capul oaselor.

– Cum! L-ați dezlegat? întrebă mirat doctorul, văzând acea mișcare pe care o făcuse baronul.

– Drace! A trebuit! Ca să-i poată scrie domnului notar, zise Pierre.

– Hai, legați-l la loc, zise doctorul.

– Să nu vă atingeți de mine, ticăloșilor! strigă Luizzi, cu o furie crescândă.

– Grăbiți-vă, grăbiți-vă, spuse medicul, și nu dați atenție strigătelor sale.

– Ce se petrece aici? Ce se petrece aici? întrebă notarul, care până atunci moțăise într-un fotoliu și acum se trezise din pricina scandalului.

– Dumnezeu! făcu doctorul. E mai nebun ca niciodată!

– Domnule notar, strigă Luizzi, ajută-mă, ăsta e un asasinat premeditat!

– Îl auzi? făcu doctorul. Caz tipic de nebunie!

– Trimite-mi un alt doctor, zise Luizzi, eu nu-l cunosc pe ăsta! E un intrigant și un pungaș! Sunt în mâinile unor oameni care abia așteaptă să-mi dau duhul!

– Legați-l mai zdravăn ca niciodată, spuse doctorul, în vreme ce baronul se zbătea cât putea.

În sfârșit, sleit de puteri, sufocat de furie, se prăbuși pe pat, cu răsufierea tăiată.

– Bietul om, zise notarul, privindu-l, tocmai el, pe care-l știam atât de solid și de vesel! Familia Cremancé va pune mâna pe o moștenire frumoasă!

– Niciodată! strigă Luizzi. Averea mea nu va intra în posesia unei familii din care face parte ticăloasa de madam de Fantan!

– Bun! Văd c-o ia de la capăt! zise medicul. Duceți-vă, domnule! S-ar putea ca ideea unui testament să-l înfurie și mai tare.

Notarul aruncă o privire plină de milă asupra nefericitului Luizzi și plecă, luând cu el ultima speranță a baronului. De îndată ce medicul rămase singur, se adresă doamnei Humbert:

– Și acum, zise el, ia să vedem ce efect au avut lipitorile și muștarul!

– Nu i le-am mai pus, pentru că astă-noapte a dormit foarte liniștit.

– Mă mir, niciodată pulsul nu i-a fost atât de agitat. Te rog să-i pui imediat lipitorile. Și de data asta, ai să-i pui o sută!

– Foarte bine, zise doamna Humbert.

– Am să vin diseară, zise doctorul, să văd cum se mai simte.

De îndată ce doctorul plecă, cei trei servitori se priviră unul pe altul, părând a se întreba ce era de făcut. La un semn al lui Pierre, ieșiră din odaie și-l lăsară pe baron singur. Nefericitul Luizzi rămase deci doar cu gândurile sale. Se afla în mâinile unui călău ignorant, care avea să-l ucidă cu leacurile lui, și la cheremul unor servitori ale căror planuri vinovate încercase să le dezvăluie, fără însă a convinge pe nimeni. Luizzi se simți pierdut. N-avea niciun mijloc ca să-și prevină prietenii și, de altfel, putea el spune că avea prieteni? Ce să facă? La cine să apeleze? Cui să se adreseze? Diavolului? Refuză categoric ideea de a relua legătura cu acea ființă infernală: oare nu datorită lui se afla în această stare îngrozitoare? Totuși, era singura lui sursă și, părăsit cum era de toți, baronul îl chemă pe diavol. Dar diavolul nu apăru și Luizzi își dădu seama că și această speranță se spulberase. Într-adevăr, clopoțelul era departe de el și fără acel misterios talisman nu putea să-și facă sclavul să-l

asculte, după cum nu putea să-i facă nici pe servitorii săi.

– Oh, spuse el la un moment dat, aş da zece ani din viaţă ca să pot pune mâna pe clopoţel.

– Adevărat? zise diavolul, apărând brusc la picioarele patului.

– Ah, tu eşti? spuse Luizzi. Dezleagă-mă, scapă-mă!

– Şi-mi vei da zece ani din viaţa ta?

– Nu mi-ai luat destui până acum?

– Nu destui, pentru câte prostii ai făcut!

– Păi, tu, ticălosule, m-ai împins la ele.

– Eu n-am făcut decât să te ascult.

– Ascunzându-mi adevărul.

– Ba spunându-ţi-l. Află însă, baroane, că Cel care a făcut lumea asta este un meşter foarte dibaci. Când le-a dăruit oamenilor pleoape, a făcut-o ca să nu-i orbească lumina soarelui. Când le-a dăruit ignoranţa, greşeala, credulitatea, a făcut-o ca să nu devină idioţi sau nebuni în faţa fulgerătoarei lumini a Adevărului.

– Dacă aşa stau lucrurile, nu mai am nimic să te întreb.

– Treaba ta.

– Poţi să mă salvezi din situaţia în care mă aflu?

– Poţi şi singur.

– Ei bine, dă-mi măcar clopoţelul de colo.

- Pentru nimic în lume! În sfârșit, de o bună bucată de vreme, sunt și eu liber.
- Atunci de ce-ai venit?
- Pentru că mi-ai oferit un târg avantajos.
- Nu vreau să-l închei.
- Tu hotărăști.
- Să-ți dau zece ani din viață, zise Luizzi îndurerat, niciodată.
- Și la ce-o să-ți servească, din moment ce ții atâtă la ei?
- Păi, tocmai pentru că până acum anii nu mi-au servit la nimic, vreau să-i păstrez pe cei care mi-au mai rămas.
- Ei bine, ți-aș da un sfat ...
- Ce sfat?
- Însoară-te!
- Eu? strigă Luizzi.
- Vezi, stăpâne, dacă nu erai singur în acest moment, nu ți s-ar fi întâmplat niciun necaz.
- Iar îmi întinzi o capcană.
- Îți propun un târg: ia-ți o nevastă și te pune imediat pe picioare, fără să-ți cer nimic în schimb.
- O femeie propusă de tine ar fi ceva de rău augur.
- N-ai decât să ți-o alegi singur, eu nu mă amestec, pentru nimic în lume.
- Știi că nu mă pricep să aleg.

- Ești moale, ești slab, ești bogat, așa că vei cădea pe mâna vreunei intrigante.
  - Și cât răgaz îmi dai?
  - Șase luni.
  - Și dacă după șase luni încă n-am ales?
  - Îmi dai zece ani din viață.
  - Dar dacă mă însor, tu ce profit ai?
  - Îmi răscumpăr libertatea, zise diavolul, râzând.
- Nevastă-ta îți va da atâta de lucru, încât n-ai să mai ai vreme pentru mine. Ești vanitos, așa că-ți vei lua o soție frumoasă și, prin urmare, vei fi gelos: enormă preocupare. Ești slab, ceea ce înseamnă că vei fi sluga tuturor capriciilor ei; ești bogat, asta îi va da dreptul să vrea o mulțime de lucruri, așa că n-o să mai ai vreme de pierdut cu mine.
- Profiți de avantajele tale. N-ai mai cuteza să-mi vorbești astfel, dacă aș avea clopoțelul.
  - Vezi bine că nu sunt chiar atât de diabolic, cum se spune, din moment ce judec ca un om.
  - Sunt sigur că sfatul tău e perfid. Mă rog, spune-mi, trebuie să mor acum?
  - Cine știe?
  - Vrei să fii delicat, zise Luizzi, râzând. Dar te-am prins: mi-ai cerut zece ani din viață, așa că mai am de trăit cel puțin zece ani.
  - Da, dar în ce fel? Te afli în mâna unui medic care te crede nebun.

- Până la urmă, va trebui să recunoască contrariul.
- Crezi că Henriette Buré era nebună?
- Cum, strigă Luizzi, și tu crezi că mi-aș putea sfârși zilele într-un ospiciu de nebuni?
- Alții, mai rezonabili decât tine, au murit.
- Și dacă mă însor și găsesc, din întâmplare, o ființă pură, n-ai s-o întinezi cu istorisirile tale?
- Eu nu mint și nu calomniez; asta sunt armele celor slabi și lași.
- Dacă așa stau lucrurile, jupâne diavol, pentru că am certitudinea că tu cunoști adevărul despre toate femeile pe care le voi întâlni, accept târgul pe care mi l-ai propus, dar cu o condiție: să am la dispoziție doi ani ca să aleg ...
- Fie și doi ani, zise diavolul.
- De acord?
- De acord.
- Atunci, vindecă-mă!
- Asta n-o pot face. Știi că nu mă pot atinge de lucrurile materiale ale acestei lumi. Știi bine acest lucru!
- Atunci, înseamnă că m-ai înșelat?
- Ai rămas același, baroane; neîncrezător, pentru că ești de rea-credință. Hai, în trei săptămâni te vei simți bine, atât cât te poți tu simți bine.
- Și cum se va întâmpla acest lucru? întrebă Luizzi. Dar diavolul dispăruse.

XXV

O cură plăcută

Luizzi se simți foarte dezamăgit de subita dispariție a diavolului. Dar, liniștit în privința făgăduielii pe care i-o făcuse, își privi situația ceva mai calm și sfârși prin a înțelege că nu era chiar atât de disperată pe cât își imaginase și că, în spaima lui, văzuse numai monștri în toate piedicile pe care le avea de înlăturat. După puțin timp, intră doamna Humbert. Dar, în loc de borcanul uriaș plin cu lipitori și de săculețul cu făină de muștar, aducea o tăviță pe care se afla o ceașcă cu supă și un pahar cu un vin excelent. Am mai spus că Luizzi se trezise ros de o foame groaznică. Vederea supei îi ațâță și mai tare acea poftă de mâncare și foamea îi sugeră baronului ideea de a o seduce în secret pe infirmieră și de a o scoate din complotul pus la cale de servitorii săi; de unde se vede că geniul

multora dintre oameni sălășluiește în stomac. Așa că o chemă pe doamna Humbert și-i zise:

– Pentru mine ați adus acest excelent dejun?

– Pentru dumneavoastră, domnule? Oh, dumneavoastră sunteți prea bolnav ca să puteți înghiți așa ceva!

– O să începi să mă tratezi iar, ca și cum aș fi nebun?

– Ferească sfântul! Știu bine că domnul baron și-a regăsit judecata, dar nu mi se îngăduie să vă dau de mâncare.

– Sigur, zise baronul, dar nu-i în interesul dumitale.

– Nu interesul mă călăuzește, domnule baron ...

– Cu atât mai rău! Pentru că, dacă mi-ai fi dat mie supa asta, ți-aș fi plătit-o cu aur!

– Și dacă află doctorul Crostencoupe?

– Dacă face nazuri, îl dăm pe ușă afară!

– Adică el mă va da pe mine pe ușă afară și va angaja în locul meu vreo infirmieră bătrână și rea, care va face numai ce va spune el.

– Ai dreptate, doamnă Humbert. N-am să-i spun nimic. Și-acum, dă-mi supa.

Doamna Humbert mestecă în cană cu lingura și zise:

– Va trebui să-i spuneți însă că ați luat toate medicamentele.

– Am să-i spun, doamnă Humbert. Dă-mi supa!

Ea luă ceașca și se apropie de pat.

– Da, dar s-ar putea ca Pierre și Louis să-i raporteze că nu-i urmați prescripțiile, zise, încurcată, doamna Humbert. Și așeză supa la loc, pe tavă.

– Dacă își vor ține gura, îi iert și pe Pierre, și pe Louis; hai, dă-mi supa!

– Cel puțin, beți încet ... Stați puțin, să vă dezleg ...

– Așa, doamnă Humbert; sunteți o femeie de treabă.

Luizzi înghiți supa și se simți atât de reconfortat încât, odată cu căldura în stomac, îi reveni și nădejdea în inimă.

Spre seară, veni și Crostencoupe și întreabă dacă-i fuseseră urmate întocmai prescripțiile.

– Ah, doctore, zise Luizzi, văzându-l; astăzi mi s-a întâmplat ceva ciudat. Închipuie-ți că mi s-a părut că mi se desprinde un vâl de pe ochi. Sufeream cumplit, din pricina unor înțepături pe piept și a unor arsuri pe șolduri.

– Bun! zise doctorul, încruntând din sprâncene. Lipitorile și muștarul. Și pe urmă?

– Pe urmă, doctore ... Pe măsură ce aceste dureri creșteau, simțeam cum mi se limpezește mintea și imediat mi s-a părut că ies dintr-o noapte adâncă.

– În sfârșit, strigă doctorul Crostencoupe, ești salvat, domnule baron! Acum nu mai trebuie să faci

altceva, decât să perseverezi pe aceeași cale. Încă două sute de lipitori și cincisprezece comprese cu muștar și, în curând, vei putea merge călare. Dar ceea ce-ți recomand mai ales, este regimul.

– Cum, doctore, niciun fel de aliment?

– Nici măcar un pahar de apă cu zahăr. Cea mai neînsemnată hrană înseamnă moartea! Moartea imediată și fulgerătoare!

– Fleacuri! făcu baronul, ironic.

– O nouă congestie a creierului, delirul, ramolismul, coma și moartea. Ai auzit, doamnă Humbert? Pe mâine!

A doua zi, sosi aducând cu sine o enormă cutie cu pastile și o sticlă sigilată, pe care le puse la căpătâiul patului bolnavului.

– Iată, spuse el, ceea ce urmează să-ți grăbească vindecarea. Ai să iei, din ceas în ceas, câte o pastilă din astea, iar între ele, câte o linguriță din acest sirop.

– Te asigur, doctore, că așa voi face.

De îndată ce doctorul plecă, doamna Humbert îi aduse baronului ceașca cu supă, pe care acesta o bău cu o bucurie de-a dreptul copilărească.

Trecură astfel opt zile, în timpul cărora doctorul făcea zilnic, dimineața și seara, câte o vizită bolnavului, recomandându-i să folosească exact pilulele și siropul său, care erau aruncate, cu regularitate, din

ceas în ceas, afară, pe fereastră. După o săptămână, Luizzi se hazardă să-i ceară doctorului îngăduința de a bea o ceașcă cu supă.

– Supă? strigă doctorul. Supă? Decât supă, mai bine bea arsenic, fiindcă, oricum, îți va face mai bine!

– Vezi, doctore, zise Luizzi surâzând, eu beau de opt zile câte o ceașcă cu supă și uite că n-am nimic.

După ce reflectă o clipă, doctorul zise:

– Înțeleg! Pilulele și siropul au prevenit efectul acestui detestabil lichid. Sunt încântat de ceea ce-mi spui, asta îmi dovedește că pilulele astea sunt mult mai bune, decât am presupus eu!

– Deci, pot continua cu supa?

– Dar, dar îndoind-o cu apă și dublând doza de pilule și de sirop.

– N-am să uit, zise Luizzi.

Nici nu ieși bine medicul, că baronul strigă, triumfător:

– Doamnă Humbert, fă-mi un cotlet bun și aruncă pe fereastră, din ceas în ceas, câte două pastile și câte două lingurițe cu sirop.

Revenind a doua zi și asigurându-se că bolnavul înghițise doza dublă de pilule și de sirop, se miră cât de repede începuse a se întrema.

După încă o săptămână, Luizzi reîncepu aceeași comedie.

– Doctore, spuse el, mi se pare că poate ar fi vremea să îngădui un cotlet sau o aripă de pui ...

– Ah! Ah! De data asta, nu, domnule baron. A supune stomacul unei digestii grele, ar însemna să te întoarcă boala.

– Credeți?

– Sunt sigur!

– Ei bine, află, doctore, că de opt zile mănânc câte un cotlet în fiecare dimineață.

– Nemaipomenit! strigă Crostencoupe, dându-se un pas înapoi. Și nu vă simțiți rău?

– Dimpotrivă. Din ce în ce mai bine.

– Nicio dificultate în gândire?

– Niciuna.

– Niciun țuit în urechi?

– Niciunul.

– Nicio amețeală?

– Nu, nimic, absolut nimic.

– N-aș fi crezut una ca asta!

– Ce anume?

– Puterea miraculoasă a pilulelor și a siropului meu! Vedeți, domnule baron, în ciuda imprudențelor pe care le-ați săvârșit, iată-vă aproape vindecat. Dublați doza! Acum să luați câte patru pastile la un ceas și câte două linguri mari cu sirop.

– Deci, pot continua cu cotletul?

– Hm ... Nici eu nu știu ce să zic ...

– Pastilele sunt atât de tari, încât ...

– Doar o jumătate de cotlet.

– Iar siropul e formidabil!

– Ei bine, fie, un cotlet! Apoi spuse: doamnă Humbert, ascultă-mă cu atenție, fiindcă, altfel, răspunzi de viața domnului baron. I-am dat voie să mănânce câte un cotlet, un cotlet slab, se înțelege, și bine fript. N-are voie nicio fărâmbă de pâine, și niciun fel de crudități, mai ales crudități.

– Sigur, domnule doctor.

De îndată ce Crostencoupe plecă, Luizzi, aruncându-și cuverturile de pe el și ridicându-se, strigă:

– Doamnă Humbert, simt nevoia unei mese cu trei feluri de mâncare și, mai ales, a unei salate de anghinare cu un sos de piper.

– Ah, domnule baron, fiți atent, zise infirmiera, coborându-și pleoapele și roșind.

– Ei, zise Luizzi, te deranjează cumva toaleta mea sumară? Mi se pare că nu e ceva nou pentru dumneata!

– Nu e nou, domnule baron, zise doamna Humbert, surâzând și privindu-l pe baron cu o bucurie fără margini.

Luizzi o îmbrățișă pe doamna Humbert, dar chiar atunci intră Pierre, fapt care-l făcu pe baron să-și spună că, în bucuria lui de a se fi însănătoșit, și-l

făcuse rival pe propriul său valet. Se simți umilit și deveni poruncitor față de el.

– Se pare că domnul s-a făcut într-adevăr bine, zise Pierre.

I se servi masa și a înfulecat cu mare poftă. Mai trecură astfel opt zile. Într-o dimineață, găsindu-l sculat din pat, doctorul îi spuse:

– He-he, domnule baron, socot că recunoașteți cât am fost de precaut, când v-am interzis să mâncați altceva în afară de un mic cotlet?

– Las-o-ncolo, doctore! Au trecut opt zile de când mă îndop cu tocană, cu friptură la tavă și cu tot felul de crudități.

– Nemaiauzit! Nemaiauzit! strigă doctorul, bătând odaia în lung și-n lat. Treaba asta trebuie s-o trec în memoriul meu. Da, reluă el, scoțându-și memoriul din buzunar, iată un lucru care-mi va aduce glorie și avere: cuprinde povestea bolii dumneavoastră și vindecarea ei. Am să-l trimit mâine la Academia de Științe; căci v-ați vindecat, fiindcă mi-ați urmat întocmai sfaturile. Și dacă v-ați vindecat, deși mi-ați încălcat mereu regimul prescris, asta se datorează excelentului efect al pilulelor și al siropului meu. Vor trece în posteritate, domnule baron, pilulele Crostencoupe și siropul Crostencoupe. Mâine am să anunț acest lucru în toate jurnalele. Singurul onorariu pe care vi-l cer, este să-mi îngăduiți să vă pomenesc numele, domnule baron.

– Pomenește-l, doctore, zise baronul răsând. Voi fi încântat să aflu părerea Academiei de Științe, despre acest medicament.

– Am să vin să v-o citesc chiar eu. Căci încă nu puteți ieși din casă ...

– Cum, zise baronul, nu pot ieși din casă? Nici dacă aș lua opt pilule deodată?

– Puteți să luați și opt. Dar vă interzic să ieșiți.

De îndată ce doctorul plecă, baronul deschise fereastra, aruncă cutia cu pilule și toată sticla cu sirop și strigă cu o voce de stentor:

– Louis, înhamă caii!

Apoi, în bucuria sa, apucă clopoțelul ca să-și cheme valetul, dar apăru diavolul.

– Cine te-a chemat? îl întreabă Luizzi.

– Tu, cine să mă cheme?

– Într-adevăr, în graba mea, am încurcat clopoței.

– Ei, zise diavolul, ce părere ai despre medicul tău?

– N-aș fi crezut ca medicina să se afle într-o asemenea stare ...

– Valetul tău are dreptate, te-ai vindecat, dovadă că ai redevenit mărginit.

– De ce?

– Te-am întrebat ce părere ai despre medicul tău, nu despre medicină. De altfel, să știi că prostia ome-nească e pretutindeni la fel.

– Tot ce se poate, dar nu simt nevoia de o prelegere.

– Poate ai prefera o istorisire?

– Și mai puțin, asta pe moment, se înțelege. Fiindcă știi ce mi-ai promis și dacă, din întâmplare, aș întâlni o femeie pură și nobilă, știi că trebuie să-mi spui adevărul în privința ei.

– Și o voi face, n-ai grijă!

– Ești sigur că vei putea?

– Copil ce ești! zise diavolul, ușor mânios și melancolic. Oare crezi cumva că eu nu cunosc îngerii? Uși că o vreme am locuit în cer ...

– Deci, în ceea ce te privește, o femeie nobilă și pură înseamnă cerul. Unde crezi că voi găsi o asemenea femeie?

– Caută, zise diavolul, rânjind. Caută, stăpâne, și nu uita că n-ai la dispoziție decât doi ani!

– Nici tu nu uita că am în mână clopoțelul ...

– Eu am memorie mai bună decât tine, zise diavolul, căci mi-am ținut cuvântul și ți-am redat sănătatea.

– Tu! Nu m-ai refuzat, spunându-mi că nu te poți amesteca în vindecarea mea?

– Material da, dar moral ...

– Cum adică?

– Cu un gând urât: inspirându-i doamnei Humbert planul de a-ți da de mâncare, ca să-ți revină sminteala.

– Tu dai oricărui lucru o explicație oribilă. Abia uitasem de infamia servitorilor mei.

– Îi crezi cu mult mai josnici decât tine, pentru că au vrut să te omoare în interesul lor, pe tine care, pentru o clipă de distracție, lași un vraci nepriceput să se folosească de numele tău ca să vândă o otravă în mod public?

– Am să-i alung.

– Baroane, baroane, zise diavolul, bine ai face! Căci ai plâns în fața lor, te-ai comportat, față de ei și față de medic, ca un biet școlar, așa că acum te disprețuiesc.

– Disprețul servitorilor mei! strigă Luizzi, furios.

Diavolul ieși, aruncând baronului o privire ironică.

După un sfert de ceas, Luizzi apăru într-un echipaj strălucitor pe Champs-Élysées; era o zi de primăvară, caldă și plăcută; își văzu toți prietenii, unii în trăsură, alții călare. Dar niciunul nu vru să-l recunoască. Între alții, doamna de Marignon care, trecând într-o caleașcă descoperită, împreună cu domnul de Mareuilles, își întoarseră în mod ostentativ capul. Luizzi se reîntoarse acasă, furios și hotărât să se răzbune. Atunci îi veni pentru prima oară ideea să ceară lista persoanelor care veniseră să întrebe cum se mai simte. Nu găsi pe ea decât două nume: cel al lui Ganguernet și cel al doamnei de Marignon.

XXVI

Un marchiz

Când Luizzi văzu cele două nume, rămase năucit, atât de faptul că se aflau pe listă, cât și de faptul că atâtea altele lipseau. Absența numelui lui de Mareuilles îl convinse că acesta nu era decât pe jumătate vinovat de insolența doamnei de Marignon și se gândi la un mijloc de a-i pedepsi. Domnul de Mareuilles urma să se însoare cu domnișoara de Marignon: oare nu exista vreun mijloc să-i fure logodnica? Luizzi se gândi multă vreme la acest lucru. Dar nu putea pune la cale această răpire, decât dacă era hotărât să se însoare. Și, cu toate că era obligat ca în decurs de doi ani să-și găsească o nevastă, nu se simțea deloc ispitit să-și întoarcă privirile către lumea unde descoperise atâtea crime.

Imaginația nu era partea tare a baronului și probabil că ar fi rămas la planul lui răutăcios, fără a găsi însă și

mijlocul de a-l aduce la îndeplinire, când iată că i se anunță vizita lui Ganguernet.

– Ei, bună ziua, baroane, zise glumețul încă din celălalt capăt al salonului. Ce mi s-a spus? Că ai fost bolnav? Dar te văd trandafiriu și proaspăt ca un măr roșu.

– Da, m-am restabilit complet.

– Ei bine, ce părere ai despre Paris, amice? Ce oraș! Câtă lume pe străzi! Ce zarvă! Asta e o țară a zeilor, zău așa!

– Și a zeițelor, nu-i așa, domnule Ganguernet?

– Adică vrei să spui a femeilor? Ah, baroane, parizienele sunt ale dracului de reci. N-au acei ochi negri strălucitori, acel trup care să-ți spună: „Urmează-mă!“, așa cum sunt grizetele noastre din Toulouse.

– Și ce vânt te-a adus în capitală?

– Cum, făcu Ganguernet, nu ți-am spus? Am venit pentru o căsătorie.

– Ce, și dumneata te însori? zise imprudent Luizzi.

– Bun, am înțeles că te însori, dar cu cine?

– Cu o femeie înstărită. Dar dumneata?

– Eu nu ți-am spus că am venit să mă însor. Am venit pentru o căsătorie, dar pentru cea a băiatului meu.

– Băiatul dumitale? Dar știam că nu ești însurat.

– Păi, nici nu puteam să mă însor cu o femeie care era măritată.

– Alta acum! strigă baronul, scârbit; deci, fiul dumitale poartă un nume care nu-i aparține!

– Vă cer iertare, îi aparține, căci l-a plătit.

– Cum? Și-a cumpărat un nume?

– Și încă destul de ieftin. Cunoașteți o piesă a lui Picard, intitulată *Copilul găsit*?

– Da. Cred că am și văzut-o, deși nu sunt sigur.

– Ei bine, domnule baron, fiul meu a pus piesa în scenă. E un flăcău frumos, care l-a jucat multă vreme pe Elleviou, în provincie. A făcut furori printre femei. Rămânând fără angajament, a venit la Paris, după ce a trecut prin Toulouse, unde am tras împreună niște chiolhanuri strașnice. Abia plecase, că am și primit o scrisoare de la un vechi amic, unul Rigot, un fost militar de pe vremea Imperiului, care se afla la Toulouse, împreună cu mareșalul Soult. Amicul Rigot m-a invitat la castelul lui din Taillis, aproape de Caen, anunțându-mă că avea o nepoată și o strănepoată de măritat, cu o zestre de două milioane de franci.

– Două milioane zestre? zise Luizzi.

– Așa că i-am scris de îndată lui fiu-meu să vină încoace. „*Dacă ai să mă asculți, i-am scris, vei pune mâna pe una din cele două demoazele. Îi vom face o farsă pe cinste amicului Rigot.*” Nu exista decât o

dificultate: fiul meu se numea simplu, doar Gustave și atât, și Rigot – care e un șnapan bătrân și plin de ifose – nu vrea un băiat de treabă, ci un tânăr cu titlu mare ...

– Mă mir, zise baronul.

– Fleacuri! Fiecare vrea să iasă din mocirla lui, ori prin puterile sale ori datorită alor săi. Oameni ca Rigot procedează exact ca femeile destrăbălate, care-și cresc fetele cât se poate de bine.

– Bun ... Și cum și-a găsit băiatul dumitale un nume?

– Păi iată cum ... Când a primit scrisoarea mea, tocmai era pe cale să se angajeze la Opera Comică. În acest teatru există un individ extraordinar, șeful celor tocmiți să aplaude.

– Păi din ăștia sunt peste tot.

– Da, dar acela avea ceva deosebit: era, pur și simplu, marchizul de Bridely.

– Marchizul de Bridely?

– Ultimul dintre cei trei fii ai marchizului de Bridely. În epoca Revoluției, băiatul era la Seminar. Și-a aruncat cât colo sutana și, în vreme ce tatăl său și ceilalți doi frați au intrat în armata lui Condé, el s-a angajat, cu curaj, în armata republicană. Tatăl și frații săi fiind uciși, a devenit marchiz de Bridely, dar atât. Curajos ca un leu, la Austerlitz a căpătat Crucea de Onoare. Dar n-a putut ajunge la gradul de caporal,

fiindcă se îmbăta criță, de patru ori pe săptămână, în afară de zilele când aveau loc bătălii. Scos din armată în 1815, la Toulouse, și-a făcut meseria de vechi soldat.

– Cum adică?

– Nu știi ce înseamnă asta? zise Ganguernet, pozând în militar și spunând cu voce groasă: „Sunt un vechi soldat al Imperiului, care a văzut toate capitalele din Europa! Trăiască Napoleon! Bravo francezului, patriot până la moarte, care a câștigat Crucea de Onoare pe câmpul de luptă și a fost rănit de douăzeci de ori!“ Cu asta și cu un ștat de serviciu confecționat de el, a strâns, în doi sau trei ani, sute de ludovici cu efigia lui Napoleon, de la toți bonapartiștii: ofițeri, generali etc., la care se prezenta.

– E o meserie cam ciudată.

– Ba foarte cunoscută, zise Ganguernet. Dar concurența i-a stricat afacerea, așa că a trebuit să-și caute altă meserie: s-a îndreptat către familiile ruinate.

– Ce mai e și asta?

Ganguernet făcu o mutră prelungă, disprețuitoare, o poză impertinentă, și începu să vorbească ușor pe nas și din vârful buzelor:

– „Marchizul de Bridely! Un devotament pe care au crezut că-l răsplătesc cu o amărâtă de decorație! O fidelitate de nezdruncinat față de Bourboni, în ciuda

ingraturii lor!“ Și cu asta, le-a înșăcat regaliștilor napoleonii cu efigia lui Ludovic al XVIII-lea.

– Și meseria asta a fost înfrântă de concurență, ca și prima?

– Cătuși de puțin. Dar, în trei sau patru ani, marchizul i-a isprăvit pe toți aristocrații din Paris. Ar fi putut să-și continue meseria în provincie, dar n-a mai vrut să părăsească orașul. Așa se face că a devenit șeful celor care aplaudă, la teatrul unde urma să se angajeze fiul meu.

– În sfârșit, zise Luizzi, iată-ne ajunși la fiul dumitale. Ce-a făcut?

– După ce-a primit scrisoarea mea, s-a dus la marchiz și i-a oferit o mie de scuzi, cu condiția să se însoare cu portăreasa, să-l recunoască pe el drept fiu și să legalizeze această recunoaștere. Marchizul a acceptat. Așa că acum Aimé-Zéphirin Ganguernet, fiul meu și al femeii Marie-Anne Gargablou, fostă domnișoară Libert, e conte de Bridely.

– Băiatul dumitale e frumos?

– Leit Elleviou, seamănă ca două picături.

– E manierat?

– Asta cere timp de gândire, zise Ganguernet.

– Bine, lasă, spune când te duci la prietenul dumitale Rigot.

– Peste șapte sau opt zile. Cât să-și facă niște haine tatăl marchizului. Îl luăm cu noi. O să bea cu Rigot și o să-l farmece. Mama băiatului, chipurile, e bolnavă.

– Cum, gata, te și pregătești să pleci? zise Luizzi, văzându-l pe Ganguernet ridicându-se.

– S-a făcut târziu și trebuie să mă întâlnesc cu Gustave la restaurant, de unde ne vom duce să vedem piesa *Cei doi ocnași*, la Teatrul Porte-Saint-Martin. Ne-a dat marchizul bilete ...

– Dacă n-aș fi fost bolnav, zise Luizzi, poate că aș fi venit și eu. Am auzit vorbindu-se multe despre această piesă.

– Se zice că e foarte bună. E vorba de un ocnaș, care, aflând secretul altui ocnaș, îl obligă ...

– Să-i dea fata de nevastă, zise repede Luizzi.

– Nu, nu-i vorba despre asta ... În fond, când deții un secret al cuiva, poți să-l spui cui vrei și cui nu vrei ...

– Ai dreptate, zise Luizzi, treci pe la mine mâine-dimineață.

– Pe mâine deci ...

– Iartă-mă, te rog, că nu vin eu la dumneata; dar încă nu sunt complet restabilit și ies din casă cu multă precauție.

De îndată ce rămase singur, Luizzi scutură clopoțelul și diavolul își și făcu apariția. Era îmbrăcat în negru și cu o mapă enormă la subțioară.

– De unde vii? îl întreabă Luizzi.

– Pregătesc un contract de căsătorie, al cărui rezultat poate că-l vei afla într-o zi.

– E cumva al meu?

– Ți-am spus că nu mă amestec în această afacere, nici chiar dacă m-ai ruga.

– Cred că știi de ce te-am chemat ...

– Știu, zise diavolul, și te aprob. În sfârșit, ai început să înțelegi și tu lumea! Îi plătești răul cu rău!

– Scutește-mă de lecții, zise Luizzi. Fac ce cred!

Diavolul râse disprețuitor.

Baronul agită clopoțelul și diavolul tăcu.

– Vreau să cunosc povestea doamnei de Marignon.

– Acum?

– Acum, și fără comentarii!

– Crezi că-i bine ce faci? Lumea e mică, stăpâne, pentru cel care-o vede de sus și apoi încă nu-ți dai seama, ce-ai să afli ...

– Desigur, alte grozăvii.

– Poate.

– Crime?

– Mă iei drept un autor de melodrame?

– Ai putea fi totuși un scriitor de prestigiu, fiindcă ai cea mai de seamă calitate a lor: vanitatea. Și acum destul; să începem, zise Luizzi.

– Să începem, zise diavolul.

Și începu.

XXVII

Doamna de Marignon

Este fiica unei oarecare doamne Béru. Ca s-o înțelegi pe fată, trebuie s-o cunoști pe mamă. Doamna Béru era nevasta domnului Béru. Dar ca s-o înțelegi mai bine pe femeie, trebuie să-l cunoști pe bărbat. Domnul Béru era violonist la Operă, un om deosebit de talentat. Totuși, nu era un artist, artiștii neexistând încă pe vremea aceea. În 1762, când un muzician nu mânca, însemna că n-avea un ban. Uneori râdea de sărăcia sa, adesea îl înfuria. Dar nu poza niciodată într-o victimă. Arta – acea zeiță voalată pe care toți oamenii noștri mari o creează după chipul și asemănarea lor – nu avea încă o religie și, deci, nici martirii ei. Béru era – după cum am mai spus – un mare violonist. Asta nu-l scutise însă să se înnămolească multă vreme, dând lecții particulare, fără să-și inventeze un geniu cu aripi de flăcări, care

să-l poarte pe deasupra noroiului de pe străzi, unde se bălăcea cu pantofii lui găuriți. Avea o haină peticită și nu o zdreanță magnifică. Vioara era vioara sa, cea cu care-și câștiga pâinea și nu vocea divină prin care își încredința mulțimii sufletul, nici hrana nemuritoare care-l sătura doar cu una din razele armoniei unui concert dat de îngeri.

Dacă peruca lui Béro era alandala, asta nu se datora exaltării sale spirituale, ci faptului că peruchierul din colț refuzase să i-o mai pieptene pe gratis. Béro spunea fără reticențe: „Sunt cel mai bun violonist din această epocă“. Dar l-ar fi privit ca un tâmpit pe cel care i-ar fi spus: „Ești una dintre acele ființe pătimășe, căreia Dumnezeu i-a încredințat unul dintre marile sale mistere. Și când acest mister, plin de armonie, cântă și plânge pe coarda ta ascultătoare și supusă, bărbații te ascultă cu mirare, iar femeile visează, în străfundul inimii lor, fiindcă tu trezești atunci unul dintre acele ecouri veșnice, care murmură în noi, ori de câte ori geniul – această voce a cerului, exilată pe pământ – ne vorbește într-o limbă care ne încântă, fără ca noi s-o putem înțelege“. Dacă i-ar fi vorbit astfel acelui Béro, el n-ar fi priceput o iotă. Totuși, dacă nu-și făcuse din talentul său un Pylade metafizic și imaginar al unui Oreste viu și plictisit, așa cum fac tinerii noștri artiști de astăzi, nu înseamnă că Béro nu era conștient de

meritul său. De îndată ce se vorbea despre muzică, devenea vorbăreț, elocvent, mânios, tranșant, nemilos. Béru, mare admirator al lui Gluck, îl socotea pe Puccini un caraghios, un om necinstit, un pungaș; vorbind astfel, dădea dovadă de toate extravaganțele pasiunii muzicale. Era, cu adevărat, un mare muzician și cea mai bună dovadă pe care o pot da e faptul că talentul său rezistase succesului, după cum rezistase și mizeriei.

Prin 1770, Béru s-a însurat; a luat-o de nevastă pe domnișoara Finon, stăpâna unei case unde tinerii domni de la Curte aveau obiceiul să se ducă să ia masa și să joace cărți. Finon era, în vremea aceea, o femeie de vreo treizeci de ani; primea lume bună, iar mesele întinse și toaletele fastuoase erau toată viața ei; *in principio*, se slujise de frumusețea ei personală, pentru a-și procura toate aceste agremente. Apoi, ca o femeie de spirit care știe să se resemneze, speculase frumusețea altor fete ca să poată ține casa, a cărei cheltuială nu mai putea fi acoperită doar cu persoana sa. Totuși, socotise prudent – ca să nu atragă, cu acea casă a ei, privirile domnului locotenent de poliție – să-și ia un bărbat, care să-i dea o stare civilă. Alegerea era dificilă, îi trebuia un bărbat care nu numai să vrea să accepte situația cam deocheată a acelei case, ci și unul pe care să nu-l deranjeze galanteriile personale ale

stăpânei casei; căci, dacă Finon nu mai era zeița bătrânilor financiari și a tinerilor marchizi, ea știa încă să mai ademenească – pe ici, pe colo – câte un fermier cu teșchereaua plină, care plătea notele furnizorilor, sau vreun cavaler de Saint-Louis, pe cât de nobil, tot pe atât de jerpelit, care s-o însoțească la spectacole și care să-i ofere brațul, când ieșea la plimbare.

Femeia auzi vorbindu-se despre Béro, violonistul cu un salariu de o mie două sute de franci pe an și pe care toți marii seniori îl cunoșteau de multă vreme, pentru că uneori cânta și în micile orchestre din casele lor. Finon socoti că acel om nu va fi, în casa ei, o prezență care să displacă și că, având în vedere puținele sale pretenții, s-ar putea înțelege cu el. Așa că-l pofti pe domnul Béro la ea. Încă de la prima întrevedere își dădu seama că violonistul îi convenea din toate punctele de vedere. El primi cu o sublimă indiferență toate glumele pe care unii încercară să le facă pe seama lui. Mâncă și bău, cu o tragere de inimă de la care nimic nu-l putu abate, iar la sfârșitul mesei era atât de beat, încât trebui să-l culce. După o zi, domnul Béro era însurat. Acest mare eveniment nu-i schimbă decât exteriorul. Soția sa îl duse la un croitor și la un peruchier și-i lăsă leafa de o mie două sute de franci, să facă cu ea ce va vrea. Odată căsătoria încheiată, lucrurile continuară exact ca mai înainte.

Casa rămase locul de întâlnire al femeilor la modă și al bărbaților celor mai nobili și mai bogați; domnul Béru se ducea să cânte la Operă, în zilele când era spectacol și își petrecea serile la cafeneaua Procope, în zilele în care nu avea spectacol la Operă. Nu răspundea niciodată la niciuna din glumele pe care i le adresau colegii lui, în legătură cu nevastă-sa. Niciodată n-a dat invidioșilor satisfacția că ar pricepe despre ce anume ar fi vorba și a continuat – cu o nepăsare sublimă – să se îmbete și să cânte la vioară. După câteva luni, inerția sa a dus de râpă până și verva celor mai ironici și abia dacă au mai izbutit să inventeze unele epigrame, când, la un an după căsătorie, Béru fu declarat tatăl legal al unei fete care i se născuse. În legătură cu acest eveniment, careva a afișat pe burlanul sobei din cafeneaua Procope, următoarea epigramă:

Ieri, madam Béru a rostit subtil:

– Domnule Béru, acum ai și-un copil!

– Eu, copil? răspunse și încremeni.

Aș putea să știu cum se va numi?

*– Păi Béru, bărbate, Béru, după lege,
Lucrul de la sine se subînțelege!*

– E nobil, cucoană, sau o fi burghez?

– Păi, privind la tine, ce anume crezi?

*– Deci burghez e pruncul, dar pot ști și eu,
Al cui e copilul? – Păi al cui? Al meu!*

Când Béru intră în cafenea, făcu la fel ca toată lumea: se duse drept la sobă și citi epigrama, de la un capăt la altul, tot mângâind cu mâna burlanul fierbinte pe care fusese lipită hârtia. Pe chipul său nu se ivi nici cea mai mică emoție. Își luă pălăria pe care o pusese pe marginea sobei, bastonul pe care și-l sprijinise de un scaun și se îndreptă, fredonând, spre masa la care obișnuia să se așeze. Unul dintre obișnuiții localului, ofuscat de atâta indiferență, strigă:

– Ei, domnule Béru, n-ai citit nimic pe sobă, care să te intereseze?

– Domnule, eu nu știu să citesc, răspunse Béru cu un calm demn de admirat.

– Dar de auzit, în orice caz, auzi ... replică omul. Așa că am să-ți citesc eu ce scrie acolo!

Béru se sprijini în coate ca să audă mai comod versurile pe care celălalt le declamă cât mai pompos cu putință.

– Aha! Asta scria pe burlan? zise Béru, măsurându-l pe îndrăzneț cu o privire amenințătoare.

– Da, domnule, răspunse celălalt, așteptându-se la scandal.

– Ei bine, zise Béru, isprăvindu-și pahărelul cu lichior, din moment ce hârtia a fost pusă acolo, acolo să rămână.

– Există deci și astfel de soți? zise Luizzi, întrerupându-l pe diavol.

– Există, stăpâne, ba chiar și mai cu moț, crede-mă! Dacă aș fi fost deputat, aș fi introdus imediat, în legile privitoare la avansarea funcționarilor, următoarele: ca o treime din locuri să se acorde după vechime (adică incapacității); o a doua treime, după favoruri (adică corupției), iar ultima, după neveste (adică încornoraților).

– Ai făcut un guvern pe cinste!

– Adică exact ca cel pe care-l aveți acum, domnule baron, cu deosebirea că spusele mele nu sunt scrise în nicio lege.

– Hai, hai! Să ne întoarcem la Béru.

Diavolul își reluă povestirea:

– Deci, nu era nimic de făcut împotriva unui astfel de om. Așa că, după acea epigramă, toate glumele încetară. Copila nou-născută se numea Olivia. Crescu, fără să-i dea cineva vreo atenție, uitată fie la bucătărie, fie în salon, ascultând când bârfele servitorilor în limbajul lor de mahala, când teoriile corupției galante, rostite în termenii cei mai prețioși. La zece ani, Olivia nu știa nici să scrie, nici să citească. În schimb, mângâiată tot timpul de către bărbați, pe cel mai plăcut ton, jucându-se în salonul unde se adunau înaltele notabilități ale viciului elegant, sporovăia în chip

delicat și vorbea despre orice, cu o grație desăvârșită. Pentru ca, dintr-odată, să trântescă unele cuvinte auzite la slugile din bucătărie, care aveau un succes nebun și-i făceau pe nobilii din salon să se tăvălească de râs.

În acea epocă se întâmplară două mari evenimente în familia Béru: bărbatul muri de o indigestie combinată cu o apoplexie, iar nevasta se îmbolnăvi de vărsat. Femeia se refăcu după această boală, care-i luă cu sine și ultimele rămășițe ale unei frumuseți ce preocupase tot Parisul sau, mai curând, de care se preocupase tot Parisul. Atunci doamna Béru s-a reîntors către fiica sa și a văzut că va fi o fată de o frumusețe încântătoare. Imediat s-a gândit la educația ei. Olivia n-a învățat decât două lucruri: ortografia și muzica. Muzica îi îngădui lumii să audă una dintre cele mai frumoase voci; ortografia îi îngădui ei să aștearnă pe hârtie cele mai frumoase fraze pe care le auzise în salonul mamei sale. După părerea mea, Olivia știa tot ceea ce trebuie să știe o femeie. Căci acestor două calități despre care am vorbit, ea le mai adăugă și pe cele de a ști să se îmbrace minunat și de a merge ca o zeiță. Unul dintre cele mai mari cusururi ale femeilor elegante din vremea voastră îl constituie faptul că nu știu să meargă. Majoritatea abia își târăsc picioarele, închipuindu-și că acest lucru ar constitui un

fel de atestat al leneviei, și deci al bogăției; niciuna nu-și pune pe pământ, cu nădejde, picioarele, obișnuite doar cu covoarele moi ale unor apartamente bogate și cu trăsurile lor rapide. Numai că femeile greșesc: una dintre cele mai mari grații ale lor constă în felul cum merg: precis, drept și ceva mai repede. Doar dacă mergi astfel poți face acele mișcări bruște și precise, cu capul, în cazul unei întâlniri neprevăzute, acele înclinări abia schițate, pe care rapiditatea mersului nu-ți îngăduie să le faci mai profunde și, prin urmare, stângace și ceremonioase. În sfârșit, numai în timpul unui astfel de mers poți să arunci una din acele priviri sclipitoare ca un fulger și care, întocmai ca un fulger, nu durează decât o clipă. Una dintre acele priviri care te obligă să întorci capul după acea femeie, ca și cum privirea ei ți-ar fi pătruns drept în inimă. Femeile din ziua de azi habar n-au de astfel de lucruri. Moda cere o înclinare molatică a capului, o legănare obosită a trupului, o privire strecurată printre gene și cât mai îndepărtată.

Olivia, plină de spirit, mare muziciană, îmbrăcându-se dumnezeiește, mergând ca o regină, era o femeie desăvârșită. Singurul lucru pe care natura i-l refuzase era averea.

În 1 martie 1785, Olivia împlini cincisprezece ani. Era o fată înaltă și poate puțin cam slabă; avea un piept

larg, cu sânii încă mici, ca de fetiță; brațele îi erau subțiri, mâinile mici și foarte delicate, picioarele mici, gleznelor gingașe, chipul prelung, ușor colorat. Se vedea că era una din acele tinere sortite să fie de o mare frumusețe, dar care nu înflorește decât târziu în toată splendoarea ei, pentru că naturii îi trebuie timp, ca și omului, ca să desăvârșească un lucru.

În ziua aceea avea loc un mare banchet la doamna Béru, care făcuse niște cheltuieli extraordinare pentru a sărbători aniversarea fiicei sale. Invitații – toți numai bărbați – erau în număr de doisprezece; nu fusese invitată decât elita obișnuirilor casei. Masa a fost pe cinste, s-au povestit aventuri – adevărate sau născocite – privind femeile cele mai pudice de la Curte sau din marea finanță și au fost jertfite la picioarele unei fete de cincisprezece ani, sortită să fie curtezană, cele mai înalte reputații și cele maienerate nume. Au învățat-o cum se înșală un soț și, ceea ce e și mai amuzant, cum să aibă doi amanți deodată. Apoi, după ce și-au golit, până s-au cherchelit, sticlele și inimile, marchizul de Billanville, aghiotantul regelui, care slujise cu distincție în mai multe ambasade, îi făcu semn doamnei Béru s-o îndepărteze pe fiică-sa. Mama o duse pe Olivia în camera ei, în ciuda insistențelor și protestelor celorlalți musafiri și, după câteva momente, reapăru singură. În acea clipă, marchizul se

ridică și, pozând în orator care voia să vorbească în fața adunării, rosti acest mic discurs:

– Domnilor, vreau să vă propun un contract; dacă sunteți rezonabili, îl veți accepta.

– Să auzim! Să auzim! i se răspunse din toate părțile.

– Ați venit cu toții s-o admirați pe fiica doamnei Béru, a minunatei doamne Béru, pe care o rog să mă asculte cu atenție, căci mai ales dragostei sale de mamă mă adresez în această împrejurare, ca să mă ajute să vă fac părtași la planul meu. Olivia are cincisprezece ani, vârstă minunată, domnilor, vârstă la care femeile au nevoie de dragoste. Și totuși, dacă veți vrea să-mi dați crezare, încă n-o vom obliga să se ocupe de acest lucru. Îi mai dăm răgaz un an ...

– Ce vrea să însemne asta? începu a se striga din toate părțile.

– Asta înseamnă că, această floare, cu cât va mai înflori, cu atât va fi mai frumoasă, când o vom culege.

– Dar e cumplit, zise Luizzi. Țsta e viciul fără mască! Te rog, continuă.

– Asta înseamnă, domnilor, că înainte de a trece un an, niciunul dintre noi nu va încerca s-o capete pe Olivia. Până atunci, fiecare poate să-i facă curte, dar niciunul nu va merge mai departe. Să ne angajăm pe cuvânt de onoare că o vom respecta un an, după care

va începe licitația și ferice de cel care va câștiga: pentru că va obține frumusețea cea mai desăvârșită, în toiul înfloririi ei.

– Și cine știe, marchize, strigă vicontele de Assimbret, cine știe, unde voi fi eu după un an? Numai Dumnezeu știe, așa că – în ce mă privește – nu sunt de părerea dumitale. De altfel, în timp ce noi vom aștepta ca Olivia să mai crească, dacă vreun pârlit care nu face parte din lumea noastră, ne-o va sufla de sub nas?

– Domnilor, zise doamna Béru, cu demnitatea unei femei urâte, uitați în fața cui vorbiți!

– Dimpotrivă, strigă marchizul de Billanville, tocmai pentru că te știu femeie cu judecată, sunt sigur că vei fi de părerea mea.

– Ei, reluă vicontele, uite că nici doamna Béru nu vrea să aștepte. N-are un sfanț, cunosc situația ei materială, așa că-i ofer o sută de mii de franci, bani lichizi.

– Ohoho! făcu un grăsan, care până atunci nu scosese nicio vorbă. O sută de mii de franci! Află că eu ofer cinci sute de mii!

– Cât? strigă doamna Béru, uluită de ofertă.

Grăsanul, un subfermier care se ocupa cu strânsul impozitului pe sare, tăcu.

– Ofer cinci sute de mii, peste un an, zise el după o vreme. Căci sunt de părerea marchizului: trebuie să mai așteptăm.

– Tu, sac plin de bani, tu vrei să mai aștepți? strigă viconteale. Tocmai tu vorbești, care abia aștepți să-ți moară nevasta? Ți-ar scoate ochii, dacă ar ști că ai o amantă. Se pare că i-ai ales un medic bun, din moment ce ești atât de sigur că vei fi liber peste un an!

– Suntem doi de părere să mai așteptăm, zise marchizul. Așa că trebuie să fii și dumneata, abate, de aceeași părere cu noi: nu vei putea s-o ai pe Olivia, înainte de un an!

– Foarte bine, ai dreptate, și eu sunt de părere să așteptăm un an, zise abatele.

– Ei bine, fie, zise viconteale, dar cu o condiție. Ascultați: sunt sigur că grăsanul de subfermier ne-o va lua pe Olivia. N-am dreptate, madam Béru? Căci o va plăti de șase ori mai mult decât noi! Nu există nici sânge nobil, nici nume mare, nici spirit, nici alte calități care să poată lupta cu banii acestui pântece de aur. Propun deci ca fiecare dintre noi să depună câte o sută de mii de livre, la notar. Asta va face un milion două sute de mii de livre, fiindcă suntem doisprezece. Dacă Olivia va alege pe unul dintre noi, acești bani îi vor aparține. În felul acesta, îi oferim cu toții o zestre de un milion două sute de mii de livre. Sunteți de acord?

– Da! Da! Da! strigară toți, din toate părțile.

– Da, zise și subfermierul, cu un aer plin de trufie.

– Foarte bine, zise viconteale, dar pe cuvânt de onoare că niciunul dintre noi nu va adăuga un bănuț la această sumă și cu amenințarea pentru tine, subfermierule, că vei primi o sută de bastoane pe spinare, dacă vei oferi fie și un gologan de aramă în plus.

– Atunci, eu mă retrag, zise subfermierul Libert.

– Nu, strigă consilierul, altfel suma depusă va scădea!

– Fie, zise Libert, jur să nu fac absolut nimic în plus față de ceea ce veți face voi, dar veți vedea că eu voi câștiga fata!

– Iar eu, zise viconteale, am să fiu încântat să nu câștig, pentru că puștoaica îți va pune coarne chiar de a doua zi!

– Asta o vom vedea noi, răspunse subfermierul.

– Nu mă îndoiesc câtuși de puțin de acest lucru, răspunse viconteale. În sănătatea Oliviei! Și, cum nici tu nu trebuie să trăiești în mizerie, dragă madam Béru, dobânda de șaizeci de mii de livre produsă de banii depuși la notar îți va fi înmănată în fiecare lună.

Doamna Béru, încântată de acest târg, acceptă printr-un semn din cap. Fermierul întreabă:

– Și dacă unul dintre noi moare?

– De banii lui vor profita ceilalți. Madam Béru, ad-o aici pe Olivia!

Mama nici nu apucă să se ridice de pe scaun, că Olivia și intră pe ușă, zicând cu o mutră bosumflată:

– Mă tratezi ca pe o fetiță, mamă; am cincisprezece ani și nu vād de ce n-aș rămâne și eu aici.

– Iertare, domnișoară, zise consilierul, pe un ton doctoral; am discutat o afacere foarte serioasă și sunt convins că te-ar fi plictisit. Dumneata ești o ființă atât de spirituală ...

– Bravo, zise viconteale, războiul a și început. Olivia, dacă ai să-ți iei vreodată un amant, ferește-te de magistrați!

– Și să nu te încrezi în militari, zise consilierul.

– De ce? întrebă Olivia.

– Pentru că dacă o fată atât de frumoasă va vrea să aibă doi iubiți, militarii își vor ucide rivalii, iar magistrații îi vor închide la Châtelet, zise subfermierul cel gras, râzând.

– În timp ce fermierii de treabă o vor împărți cu alții, nu-i așa? întrebă consilierul.

– Prefer jumătate dintr-o afacere, decât nimic.

– Probabil că de asta n-ai avut decât unu la sută din nevastă-ta!

– Într-adevăr, zise Libert. Când fac o afacere proastă, încerc să mă sustrag cât pot mai mult.

– Dumnezeu! strigă viconteale, îmi aduci aminte de bietul Béru. Dar răposatul măcar avea spirit.

Masa continuă astfel, în vreme ce Olivia îi privea pe musafiri, cu o curiozitate care sigur că avea vreun interes ascuns, pentru că privirea ei prea era atentă și ageră. Adevărul e că Olivia auzise discuția bunilor amici ai mamei sale. Iar fata era mult mai matură decât își închipuiau ei. Era deosebit de isteță și cea mai bună dovadă pe care am să ți-o dau în acest sens e faptul că ea s-a gândit imediat cum să-și înșele pretenției. Vegheată cum era de ochii geloși ai celor doisprezece rivali, sigur că i-ar fi fost foarte greu să se încurce cu vreun om din lumea lor. Așa că, în timp ce pretenției se pândeau unii pe alții, Olivia privi dincolo de cercul lor și întâlni iubitul mult visat, în persoana profesorului ei de clavecin. Acesta era un bărbat tânăr, de vreo treizeci de ani, bine croit, cu picioare frumoase, cu dinți superbi și care putea foarte bine să-i fie iubit. Olivia se hotărî deci să-l iubească. Dar tânărul era atât de grosolan și de plin de el, încât Olivia n-ar fi izbutit să-l dea peste cap, fără ajutorul mamei sale. Într-adevăr, doamna Béru, observând cu câtă grijă se dichisea Olivia ori de câte ori trebuia să vină profesorul, se postă în chip de santinelă alături de ei. Domnul Bricoin simți imediat atracția fructului oprit. Sângele Evei, prima mea iubită, își spuse cuvântul și în sângele Oliviei.

– Ei cum! Eva a fost ... zise Luizzi.

– A fost prima femeie care și-a încornorat bărbatul. Cain a fost copilul meu, zise diavolul, după care continuă: Or, Olivia, care de câteva zile nu-l mai găsea pe Bricoin plicticos, începu a-l vedea sub un aspect foarte atrăgător. Domnul Bricoin se simți adorat și, în ciuda frumuseții Oliviei, caraghiosul avu nerușinarea de a se lăsa dorit, fiindcă, într-adevăr, fata îl dorea: mintea i-o luase razna și, nu după multă vreme, se simți îndrăgostită nebunește de profesorul ei de clavecin. Schimbară o tandră mărturisire și supravegherea doamnei Béru fu înșelată. După opt zile, iluziile Oliviei nu mai existau. Aflându-se în fiecare seară în mijlocul acelor bărbați care dădeau viciului forme elegante, Olivia făcu o comparație supărătoare între cei pe care ea voia să-i înșele și cel cu care-i înșelase. Bricoin era adevăratul iubit al fetei pierdute: despot, brutal, înjurând tot timpul și amenințând să dezvăluie secretul Oliviei, când ea se împotriva să-i facă pe voie, viața ei deveni în curând un adevărat supliciu; biata fată, cu inima curată, dar cu trup destrăbălat, nu înceta să se căiască. „Sigur, am să mai am iubiți, dar n-am să mai iubesc pe niciunul“, își spunea ea. Anul fatal trecu și când, la un supeu asemănător cu cel despre care ți-am mai vorbit, Olivia trebui să se pronunțe, frumoasa fată se ridică și zise cu voce sigură:

– Îl aleg pe subfermier!

– În două zile, strigă acesta, în două zile, regina mea, vei locui în cel mai frumos palat din Paris!

Adunarea rămase stupefiată; singur viconteale tăcu, dar în timpul seratei se apropie de Olivia:

– Treaba asta nu-i prea clară, îi zise el. Ai ales acest bulgăre aurit, dar știu că n-ai făcut-o din avariție. La vârsta ta, nu ești avar. Aici se ascunde ceva! Dacă ai nevoie de un imbecil care să-ți fie amant oficial, înseamnă că ai un altul pe care-l ascunzi.

Luată din scurt, Olivia îi mărturisi totul vicontelui.

După opt zile, când Bricoin veni să-i dea lecții tinerei Olivia, în noul ei palat, în loc să-l găsească pe subfermier, profesorul nimeri peste viconte. Bricoin vru să facă scandal și amenință că-i va spune totul „Muntelui de aur“. Viconteale luă un baston și-l rupse până la mâner, pe spinarea ticălosului, apoi îi zise:

– Asta, ca să ții minte și să nu mai pui niciodată piciorul aici! Cât despre amenințări, dacă suflă cuiva un cuvânt, îți voi tăia amândouă urechile!

La câțeva vreme după asta, viconteale, întâlnindu-l pe subfermier, îi zise:

– Ei bine, Vițelule de aur, ești mulțumit de mica Olivia?

– Hm! Hm! Teamă mi-e că madam Béro și-a cam bătut joc de noi!

– Iar eu, ei bine, eu ți-o jur că Olivia își bate joc de tine!

XXVIII

Un al doilea Elleviou

Când diavolul ajunse aici cu povestirea, Luizzi auzi pe cineva bătând la ușă.

– Cine e? strigă el cu nerăbdare.

– Domnule, zise Pierre, a venit domnul Ganguernet împreună cu domnul marchiz de Bridely.

Luizzi stătu câteva clipe pe gânduri, apoi răspunse prin ușă:

– Roagă-i să mă aștepte un moment. Vin să vorbesc cu ei!

– Erai atât de grăbit să afli povestea doamnei de Marignon, zise diavolul.

– Mi se pare c-am s-o aflu și mai bine, după ce-am să discut câteva minute cu Ganguernet, zise baronul. Există o anumită întrerupere, ceva peste care ai trecut și pe care poate că omul ăsta mi-o va explica. Totuși, nu pleca ...

Spunând aceste cuvinte, Luizzi îl privi pe diavol. Haina lui neagră dispăruse. Acum era înveșmântat într-un halat lung de mătase și în papuci. În vârful capului îi atârna o singură șuviță de păr și se scobea între dinți cu unghia degetului mic.

– Te duci la un bal mascat? îl întrebă Luizzi.

– Nu, mă duc în China și mă întorc imediat.

– În China? strigă Luizzi, uluit. Ce faci acolo?

– Am de pregătit un contract de căsătorie. Nu e vineri azi?

– Zi nefastă, zise Luizzi.

– Adică vrei să zici ziua zeiței Venus, răspunse diavolul.

– Și despre ce fel de căsătorie e vorba?

– Vreau să conving un mandarin să se însoare cu fata dușmanului său de moarte ca să înceteze ura dintre familiile lor.

– Iată un lucru admirabil din partea ta, zise baronul. Dar oare vei reuși?

– Nădăjduiesc că da. Treaba asta trebuie să aibă niște urmări formidabile.

– Uitarea urii a ajuns aproape o virtute și speri să realizezi acest lucru?

– Ba socot să ajung la maxima ei înflorire. Din căsătoria asta se vor naște zece copii. Cinci vor lua

partea tatălui lor, și cinci vor trece de partea mamei.
De aici, certuri, tulburări, fraticide.

– Ticălosule! zise baronul.

– Mai adineauri mă lăudai.

– Trag nădejde să nu reușești.

– Mă rog! Dar viitorul soț a și trimis viitoarei sale soții, darurile uzuale.

– Oare așa să fie? Mi se pare că am citit în cartea unuia dintre cei mai savanți geografi ai noștri, că familia soției e cea care trimite daruri.

– Ei bine, fiind vorba de un savant, de data asta nu s-a înșelat. De altfel, voi aveți atâția academicieni care plasează, pe hartă, orașe acolo unde sunt mlaștini și pustiuri acolo unde există orașe, încât cel despre care vorbești, merită într-adevăr reputația de care se bucură.

– Uiți că te voi chema repede.

– Ți-am zis că dau o goană până în China și într-o clipă sunt îndărăt.

Diavolul dispăru și baronul porunci să fie introduși domnul Ganguernet și marchizul de Bridely. Acest nou domn era într-adevăr un tânăr deosebit de frumos, cu degetele petrecute prin răscroiala vestei și care ar fi părut și destul de distins fără enorma chică ce-l împodobeau, fără butonii de diamant, fără lanțurile de

aur care-i acopereau cămașa și fără inelele ce-i încercuiau degetele groase.

După salutarile de rigoare, baronul se simți destul de încurcat, neștiind cum să înceapă discuția pentru care-l poftise pe Ganguernet la el, fiindcă nu știa dacă Gustave fusese informat despre ceea ce-i mărturisise notarul. Totuși, nu dădu înapoi. Se azvârli, cu curaj, înaintea, și-i zise lui Gustave:

– Deci, te-ai hotărât să părăsești teatrul, domnule?

– Eh, domnule baron, răspunse acesta, vârându-și degetele parfumate în cheutorile hainei, credeți că un om de talent mai are azi loc în teatru? Sunt la modă mediocritățile, iar eu nu sunt destul de intrigant ca să le alung.

– Dar mi se pare că publicul e un judecător mai bun decât intriga și care clasează just talentele, zise baronul. Dar am uitat să-l întreb pe domnul Ganguernet cu ce prilej mă vizitează la această oră ...

– Mai întâi, din dorința de a vi-l prezenta pe domnul marchiz de Bridely. Trecând pe sub ferestrele dumneavoastră, am văzut lumină și m-am gândit că nu v-ați culcat încă. Pe urmă, am vrut să vă rog să păstrați cel mai mare secret despre istoria pe care v-am spus-o dimineață. Știu că sunteți mare amator de scandal ...

– Eu? Îți jur că n-am suflat un cuvânt nimănui, nici măcar domnului marchiz de Bridely.

– Despre ce anume e vorba? întrebă marchizul.

– Asta cred că n-o să te prea amuze, domnule, îi spuse baronul cu trufie. Apoi se adresă lui Ganguernet: Ca să-ți păstrez secretul, va trebui să-mi răspunzi la o întrebare. Ai auzit vorbindu-se vreodată de domnul Libert, subfermierul, financiarul dolidora de bani?

– Iaca! Adică dacă-l cunosc pe cumnatu-meu?

– Aveam o presimțire, zise Luizzi; deci, era fratele acelei doamne ...

– Marie-Anne Gargablou, fostă domnișoară Libert, fata lui Antoine Libert, un grăsun din Tarascon. Provensal amestecat cu normand; avariția și ostentația dublate de pungășie și rapacitate.

– Un adevărat Turcaret, după câte mi se pare.

– Curat Turcaret, căci și-a părăsit nevasta în mizerie, ca să întrețină o amantă, și și-a lăsat sora să moară de foame.

– Ei bine, zise Luizzi, sper să-ți pot da vești despre el.

– A murit.

– Sper, cel puțin, să-ți pot da vești despre averea sa și nu e chiar imposibil ca această avere să revină adevăraților moștenitori ai domnului Libert.

– Adică mie! strigă Gustave, amintindu-și de numeroasele milioane ale unchiului său.

– Crezi că treaba asta te privește, domnule marchiz? zise baronul, pe un ton disprețuitor.

– Știți prea bine că da, zise Ganguernet. Hai, zise notarul fiului său, nu-mi mai fă atâtea semne; domnul baron știe totul.

– Și, pe deasupra, intru și în conspirație!

– De altfel, afacerea bătrânului Rigot e cam hazardată: dă două milioane dotă, dar cui?

– Mi se pare că nepoatei sale, parcă așa mi-ai zis.

– Ei bine, nu! Rigot e un alt soi de original; Rigot dă o zestre de două milioane de franci, dar nu se știe cui: mamei sau fiicei. A hotărât ca ele să se mărite în aceeași zi; dar abia după ce vor ieși din biserică, notarul va rupe sigiliul donației pe care i-a înmânat-o Rigot.

– Ei drăcie! zise Luizzi, iată într-adevăr ceva ciudat.

– Fără îndoială, fără îndoială, dar nu despre asta e vorba: cum să regăsim noi milioanele unchiului Libert?

– Vă voi spune mâine; până atunci, duceți-vă să vedeți *Cei doi ocnași* și studiați această piesă, tot atât de bine ca și *Copilul găsit*.

– Înțeleg! E vorba de un secret cu care l-am putea sili pe cel ce deține averea, să ne-o dea ...

– Cam ceva în genul ăsta ... Bună seara! Aștept persoana care urmează să-mi dea ultimele informații.

– Cu bine și pe mâine, ziseră cei doi Ganguernet, după care ieșiră.

Luizzi îl sună pe diavol.

– Ah, dragul meu, mi se pare că devii din ce în ce mai impertinent, zise diavolul intrând.

– Eu? răspunse Luizzi, năucit de apostrofă.

– Tu! Cum, mă faci să te aștept de douăzeci de minute?

– Ești ager, răspunse Luizzi cu dispreț. Ai terminat cu mandarinul tău?

– Așa cum ai terminat și tu cu Ganguernet al tău.

– Ai semănat răul ca să culegi crima?

– Așa zice un neghiob ca tine; de fapt, eu am semănat binele, pentru a face să sporească nelegiuirile. Am predicat împăcarea, pentru a înfometa ura.

– Ceea ce ai făcut mi se pare o capodoperă, pentru care nu te invidiez.

– Tu lucrezi atât de bine la capodopera ta de același gen, încât chiar că n-ai de ce mă invidia.

– Te referi la planul meu de a o face pe domnișoara de Marignon să se mărite cu băiatul lui Ganguernet?

– Mi se pare că e o infamie destul de frumoasă.

– Bun! făcu Luizzi; o răzbunare sau, mai curând, o mistificare.

- Încă puțin și vei face exact ca Ganguernet: o glumă.
- Îmi ceri să renunț la planul meu?
- Nici să renunți, dar nici să te ajut.
- Și totuși m-ai ajutat, spunându-mi povestea doamnei de Marignon.
- Biata femeie! zise diavolul cu un aer plin de milă, care-l făcu pe Luizzi să pufnească în râs.
- E mai curând demnă de plâns, decât de râs. Biata femeie! Biata femeie! zise diavolul, clătinând din cap.
- Hai că devii ridicol, jupâne; te-a apucat înduioșarea.
- Ai dreptate, eu mă înduioșez, iar tu devii crud; văd că amândoi ieșim din rolurile noastre.
- Reintră în rolul tău și continuă-ți povestirea.
- Sunt gata.

XXIX

Urmarea povestirii

– Înainte de a ți-o arăta pe Olivia în lume, e necesar să fac unele considerații particulare, privind starea ei de spirit. Și-a început viața de femeie de lume cu o eroare în inimă. Olivia și-a închipuit că a cunoscut dragostea; capriciul de copilă, care-o aruncase în brațele lui Bricoin, fusese plin de neliniști, de speranțe, de scene de violență, de câteva momente de plăcere, atât de ușor de confundat cu fericirea, când n-ai cunoscut-o. Apoi au venit regretele, lacrimile, groaza. Această aventură, în sfârșit, târâse după ea tot calabalâcul iubirii. Olivia, care nu avea experiență, se lăsă înșelată și-și făcu despre dragoste o foarte proastă părere. Ca fată cu mintea pe umeri, se jură să nu se mai lase prinsă în mrejele nimănui. Te și miri, și pe drept cuvânt, cum o inimă de numai șaisprezece ani n-a păstrat în ea, din proaspetele sale iluzii, nici vagi

dorințe, nici gânduri languroase pentru a pricepe adevăratul sens al iubirii.

Într-o altă situație, dar mai ales într-o altă epocă, sigur că Olivia și-ar fi recunoscut greșeala. Dar ce-și putea închipui despre dragoste fata doamnei Béru? Ce semnificație mai putea avea pentru ea cuvântul „amant“? Din punctul de vedere al doamnei Béru, dragostea era o afacere care avea la bază frumusețea. Deci, averea și lingușeala puteau ține loc de dragoste. Nu trebuie să uităm, de asemenea, că societatea coruptă în care trăia Olivia era expresia cea mai frustrată a moravurilor de la sfârșitul secolului al optsprezecelea. Senzualismul, negarea oricărei reguli și a oricărei legături morale, guvernau în mod suveran acea societate decrepită, și Oliviei – ieșită din sfera specială a corupției în care fusese închisă – i-ar fi fost cu mult mai greu să găsească un adăpost împotriva demoralizării care-i smulsese, încă de copilă, acea floare a sufletului care este încrederea în dragoste. Olivia, nemaigăsind niciuna din emoțiile iubirii, avu totuși alte compensații: trăi în mijlocul unei societăți strălucitoare, începură să-i placă numai lucrurile deosebit de frumoase, învăță să aprecieze, dintr-o privire, oamenii și evenimentele, făcu o adevărată pasiune pentru lucrurile mari ale omenirii și, în mijlocul acelei galanterii dezământate, când îți luai un nou amant ca și cum ți-ai fi

luat o rochie nouă, căpătă o înclinație ciudată către plăcerile spirituale, succesele în conversație impuseră domnia bunului gust și deveni o femeie superioară.

Asta nu înseamnă că Olivia, ajunsă la deplina strălucire a frumuseții, n-a fost sclava firii sale înflăcărâte și dominatoare; dar, trebuie s-o spun, n-a avut niciodată un amant care să-i mulțumească și spiritul și inima. A avut întotdeauna un amant care să fie de neam mare, să se bucure de reputație, de succes și cu care să se mândrească, și un amant căruia nu-i cerea nimic din toate astea și pe care-l ascundea cu grijă. Se dăruia amândurora cu deosebirea că se lăsa îndelung dorită de primul și că-i ceda cu ușurință celuilalt. Diferența dintre cei doi bărbați consta în faptul că ea aparținea primului, pe când cel de al doilea îi aparținea ei. Cei mai tineri ani ai Oliviei trecură în acest dublu dezmăț. Subfermierul își sporise mult averea pe care i-o procurase asociația celor doisprezece curtezani. Cum, în curând, prin viața Oliviei începură a se succeda prinți, ambasadori, mari financiari, ea ajunse să posede una dintre acele averi scandaloase cu care societatea aproape că se rușinează. Când izbucni Revoluția, Olivia se afla în Anglia împreună cu un membru al Camerei Lorzilor, care cheltuia pentru ea mai mult decât veniturile unei averi formidabile. Tocmai se înapoiase în Franța pentru a-și salva

bunurile de la confiscare, când emigrația îi trimise la Londra pe toți prietenii ei din Paris. În această împrejurare, Olivia se dovedi a fi bună, nobilă și spirituală. Micșoră cheltuielile casei ca să-i poată primi pe toți acei mari seniori ruinați, fără să-i acuze că se înhămaseră la carul unei curtezane princiare; apoi, din economiile ei, îi ajută, în secret, pe cei mai săraci.

În vremea asta, amanții se succedau ca și în trecut, cu singura deosebire că dacă Olivia era extrem de exigentă în alegerea celor oficiali, nu se mai preocupa de multă vreme de alegerea celor neoficiali. Și poate că această cruntă delăsare ar fi pierdut-o, dacă un fel de lăncezeală prilejuită de climatul Londrei nu i-ar fi pus viața în primejdie. Îngrijirile medicilor dovedindu-se zadarnice pentru a învinge acea înclinație spre melancolie ce-i slăbise nu numai trupul, dar îi încețosase și spiritul, toată lumea hotărî că Olivia trebuia să părăsească Anglia, pentru că, altfel, era amenințată să-și piardă viața. Toți prietenii ei o sfătuiră să se ducă în Italia; în acest sfat exista totuși un ciudat sentiment de gelozie: siliți să-și lase parveniților care-i alungaseră din Franța averile, rangurile, patria, emigranții se simțeau crăpând de ciudă la gândul că niște neciopliți puteau să le uzurpe și plăcerile. Și sigur că erau îndreptățiți să creadă acest lucru, căci virtutea Oliviei era cu mult mai fragilă, decât vechea monarhie. Olivia

nu-i ascultă. Ea voia să revadă Parisul, un alt Paris decât cel pe care-l cunoscuse ea, guvernat de alți oameni, agitat de alte idei, dând alt fel de serbări. Căci în epoca despre care îți vorbesc, Directoratul se și instalase la Luxembourg. Olivia obținuse lesne radierea de pe lista emigranților. Puțina avere pe care o adusese din Anglia, îi înlesni o viață îndestulătoare și-i îngădui să dispună de persoana ei, așa cum voia.

Cu toate că avea atunci aproape treizeci de ani, Olivia era de o frumusețe atât de izbitoare și atât de pură, încât, în curând, fu înconjurată de asiduitățile celor mai de seamă persoane din Paris. Curtezană de mare lux, ea se făcu remarcată la cursele de cai de la Longchamps și la balurile atât de misterioase de la Operă și de la Frascati. Cu toate astea, nu-și mai regăsi nici deplina sănătate și nici independența de spirit.

Crizele de descurajare și de melancolie deveneau din zi în zi mai frecvente, încât cu mare greutate a fost determinată într-o seară din iarna anului 1798 să asiste la o serbare intimă, dată de unul dintre cei mai bogați furnizori ai armatei. Dintre toate femeile aflate acolo, Olivia a fost singura lipsită de spirit, de cochetărie, de entuziasm. Dintre toți bărbații, unul singur a rămas – la fel ca și ea – rece, indiferent și, într-un fel, plictisit de toată acea veselie din jurul lui. Bărbatul nepăsător putea să aibă vreo treizeci și cinci de ani și se numea

de Mère. I se puneau în cârcă mari pasiuni. Deși încă tânăr, își părăsise familia și lăsase unui frate mai mic toate avantajele unei averi strălucite, pentru a o urma în Olanda pe femeia pe care o iubea. După ce a iubit-o cu patimă, în chip platonice, vreme de trei ani, a văzut-o dăruindu-se cu ușurință altuia. Această primă decepție l-a împins la un libertinaj scandalos; acel bărbat, atât de distins prin numele, prin rangul, caracterul și spiritul său, s-a cufundat în tot felul de excese. Revenit în Franța și reintrat în înalta societate, s-a îndrăgostit din nou de o femeie căreia a vrut să-i închine toată viața sa. Această a doua pasiune a fost mai violentă și deloc platonice. Dar a fost din nou înșelat. Când i s-a întâmplat acest lucru, domnul de Mère avea douăzeci și șapte de ani. Ca și prima oară, s-a simțit cumplit de dezamăgit și a jurat din nou să se răzbune. Numai că de data asta nu s-a mai ales pe sine drept victimă. Pentru cele două femei care nu-i fuseseră credincioase, le-a pus pe toate celelalte să plătească în locul lor. Așa că s-a consacrat unei ocupații foarte ciudate: seducerea femeilor care se socoteau virtuozose și pe care le părăsea a doua zi după ce le avusese. Numai că această josnică răzbunare îl obosi în curând și, după doi ani de astfel de viață, când se privi în oglindă, deși era încă tânăr, văzu că disprețul cu care tratase femeile îl ofilise și-l făcuse să-i fie silă de tot. Noroc că

Revoluția îl smulse din acest profund dezgust și-l determină să se intereseze de lucrurile publice. În 1792 pleacă împreună cu voluntarii din provincia sa, fericit să audă cum îi bate inima la zgomotul tobei și cum îi mai tresare încă, de emoție.

În acea epocă, soarta îi înhăța cu lăcomie pe toți cei pe care-i copleșea cu favorurile ei. În 1798, domnul de Mère era de acum general de brigadă. Și dacă în timpul serbării nu se afla împreună cu oastea sa, acest lucru se datora unei răni primejdioase, pentru care trebuise să se întoarcă la Paris.

Cum Olivia era femeia cea mai coaptă dintre toate cele care fuseseră invitate la serbare, tot la fel și domnul de Mère era cel mai vârstnic dintre bărbații aflați acolo. Cei doi fuseseră așezați la masă destul de departe unul de celălalt, căci Olivia era dorită cu înflăcărare de toți bărbații tineri, după cum domnul de Mère era copleșit de cochetăriile nerușinate și agasante ale femeilor tinere. Dar niciunul, nici celălalt nu izbutiră să facă corp comun cu cei de față. Olivia și generalul priveau cu milă toate acele izbucniri zgomotoase, acele deliruri amoroase pe care cei doi le băuseră de mult până la fundul paharului. Olivia era mult prea frumoasă, pentru a accepta dragostea vreunui tânăr a cărui pasiune ar fi așezat-o în rândul femeilor bătrâne care fac educația tinerilor, iar

domnului de Mère nu-i mai ardea de distracții, pentru a încerca o nouă deziluzie.

Făcându-se seară, hazardul sau, mai curând, singurătatea pe care o căutau amândoi, îi făcu să se întâlnească într-un salon îndepărtat. Domnul de Mère știa cine era Olivia, ea însă nu-l cunoștea. Începu să discute cu ea, sigur că nu cu acel respect pe care ți-l impune o reputație nepătată, dar cu acea reținere cu care un om distins discută cu orice femeie obișnuită cu lumea elegantă. La început, schimbă câteva cuvinte despre reușita seratei și despre faptul că ei nu putuseră participa cu tot sufletul la ea, fiindcă nu se simțeau în apele lor. Se interesară puțin unul de celălalt, apoi schimbă și acest subiect, pentru a discuta despre lucruri generale. Războaiele Republicii și succesul lui Bonaparte erau atunci la apogeu și domnul de Mère vorbi despre ele cu o căldură și un entuziasm care atesta că avea încă în el mult mai multă însuflețire și înflăcărare, decât se presupunea.

Pe de altă parte, cum începuseră să-și facă reapariția literatura, teatrele, muzica, artele, Olivia vorbi despre ele cu un tact, o superioritate și un interes care dovedea că și inima ei era încă sensibilă la dulcile emoții în care ea nu mai voia să creadă.

Petrecură astfel câteva ceasuri bune împreună, ascultându-se, rând pe rând, cu plăcere, avertizați, la

un moment dat, de liniștea care se înstăpânise, că serbarea se sfârșise.

Trebuiră să se despartă. Domnul de Mère, care mai avea câteva săptămâni de stat la Paris, nu voi să lase să-i scape ocazia de a-și mai alunga plictiseala, petrecându-și timpul cu o femeie care i se păruse plină de spirit și de bun-simț; o rugă, deci, pe Olivia să-i îngăduie s-o viziteze. O făcu în termenii cei mai măgulitori, iar ea îi răspunse, fără să se mire și fără să-l respingă:

– N-am nevoie să știu cine ești, domnule, pentru a mă simți încântată să revăd un bărbat atât de distins ca dumneata; dar, în sfârșit, trebuie să știu măcar cum te cheamă ca să nu mă mir de vizita pe care urmează să mi-o faci, dacă nu cumva între timp te răzgândești și vei uita să mai vii.

– Ei bine, doamnă, dacă mâine seară va fi anunțat domnul de Mère, îl veți primi?

– Domnul de Mère! zise Olivia privindu-l, iată o persoană care va fi oricând primită cu plăcere în casa mea!

Amândoi, se vedea limpede, erau încântați că se cunoscuseră. Dar, despărțindu-se, niciunul dintre ei nu se simți tulburat de persoana celuilalt. Olivia își petrecu ziua fără să se mai gândească la faptul că domnul de Mère urma să-i facă seara o vizită, iar domnul de Mère își aminti că trebuia să se ducă seara

la Olivia, așa cum s-ar fi dus într-un loc plăcut; de pildă, la Operă.

La nouă seara, Olivia se afla la ea, împreună cu domnul Libert, bogătașul pe care și-l alesese la șaisprezece ani și pe care și-l luase din nou ca amant oficial, pentru că-i era mai înrobit decât toți ceilalți care-i urmaseră. Averea imensă făcută din delapidări pe vremea monarhiei crescuse enorm din delapidările făcute pe vremea Republicii și Olivia se folosea de ea pentru a-și satisface toate capriciile, acum cu mult mai exigente și mai imperioase, cu cât bătrânul grăsan o plectisea de moarte.

În acel moment, fostul subfermier, devenit furnizor, tocmai îi vorbea despre o nouă afacere și Olivia – neavând ce face – îi demonstra cât de stupidă era toată povestea, deși, în fond, era ferm convinsă că instinctul cupidității lui Libert era mult mai puternic decât orice rațiune. Aproape că ajunseseră să se ciondănească din pricina acestui lucru, când fu anunțat domnul de Mère. Olivia se simți cumplit de înciudată; deși tot Parisul știa că era amanta lui Libert, se simți foarte umilită să fie găsită împreună cu acesta, de un bărbat ca domnul de Mère. Îl primi totuși cu acea dezinvoltură care ținea mai mult de obișnuință decât de bună dispoziție. Discutară despre serbarea la care se cunoscuseră, dar amândoi se simțeau jenați și umiliți

de prezența financiarului; fiindcă persoana lui spunea mult prea clar cine era Olivia!

Libert părăsi salonul înaintea generalului. De îndată ce acesta plecă, Olivia îi zise lui de Mère:

– Te-ai înșelat, generale. Ai crezut, probabil, că vei veni într-un salon unde vei găsi foarte multă lume, discuții strălucitoare, și iată-te picat la o biată femeie singură și care-și petrece astfel majoritatea serilor.

– N-am venit decât la dumneata, doamnă, și nu te caut decât pe dumneata, răspunse generalul.

– Și, din păcate, nu m-ai găsit singură. Asta ai vrut să zici, nu-i așa?

– Nu, dar mă simt dator să-ți mărturisesc că nu-mi închipuiam că voi tulbura o discuție atât de intimă.

– Drept să-ți spun, nici nu știu cum să iau răspunsul dumitale ...

– Ca o expresie a uimirii de a o vedea pe frumoasa Olivia singură.

– Singură!

– Într-adevăr. Mi se pare că am descoperit în ea o superioritate a spiritului care nu se mai mulțumește cu unele prietenii vulgare.

Olivia îl privi pe general cu un surâs pe jumătate ironic, pe jumătate trist, și-i spuse:

– Dacă aș fi fost cocheta pe care o crezi, poate că ți-aș fi răspuns că eram singură, fiindcă te așteptam pe

dumneata. Dar ar fi însemnat să mint și a trecut multă vreme de când nu mă mai deranjez să fac acest lucru.

– Deci, nu mă așteptai, doamnă? întrebă domnul de Mère

– Îți jur, domnule, că am uitat cu desăvârșire de vizita dumitale.

– Îți mulțumesc pentru franchise, oricât de puțin măgulitoare ar fi ea.

– Poate că e mult mai măgulitoare decât socotești. Adevărul e că sunt supărată.

– De ce?

– Pentru că ai venit.

– Chiar așa? Și poți să-mi spui și mie de ce?

– Te-am întâlnit ieri într-o societate insuportabilă, la fel de plictisit ca și mine, în mijlocul unor oameni care se distrau. M-ai făcut să petrec o seară plăcută, fără să-mi dau seama când a trecut timpul. Asta a însemnat mult pentru mine. Mai târziu, mi-aș fi adus aminte cu plăcere de acest lucru, și dumneata la fel. În viața pustie pe care o duc, această amintire ar fi însemnat mult ... Acum, dacă ai venit aici, amintirea s-a dus, pentru că te-ai întâlnit cu domnul Libert, pentru că mi-am dat seama că mă judeci în sinea dumitale și pentru că într-adevăr m-ai judecat.

În timp ce Olivia vorbea astfel, generalul o privea; abia atunci observă cât era de frumoasă și de

înduioșătoare, de când lâncezea sufletește și trupește. După o clipă de tăcere, răspunse:

– Din tot ce mi-ai spus, singurul lucru pe care nu-l pricep este această viață pustie despre care mi-ai vorbit.

– Asta mă miră și pe mine, zise Olivia, nu pentru că n-aș putea avea în jurul meu un cerc strălucitor de adoratori. Succesul altor femei mă face să cred că n-aș duce lipsă de ei, dacă aș catadicsi să-i primesc. Dar spune-mi, ce interes aș avea să mă deranjez? O discuție plăcută? Ți-am mărturisit că am fost mult prea răsfățată din acest punct de vedere. Nevoia de omagii ... amoroase? Dar ți-am spus că astfel de omagii, pierzând – în lumea pe care aș putea s-o frecventez – seducția pe care le-o confereau odinioară bărbații de neam mare și manierele lor alese, mă simt prea puțin ispitită să le mai primesc și să practic o nouă ucenicie a iubirii.

– Iubire! zise domnul de Mère. Iată ceva despre care nu mi-ai vorbit și care mi se pare straniu să nu existe aici.

– Păi, zise Olivia mirată, mi se pare că ți-am spus mai adineauri că am renunțat la iubire.

– Ba să avem iertare, zise generalul surâzând cu blândețe, mie mi se pare că mi-ai vorbit de cu totul altceva decât despre iubire.

– Despre ce ți-am vorbit? .

– Nu știu exact cum să mă exprim ...

– Oh, de-a dreptul, răspunse Olivia, cu vioiciune.

Vorbește, nu te jena. Sunt obișnuită să aud orice. Și apoi, sunt o femeie de treabă. Și dacă vrei să te simți și mai la îndemână, vorbește ca și cum ai vorbi cu o femeie bătrână.

Domnul de Mère își înălță capul; încă surâzând, zise:

– Voi spune lucrurilor pe nume, pentru că așa mi-ai cerut. Mie mi se pare că nu la dragoste ai renunțat dumneata, ci la ceea ce noi, soldații grosolani, numim aventuri galante.

– Oh, te înțeleg, zise Olivia râzând. Dar trebuie să-ți mărturisesc că sunt cu mult mai dispusă să resping ceea ce dumneata numești dragoste, decât să renunț la ceea ce numești aventuri galante.

– Asta înseamnă că trebuie să fi suferit mult.

– Da, zise Olivia, cu o expresie de rușine și dezgust; dragostea mi-a făcut mult rău, un rău respingător și rușinos. N-am iubit decât o singură dată în viață, dar aș vrea să uit până și acea singură iubire!

– Ei bine, și eu, răspunse generalul, am suferit îngrozitor din pricina dragostei. Am fost înșelat în cele mai sacre sentimente ale mele, trădat în devotamentul

meu cel mai deplin, batjocorit pentru venerația și încrederea mea față de cea pe care o iubeam.

– Într-adevăr? zise Olivia, sprijinindu-se de brațul fotoliului și privindu-l pe general cu o ciudată surpriză. Oh! strigă Olivia, ce n-aș fi dat să fi fost îndrăgostit de mine!

– Treaba asta te-ar fi amuzat chiar atât de mult?

– Oh, nu spune asta, îți jur că n-aș fi fost în stare să mă joc cu astfel de sentimente. Aș fi fost nebună, veselă, dar îți mărturisesc că niciodată n-aș fi fost în stare să jignesc o pasiune sinceră!

– Atunci, probabil că ai fost din cale afară de miloasă, zise generalul, din moment ce n-ai făcut nefericit pe niciunul dintre cei care ți-au inspirat dragoste.

– Chiar dacă mi-au inspirat acest sentiment, zise Olivia, eu nu l-am înțeles niciodată.

– În acest caz, înseamnă că nu l-ai împărtășit niciodată.

– Niciodată! răspunse Olivia.

Tonul cu care femeia rosti acest cuvânt, îl miră pe general. O privi bine, pentru a se asigura că nu juca teatru. Dar văzu atâta sinceritate în atitudinea și în mirarea Oliviei, încât nu se mai îndoii de adevărul celor spuse de ea. Rămase multă vreme pe gânduri, în fața ei, admirând acel chip frumos, pe care nu se citea altceva decât uimirea plină de candoare a unei fete

tinere ce-și dezvăluie inima și parcă se miră de noile emoții pe care le simțea. Olivia continua să tacă, iar generalul continua s-o privească. În sfârșit, ea ridică ochii către el și strigă, îndurerată:

– Într-adevăr, venind, mi-ai făcut mult rău ...

– Cum așa?

– N-aș putea să-ți spun; dar viața asta pe care o duc și care mi-a devenit insuportabilă, de acum încolo îmi va fi imposibilă. Prezența acelui grăsun pe care nu-l pot suferi, mă face să-mi fie rușine de mine; acum, toate acele distracții ce nu mi se păreau decât niște frivolități, mi se par odioase; iar ceea ce am luat drept sațietate, nu era altceva decât golul din inima mea.

– Ai renunțat să-l mai umpli?

– La vârsta mea, zise Olivia surâzând, la vârsta mea să mai iubești și încă să iubești ca o copilă, ar fi o adevărată nebunie; ba ar fi și mai rău, ar fi ridicol.

– Nu e niciodată ridicol, doamnă, când ești atât de frumoasă cum ești dumneata și când ai un sentiment adevărat în inimă.

– E ca și când cineva ți-ar spune dumitale să trăiești din nou acele tumultuoase emoții de care vorbeai mai adineauri. Mai mult ca sigur că n-ai mai consimți la așa ceva.

– Eu? Doamnă, aș binecuvânta ceasul, momentul în care aș mai simți ceea ce-am simțit odinioară. Și dacă

tot am început, ei bine, mă simt dator să-ți spun întreg adevărul. Mi se pare că, de atâta vreme de când tace inima mea, și-a regăsit – odihnindu-se – toată tinerețea, toată vigoarea, toată înflăcărarea.

Vorbind astfel, generalul o privea în așa fel pe Olivia, încât aceasta să creadă că, de fapt, de ea își lega el nădejdea unei noi pasiuni. Simțindu-se tulburată, Olivia îi răspunse:

– Hai, să nu fim copilăroși. Uiți că suntem cam copți pentru dragoste și că tinerii zăpăciți în mijlocul cărora ne-am petrecut seara de ieri erau mult mai stăpâni pe ei decât suntem noi. Mai bine, zise Olivia, să vorbim despre dumneata, pe care te așteaptă gloria.

– Și de ce nu despre dumneata?

– Pentru că eu n-am nimic de spus despre mine, pentru că am aruncat un vâl deasupra trecutului. O viață plicticoasă și lipsită de interes, iată ce-mi mai rămâne. Dar m-am resemnat, sau mă voi resemna. În schimb, pe dumneata te așteaptă o frumoasă carieră. Ai și făcut pași mari pe acest drum și vei face alții și mai mari. E atât de frumos să te gândești că numele tău va fi cunoscut în întreaga Franță, în întreaga lume! Când flăcările iubirii se vor stinge, ambiția va rămâne; ești un om fericit, domnule!

– Nu crezi totuși că această ambiție ar fi și mai puternică, dacă ai ști că o altă inimă se interesează de succesele tale?

– Hai, hai, zise Olivia surâzând, iată-te redevenit tânăr. Ți-ai recăpătat ardoarea din anii zburdălniciei. Continui să-ți faci iluzii ...

– Și de ce nu mi le-aș face alături de dumneata?

– Pentru că, dacă la vârsta dumitale poți continua să iubești, eu nu-mi mai pot permite acest lucru la vârsta mea.

Rosti aceste cuvinte cu un tremur în glas și, mai înainte ca generalul să aibă vreme să răspundă, ea își sună valetul, apoi îi spuse lui de Mère:

– Te gonesc ... În seara asta te gonesc. Nu-ți spun să revii. Dar să știi că sunt întotdeauna acasă. Simt nevoia să fiu singură, nu mă simt bine. Serbarea de ieri m-a obosit. Cu bine și ... pe curând!

Olivia mințea, nu serata din ajun o obosise sau, mai curând, o tulburase atât de profund. Din moment ce mințea, ce dovedea acest lucru?

Generalul plecă, după ce-i sărută mâna pe care ea voi să și-o retragă în primul moment de emoție, apoi Olivia rămase singură, cu gândurile sale.

Luizzi ascultă cu multă atenție acea povestire și observă interesul cu care diavolul îi istorisea faptele.

– Acum pricep de ce vrei s-o faci pe femeia asta mai puțin odioasă, decât este în realitate. Ca să isprăvești toată această aiureală, cu ridicola pasiune a unei femei destul de coapte.

– Prost și răutăcios ce ești! strigă diavolul, mâniat. Oare n-ai să judeci niciodată lucrurile decât după stupida lor aparență? Nu vezi că femeia asta ajunsese într-o situație jalnică?

– Ei și? făcu Luizzi.

– Da, în situația de a nu mai voi să-și amintească nimic despre trecut, în situația de a ști, atât cât poate ști inima unei femei, că nicio greșeală nu se mai poate repara.

Rămasă singură, Olivia se miră de tulburarea care o cuprinsese și pe care n-o mai simțise niciodată; își puse mâna pe inima care-i bătea nebunește, cunoscuse cum o scaldă un val de bucurie dar și de neliniște și se lăsă, amețită de fericire, în voia acestei prime iubiri, de care totuși încerca să se și apere. Ce să facă? Să încununeze această iubire, devenind amanta generalului, ar fi însemnat pentru ea o deziluzie. Noaptea aceea, Olivia și-o petrecu în întregime când în spaime, când în dulci visări, când în farmecul neașteptat și plăcut pe care i le procura amintirea discuției cu generalul, întocmai ca un călător care, năucit de plictiseală și de febră, întâlnește un pat curat, proaspăt înfățat, mirosind

frumos, unde, pentru prima oară după foarte multă vreme, își află, în sfârșit, odihna.

A doua zi, dimineață, când se sculă, zise:

– Doamne, Dumnezeu, cred că-l iubesc pe acest bărbat!

– Olivia să iubească! zise Luizzi întrerupându-l pe diavol.

– Și încă cu dragostea cea mai pură, căci această femeie nerușinată nu-și pierduse încă virginitatea sufletului. Și iat-o pe marea curtezană îndrăgostită, dar nu ca o femeie care iubește pentru a doua oară, ci ca o tânără în floarea vârstei, ca Henriette Buré! Fericită ca și ea, visătoare și pierzându-și vremea în lungi contemplări, ca și Henriette.

– Lucrul mi se pare straniu! zise Luizzi.

– Olivia îl iubea într-adevăr pe domnul de Mère, iar acesta o iubea pe Olivia. Numai că, amândoi încurcați și luați prin surprindere de această pasiune, se evitau cu grijă. Generalul plecă la oaste, așa că aproape șase luni nu se văzură. Se întâlniră într-o seară la Operă, iar a doua zi generalul îi făcu Oliviei o vizită. O găsi singură. La început, discuția a fost mai generală. Olivia îl întreabă pe general ce mai făcuse, îl rugă să-i vorbească despre marile bătălii la care luase parte, despre pericolele prin care trecuse. Apoi generalul o întreabă:

– Dar dumneata? Ce-ai mai făcut? Ce ți s-a mai întâmplat?

– Pe mine mă întrebi ce-am mai făcut, pe mine, o biată femeie, fericitule? Ce să fac? Am stat mereu singură acasă. Sătulă de o societate pe care acum o disprețuiesc, dar pe care n-am totuși dreptul s-o tratez astfel, m-am gândit tot timpul la dumneata, care mi-ai făcut atâta rău, negăsind mângâiere decât tocmai în acest rău pe care mi l-ai făcut.

– Olivia, oare să fie adevărat?

– Da, e adevărat. Te iubesc! Și ți-o spun fără ocolișuri. Dar unde mă va duce această dragoste? Să-ți fiu nevastă? E cu neputință! Și te rog să mă crezi în mod sincer că nici n-am această pretenție. Să-ți fiu amantă? Niciodată, Victor, niciodată!

– Oh, îmi știi numele, zise surprins generalul.

– Da, l-am aflat ...

– Mă iubești ... Mă iubești și crezi că nu te merit, eu, care nu mă gândesc decât la dumneata! Cum poți să-ți închipui că nu râvnesc să-ți obțin dragostea?

– Nu, zise Olivia întorcând capul, nu, căci în dragostea asta ai pus, ca și mine, tot ce ai mai bun și mai curat. Să nu-i ceri nimic femeii din mine, nimic, auzi? Să nu mă faci să roșesc! În ce mă privește, nu e vorba de pudoare, ci de rușine. Să rămânem așa cum suntem. Nu-mi lua fericirea pe care mi-ai dăruit-o!

– Asta-i o nebunie, zise generalul. Ești cea mai frumoasă femeie pe care am văzut-o vreodată!

– Mă găsești frumoasă? zise Olivia, surâzând și mângâindu-l pe Victor cu privirea. Cu atât mai bine! Și

dumneata, zise ea rîzînd, ești frumos, deosebit de frumos. Această frunte înaltă, bronzată de soarele Italiei, cicatricea asta care o împodobește cu cea mai nobilă cunună ... Da, da, ești frumos și te iubesc ...

Generalul se apropie de Olivia și-i luă mâinile.

– Stai mult la Paris?

– Două luni.

– Două luni! E foarte mult, când ai atâtea lucruri frumoase de făcut în armată ...

– Nu vrei să mă ajuți ca acest interval de timp să mi se pară mai scurt?

– Nu prea des. Nu mai sunt liberă ca odinioară. Acum sunt foarte ocupată. Mi-am regăsit niște rude, din partea tatălui meu, care trăiau în mizerie. Aveau două fete. Le-am luat la mine și mă ocup de ele. Apoi adăugă cu un oftat și cu o lacrimă: Am să fac din ele niște femei cinstite. Așa că ne vom vedea din când în când, vom sta de vorbă, ca acum, și atât.

Victor, care o privea și o asculta cu aviditate, o trase către sine. Dar ea, desprinzându-se din brațele sale, îi spuse:

– Nu, Victor, nu; ce importanță mai are pentru dumneata o femeie în plus? Nu distruge o prietenie, pentru o clipă de slăbiciune! Fiindcă, după aceea, s-ar putea să te urăsc, Victor, s-ar putea să nu te mai iubesc ... Privindu-l cu dragoste, se aplecă repede asupra lui, îl sărută pe frunte și-i spuse cu un glas fermecător: Te iubesc! Apoi, deschizând ușa odăii de alături, se

refugie lângă cele două eleve ale sale, care cântau la pian. Cu bine, îi zise ea. A sosit ora lecției de pian. Acum, nu mai există aici decât o mamă care și-a primit în vizită un vechi prieten.

Domnul de Mère plecă. Poate că o să ți se pară surprinzător, dar cuvântul „niciodată”: a fost respectat de Olivia cu cea mai mare strictețe. Deși simțea o atracție irezistibilă pentru acel bărbat, a cărui privire strălucea de dragoste, deși tremura de dorință ca o copilă, nu i-a cedat niciodată. Generalul o urmărea ca o umbră. Obligat să se reîntoarcă la oaste, profita de fiecare concediu, de fiecare săptămână liberă, ca să dea o fugă până la Paris, străbătând câte două sute de leghe, numai ca s-o vadă pe Olivia.

„Vin de la Roma, îi spunea uneori, ca să petrec un ceas cu dumneata.”

Olivia îi întindea brațele și îl strângea la inima ei ce tresălta de o fericire de nedescris. Apoi îl privea lung, devorându-l cu privirea, și asta era tot. Povestea a durat doi ani.

– Doi ani! strigă Luizzi, doi ani! Și după acești doi ani, sigur că ...

– După acești doi ani, generalul de Mère a fost ucis într-o luptă.

Olivia l-a plâns cu tot atâta disperare cu câtă îl iubise. Apoi, după un an, vrând să devină femeie așezată s-a măritat cu singurul bărbat căruia i-a fost amantă vreme îndelungată, cu singurul bărbat care

putea săvârși o asemenea nebunie; s-a măritat cu bogătașul Libert, care a cumpărat domeniul Marignon și care a devenit domnul de Marignon.

– Ah! strigă Luizzi, deci instinctul răzbunării nu m-a înșelat! Olivia curtezana, prostituata, trebuia să fie acea insolentă doamnă de Marignon care a alungat-o din casa ei pe nefericita de Laura, tocmai ea care s-a măritat cu ticălosul de Libert, parvenitul plin de parale furate; într-adevăr, frumoasă căsătorie între o desfrânată și un hoț, dornici să-și impună vanitatea și ahtiați să strălucească. Ah, doamnă de Marignon, meriți un ginere ca marchizul de Bridely și-l vei avea, ți-o jur. Ei bine, diavole, ai amuțit?

– Te ascult ca să pot isprăvi povestea doamnei de Marignon.

– Păi n-ai isprăvit-o?

– Încă nu. După ce s-a măritat, Olivia a profitat de averea bărbatului ei și de vechile sale relații, pentru a-și croi un loc în societatea în care ai văzut-o. Sigur că a plătit scump acest lucru, devenind sclava celor mai mărunte exigențe. Vulnerabilă cum era, din toate punctele de vedere, a trebuit să accepte, în mod slugarnic, toate umilințele. Le-a îndurat în tăcere, căci acum era mamă și avea o fată. Și, nevrând ca mai târziu să roșească în fața ei, a trebuit să accepte vălul mironosiței, pe care toți cei din jur au ajutat-o să-l arunce peste trecutul ei.

– Ei bine, află diavole că Olivia e femeia de care am nevoie, care să tremure în fața unui scandal și să tacă, dacă i se aduce aminte de trecutul ei.

– Să știi că nu ea e cea mai rea dintre toate cele care te-au jignit. Adu-ți aminte de doamnele du Bergh și de Fantan!

– Destul! Degeaba, jupâne, nu-ți mai bate gura de pomană, că n-ai să mă convingi. Știu eu ce-ți poate pielea! Mă ațâți împotriva celorlalte două, ca să mă faci să cred că slăbiciunea ta pentru doamna de Marignon e dezinteresată. Dar nu mă mai las păcălit! Și află că dacă voi lovi în cea mai puțin vinovată, o voi face pentru că n-am încă posibilitatea de a ajunge la celelalte două.

– Ei bine, zise diavolul, vrei să-ți spun cine este cel mai vinovat dintre toți actorii acestei istorii, fiindcă el a fost primul care a aruncat-o pe Olivia pe drumul desfrâului?

– Cine?

– Nu-ți amintești de acel marchiz de Billanville, care a propus acel rușinos târg prin care Olivia trebuia să fie dată celui care oferea cel mai mult?

– Da. Și ce-i cu asta?

– Ei bine, dragul meu, tu îl cunoști bine pe omul acela, fiindcă adevăratul său nume era marchizul de Luizzi.

– Tata!

– Da, tatăl tău!

– Mereu și mereu tata! strigă Luizzi furios.

Între timp, diavolul dispăruse.

Hotărât să-și pună în practică planul de răzbunare, Luizzi își opri un loc în diligența care se îndrepta spre Caen. Înainte de a pleca însă, le spuse lui Ganguernet și fiului său tot ce aflate despre Olivia și-i dădu tânărului o scrisoare de recomandare către doamna de Marignon. Iat-o.

„Doamnă,

Numele dumneavoastră este singurul pe care l-am găsit înscris în registrul meu, câtă vreme am fost bolnav. Nu vin să vă mulțumesc personal, de teamă ca nu cumva să mă arăt lipsit de recunoștință, făcând cunoscute tuturor o bunătate și o indulgență atât de rare. Totuși, cum nu-mi pot exprima într-o scrisoare toate mulțumirile mele, l-am rugat pe unul dintre prietenii mei să vi le transmită personal. Acest prieten este marchizul de Bridely; poartă unul dintre cele mai alese nume din Franța. Dacă-i îngăduiți să vi se înfățișeze, vă va mulțumi în numele meu. Nevoia de un aer mai curat mă obligă să plec din Paris, dar plec cu regretul de a nu vă fi putut mărturisi eu însumi ce sentimente, cât respect și câtă recunoștință mi-ați inspirat.

Armand de Luizzi“

XXX

Ultimul popas de poștă

Era șapte seara, când Luizzi sosi la Mourt, un sătuc la câteva leghe de Caen și ultimul popas de poștă pe drumul ce ducea de la Paris către această capitală a Normandiei de Jos. Odată ajuns în fața ușii hanului, Luizzi chemă un surugiu și-l întrebă dacă, înainte de a se înnopta, putea să-l ducă până la Taillis, proprietatea domnului Rigot. Cel căruia baronul îi pusese această întrebare, era un om bătrân, slab, care-și prăpădise pe șaua calului toată carnea de pe șolduri și de pe picioare, cu care-l dăruise natura, dar care nu lăsase în fundul ulciorului său cu cidru, decât cele două însușiri caracteristice normandului: șiretenia și maliția. În loc să-i răspundă lui Luizzi direct, chemă un rândaș de la grajd și-i zise:

– Ascultă, tu știi cam cât e de aici până la Taillis?

– Habar n-am, răspunse rândașul, reintrând în han și schimbând un surâs imperceptibil cu surugiul.

– Cum, strigă Luizzi, voi, oamenii din ținutul ăsta, nu știți cât e din satul vostru până la castelul vecin?

– Într-adevăr, nu știm, răspunse surugiul. Noi, normanzii, suntem oameni la locul nostru, care mergem numai pe drum drept. Și pentru mine, drumul drept e drumul de la Paris la Caen și înapoi. Despre ce se află la dreapta sau la stânga acestui drum, păi află, domnule, că nu mă sinchisesc nici cât pentru un pahar cu cidru.

– Poate, zise Luzzi, că te sinchisești mai mult pentru un ludovic, care cine știe dacă nu ți-ar reda și memoria.

– Nici dacă mi-ai da de zece ori pe-atât și tot n-aș putea să-ți spun, ceea ce nu știu.

– În cazul ăsta, zise Luizzi, să mi se dea niște cai. Poate că surugiul care va fi desemnat să mă ducă într-acolo, va cunoaște mai bine drumul decât dumneata.

– N-aveți nicio șansă, zise normandul; pe moment, nu mai există aici un alt surugiu în afară de mine și nici alți cai decât ai mei și ne-am întors de la Caen abia de cinci minute.

– Ei bine, dă-mi mie caii și întreabă care-i drumul!

– Asta s-o crezi dumneata, zise normandul, întorcându-i spatele și dând să plece. Crezi c-o să-mi omor eu animalele, pentru câțiva franci acolo ... N-ai decât să aștepți, cum așteaptă și ceilalți.

– Mai există și alți călători, în afară de mine, care nu-și pot continua drumul?

– Te cred. Sunt trei sau patru în sala cea mare a hanului, toți grăbiți ca și dumneata și care așteaptă, stând la taifas.

– Dacă-i așa, zise Luizzi, voi petrece și eu noaptea la acest han și voi pleca mâine dimineață. Văd că s-a făcut târziu și n-am niciun chef să bâjbâi prin întuneric ca să ajung în toiul nopții la un om pe care nu-l cunosc.

La acest ultim cuvânt al lui Luizzi, surugiul se opri și arborând acel surâs echivoc și acea privire specific normandă, care vede tot, dând impresia că nu vede nimic, îi zise:

– Nu-l cunoști pe domnul Rigot?

– Cătuși de puțin. Dar dumneata îl cunoști?

– Dacă-l cunosc? Păi, întotdeauna, numai eu îl duc acasă.

– Drace! făcu Luizzi. Și spui că nu știi unde îi e castelul ...

Aerul viclean de pe mura normandului dispăru, făcând loc unei depline stupidități.

– Păi treaba e simplă, caută el s-o dreagă. Domnul Rigot vine aici cu caii lui și eu îl duc la Caen sau la Estrées; la el acasă n-am fost niciodată.

– Totuși, din moment ce-l cunoști atât de bine, înseamnă că l-ai mai văzut și în alte părți decât numai

pe drum; fiindcă, atunci când tu te afli pe cal și el în trăsură, nu prea văd cum stați de vorbă.

– Dar crâșmele? Domnul Rigot e un om de treabă, căruia îi e milă de oameni și de animale; cum vede o crâșmă în drum, cum îmi strigă: „Ei, Petit-Pierre, ia mai lasă caii să mai răsufle puțin!” Apoi coboară și n-ar bea un pahar de rachiu sau o stacană de cidru, fără să-ți ofere și ție ceva. E un adevărat normand, cu inima largă. Și atunci, tot ciocnind, stăm de vorbă.

– Și despre ce anume discutați? întrebă Luizzi, încântat să culeagă unele informații despre Rigot.

– Păi de una, de alta, după care eu mă urc pe cal și-mi văd de drumul meu, fiindcă eu, vezi dumneata, nu mă ocup de treburile altora.

– Păi atunci înseamnă că nu le cunoști nici pe nepoatele domnului Rigot, zise baronul.

– Ba da, le cunosc, și pe mamă și pe fiică, ba și pe bunică.

– Sunt frumoase? zise Luizzi, privindu-l pe surugiu.

– Oho! făcu normandul, bunica a fost o frumusețe, la vremea ei.

– Dar fata și nepoata?

– Eh, depinde de gust. Dar bunica, vezi, cum să-ți spun eu, a fost de o frumusețe fără pereche.

– Deci, ai cunoscut-o în tinerețe ...

– Drace, făcu normandul. Păi am crescut împreună cu moș Rigot și cu soră-sa! Au trecut patruzeci și cinci de ani, de când ea era o zgâtie de slujnică la hanul ăsta și el surugiu ca și mine. Pe urmă, au plecat de aici și s-au stabilit la Paris, unde tânăra Rigot s-a măritat. Cât despre frate-său, el s-a angajat la cavalerie, unde cunoștințele lui în materie de cai l-au împins repede către slujba de potcovar. Ce mai, oameni de treabă, cinstiți, adevărați normanzi, buni la suflet ca și mine, mergând drept pe drumul lor, cum am făcut și eu toată viața. Asta-i tot ce-ți pot spune despre ei.

În acel moment, o slujnică se apropie de Luzzi – care rămăsese cu surugiul în curtea hanului – și-i spuse că începuse să se servească masa călătorilor care așteptau reîntoarcerea cailor, și-l întrebă dacă voia să mănânce laolaltă cu ceilalți sau dacă dorea să fie servit separat. Luizzi, care n-avea altceva mai bun de făcut decât să rămână singur, răspunse că va mânca împreună cu ceilalți. Tocmai se pregătea s-o urmeze pe slujnica de la han, când surugiul îi făcu semn.

– Deși ai venit ultimul, îi zise normandul, dacă vrei, poți pleca primul. Pe la mijlocul mesei, am să trec prin sală și am să-ți spun că te poți duce la culcare; dumneata să ieși afară și ai să găsești caii înhămați la trăsură, acolo, în dosul hambarului; apoi, o ștergem iute, fără ca cineva să bage de seamă.

– Dar, dar nu cunoști drumul, zise Luizzi.

– Păi m-am interesat, răspunse imperturbabil surugiul, pe care Luizzi nu-l scăpase o clipă din ochi.

– Pe legea mea, nu, zise Luizzi. Nu mă grăbesc deloc să ajung.

– Ca să vezi! răspunse surugiul, cu un aer stupefiat.

Nu te duci la domnul Rigot pentru însurătoare?

Luizzi rămase o vreme tăcut, atât fu de surprins de cele auzite, apoi răspunse la întâmplare:

– Nu, nu, eu mă duc cu alte treburi ...

– Mă rog, zise surugiul, bătând în retragere și cercetându-l pe baron, cu un aer foarte puțin convins.

Apoi intră în hambar, unde lui Luizzi i se păru că aude un nechezat de cal și murmur de glasuri. Se apropie de ușă ca să se convingă dacă bănuiala lui întemeiată și-l auzi pe surugiu zicând:

– Iaca încă unul pentru Taillis. Dar se pare că nu-i cel mai rău din bandă!

Clopotul care anunța că se servește masa, îl împiedică pe Luizzi să audă mai mult. Dar și puținul pe care-l auzise îi fu de ajuns ca să-și dea seama că voiajorii cu care urma să mănânce împreună urmăreau același scop ca și el. Așa că intră în sala de mese, cu intenția de a-și observa comesenii și de a se feri de curiozitatea lor.

În fruntea întregii comedii exista o pagină, ignorată de autor, dar care totuși i-ar fi de mare folos, dacă ar

introduce-o în opera sa. Această pagină e așa-zisa listă de personaje. Mă declar gata să pun mâna pe acest mijloc rapid și rațional de a-i aduce pe actorii mei în scenă, fără ca totuși să pretind un brevet de invenție și perfecționare, cum aș fi făcut dacă aș fi descoperit pomada de leu sau leacurile arabilor. Cedez, dimpotrivă, invenția mea oricui va vrea s-o ia, în afară de scenariști, care n-au altă meserie decât să fure ideile romancierilor și să-mi intenteze mai apoi proces cum că aș fi atentat la proprietatea lor literară.

Iată lista personajelor:

Domnul Rigot, proprietar bogat din împrejurimile orașului Caen; cincizeci și opt de ani; haină albastră, butoni cu briliante, pantaloni gri-deschis, în formă de pâlnie; jiletcă de satin brodat cu aur, părul cărunt și tuns perie, mâini negricioase și fără mănuși, unghii netăiate.

Doamna Turniquel, sora lui; șaizeci și patru de ani; grasă, scurtă, voce răgușită, pumnul în șold.

Domnul Bador, avocat; treizeci și șase de ani, costum negru din cap până în picioare; remarcabil prin luciul cizmelor și al părului.

Domnul Furnichon, funcționarul unui agent de schimb; douăzeci și șapte de ani, bărbat deosebit de frumos, barbă în formă de colier, pălărie de la Bandoni, haină de la Chevreuil, pantaloni de la Renard, jiletcă de la Blanc, cămașă de la Lami-

Housset, cizme de la Guerrier, mănuși de la Boivin, cravată de la Pouillier; nu-și scoate niciodată pălăria.

Domnul Marcoine, prim ajutor de notar; picior frumos, mâini frumoase, chip frumos, înfățișare frumoasă ținută frumoasă, voce frumoasă, scriere frumoasă, păr frumos; frumos, frumos, frumos!

Contesa de Lémée, vecina domnului Rigot a cărei proprietate se învecinează cu a sa, văduva unui pair al Franței; patruzeci și cinci de ani: lungă, slabă, plată ca o scândură, aere mari, dinți mari, nas acvilin; își aduce rochiile de la Paris și-și face pălăriile la Caen; mănuși tricotate, ochi ușor sașii, obrazul pătat de cuperoză, când vorbește, la colțurile gurii îi apare o mică spumă albă.

Contele de Lémée, fiul ei; douăzeci și doi de ani; mai puțin bine decât funcționarul agentului de schimb, dar mult mai elegant; mai puțin frumos decât ajutorul de notar, dar mult mai plăcut; fumează havane, are mustăți lungi, pinteni lungi și mănâncă cu mănuși.

Doamna Eugénie Peyrol, nepoata domnului Rigot; treizeci și doi de ani, înaltă și blondă, rochie de muselină albă, pantofi aripă-de-muscă, ciorapi din fir de Scoția, părul împărțit în două printr-o cărare, mâini și picioare de o rară finețe, dinți frumoși, ochi mari, languroși și ușor nesiguri, voce joasă.

Ernestine, fiica ei; cincisprezece ani și jumătate, înaltă și bine formată pentru vârsta ei.

Akabila, fiul regelui unui trib din Malaezia. Chip tatuat, capul ras, cizme răsfrânte, pantaloni de piele, vestă de jocheu.

Prima scenă se petrece în sala de mese a hanului din Mourt. Personajele în scenă sunt avocatul, ajutorul de notar și funcționarul agentului de schimb.

În momentul în care Luizzi a intrat în sala unde se aflau cei trei, fiecare dintre ei era ocupat să citească niște hârtii pe care le-au vârat repede în portofel; toți trei l-au privit pe Luizzi cu un aer nemulțumit și mirat, apoi s-au privit între ei, parcă pentru a se întreba dacă-l cunoștea careva pe noul venit.

– Domnilor, zise Luizzi, salutând, mă simt rușinat că am venit, să mă înfrupt din ce-i al dumneavoastră, fiindcă mă tem că hangiul – care n-a pregătit masa decât pentru o persoană – să nu aibă mâncare suficientă pentru două, apoi pentru trei, iar acum pentru patru persoane.

– Oricare ar fi situația, răspunse avocatul, salutând cu grație, fiți binevenit. Dacă aș putea să vă primesc ca și când aș fi eu stăpânul casei, continuă avocatul, privindu-i, pe rând, pe cei doi companionii ai săi, sigur că aș avea drepturi incontestabile ...

Domnul Bador nu-și isprăvi fraza debitată cu atâta artă, ca să vadă ce efect produsese; abia după câteva momente de tăcere continuă:

– Aceste drepturi se reduc totuși la două: primul, că am sosit cel dintâi la acest han, iar al doilea pentru că sunt, ca să zicem așa, de pe aceste meleaguri.

– Domnul locuiește în Mourt? întrebă Luizzi.

– Am câțiva clienți acolo, răspunse avocatul; eu sunt din Caen, toată familia mea este din Caen, așa că am oarecare trecere acolo. Biroul meu, chiar dacă nu e primul din oraș, nu e nici printre ultimele.

– Domnule e notar? întrebă Marcoine.

– Avocat, răspunse Bador, pe vremuri chiar avocat pledant, când ni se îngăduia să pledăm în fața tribunalelor. Eu nu m-am supărat – așa cum au făcut confrășii mei – ba chiar am primit cu bucurie hotărârea prin care ni se interzice să mai pledăm. Nu prea îmi place să vorbesc, nu sunt flecar, vorba multă mă obosește; așa că – cu toate rugămințile și necazurile clienților mei – eu n-am vrut să semnez protestul pe care confrășii mei l-au făcut, combătând ordonanța regelui. Dar dumneavoastră, îl întrebă avocatul pe Marcoine, în ce domeniu lucrați?

– În notariat, răspunse acesta.

– Pe legea mea, domnilor, din moment ce fiecare dintre dumneavoastră a spus cu ce se ocupă, cred că e cazul să dau dovadă de aceeași încredere: mă numesc Armand de Luizzi și nu mă ocup cu nimic.

– Iată o situație frumoasă, zise domnul Furnichon, ridicându-se cât era de înalt și aplecându-se în fața unei oglinjoare. Dar să sperăm că vom ajunge și noi într-o astfel de situație, pentru că am acțiuni la Bursă cu o dobândă de trei la sută.

– Oh, făcu ajutorul de notar, mi se pare că v-am văzut la Paris.

– Și eu vă cunosc destul de bine, zise Furnichon cu glasul lui gros, care-i ieșea dintre buzele groase și trandafirii; am jucat *écarté* împreună la „Vițelul care suge“, la nunta unuia dintre prietenii mei care s-a însurat cu fata unui fost cizmar.

– Care i-a adus o zestre de patru sute de mii de franci, zise ajutorul de notar, cu care a cumpărat, după șase luni, biroul de notariat al lui M. P.; a făcut o afacere frumoasă!

– Putea să facă una și mai frumoasă, zise funcționarul, mângâindu-și cravata.

– Nu și în ținutul nostru, zise avocatul.

– Dar cine vorbește de ținutul dumitale? răspunse ajutorul de notar.

– Chiar, zise Furnichon, ce ne poți spune despre acest ținut?

– Se zice că ar exista câteva mari averi în Calvados, zise Luizzi, în vreme ce se așeza la masă împreună cu ceilalți.

– Da, zise Bador, sorbind cu atâta neatenție din ciorbă, încât se fripse zdravăn; câteva averi funciare, cu banii plasați cu doi și jumătate la sută, dar în rest, niciun fel de capitaluri disponibile, nicio dotă în bani gheață. Proprietăți ipotecate, și cam asta-i tot ce se găsește pe aici.

– Poate că mai sunt și excepții, zise Furnichon.

– Cunoști vreuna? întrebă ajutorul de notar, apucând cu mâna o ciocârlie friptă.

– Poate, răspunse funcționarul agentului de schimb, înșfăcând un enorm cotlet de vițel, înfășurat în hârtie unsă cu grăsime.

– Și vii să vezi despre ce e vorba? zise Bador, cercetând atent chipul funcționarului.

– Nu, am venit să vânez prin împrejurimi ...

– În luna mai? întrebă Luizzi.

– Ei și? zise Bador, vânatul pe care-l caută domnul, există în orice anotimp.

– Într-adevăr, adăugă și ajutorul de notar, făcând cu ochiul celorlalți, domnul urmărește un vânat mare.

– Dar dumneata, domnule Marcoine, ce dracu cauți aici? întrebă funcționarul agentului de schimb.

– Eu nu-s atât de fericit ca dumneata, n-am venit aici de plăcerea mea; am venit să vizitez o proprietate, în numele unuia dintre clienții mei.

– Dacă îmi vei spune cine e, îți voi da orice informație dorești, zise avocatul, căci cunosc toate proprietățile mai de seamă din ținut.

– Dar pe dumneata, domnule, spuse ajutorul de notar – fără să-i răspundă avocatului și adresându-se lui Luizzi – ce te-a adus aici?

– Păi, am venit cam pentru aceleași motive ca și dumneavoastră doi: adică să vânez pe aceleași terenuri ca și domnul și să vizitez aceeași proprietate ca și dumneata.

– Ai, ai venit să vânezi pe domeniul lui ...

– Da, zise Luizzi, prefăcându-se că a uitat numele proprietarului, da, parcă Rupin, Ripon, Ripeau, Rigot; a, da, ăsta e, Rigot!

Cei trei interlocutori se uitară uluiți la Luizzi, în vreme ce acesta continuă:

– Iar proprietatea dumitale trebuie să fie Valainville, sau Vallainvili sau poate de Vailli; nu, nu, mi-am adus aminte: Taillis, asta e, Taillis.

– Aha! făcu avocatul, în vreme ce ajutorul de notar și funcționarul agentului de schimb rămaseră cu gura căscată la gluma lui Luizzi, deci, vă duceți la Taillis, la domnul Rigot?

– Da, domnule, răspunse baronul. Și dacă acești domni n-au alte mijloace de transport, le pot oferi loc în trăsură mea! Plecăm mâine dimineață, devreme de tot.

– Plecați mâine dimineață? întrebă avocatul. Eu zic să vă duceți pe la zece. Nu trebuie să ajungeți la Taillis prea devreme, pentru că nimeni de la castel nu se scoală cu noaptea în cap.

– Vom pleca, când vor dori domnii, zise Luizzi. Masa e bună, vom mai adăuga și câteva sticle de șampanie și vom aștepta veseli ceasul la care vom porni la drum ...

– Cum doriți, domnilor, zise avocatul. E un regim parizian, cu care sigur că sunteți obișnuiți, dar care nu se potrivește cu obiceiurile noastre din provincie. Așa că am să vă cer îngăduința de a mă duce să mă culc, dorindu-vă noapte bună! Spunând acestea, avocatul se sculă și se retrase imediat.

– Și acum între noi, domnilor, zise baronul, destu-pând o sticlă cu vin și servindu-l pe funcționarul agentului de schimb, care-i întinse, cu curaj, paharul, în vreme ce ajutorul de notar asculta atent ce se petrecea în curte. După puțin, auzi zgomotul unei cabriolete care ieșea din curtea hanului. Domnul Marcoine se ridică de la masă, deschise fereastra care dădea spre stradă și privi cabrioleta ce se depărta.

– Ce ai, domnule? întrebă Furnichon, ce te-a apucat?

– Oh, nimic, o amețeală ... Drumul ăsta mi-a zguduit creierii.

– Mi se pare ciudat! Fiindcă și mie mi s-au umflat picioarele.

– Mă simt într-adevăr rău, zise domnul Marcoine, scoțându-și ceasul din buzunar ca să vadă ce oră e. „E abia zece“, murmură. Am să cer îngăduința de a mă retrage ca și domnul Bador.

– Sigur, sigur, fă și dumneata ca domnul Bador, zise Luizzi. Nădăjduiesc că domnul Furnichon nu mă va părăsi ca dumneavoastră doi.

Ajutorul de notar ieși și funcționarul agentului de schimb, rămas singur cu Luizzi, zise:

– Ce dracu i-a determinat să se ducă să se culce? Prefer să-mi petrec noaptea bând, decât să stau lungit pe un pat mizerabil de han, cu perdele umede.

– În ce mă privește, îi zise Luizzi, nu cred că acești domni vor răci din pricina umezelii perdelelor de la pat.

– Cum adică? întrebă funcționarul.

– Ai să vezi imediat.

Într-adevăr, după un moment, îl văzură pe ajutorul de notar, precedat de un surugiu călare, cocoțat pe un cal voinic de șaua căruia se ținea cu amândouă mâinile.

– Ei, farsorule, încotro alergi așa? îi strigă Furnichon.

Dar ajutorul de notar nu răspunse nimic. Furnichon se întoarse spre Luizzi și repetă întrebarea.

– Unde se ducea farsorul ăla?

– Ei, probabil ca să viziteze proprietatea unde dumneata ai venit să vânezi.

După ce înjură ca un birjar, Furnichon zise:

– Unde dracu o fi găsit calul?

– Cred că dacă ai să ceri și dumneata unul, într-un mod mai categoric, au să-ți dea.

Funcționarul ieși, la rândul lui, din sala de mese și Luizzi îl auzi făcând tămbălău în curte. După puțin, o droagă veche, la care erau înhămate două mârțoage, ieși din curtea hanului, încărcată cu domnul Furnichon și cu imensul calabalâc al acestuia. Și cum Luizzi începuse a râde, fu întrerupt de cineva care-l bătă ușor pe umăr. Întorcându-se, dădu cu ochii de bătrânul surugiu.

– Ei, îi zise el baronului, cu un aer confidențial, au plecat toți trei; avocatul în cabrioletă, ajutorul de notar, pe un cal fără scări la șa, iar filfizonul, cu droaga. Nu vrei să pornești și dumneata la drum?

– Caii tăi sunt odihniți? întrebă Luizzi.

– Doar să-i înham, zise surugiul. Le-am dat câte trei porții de ovăz. În plus, știu un drum care scurtează distanța la jumătate. Vei ajunge la vreme, pe cuvântul meu de onoare!

Luizzi reflectă câteva timp, destul de puțin grăbit să facă parte din acea gloată care alerga după zestre. Dar gândul de a asista la intrarea succesivă a pretenzenților, îi dădu ghes să-i răspundă surugiului:

– Ai trei ludovici, dacă ajungem înaintea lor!

– Nu se poate, zise omul, clătinând din cap. E prea târziu acum; de altfel, ai spus-o și dumneata mai adineauri. Pentru o amărâtă de monedă de șase livre pe care răutăciosul acela de avocat mi-a dat-o mai adineauri, iaca ce bacșiș gras pierd! Dar mi-o va plăti!

– Cum, zise Luizzi, ți-a dat șase livre ca să mă împiedice să plec?

– Dar și dumneata ai fost prost că n-ai spus nimic, zise surugiul, îndepărtându-se.

– Stai un pic, caraghiosule! Nu uita că vreau să fiu la Taillis, mâine, în zori, înainte de a apuca cei de la castel să se scoale.

– S-a făcut, zise surugiul, voi fi gata!

Într-adevăr, a doua zi, când încă nici nu se crăpase bine de ziuă, baronul – care se culcase îmbrăcat – îl auzi pe surugiu înhămând caii la trăsură. Se sculă, plăti ce avea de plătit și plecă imediat.

Ajungând în fața grilajului parcului din Taillis – care era închis – auzi, dincolo de el, lătrăturile furioase a doi sau trei dulăi. Socoti că sosirea lui ațâțase câinii, când zări, dincoace de grilaj, două umbre care se duceau și veneau. Luizzi nu era fricos, dar prezența a doi oameni, când abia se arată zorile și mai ales furia câinilor, îl făcură să se teamă că s-ar putea să aibă de-a face cu niște răufăcători, așa că se grăbi să sune la poarta grilajului ce dădea spre parc. Abia răsună clopotul că și văzu cele două umbre alergând spre

poartă. Luizzi abia avu vreme să se sprijine de poartă, scoțând un mic pumnal ascuns în baston, când se trezi nas în nas cu domnii Furnichon și Marcoine. Amândoi erau înghețați, zgribuliți, cu fața vânătă de frig, cu părul umed, atârnându-le în lațe. Luizzi îi privi pe rând, cu un aer stupefiat, când Marcoine strigă:

– Sună! Sună, domnule, până nu mai poți! Doar dracul dacă ne-o deschide poarta!

– Fir-ar afurisită de poartă să fie! Iată, sunt opt ceasuri de când stăm aici, zise funcționarul agentului de schimb cu o asemenea furie încât ar fi trebuit să-l mai încălzească puțin. Am petrecut o noapte de groază și dacă n-ar fi fost dulăii ăștia, pe legea mea că am fi sărit gardul!

– Deci, poarta era închisă, când ați ajuns? întrebă Luizzi, care abia se ținea să nu izbucnească în râs. De ce nu v-ați întors înapoi la han?

– Păi cu ce? zise ajutorul de notar. Ajung, și surugiul îmi dă jos cele două cufere cu haine, spunându-mi: „N-aveți decât să sunați puțin mai tare și or să vă deschidă“. Aunci m-am grăbit să-i dau banii. Dar, în timp ce-l plăteam pe surugiu, îl văd și pe domnul sosind într-o droagă. El fusese și mai isteț decât mine: îi plătise surugiului înainte. De îndată ce mă văzu, sări jos și-i strigă omului: „Descarcă-mi cuferele ...“ Ei, și după aceea am început să ne împingem. Eu: „Ei, domnule Marcoine, am fost tot

atât de șiret ca și dumneata ... N-ai să fii dumneata primul care să-l vezi pe domnul Rigot ... etc., etc ...

– Chiar așa? se miră Luizzi.

– Da, ne-am spus tot soiul de prostii. Dar să lăsăm fleacurile! Domnul își închipuie că vin aici pentru ... Ei bine în timp ce ne ciondăneam, surugiul plecă și ne lăsă în fața porții. Încep să sun ... O dată ... De două ori ... Nimic! Sun și sun ... În sfârșit, după vreun ceas, observăm că surugiii își bătuseră joc de noi: ne duseseră la un castel nelocuit.

– Sau locuit doar de câini, zise Luizzi, râzând.

– Când voi pune mâna pe tâlharul care m-a adus aici, strigă funcționarul, am să-i rup bastonul ăsta pe spinare ...

– Oh, eu îl voi da în judecată, zise ajutorul de notar.

– Da de ce dom'le? întrebă Petit-Pierre, apropiindu-se. Le-ați cerut să vă ducă la castelul Taillis, la domnul Rigot. Și nu v-au dus?

– Nu se poate! Altfel ne-ar fi deschis. Am sunat, până ce era să rupem clopoșelul?

– Care? întrebă Petit-Pierre.

– Ei drăcie! ăsta zise Furnichon, trăgând cu furie de lanț, și stârnind din nou câinii.

– Păi nu de ăsta trebuia să trageți! ăsta nu se aude la castel, care se află la un sfert de lege de aici, în partea cealaltă a parcului. Iată-l pe cel la care ar fi trebuit să sunați. Și Petit-Pierre apăsă pe un buton, ce se afla ascuns într-o adâncitură a zidului, într-un loc foarte sus.

– Dumnezeule! Ce stângaci ești! strigă Furnichon, adresându-se ajutorului de notar, care era foarte scund. Ți-ai petrecut mai bine de un ceas, căutând dacă nu cumva mai există și un alt clopot!

– Și cum ai fi vrut să-l gădesc? N-aș fi putut ajunge până acolo, zise scundacul, furios. Dumneata ești cel stângaci, dumneata, care ești înalt cât Goliat și care ai înjurat tot timpul, ca un birjar, în loc să cauți clopotul. Dumneata l-ai fi găsit, dacă ridicai brațul!

– Urcați în trăsură, domnule baron, zise surugiul, iată că vine să ne deschidă poarta.

– Domnilor, zise Luizzi, râzând să se prăpădească, am să vă trimit pe careva să vă aprindă un foc ...

Apoi se urcă repede în trăsură, și surugiul intră în mod triumfal în parc, trecând pe lângă ajutorul de notar și pe lângă funcționarul agentului de schimb, care rămăseseră lângă grilaj, păzindu-și cuferele și pachetele.

După o jumătate de ceas, de la fereastra camerei unde fusese condus de o slujnică bătrână, Luizzi îi văzu sosind pe cei doi pretendenți, încărcăți de pachete, târând după ei ceea ce mai puteau târî și ajutați cu neîndemânare de un fel de jocheu, cu mutră străină, jumătate roșie, jumătate albastră, care-i ațâță grozav curiozitatea lui Luizzi.

XXXI

Cei patru candidați la însurătoare

Luizzi se afla la Taillis de două ceasuri și nimeni nu-l anunțase că ar fi vremea să fie prezentat stăpânului casei, pentru care Ganguernet îi dăduse o scrisoare de recomandare. În sfârșit, auzi pe cineva bătând ușor la ușă și aproape imediat văzu intrând o femeie grasă, de vreo șaizeci și ceva de ani, plină de riduri ca o baltă unde se bălăcesc rațele, îmbrăcată într-o rochie de mătase de un roșu ca focul, și împodobită cu o bonetă presărată cu fundulițe de satin galben. Ea îi făcu lui Luizzi o reverență adâncă pentru care se strădui îndelung, în vreme ce, surâzându-i grațios, îi arătă cei doi colți pe care-i mai avea în gura fără dinți. Baronul o salută și el.

– Domnule, spuse acea onorabilă persoană, am venit să văd dacă aveți nevoie de ceva. Sunt sora domnului Rigot, fostă domnișoară Rigot, măritată Turniquel. Am avut nenorocirea de a-mi pierde bărbatul în 1808, într-o

căzătură de la etajul al patrulea al unei construcții, de pe o schelă pe care ducea niște mortar ...

– A, făcu Luizzi, bărbatul dumneavoastră a fost ...

– Arhitect, domnule. Dar a vrut să dea exemplu lucrătorilor săi, pentru că lui Napoleon îi plăcea ca șefii să fie întotdeauna în frunte, la treabă. Era un bărbat frumos, domnule. Fata pe care am avut-o cu el, îi seamănă ca două picături de apă; a moștenit toate trăsăturile lui. De altfel, o s-o vedeți. Ah, dacă n-ar fi trecut prin atâtea necazuri ... În sfârșit, asta nu e nici vina ei, nici a mea, pentru că am crescut-o ca pe o ducesă. Așa că am venit să văd dacă nu vă lipsește ceva, pentru că fratele meu e un om minuat, dar care nu prea știe ce-i trebuie unui străin de viță nobilă, așa ca dumneavoastră.

– Am fost primit cât se poate de bine, zise Luizzi, și nu-mi lipsește nimic.

– Am venit să vă întreb eu însămi, pentru că slugile, zise doamna Turniquel, luând un șervet și ștergând o mobilă, sunt niște leneșe. Când e vorba de mâncat, de băut și de dormit, niciuna nu se interesează câtuși de puțin dacă totul a fost pregătit. Iată, de pildă, odaia asta; mătură doar mijlocul, iar pe margini nici nu se uită. Când vii – ca fratele meu – dintr-un trib de sălbatici, sigur că nu bagi de seamă, dar când trăiești printre oameni, ca mine, astfel de lucruri îți sar în ochi.

– Aveți dreptate, zise Luizzi, deschizând fereastra ca să scape de norul de praf pe care excesul de zel al doamnei Turniquel îl ridicase în jurul lui.

– Fiți atent, îi zise ea baronului, nu deschideți fereastra; nu e sănătos în anotimpul ăsta, când e încă atât de rece afară. Vă spun asta din experiență, fiindcă am studiat medicina ca să devin moașă.

– Eu am un mijloc excelent de a combate această influență supărătoare. Am obiceiul să fumez în fiecare dimineață câte o țigară.

– Și bine faceți, domnule, este excelentă pentru stomac. Am încercat și eu, când mă aflam pe mare, unde fumam mult, din pricina scorbutului care dăduse iama în tot echipajul.

– A, făcu Luizzi, doamna a călătorit mult?

– Am fost de două ori în Anglia ca s-o văd pe Génie și să-i duc copilul. Génie e fiica mea, domnule ... Iat-o, persoana care trece acum prin curte ...

În acel moment, Luizzi văzu într-adevăr o femeie înaltă și frumoasă, trecând repede pe sub fereastra lui. Doamna Turniquel strigă cât o ținea gura:

– Bună dimineața, Génie, bună dimineața ...

Persoana astfel interpelată își înălță fruntea și păru foarte surprinsă să vadă chipul lui Luizzi alături de cel al mamei sale. Salută puțin cam încurcată și făcu un semn acelui gen de jocheu pe care Luizzi îl mai

văzuse. Tânărul se apropie, cu un aer temător și supus, și ascultă cu mare atenție ceea ce-i spunea stăpână lui, după care fugi glonț și intră în castel. Luizzi de-abia îl pierduse din vedere, că-l și auzi deschizând o ușă, apoi îl văzu pe jocheu oprindu-se sub fereastra odăii lui, unde se afla doamna Turniquel și strigând:

– Ha-haa, mama jos, ha, haa!

– Ce mai vrea și maimuțoiul ăsta? zise doamna Turniquel, întorcându-se.

– Ha, haa, strigă jocheul, ha-haa, mama jos ... Génie ...

– Aha, mă cheamă fiică-mea, nu-i așa?

Jocheul făcu semn din cap că da, arătându-i doamnei Turniquel ușa pe unde intrase el.

– Bine, bine ... Am onoarea, domnule. Peste o jumătate de ceas se servește gustarea de dimineață. Când veți auzi clopotul.

– Vă mulțumesc pentru vizită.

Și o conduse până la ușă pe doamna Turniquel, care se tot încurca în reverențe care mai de care mai simandicoase. De-abia închise ușa, că izbucni într-un râs cu hohote, dar imediat auzi un râs scurt și ascuțit, răspunzând parcă râsului său. Se întoarse și-l văzu pe jocheul care începuse s-o imite pe grasa și greoaia doamnă Turniquel, râzând în hohote. Jocheul era o ființă de-a dreptul bizară: avea tot chipul tatuat, părul negru și neted; ochii strălucitori și plini de îndrăzneală;

dinții lungi, înguști și lucitori și părea să tot fi avut vreo douăzeci și cinci de ani. Aspectul său îi tăie pofta de râs baronului, care începu a-l cerceta plin de curiozitate. De îndată ce jocheul se văzu privit astfel, tăcu, își lăsă capul în jos și se lipi de zid, aruncându-i baronului niște priviri pline de neîncredere. Luizzi continuă să-l privească cu aceeași atenție, iar jocheul începu a arunca în jur priviri din ce în ce mai neliniștite. Apoi, zărind într-un colț al camerei o pereche de cizme, le înșfăcă, scoțând un strigăt de bucurie și fugi cu ele, înainte ca Luizzi să apuce să-i pună vreo întrebare acelei ființe ciudate. Abia ieși tatuatul, că Luizzi și începu a se întreba dacă nu cumva nimerise în vreo casă de nebuni. Tocmai se gândea la aceste două vizite ciudate pe care le primise, când auzi o trăsură oprindu-se în curtea castelului. Se duse repede la fereastră ca să vadă ce caricatură urma să se adauge celor două pe care le văzuse. Dar se pare că baronului îi era scris să se înșele mereu. O femeie îmbrăcată cu o oarecare eleganță și un tânăr frumos coborâră din trăsură. Abia puseră noii sosiți piciorul pe pământ, că doamna Turniquel și alergă înaintea lor, strigând:

– Cum vă simțiți, doamnă contesă?

– Destul de rău, răspunse doamna, îmbrățișând-o pe bătrână. Vântul de vest mi-a provocat o stare de nervi groaznică.

– Oh, știu treaba asta! răspunse doamna Turniquel. Mie îmi dă dureri cumplite de picioare! Apoi, întorcându-se spre tânărul cel frumos, întreabă: Dar dumneata, domnule, cum te simți în dimineața asta?

– Păi, m-aș simți foarte bine, răspunse tânărul, strângându-i mâna doamnei Turniquel, dacă drumul n-ar fi atât de prost până aici, încât pur și simplu mă simt zdrobit.

– Ei, cunoaștem treaba asta! Când mă duceam cu vitele la câmp, existau niște hârtoape în care te afundai până la genunchi.

– Ah, doamnă Turniquel, zise elegantul, dar trebuie să fi fost o ciobăniță încântătoare. Trebuie să fi fost întocmai ca Estelle, așa că v-ar fi trebuit neapărat un Némourin.

Doamna contesă făcu băiatului un semn de nemulțumire, în vreme ce doamna Turniquel întreabă:

– Dar cine-s ăștia doi, Estelle și Némourin?

– Ei, Doamne! două personaje dintr-un roman de Florian, răspunse doamna.

– Florian? zise doamna Turniquel, l-am cunoscut bine. Avea multă stimă și considerație față de mine și-mi citea toate cărțile.

Probabil că discuția ar mai fi continuat încă multă vreme pe acest ton, dacă doamna Peyrol n-ar fi venit să întrerupă istorisirile mamei sale. Toată lumea intră

în casă și, după o clipă, Luizzi auzi clopotul care poftea oaspeții la gustarea de dimineață. Coborî; grație larmei pe care o făcea doamna Turniquel cu vorbăria ei nesfârșită, intră neobservat, într-un salon destul de frumos unde se și adunaseră vreo zece persoane. Printre ele, Luizzi îi văzu pe avocat, pe ajutorul de notar și pe funcționarul agentului de schimb; mai erau, de asemenea, contesa cu frumosul ei fiu, și mai ales o fată foarte tânără, de o rară frumusețe, despre care – dată fiind asemănarea ei cu doamna Peyrol – Luizzi presupuse că era strănepoata domnului Rigot. Acesta se afla într-un colț al salonului, discutând cu avocatul și aruncând priviri curioase asupra tuturor persoanelor de față. Când fu anunțat baronul, domnul Rigot se întoarce și-i ieși înaintea.

– Mii de scuze, zise el pe un ton plin de franchețe, sunt un soldat bătrân, deci un om foarte prost-crescut. Noi, ăștia, adunați de pe gârlă, nu cunoaștem bunele maniere. Știu că trebuia să vă fi făcut o vizită în calitate mea de stăpân al casei, dar noi, oamenii din popor, nu cunoaștem uzanțele societății înalte. E adevărat, zise el, întorcându-se către doamna care venise cu trăsură, e adevărat, doamnă contesă de Lémée? Apoi se întoarce spre Luizzi și-i zise: Am primit o scrisoare de la prietenul meu Ganguernet prin care îmi anunța sosirea dumneavoastră; de fapt, am

pus pe cineva să mi-o citească, fiindcă noi, țărani, suntem niște ignoranți, nu știm nimic; dar vă declar că sunt încântat să vă primesc în casa mea, domnule baron Armand de Luizzi, care aveți o rentă de două sute de mii de livre, după cum îmi scrie Ganguernet. Așa că am onoarea să vă salut.

Domnul Rigot îl părăsi apoi pe Luizzi, pe care toți cei de față îl examinară cu multă curiozitate, mai ales băiatul contesei de Lémée, și se îndreptă spre ceilalți doi meseni care sosiseră de la Paris.

– Care dintre dumneavoastră, domnilor, este notarul? întrebă domnul Rigot.

– Eu, răspunse Marcoine pe un ton fermecător, scoțând din buzunar niște hârtii. Achiziția palatului dumneavoastră din foburgul Saint-Germain s-a încheiat; iată contractul. Mi s-a încredințat în mod special această afacere și trag nădejde că a fost manevrată cu destulă dibăcie. Fiindcă am obținut casa, cu o sută și ceva de mii de franci mai ieftin decât fusese estimată.

– Îți mulțumesc, zise domnul Rigot, fiindcă, vezi dumneata, noiăștia, din pătura de jos, nu ne jenăm să-i jecmănim pe bogați.

– Am ținut să vă aduc eu însumi contractul, zise ajutorul de notar, pe un ton prețios, ca să puteți aprecia mai bine avantajele.

– Ești foarte amabil, zise domnul Rigot, pentru că vezi, noi,ăștia din Normandia, nu ne pricepem la afaceri. Apoi se întoarse spre funcționarul agentului de schimb și-i zise: Dumitale, domnule, cărui fapt îi datorez vizita?

– Domnule, răspunse funcționarul, am venit pentru plasamentul fondurilor pe care le-ați lăsat la bancherul nostru.

– Păi nu i-am spus stăpânului dumitale să mi le plaseze cu trei la sută?

– Plasamentul i s-a părut dezavantajos, zise funcționarul.

– Vreau trei la sută, spuse domnul Rigot, la fel ca nobilii și ca emigranții; am un domeniu de marchiz și un palat de duce, așa că vreau și o indemnizație de emigrant.

– V-am fi putut totuși oferi ceva mult mai bun.

– Nu vreau decât ceea ce v-am spus, zise domnul Rigot, mâniat; se poate ca noi,ăștia din clasa de jos, să fim niște proști, dar asta-i treaba mea!

Imediat după asta, un servitor anunță că se servea masa; apropiindu-se de baron, ajutorul de notar îi spuse cu finețe:

– Nu cred că domnul Furnichon să aibă mare succes.

Onorurile mesei fură făcute de către doamna Peyrol și de către fiica sa Ernestine, cu multă grație și eleganță, ce contrasta în mod ciudat cu fasoanele domnului Rigot

și ale surorii sale. Luizzi și domnul de Lémée fură așezați lângă doamna Peyrol, micul notar și funcționarul, lângă Ernestine. Avocatul stătea la unul din capetele mesei, între domnul Rigot și doamna de Lémée, iar doamna Turniquel se așezase la celălalt capăt de masă; între două personaje despre care încă n-am vorbit până acum, dintre care unul era preotul satului, iar celălalt perceptorul care se ocupa de contribuțiile comunei. Primul, celibatar, cel de al doilea, însurat, erau predestinați să joace rolul unor personaje mute, având în vedere puținul interes de care se bucurau.

Odată așezată la masă, doamna Turniquel, numărându-și musafirii, strigă:

– Suntem exact doisprezece; e cum nu se poate mai bine fiindcă, dacă am fi fost treisprezece, eu una aș fi plecat de la masă și aș fi mâncat mai târziu.

– Cum, o femeie atât de distinsă ca dumneavoastră, zise avocatul, poate avea asemenea prejudecăți?

– Ce numești dumneata prejudecăți? întrebă contele de Lémée; sunt întru totul de părerea doamnei Turniquel, fiindcă eu am văzut ce nenorociri li s-au întâmplat celor care au bravat această credință populară.

– Haida-de! făcu funcționarul agentului de schimb, treaba asta li se potrivește călugărilor ignorantini, nu nouă!

– Nu disprețui dumneata asemenea lucruri, zise și contesa de Lémée. Oamenii de cel mai înalt rang au

aceeași părere pe care dumneata o socoți o simplă prejudecată; regina Marina-Antoaneta, pe care am avut cinstea s-o slujesc înainte de Revoluție, era cumplit de speriată de numărul treisprezece.

– Știu și eu lucrul ăsta, zise doamna Turniquel; regina mi l-a spus ea însăși, în ziua când am fost la ea cu o delegație de precupețe din hale, în legătură cu nașterea ducesei de Angoulême.

– Mamă, spuse repede doamna Peyrol, acoperind ultimele cuvinte ale maică-si, vrei puțin din puiul ăsta?

– Mulțumesc, mi-am isprăvit scrumbia afumată, voi mai mânca puțină smântână și cu asta, gata.

– În ce mă privește, zise domnul Rigot, eu sunt fatalist; Napoleon era fatalist, toți oamenii mari sunt fataliști.

– Știu perfect treaba asta, zise doamna Turniquel; căci l-am auzit pe împărat spunând de o sută de ori acest lucru.

– Oh, făcu Luizzi, l-ați cunoscut și pe împărat, doamnă?

– Așa cum vă cunosc pe dumneavoastră ...

Și în vreme ce Ernestine o întrerupse pe bunică-sa, oferindu-i smântâna, doamna Peyrol îi spuse în șoaptă lui Luizzi; pe un ton rugător, plin de farmec și de demnitate:

– Oh, cruțați-o pe mama, domnule, vă rog ...

Și pentru a schimba discuția, ea se adresă tânărului ajutor de notar care păstra o tăcere prudentă și-i zise:

– Ei bine, domnule, ce noutăți interesante ne poți spune de la Paris?

– Știu foarte puține, doamnă, răspunse acesta pe un ton modest. În momentul de față, mă ocup mult de afacerile biroului de notariat și-l învăț meserie pe cel de al doilea ajutor de notar care-mi va lua locul.

– A, făcu domnul Rigot, te retragi din notariat, tinere?

– Nu, domnule, nu, zise ajutorul de notar pe un ton indiferent, vreau să cumpăr cel mai bun și mai rentabil birou de notariat din Paris.

– Deci, de însori? întrebă funcționarul agentului de schimb.

– De ce nu, răspunse ajutorul de notar; am găsit câteva partide foarte bune. Notariatul, vezi dumneata, o slujbă care e pe placul neamurilor, constituie un plasament sigur și onorabil al banilor, o funcție solidă și stimată în societate, legături cu persoanele cele mai alese din capitală și, după un oarecare timp, o avere considerabilă și un nume de prestigiu care-ți deschid poarta tuturor ambițiilor, dacă ai ambiții.

– Mai puțin totuși decât funcția de agent de schimb, zise funcționarul. Dacă vrei să faci avere, numai cu slujba asta o faci! Ca societate, lumea băncilor e ceva mai elegantă ca cea a notariatelor, iar cât despre ambiții, mi se pare că ajungi să ți le realizezi mult mai repede prin intermediul Bursei decât al notariatelor.

– La Paris, avem trei notari care sunt deputați, și patru care sunt primari în arondismentele lor sau

memברי în Consiliul general, zise ajutorul de notar cu multă însuflețire.

– Tot ce se poate, răspunse funcționarul, dar există doi agenți de schimb care sunt colonei în Garda națională. Conte de P., care a fost bancher, și care acum este pair al Franței, a început prin a fi agent de schimb. Biroul de schimb e mult mai avantajos decât biroul de notariat.

– Dar pentru a ajunge unde spui dumneata, nu trebuie să-ți cumperi un birou de schimb?

– Ba da, domnule, răspunse funcționarul.

– Și pentru a plăti acest birou, zise domnul Rigot, nu trebuie să te însori cu o femeie cu zestre mare?

– O, nu, zise funcționarul, pe un ton sentimental și cu o privire plină de înflăcărare pe care o împărți în mod egal între doamna Peyrol și Ernestine, eu nu mă voi însura, decât cu femeia pe care o voi iubi. Nu alerg după avere. Nu cer decât o inimă care să mă iubească.

– Pe legea mea, zise domnul de Lémée pe un ton plin de îngâmfare, sunt cu totul de părerea dumitale, domnule. În ce mă privește, aproape că uneori regret situația înaltă pe care mi-a hărăzit-o soarta. Am douăzeci și doi de ani, în urma morții tatălui meu voi deveni pair al Franței, am un nume care se bucură de oarecare strălucire ...

– Și ești necăjit că te bucuri de toate aceste avantaje?

– Da, domnule, răspunse contele. Am motive să mă tem că dacă mă voi însura vreodată, ceea ce dumneavoastră numiți avantaje, să nu fie singurul lucru care să încânte femeia pe care o voi cere de soție. Există o mulțime de femei care caută mai curând o situație înaltă, decât o tandrețe sinceră și un bărbat care să le iubească. Poate că dacă n-aș fi ceea ce sunt, m-aș vedea preferat vreunui mic monstru, urât, prost și egoist, dar căruia soarta i-a dat toate bunurile și titlurile pe care le posed eu.

– Cum, fiule, zise doamna de Lémée pe un ton doctoral, poți vorbi atât de urât despre o situație către care năzuiesc toate femeile ambițioase și de neam mare?

– Ei da, din punctul ăsta de vedere, aveți dreptate, zise doamna Turniquel. Dacă m-aș mai mărita vreodată, aș fi foarte fericită să fiu nevasta unui pair al Franței.

– Dar nu nevasta mea, nu-i așa, doamnă Turniquel, zise contele de Lémée, cu un surâs plin de grație, căci eu sunt sărac.

– Fiule! îl apostrofă doamna de Lémée.

– De ce să ascundem un lucru pe care-l știe toată lumea? zise contele. Căci dacă aș întâlni vreodată o femeie care să mă înțeleagă, aș putea crede că nici numele, nici rangul meu n-au sedus-o, din moment ce se hotărăște să împartă sărăcia cu mine.

Toate intențiile acestui discurs erau adresate doamnei Peyrol și încă într-un mod atât de direct încât Luizzi

își închipui că domnul de Lémée, în calitatea lui de vecin și de obișnuit al castelului din Taillis, deținea informații exacte asupra celor două viitoare mirese, cărora le fuseseră dăruite două milioane de franci. Pentru a fi sigur de justetea presupunerii sale, Luizzi se adresa lui Bador despre care presupunea, de asemenea, că ar fi la curent cu confidențele domnului Rigot.

– Cred că dumneata nu prea prețuiești nici slujba de notar și nici pe cea de agent de schimb și presupun că n-ai sfătui o femeie să aleagă vreuna din ele.

La această întrebare pusă prea de-a dreptul și cu oarecare grosolănie, doamna Peyrol îl privi pe baron cu un aer atât de mirat, de parcă nu s-ar fi așteptat pentru nimic în lume la un asemenea lucru din partea lui. Avocatul însă rămase calm și răspunse cu o indiferență aproape plină de dispreț:

– În ce mă privește, domnule, cred că profesiunea unui bărbat e ceva care nu contează; ce cred eu că interesează, e munca ordonată și poziția lui socială, care nu se bazează pe nimic iluzoriu; mai cred, de asemenea, că un bărbat trebuie să dovedească tuturor că e în stare să facă ceva în viață, înainte de a se însura.

– Iată un om cu capul pe umeri, zise baronu.

– Vorbesc, zise avocatul, ca un om care cunoaște lumea și care s-a lovit îndeajuns de ea; ca un om care știe că fericirea nu constă în acel lux de sărbătoare sau de bal în care nevasta unui agent de schimb sau a unui notar își va petrece viața. Ca un bărbat care știe că

fericirea, pentru o femeie, nu constă în ceea ce dumneavoastră numiți „o situație înaltă“, unde i se amintește adesea, cu impertinență, de averea pe care a adus-o. În sfârșit, vorbesc ca un bărbat care crede că fericirea constă într-o viață plăcută, cinstită, retrasă, în mijlocul unei familii onorabile, cu un bărbat care se ocupă, înainte de orice, de a preveni cele mai mici dorințe ale soției sale, de a i le îndeplini și de a nu avea altceva în gând în afară de ea.

Avocatul debită acest mic discurs cu multă afectare, cu ochii tot timpul fixați asupra Ernestinei, care părea să-l asculte cu mult interes.

În vreme ce Luizzi observă această nouă manevră, neștiind căreia din cele două – mamei sau fiice – îi era destinată dota, ajutorul de notar nu vru să lase fără răspuns mișcătoarea teorie a avocatului.

– Tot ce ne-ai spus dumneata acum, e o fericire de provincie. Și, în orice caz, crezi că nu se găsesc și la Paris bărbați gata să prevină și să îndeplinească dorințele soțiilor lor?

– Fără îndoială – zise solidul funcționar al agentului de schimb care socoti că, pe moment, ar fi bine să se unească cu ajutorul de notar, pentru a veni în sprijinul fericirii pariziene serios zguduită de discursul avocatului – că și la Paris sunt bărbați care-și fac nevestele fericite.

– Sigur, răspunse ajutorul de notar, numai că acea fericire are un aer mai elegant. În loc de distracțiile

voastre grosolane din provincie, există alte distracții mult mai delicate; în loc de reuniunile voastre reci și triste, la Paris sunt baluri strălucitoare.

– Cu Collinet și Dufresne, zise funcționarul agentului de schimb.

– În loc de seratele voastre plicticoase, unde femeile lucrează la gherghef, la Paris merg la Teatrul Italian și la Operă.

– Unde-i aud pe Toulou și pe Rossini.

– În loc de distracțiile voastre campestre, la noi sunt ... zise ajutorul de notar.

– ... la noi sunt, îi luă vorba din gură viitorul agent de schimb, cursele de cai de la Champ-de-Mars, unde vezi niște cai superbi și niște toalete magnifice.

– Și asta încă nu-i nimic, zise contele de Lémée; vorbiți-le despre bărbații care au posibilitatea de a deschide soțiilor lor ușile tuturor marilor saloane, nu numai pe cele din Franța, ci și din întreaga Europă; care-și pot prezenta nevasta la toate Curțile statelor mari, care o vede anturată, căutată, stimată pretutindeni unde este prezentată și care poate s-o prezinte oriunde.

În acel moment, avocatul, ajutorul de notar și funcționarul agentului de schimb, atacați pentru că erau oameni care nu făceau parte din nobilime, socotiră că e datoria lor să-i răspundă contelui de Lémée. Începură să vorbească toți deodată, când domnul Rigot luă cuvântul și imediat se înstăpâni liniștea.

– Dar dumneavoastră, domnule baron, zise el, adresându-se lui Luizzi, ce părere aveți despre toate aceste lucruri?

Armand se pregăti să răspundă și fiecare se aplecă ușor înainte ca să-l audă mai bine, căci, prin tăcerea sa, căpătase autoritatea unui om care încă nu spusese nimic, și despre care se presupunea că ar avea lucruri serioase de zis.

– Eu socot ... zise Luizzi.

Dar n-apucă să meargă mai departe, căci fu întrerupt de jocheu care-i puse pe farfurie o pereche de cizme atât de bine lustruite, încât străluceau de-ți luau ochii.

Văzând acest lucru, domnul Rigot izbucni în râs. Toată lumea îl imită, până și doamna Peyrol care, oricât se abținu, până la urmă izbucni într-un râs cu hohote, laolaltă cu toți oaspeții ...

În vremea asta, Akabila sărea în jurul sufrageriei întocmai ca o pisică sălbatică; între timp lumea se ridică de la masă, fără să mai fi putut cunoaște părerea lui Luizzi în importanta problemă ce se dezbătuse.

XXXII

Tranzacție cinstită

Trecuseră câteva ore de la acel memorabil dejun, atât de ciudat întrerupt de Akabila care-i servise lui Luizzi cizmele pe farfurie. Baronul vru să-i ceară unele explicații lui Rigot, care nu-i putu răspunde, fiindcă râdea ca un apucat. Doamna Turniquel se mulțumi să spună:

– Sălbaticul ăsta mărginit face numai boacâne; dar asta-i mania lui Rigot; îl distrează, așa că trebuie să-l lăsăm să facă ce vrea.

În ceea ce-o privea pe Ernestine, aceasta era o fată căreia nu-i putea spune decât ceva care s-o intereseze personal; preocupată de persoana, de chipul, de toaletele sale, părea să manifeste, în chip fățiș, față de Luizzi, cel mai profund dispreț; de-abia dacă binevoia să asculte, din când în când, puținele cuvinte pe care i le adresa acesta. Așa că baronul o întrebă pe doamna Peyrol, ce era cu sălbaticul din cauză.

– Unchiul meu, răspunse ea, a adus acest malaez din Borneo și a vrut să-l învețe câte ceva; a încercat să-l facă *groom*, apoi vizitiu, valet și nu mai știu ce. Dar neizbutind, i-a încredințat sarcina de a lustrui cizme. Adevărul e că unchiul în tratează cam ca pe o maimuță, și când Akabila își face datoria cum trebuie, îi dă câte un păhărel de rom, care nefericitului îi place grozav. Astăzi au uitat să-i dea romul și, ca să-l capete, a înșfăcat primele cizme pe care le-a văzut, le-a dat cu ceară, le-a lustruit lună și le-a adus, în mod triumfal, la masă, ca să-și capete porția de rom.

Luizzi se mulțumi cu acea explicație, deși prezența malaezului în casa lui Rigot îl mira din cale-afară, iar povestea cu cizmele începu a-l neliniști, fără să-și poată explica de ce. După o vreme, începu să observe ce se petrecea în jurul lui și-i văzu pe cei doi parizieni – ajutorul de notar și funcționarul agentului de schimb – aducând omagii când doamnei Peyrol, când fiicei sale, în vreme ce contele de Lémée se așezase alături de doamna Peyrol, iar avocatul n-o slăbea o clipă pe Ernestine. Puțina atenție pe care fata i-o acordase lui Luizzi, îl făcu pe Armand să se ocupe în mod special de Eugénie, fiindcă femeia avea un suflet elevat și drept, era serioasă, foarte destoinică în ceea ce privea îndatoririle sale față de mama și de fiica sa, și de o resemnare plină de demnitate în rolul ridicol pe care i-l

impusese unchiul ei. Și totuși, Luizzi nu se putea hotărî. Înțelese că chiar dacă ar fi întâlnit un înger, ar fi fost aproape cu neputință ca el – tânăr, frumos, elegant și bogat – să intre într-o asemenea familie, așa că se hotărî ca a doua zi să părăsească acea casă. Se simțea destul de încurcat, deoarece încă nu știa ce avea să-i spună domnului Rigot. Dar, chiar în aceeași seară, Rigot îi oferî el însuși ocazia. După cină, stăpânul casei îi rugă pe bărbați să binevoiască a-l ajuta să golească împreună câteva sticle cu vin. După ce doamnele se retraseră și bărbații rămaseră singuri, domnul Rigot le spuse:

– Domnilor, știu de ce ați venit aici; ofer două milioane de franci și fiecare ar vrea să pună mîna pe ele.

Toți protestară, cu excepția lui Luizzi care, hotărât să plece, își rezervă dreptul de a răspunde cu trufie acestor vorbe impertinente.

– V-am spus că e vorba de două milioane, așa că nu faceți pe sfinții și ascultați-mă.

– Tot timpul ești pus pe glume, dragă Rigot, zise avocatul, umplînd paharul gazdei.

– Iar noi vrem să auzim despre ce glumă e vorba, ziseră cei doi parizieni, ciocnind cu fostul potcovar.

– Ei bine, domnilor, vreau să vă spun un lucru: am început să mă cam satur de vizitele pretendenților care, dacă nu-mi pot înfuleca banii, îmi înfulecă mîncarea.

Vreau deci să vă anunț că le-am pus în vedere nepoatelor mele ca în douăzeci și patru de ore să-și aleagă bărbații. Văd că sunteți cinci bărbați frumoși, de vârste și profesii diferite. Am informații excelente despre dumneavoastră și-mi conveniți toți. Așa că hotărâți fiecare pe cine alegeți, și străduiți-vă să alegeți bine. Fiindcă, vă anunț de pe acum, dota de două milioane e dată unei singure persoane, a doua nu va primi nimic.

Tânărul conte și avocatul schimbă între ei o privire de înțelegere, în vreme ce ajutorul de notar și funcționarul părură foarte dezumflați. Rigot continuă:

– Măine-seară alegerea va trebui să fie făcută, poi-măine se vor face strigările la biserică, iar peste opt zile vom celebra nunțile, dacă nu va dura prea mult, până le vor sosi hârtiile necesare acestor domni de la Paris.

Ajutorul de notar și funcționarul agentului de schimb se priviră cu un aer încurcat. Doar frumosul Furnichon, cu îndrăzneala prostului, cuteză să răspundă:

– Pe legea mea, eu nu vă voi face să așteptați. Am hârtiile în buzunar.

Rigot începu să râdă și, adresându-se ajutorului de notar, îl întreabă:

– Și dumneata, tinere?

– Nu sunt mai prost decât Furnichon, răspunse acesta, înfruntându-l.

– Cât despre ceilalți doi pretendenți, ei sunt pregătiți de multă vreme. Nu ne mai rămâne decât să cunoaștem intențiile domnului baron.

Armand asistase la una dintre acele rare lecții, pe care puțini bărbați sunt dispuși s-o primească. Văzuse cu ochii lui până la ce umilință te poate împinge cupiditatea. Simțindu-se revoltat de atâta josnicie, se hotărî să apere cauza demnității umane, așa că răspunse:

– Nu voi face niciodată un târg atât de rușinos, din cea mai sacră legătură, din cel mai solemn angajament; acești domni n-au decât să alerge cât vor după cele două milioane ale dumitale, eu nu le voi sta în cale!

Auzind răspunsul baronului, Rigot se făcu roșu de mânie; dar se calmă aproape imediat, aruncându-i lui Luizzi o privire de o asemenea răutate, încât ar fi trebuit să-l alarmeze pe baron, dacă ar fi știut că acel om putea să-i facă oricând un rău. Imediat, ceilalți patru pretendenți începură să strige la baron că-i insultase și se pregăteau să-i ceară socoteală.

– Tăcere! strigă Rigot; dacă e vorba de insultă, apoi ea mi-a fost adresată mie, nu dumneavoastră. Și e treaba mea, dacă am să mă răzbun sau nu! Nu mai avem ce discuta, domnule baron. Sunteți liberi, domnilor; să mergem să le întâlnim pe doamne.

După care ieși, îndreptându-se spre salon. Avocatul și contele ieșiră imediat după Rigot. Dar în momentul în care ieșiră pe ușă, Bador își scoase batista din care-i căzu o hârtie pe care Luizzi o ridică. Tocmai voia să-l cheme pe avocat ca să i-o dea înapoi, când îl văzu pe ajutorul de notar făcându-i un semn funcționarului, care se întoarse de la ușă. Luizzi se opri și trase cu urechea.

– Ascultă-mă, zise notarul, am fi doi proști, dacă nu ne-am cunoaște interesele. Haide să ne asociem și vom pune mâna pe cele două milioane ...

– Cum?

– Ascultă-mă cu atenție și-ai să înțelegi. Să presupunem că fata mă alege pe mine și că cele două milioane sunt ale ei; și iată-te cu mama pe cap și cu mâinile goale ...

– Într-adevăr, și mărturisesc că treaba asta mă cam sperie.

– Nici pe mine nu mă sperie mai puțin ... Dar există un mijloc ca să prevenim această nenorocire, sau măcar s-o îndulcim.

– Ce mijloc?

– Să presupunem că una dintre viitoarele soții are o sută cincizeci de mii de franci dotă, iar cealaltă, cinci sute de mii ...

– Și ce-i cu asta? Nu pricep nimic! Fii mai clar!

– Ei bine! să facem între noi o înțelegere scrisă, prin care, cel ce va căpăta femeia cu o zestre de două milioane, să se angajeze să-i dea cinci sute de mii, celui care o va lua pe cea fără nicio zestre.

Furnichon rămas năucit; după o vreme, venindu-și în fire, răspunse:

– E cam mult cinci sute de mii de franci!

– Dar dacă nu capeți nimic?

– Da, tot ce se poate ...

– Ei, consimți sau nu?

– Consimt!

– Hai să facem o ciornă cu creionul pe o bucată de hârtie, apoi dau fuga în odaia mea și o scriu cu cerneală. Cobor, semnăm amândoi hârtia, și gata!

– Grăbește, căci în vremea asta ceilalți câștigă teren!

– Ai o bucățică de hârtie?

– N-am, de unde să am?

În acel moment, Luizzi intră și-i întrebă:

– Ce căutați, domnilor?

– Oh, nimic, o bucățică de hârtie.

– Uitați, aveți aici o bucată, zise baronul pe un ton indiferent. Numai că e scrisă pe dos.

– E bună, zise ajutorul de notar. Vom scrie pe partea curată.

În timp ce viitorul notar mângălea de zor hârtia, intră avocatul urmat de contele de Lémée. Păreau să caute ceva. Se tot învârtiră prin sufragerie, apoi zărindu-l pe Luizzi într-un colț, prefăcându-se că citește un jurnal, avocatul îl întrebă:

– N-ați văzut cumva, pe joc, o bucățică de hârtie?

– Ba da, e la domnii de colo, răspunse Luizzi.

– Cum, ați găsit hârtia asta, domnilor, strigă avocatul, și ați avut indiscreția să ...

– Pentru nimic în lume, răspunse ajutorul de notar pe un ton indiferent. Domnul de colo ne-a dat-o și vă asigurăm că n-am citit nici măcar o singură silabă.

– În acest caz, va trebui să ne-o dați înapoi, zise avocatul.

Apoi se aplecă și-i spuse la ureche contelui de Lémée:

– E proiectul nostru de înțelegere ...

– Ce imprudență! răspunse contele.

– Un moment, zise ajutorul de notar. Noi n-am știut că hârtia asta vă aparține și-am scris niște lucruri pe ea, așa vă rugăm să ne dați răgazul să le ștergem ...

Tocmai când se pregătea să înceapă această operație, Luizzi se apropie de cei patru pretendenți și-i spuse ajutorului de notar:

– De ce să ștergi ce-ai scris, domnule Marcoine? Mai mult ca sigur că ceea ce ai scris dumneata cu creionul pe față, scrie, cu cerneală, pe dos.

– Credeți? întrebare pretendenții.

– Eu zic să citiți, ca să vă convingeți.

Ajutorul de notar, care ținea hârtia, o întoarse plin de curiozitate și citi primele fraze scrise de avocat: „Între subsemnații, contele de Lémée și domnul Bador etc., etc., s-a convenit ca, în cazul când unul dintre ei se însoară cu doamna sau domnișoara Peyrol etc., etc.”

– Continuă, zise Luizzi.

Marcoine întoarse hârtia și citi: „Între subsemnații, Marcoine și Furnichon etc., s-a convenit ca, în cazul când unul dintre ei se însoară etc., etc.”

– Mai departe, spuse Luizzi.

Ajutorul de notar mai mormăi câteva fraze, când de pe o parte, când de pe cealaltă; apoi, ajungând la un anumit paragraf de pe fața scrisă cu cerneală, citi tare: „Cel care va căpăta dota anunțată, se angajează să-i dea cinci sute de mii de franci celui care ...”

– Ia te uită! zise uluit funcționarul.

– Pe legea mea, iată un act care n-ar fi fost mai bine făcut nici la Paris!

– Iar cei de la Paris se pare că le fac tot atât de bine ca și în provincie, zise avocatul, luând hârtia. Apoi,

după ce-o citi pe ambele fețe, zise: Același lucru, aproape cuvânt cu cuvânt ...

– Există un proverb care spune că „cine se aseamănă, se adună“, zise Luizzi.

– Ei bine, fie, doi contra doi, zise avocatul.

– Dar de ce război și nu alianță? întrebă ajutorul de notar? De ce n-am face un act în patru exemplare? Căci s-ar putea să nu fiți aleși nici dumneavoastră doi, și nici noi doi. Putem fi aleși, de pildă avocatul și cu mine, sau contele și cu mine, sau funcționarul și contele, sau funcționarul și avocatul. Iată patru combinații, în care toți putem pierde.

– Are dreptate, zise avocatul. Să facem un act în patru. Cel care va primi dota și femeia, va plăti cinci sute de mii de franci celui care nu va primi decât femeia, indiferent cine va fi el.

– Și cel care nu va primi nimic?

– Ei bine, nu va primi nimic, și gata, răspunse ajutorul de notar.

– Ba da, ba da, va trebui să dăm măcar câte zece mii de franci celor înlăturați.

– Fie cum spui, zise avocatul, și să ne grăbim. Și ca să nu ne surprindă careva, să-și scrie fiecare hârtia lui ca să meargă treaba mai repede. Iată, aveți aici hârtie timbrată, pene de scris și cerneală.

Avocatul scoase o mapă înarmată cu toate ustensilele de scris; se așezară la masă și avocatul dictând, toți începură să scrie: „Între subsemnații ...“

Era un spectacol de-a dreptul rușinos pe care Luizzi îl contemplă îndelung, neștiind dacă trebuia să râdă sau să se indigneze, când se simți ușor bătut pe umăr; îl văzu pe bătrânul Rigot, care-l întrebă:

– Dar ce fac ăia acolo?

Luizzi nu vru să-i spună adevărul, fie că nu avea niciun interes să-i denunțe pe cei patru rechini ai dotei, fie că vru să păstreze pentru sine, până la capăt, amuzamentul acestei comedii, așa că răspunse:

– Cred că scriu câte un bilețel de dragoste doamnelor.

– Foarte bine! Foarte bine! zise bătrânul Rigot! Numai că am să le fac acestor domni o mică mărturisire.

– N-o să le convină să fie deranjați, zise Luizzi; inspirația, în materie de dragoste, își ia lesne zborul ...

– Totuși, zise Rigot, trebuie să le aduc la cunoștință un lucru.

– Deci e ceva deosebit de important ...

– Pe dumneavoastră vă interesează prea puțin, zise Rigot, pentru că nu faceți parte dintre pretendenți. Deși n-am spus încă nimic despre refuzul dumneavoastră, vă las totuși douăzeci și patru de ore de gândire.

– Păi, eu m-am hotărât.

– Bine, vom vedea, zise Rigot, înălțându-și capul.

Până atunci, mă duc să le duc vestea.

– Duceți-vă, zise baronul. Eu mă retrag.

– Puteți să rămâneți, s-ar putea să vă amuze.

Spunând aceste cuvinte, Rigot se apropie de cei patru pretendenți, care începuseră să-și semneze unul altuia tranzacția și care se întoarseră speriați, auzind glasul stăpânului casei.

– Vă rog să mă iertați, domnilor, le zise Rigot; dar nu v-am împărtășit toate proiectele mele, pentru că mi-am închipuit că acest lucru s-ar putea să nu vă intereseze. Totuși, sora mea mi-a mărturisit că nu vrea să fie dată deoparte și să fie mai puțin favorizată decât fiica și nepoata ei, așa că vin să vă spun ce am de gând în legătură cu ea.

– Ce? strigară deodată speriați cei patru pretendenți. Ea e cea care va primi zestrea de două milioane?

– Nu, nu, domnilor, răspunse Rigot, cuvântul e cuvânt, cele două milioane aparțin nepoatei și strănepoatei mele, dar m-am hotărât să-i dau un milion și doamnei Turniquel. Acest milion e sigur, fiindcă e numai al surorii mele. Prin urmare, acela dintre dumneavoastră care va fi pe placul ei, e un om făcut; până mâine seară, aveți tot timpul să vă gândiți, dacă această căsătorie vă ispitește.

Rigot părăsi sufrageria, fără a mai adăuga vreun cuvânt la această propunere și-i lăsă pe concurenți într-o ciudată perplexitate.

– Drace! zise avocatul, iată ceva care schimbă lucrurile.

– Vrei să spui că ai avea curajul să te însori cu bunica? zise contele de Lémée.

– Cred că e ceva peste puterile mele, zise ajutorul de notar.

– Fleacuri! zise Furnichon. S-au văzut lucruri și mai neobișnuite decât ăsta. În ce mă privește, eu sunt sigur de reușită ...

– Nu prea ... Ai uitat că există un surugiu din Mourt, unul Petit-Pierre, care s-a bucurat odinioară de grațiile domnișoarei Rigot, înainte ca ea să fi devenit doamna Turniquel? Sunt sigur că ea îl va prefera pe ăla.

– Ești sigur?

Discuția nu mai continuă și intrară cu toții în salon, unde se adunaseră femeile. Ernestine strălucea de frumusețe, iar bunica Turniquel se împodobise cu o bonetă și mai înzorzonată, de data asta cu panglici roz și bleu. În acel moment contesa tocmai îi lăuda gustul cu care se îmbrăcase, doamna din lumea mare umilinându-se astfel în fața prostiei și îngâmfwării unei bătrâne precupețe.

Cât despre doamna Peyrol, aceasta rămăsese singură într-un colț. Se vedea că plânsese și că abia își stăpânea durerea, ca să răspundă cât de cât politicos, la omagiile ce i se aduceau.

Povestea cu doamna Turniquel i se păru lui Luizzi atât de caraghioasă, încât, vrând s-o facă și mai cu moț, se așeză lângă bunică și începu să-i laude frumusețea și podoabele; încântată, bătrâna răspunse zâmbind cu gura ei fără dinți și făcând niște grații de copiliță, care ar fi pus pe goană până și un regiment de cuirasieri. Gluma fusese împinsă atât de departe, încât doamna Peyrol, roșie ca focul, se apropie de Rigot și-i spuse:

– Unchiule, te rog, fă să înceteze toată comedia asta! Sufăr cumplit s-o văd pe mama făcându-se de râs în halul ăsta, mai ales că Ernestine n-o să mai aibă nicio fărâmbă de respect față de ea. E o răutate josnică și gratuită din partea unui om ca baronul de Luizzi!

– Fleacuri! Cine știe ce gânduri are? zise bătrânul Rigot. Am văzut eu lucruri și mai dihai decât ăsta!

Doamna Peyrol ridică din umeri și se apropie de baron, care tocmai îi spunea doamnei Turniquel:

– Da, doamnă, ferice de bărbatul care, renunțând la iluziile smintite ale tinereții, va ști să prefere o inimă coaptă și un suflet încercat, tuturor acelor seducții zadarnice ale unei vârste mai crude.

– Chiar așa? zise doamna Turniquel pe un ton semeț. Dar ia stai un pic; ce numești dumneata iluzii? Nu sunt deloc ramolită, te rog să mă crezi! Am un trup superb și niște picioare ...

Tocmai se pregătea să-și arate picioarele, când doamna Peyrol o întrerupse și-l privi pe Luizzi cu un aer care-l făcu să se rușineze. Apoi îi spuse încet:

– E o barbarie ceea ce faci, domnule!

Luizzi se simți stânjenit și o urmă pe doamna Peyrol ca să se scuze. Reuși s-o scoată destul de bine la capăt, mărturisindu-i cinstit cum voise să le dea o lecție celor patru pretendenți care alergau cu limba scoasă după cele două milioane, și care le urmăreau atât pe ea, cât și pe fata ei. Doamna Peyrol îl ascultă pe Luizzi cu atenție apoi, făcând un puternic efort, îi spuse:

– Aș vrea, domnule, să discut câteva minute cu dumneata ...

– Doamnă, sunt la ordinele dumneavoastră, zise Luizzi.

Dar le-a fost cu neputință să discute ceva, din pricina celorlalți pretendenți care, speriați de acel aparteu, se apropiară toți patru și-l siliră pe baron să se retragă.

În curând, sună ora de culcare și Eugénie ieși din salon, urmărindu-l cu ochii pe Luizzi și dându-i, din priviri, întâlnire.

XXXIII

O noapte foarte agitată

Când Luizzi intră în odaia sa, fu foarte mirat să-l vadă pe Akabila ținând în mână faimoasele cizme pe care i le servise la dejun. Conform explicației pe care i-o dăduse doamna Peyrol, crezu că jocheul venise după rom, prețul obișnuit al străduinței sale.

Curios să examineze de aproape acea ființă extraordinară, îi făcu un semn din cap cum că avea să-i satisfacă dorința. Neavând rom în cameră, vru să cheme un servitor ca să-l roage să-i aducă. Dar când dădu să apuce cordonul clopoțelului, malaezul îl opri, ținându-l de braț, clătinând cu putere din cap și strigând, pe tonul lui gutural: „No, no, no!“ După care începu una din acele pantomime pe care ne-ar fi greu s-o descriem exact: malaezul imită la perfecție sosirea avocatului, pe cea a ajutorului de notar și a funcționarului târând după ei cufere și pachete; după fiecare dintre aceste imitații el clătina din cap cu dispreț; pe

urmă, îl imită pe Luizzi, așezat comod în fundul berlinei trasă de patru cai, intrând în galop în curtea castelului de la Taillis. Jocheul își continuă demonstrațiile, până când îl făcu pe Luizzi să înțeleagă că-l lua drept un mare senior, apoi spuse pe un ton măreț, desemnându-l pe baron: „Rege, rege“.

Luizzi, care voia să afle totul până la capăt, făcu semn malaezului că nu se înșela. Imediat jocheul se aruncă la picioarele lui Luizzi, ca pentru a-i implora protecția. Apoi, ridicându-se și așezându-se alături de Luizzi, îi dădu de înțeles că și el era rege. Luizzi urmărea acea pantomimă cu un viu interes; îi făcu semn malaezului să continue. Acesta străbătu odaia și arătând cu degetul flăcările aurite ale butonilor de diamant de la cămașa lui Luizzi, apoi dopul de cristal – tăiat în fațete întocmai ca un diamant – al sticlei de pe masă, îi spuse – căci gestul său era tot atât de expresiv ca și cuvântul – că posedase o imensă cantitate de asemenea pietre. Până aici, baronul înțelese perfect tot ce voise să-i spună Akabila. Acesta continuă: mimă o furtună imitând vuietul vântului și bubuitul tunetului, apoi imită un vas care plutea în voia valurilor, un val care-l izbea de un recif și un om care înota cu disperare printre valurile furioase și care, odată ajuns la țărm, se prăbuși sleit de puteri. Luizzi vrut să știe cine era omul; acesta, imitându-l pe

naufragiat ridicându-se cu greu de jos, Luizzi își dădu seama că era vorba de Rigot; apoi îl arătă cum se târâse cu disperare pe țarm, cum fusese întâlnit de băştinași care voiseră să-l omoare și cum fusese eliberat de un bătrân ce-i venise în ajutor și care-l dusesse în coliba lui. Începând din acel moment, pantomima lui Akabila încetă să mai fie clară. Totuși, Armand ghici că era vorba de un om asasinat și de o comoară furată. Dar detaliile acelei istorisiri bizare se pierdură în contorsiunile și în lacrimile lui Akabila. Baronul încercă să-l facă să-i explice mai în amănunt, dar, brusc, vocea răsunătoare a domnului Rigot se auzi pe coridor, strigându-l pe Akabila. Malaezul începu să tremure și încercă să se ascundă după o draperie, când Rigot, deschizând brusc ușa, îl zări.

– Ce faci aici? strigă el furios.

Jocheul își recăpătă surâsul său nostim și arătându-i cizmele pe care le pusese pe un scaun, strigă pe un ton plin de blândețe:

– Rom! Rom!

Domnul Rigot începu prin a-i da o lovitură zdravănă de picior, în locul unde se dau de obicei astfel de lovituri, spunându-i:

– Animalule, crezi că omul își pune cizmele când se culcă?

Malaezul nici nu crâcni, dar îi aruncă lui Luizzi o privire care voia să spună că conta pe el.

– Noi, ăștia din popor, avem piciorul și mâna cam grele. Dar cu astfel de brute nu e chip să te înțelegi alt fel!

Rămas singur, Luizzi reflectă la mărturisirea pe care i-o făcuse malaezul, întrebându-se dacă n-ar fi cazul să-i anunțe pe magistrați. Dar, vrând să cunoască tot adevărul în legătură cu acea stranie aventură, tocmai se pregătea să-l cheme pe diavol, când auzi un ciocănit ușor în ușă. Se duse să deschidă și o văzu pe doamna Peyrol, care rămase o clipă nemișcată și încurcată de ceea ce venise să facă. O pofti înăuntru și oferindu-i un scaun, o întreabă:

– Aș putea ști, doamnă, cărui motiv îi datorez onoarea vizitei dumneavoastră?

Nimeni n-ar putea să descrie încurcătura și tulburarea bietei femei. Încercă să se scuze, bălmăjind ceva. Presată de întrebările lui Luizzi, păru să-și recapete curajul și, cu ochii în jos, îi răspunse:

– Cunoașteți situația mea, domnule; n-am niciun fel de avere. Murind, soțul meu m-a lăsat săracă. Fiindcă, neavând urmași, familia lui a pus mâna pe toată averea pe care o avea.

– Cum, zise Luizzi mirat, domnișoara Ernestine ...

– Nu e fata domnului Peyrol, zise Eugénie, ridicându-și fruntea. E o poveste tristă, domnule ...

– Poate că v-ar costa prea mult să mi-o istorisiți, zise baronul, rece; nu vreau să vă impun această obligație, dar sunt gata să aud motivul pentru care ați venit la mine ...

– Nu! zise cu tristețe doamna Peyrol, jignită de tonul baronului. Apoi se ridică și, clătinând din cap, spuse hotărâtă: Nu, nu se poate! Vă rog, domnule, să-mi iertați demersul imprudent și să-l uitați!

– Cum doriți, doamnă, zise Luizzi, conducând-o.

Dar în clipa în care doamna Peyrol se pregătea să deschidă ușa, se opri și se întoarse spre Luizzi.

– Totuși, spuse ea cu hotărâre, prezența dumneavoastră în acest castel mă îndreptățește să vă vorbesc. Fiica mea și-a ales mirele; domnul Bador i-a explicat cum că ne cunoaște bine, și pe ea, și pe mine. El știe că dacă averea pe care ne-a destinat-o unchiul îmi revine mie, fiica mea va fi la fel de bogată ca și mine. El știe, de asemenea, că dacă Ernestine va fi cea favorizată de unchiul ei, ea nu-mi va da un ban din averea ei.

– Cum ... Credeți, doamnă, că ...

– Sunt sigură, domnule, că mi se va întâmpla acest lucru. Dar se poate ca averea să-mi revină mie. În acest caz, aflați, domnule, că sunt și mai îngrozită s-o împart cu unul dintre acei pretendenți pe care i-ați văzut azi,

aici. Atât de îngrozită, încât prefer sărăcia. Numai dumneavoastră, domnule, numai dumneavoastră n-ați manifestat nici cupiditate, nici grabă josnică. N-am decât o zi, ca să aleg și n-am decât un ceas, ca să vă spun cine sunt. Dar pentru că ați venit în acest castel din aceleași motive ca și ceilalți, pot să vă vorbesc cinstit și să vă spun că eu v-am ales pe dumneavoastră. V-o spun, domnule, fiindcă vă cer să-mi dați cuvântul de onoare că-mi veți îngădui să dispun de jumătate din această dotă, în cazul în care unchiul mi-o va da mie.

Luizzi fu foarte încurcat de această ciudată declarație dar, hotărât să refuze orice propunere, îi răspunse Eugéniei:

– Dacă domnul Rigot ar fi fost cinstit cu dumneavoastră, doamnă, v-ar fi cruțat de un demers care a fost tot atât de penibil pentru dumneacostă, pe cât de inutil. I-am declarat domnului Rigot că nu mă număr printre pretendenți și că nu doresc să obțin o favoare pe care n-o merit.

La acest răspuns, doamna Peyrol păli și, salutându-l pe baron, se retrase, fără să mai rostească un cuvânt.

Când Luizzi rămase singur, încuie ușa cu zăvorul, ca să evite noi vizite. Și, mai hotărât ca niciodată să-l pună pe diavol să-i dezvăluie secretele acelei case, scoase clopoțelul și sună. Ca de obicei, diavolul apărură imediat.

Dar, spre deosebire de alte dăți, nu era nici bosumflat, nici nu bombănea, nici nu părea predispus la maliție. Privirea își recăpătase toată sinistra ei splendoare, surâsul, toată amara mândrie; îl abordă pe Luizzi cu o nerăbdare vădită. Vocea îi era stridentă și gravă.

– Pari preocupat, jupâne, zise Luizzi.

– Ce dorești?

– Păi ce, nu știi?

– Să zicem că da; dar mai bine spune tu.

– Ești cam laconic, tu, atât de vorbăreț, de obicei.

– Pentru că, de data asta, nu mă mai ocup de interesele unui om, ci de cele ale unui popor.

– Pe care vrei, probabil, să-l împingi la răskoale sau la revolte.

Cum diavolul tăcu, Luizzi zise:

– Hai, fiindcă ești grăbit, răspunde-mi: care-i povestea malaezului?

– Ți-a zis-o el.

– Mai mult am ghicit-o.

– Ai dat și tu o dată în viață dovadă de inteligență!

– Impertinența ta văd că devine insolență.

– Am crescut și eu, odată cu împrejurările. Adio!

– Un moment. Află că am priceput istoria lui Akabila, doar până în clipa în care Rigot a fost salvat de un bătrân. Ce s-a mai întâmplat după aceea?

– Bătrânul, zise diavolul, era tatăl lui Akabila. Avea o comoară uriașă, adunată de familia sa, vreme de peste un veac. Presupun că știi că insula Borneo e bogată în diamante și pietre scumpe. Europeanul civilizat sosi deci la malaezi pe care-i socoti execrabili, pentru că-i masacrează fără milă pe cei care vin să pună mâna pe pământurile lor. Civilizația a dus în acele locuri – pe lângă crimele sălbaticilor – crimele ei. Rigot, la început sclav, apoi prieten și confident al lui Akabila, l-a convins pe acesta să-și omoare tatăl și apoi să pună mâna pe comoară, care se pare că era imensă. El i-a făgăduit că-l va duce în țara sa, unde va descoperi distracții cu totul necunoscute. Odată crima îndeplinită, cei doi au scăpat și au ajuns pe o navă portugheză, care i-a debarcat la Lisabona. Numai că, ajunși pe pământul ferm al civilizației, rolurile se schimbă. Akabila deveni servitorul fostului său sclav și ai văzut cu ochii tăi ce profit a avut de pe urma paricidului.

– Dar cum se face că Rigot îl ține lângă el pe autorul crimei?

– Oh, văd că asta depășește inteligența ta, stăpâne. Pentru a înțelege de ce face Rigot asta, ar trebuit să ai vârsta lui, să faci parte din clasa lui socială și să fi fost sclav, așa cum a fost el.

– Ce vrei să spui?

– Ar fi trebuit să te fi născut om de rând pe pământul unui gentilom care a ruinat familia lui Rigot, pentru un simplu delict de braconaj; ar fi trebuit să primești ciomăgeala pe care o primea el, dacă nu aprindea destul de repede pipa stăpânului său.

– Deci, e vorba de răzbunare.

– Și de plăcere. Tu nu-ți poți imagina voluptatea pe care o simte acest om, să-i tragă picioare în fund unui fiu de rege. N-ai idee cât e de fericit, când vede roind în jurul lui atâta josnică lăcomie.

– Mi se pare că nimic nu poate fi mai rușinos.

– Cu ce drept îi judeci atât de sever?

– Păi ce oameni pot împinge atât de departe lipsa de rușine?

– Poate chiar tu o poți împinge, zise diavolul.

– Eu? strigă Luizzi.

– Tu, stăpâne, dacă vreodată te va ajunge mizeria, dacă vreodată vei fi lipsit de distracțiile pe care le disprețuiești, pentru că sunt prea multe în viața ta; tu, care te crezi o inimă fără ambiții, pentru că dorințele tale n-au întâlnit în cale niciun fel de piedici. Tu, care ai fi poate cel mai anost vânător de zestre, dacă ai vrea să trăiești în lux și dacă n-ai găsi nicio altă modalitate de a ți-l însuși. Tu, care disprețuiești într-un mod atât de suveran oamenii care n-au altă vină decât că sunt săraci.

– Te înșeli, zise Luizzi cu dispreț; pot iubi averea, pot fi ambițios; dar niciodată nu mă voi însura cu o femeie, în condițiile puse de ticălosul care e stăpân aici. Niciodată n-am să dau numele meu unei femei care și-a început desigur, viața, dăruindu-se vreunui om de rând, care trebuie să fie tatăl Ernestinei.

– Ești prea aspru, stăpâne. Uiți că o asemenea greșeală a fost săvârșită și de Henriette Buré.

– O, povestea e cu totul diferită; acolo era vorba de o fată foarte tânără, bine-crescută, care primise o educație onorabilă și ale cărei nobile sentimente s-au degradat, datorită asprimii și nedreptății de care a dat dovadă familia sa față de ea.

– Deci, zise diavolul, ești hotărât să nu te însori cu doamna Peyrol?

– Foarte hotărât.

– Domnul să te aibă în pază, zise diavolul.

Un curier care intră în curte cu zgomot mare, întrerupse discuția dintre diavol și Luizzi.

– Te las, baroane, cu treburile tale. Când ai nevoie, cheamă-mă.

XXXIV

Ruina

Abia dispăru diavolul că Luizzi îl văzu intrând pe Pierre, valetul său, pe care-l lăsase la Paris.

– Ce vești atât de importante îmi aduci, încât a trebuit să vii după mine până aici?

– Scrisori foarte urgente, sosite de la Toulouse, de la Paris, de peste tot; apoi, au venit niște aprozi ca să vă ia tot ce aveți în casă.

– La mine? întrebă Luizzi.

– La dumneavoastră, domnule baron.

La aceste cuvinte, Luizzi deveni palid și îngheț. Ideea unei catastrofe i se părea imposibilă. Dar amenințarea insolentă a diavolului, acel „adio“ batjocoritor pe care i-l trântise la plecare, îl speriară; deschise scrisorile pe care le primise. Prima, îi anunța dispariția bancherului său. Lovitura a fost cumplită, dar, în sfârșit, Luizzi avea proprietăți care alcătuiau o avere considerabilă.

Apoi deschise scrisorile de la Toulouse, din care află că tot ce avusese nu-i mai aparținea. În ținut, își făcuse apariția un bărbat care dovedise cu acte în regulă că proprietățile baronului de Luizzi fuseseră vândute de către tatăl său, printr-un act sub semnătură privată, cu condiția de a-l lăsa pe marchiz să se bucure de ele, atât cât avea să trăiască el. Cumpărătorul nu se prezentase la deschiderea testamentului, pentru că atunci se afla în Portugalia, unde-și vânduse, la rândul lui, drepturile, unui oarecare domn Rigot care acum îl urmărea pe Luizzi cu exproprierea.

E inutil să descriem spaima și furia lui Luizzi, după ce citi acele fatale scrisori. Un moment, crezu că visează; apoi își închipui că diavolul voise să-l sperie ca să-l pedepsească pentru că-i judecase pe ceilalți și, într-un moment de mânie crâncenă, sună din nou din infernalul clopoțel. Diavolul apăru la fel de trist, la fel de calm, la fel de serios.

– E adevărat? strigă Luizzi.

– E adevărat, răspunse diavolul.

– Ruinat?

– Ruinat.

– Asta-i opera ta, drace! Asta-i opera ta! strigă baronul.

Și, într-un moment de rătăcire, se năpusti spre diavol, dar mâna sa nu putu prinde acel trup puternic

care-i aluneca printre degete, întocmai ca un șarpe. Furios până la nebunie, din pricina neputinței sale, se înverșună să urmărească acea ființă pe care nu putea pune mâna, până când – doborât de turbare și de oboseală – se prăbuși la pământ, strigând și plângând în hohote. După ce se mai liniști, îl văzu pe diavol în fața lui, privindu-l cu surâsul lui trist și crud. Ușurat oarecum, după ce plânsese atâta, se ridică, își sprijini capul în mâini și strigă:

– Ce-i de făcut? Ce-i de făcut?

– Să te însori, îi răspunse diavolul.

Când baronul își mai veni în fire, constată că întreg castelul se scufundase într-o liniște profundă. Atunci, începu să se gândească la situația lui și, încet-încet, începu să murmure acest rușinos monolog:

„Diavolul îmi zice să mă însor ... Dar cu cine? Cu una din cele două femei pe care le-am respins. Să mă înrudesesc cu această familie, unde grosolănia moravurilor este egală cu cea a manierelor? Și cine știe dacă, alegând pe una dintre cele două femei, n-o voi lua pe cea săracă? Fiindcă am mai făcut și prostia să nu iau parte la contractul pe care cei patru l-au încheiat între ei. Oh, dacă aș mai putea repara ceva ... Se pare că numai ticăloșii au noroc! Nu, spuse el, dându-și seama de josnicia gândurilor sale; și de altfel, la ce mi-ar servi toate astea? Mama ei mi-a zis că

Ernestine a ales. Pe Eugénie am respins-o. Totuși, poate că încă mai e vreme ...“

Ca să mai treacă timpul, citi din nou scrisorile pe care le aruncase pe jos. Dar ele nu făcură decât să-i confirme ruina. Așa că, după primele izbucniri, căzu într-o profundă apatie. Se gândi la viața pe care avea s-o ducă de acum încolo, o viață plină de mizerie, de lipsuri, iar pe deasupra, urma să mai îndure și ironia și disprețul celor care-l cunoscuseră. Vanitatea – cel mai detestabil sfătuitor, după sărăcie – vanitatea din el răbufni și Luizzi se decise să ispitească soarta, în-surându-se. Așa că îl chemă din nou pe diavol, care apăru la fel de calm și la fel de trist.

– Ascultă sclavule, zise Luizzi cu curaj, tu, care n-ai făcut niciodată un bine în viața ta, n-ai putea să-mi spui, măcar o dată, un adevăr care să-mi fie de folos?

– Ți-am spus vreo douăzeci, dar n-ai vrut să le crezi.

– Ei bine, spune-mi care dintre cele două femei va căpăta dota pe care le-o dă unchiul lor?

– Te-ai hotărât deci să faci ceea ce până mai adineauri ți se părea atât de demn de disprețuit?

– Scutește-mă de morală, îl repezi Luizzi. N-am pretenția că aș fi mai bun decât alții, căci încep a crede că joc rolul unui păcălit.

– Niciodată n-ai fost mai breaz decât alții, zise diavolul. Ai fost, și ești încă și la această oră, mai rău și mai josnic decât toți cei pe care i-ai blamat cu atâta cruzime, pentru că lor le-au trebuit ani îndelungați ca să uite ce înseamnă generozitatea și bunătatea; ei au îndurat umilințele impuse de cei mai bogați decât ei, au îndurat mizeria, nenorocirea, disprețul. Pe când tu, care n-ai avut nimic de îndurat din toate astea, ți-ai pierdut, la fel ca și ei, toată generozitatea și măreția, doar la amenințarea durerilor pe care ei, realmente, le-au suferit.

– Dar cum o să trăiesc eu de-acum încolo? strigă Luizzi, în care mai pâlpâiau încă unele rămășițe de mândrie și de onoare.

– Asta-i viața, viața pe care alții o duc astfel zece-cincisprezece ani și care, în ce te privește, nu durează decât de un sfert de ceas. Ți-am furat șapte ani de existență, dar ți-ai recâștigat timpul pierdut, așa că n-ai de ce te plânge.

– Ironicule implacabil și rece, zise Luizzi, desăvârșește-ți execrabila misiune, smulge-mi și ultimele iluzii, spune-mi că femeia cu care vreau să mă însor e o târfă, vorbește-mi despre toate ticăloșiile ei, nu-mi ascunde niciuna, ca să beau până la fund paharul amărăciunii propriilor mele josnicii.

– Te-ai hotărât, deci, să te însori cu această femeie?
Nu preferi să-mi dai zece ani din viață?

– Ca să mă trezesc bătrân și în mizerie ... Nu, zise baronul, nu! Oricine ar fi această femeie, am să mă însor cu ea!

– Ai la dispoziție doi ani ca să-ți refaci averea, prin mijloace mai onorabile.

– Nu, zise Luizzi, cu un soi de înverșunare fără motiv. Ce voi putea face? Sau, mai bine-zis, ce știu să fac? Să mă duc să cer o slujbă mizerabilă la toți aceia pe care i-am zdrobit cu luxul meu? Să cerșesc o slujbă pe care n-aș ști s-o fac și să dau dovadă de o incapacitate care îmi vor spori rușinea și disperarea? Nu! Mă voi însura cu acea femeie, și gata!

– Ești, într-adevăr, hotărât?

– Da, răspunse baronul, arătându-i diavolului un scaun și făcându-i semn să se așeze.

– Ei bine, zise acesta, atunci ascultă despre ce-i vorba.

XXXV

Biata copilă

Eugénie, născută la 17 februarie 1797 sau mai curând la 20 februarie 1797, a fost dusă la primăria din cel de al doilea arondisment și înscrisă sub numele de Eugénie Turniquel, fiica Jeannei Turniquel și a lui Jérôme Turniquel, soțul ei.

– A fost născută în 17 sau în 20? Fetița era sau nu era Eugénie Turniquel?

– Ceea ce-ți pot spune în mod sigur e că fetița înfățișată la primăria din cel de al doilea arondisment al Parisului, în ziua de 20 februarie 1797, este actuala doamnă Peyrol.

– Continuă, zise Luizzi, fiindcă așa cum ai pornit, mi-e teamă că n-ai să isprăvești nici mâine seară!

– Te rog nu mă întrerupe, zise diavolul. După care continuă:

– Tu habar n-ai despre viața oamenilor de rând, stăpâne, și puține persoane cunosc viața poporului

francez din acea epocă. Astăzi e un lucru rar, chiar pentru cei săraci, să locuiești prea multă vreme în aceeași casă. Astăzi schimbi casele ca hainele, iar mahalalele, după cum știi, au dispărut. În epoca despre care îți vorbesc, fiecare cartier avea o comunitate de existență care-i făcea pe oameni să spună: „Țin la cartierul meu, acolo m-am născut, acolo mă cunoaște lumea, acolo vreau să mor“. Această confraternitate, care-i lega pe locuitorii unei străzi de cei ai altor străzi, îi lega cu atât mai strâns pe locuitorii aceleiași case. Cea în care locuiau părinții Eugéniei, era situată în strada Saint-Honoré, cam prin locul unde s-a construit mai târziu strada ce duce în Piața Iacobinilor. Casa era foarte mare; primul etaj era ocupat de domnul de la Chesnaye, de soția, de fiica și de fiul său. Etajele superioare erau împărțite în locuințe mici, dintre care Jérôme Turniquel o ocupa pe cea mai mică. Nu trebuie să crezi, ceea ce ți-a spus doamna Turniquel că era bărbatu-său. Jérôme era zidar. Când Jeanne Rigot avea treizeci de ani, el avea douăzeci. Orfan de mic, începuse să muncească de la opt ani, ajutându-i pe zidari și câștigându-și pâinea. La douăzeci de ani Jérôme nu mai era de mult ucenic. Maeștrii lui îi încredințară conducerea unor lucrări importante, dându-l drept exemplu celorlalți muncitori. Jérôme era un băiat cu o fire bună, simplă, candidă, care n-ar fi cutezat să

jignească niciodată pe careva. Poate că în această bunătate a lui Jérôme se amesteca – n-aș zise dispreț față de meseria sa pe care o practica cu ardoare –, ci mai curând un soi de silă de a fi în permanență în contact cu niște ființe grosolane și insolente. Asta nu înseamnă că-și disprețuia tovarășii de muncă, deși aceștia nu se sfiau adesea s-o facă. De altfel, în cartierul Saint-Honoré femeile îi spuneau „frumosul Jérôme“. Realitatea este că Jérôme era într-adevăr un băiat frumos și firea lui retrasă, tristă și melancolică adăuga frumuseții sale o distincție pentru care bărbații din mediul lui îl invidiau, dar care își avea expresia sa cea mai completă într-un singur cuvânt rostit de copiii din cartier, care-i spuneau tânărului „domnul“ Jérôme.

La douăzeci de ani, cu fruntea aplecată peste cărămizi, nu cuteza să și-o ridice, de teamă ca să nu vadă prea departe de el speranța pe care și-o pusese în viitor și să nu-și piardă curajul. Încă nu visase, încă nu iubise, era un fel de bărbat-copil, un bărbat în privința caracterului, un copil în privința inimii. Dar iată că dintr-odată se văzu smuls din mijlocul preocupărilor sale, de o scrisoare trimisă de primarul din arondismentul său în care era anunțat că va fi luat la oaste. Jérôme fu năucit. După ce se chinuise, timp de doisprezece ani, ca să ajungă zidar și să-și facă un rost în viață, acum trebuia să lase totul baltă și s-o ia de la

capăt. În ceea ce privea viitorul lui ca militar, nu-și făcea nicio iluzie, fiindcă nu știa nici să scrie, nici să citească, așa că obligația de a deveni militar a constituit pentru el un adevărat dezastru. Fire închisă și tăcută, n-a suflat nimănui niciun cuvânt. Doar o femeie a băgat de seamă că melancolia obișnuită a lui Jérôme se schimbase într-o totală descurajare. Femeia era Jeanne Rigot, precupeață în strada Saint-Honoré și care locuia în aceeași casă cu Jérôme. Ușa odăii sale era față în față cu ușa odăii tânărului contramaistru, și seara, când venea de la lucru, Jérôme discuta uneori cu Jeanne, care-i povestea cât câștigase în ziua respectivă. Când avea nevoie, zidarul o împrumuta cu mici sume de bani, iar ea îi mai dădea câte o farfurie cu supă fierbinte, când îl auzea că tușește sau când venea acasă rupt de oboseală.

Trebuie să-ți spun, de la început, că femeia bătrână pe care ai văzut-o în casa asta, a fost în tinerețea ei o fată foarte frumușică și nurlie.

— Știu, zise Luizzi; surugiul Petit-Pierre, care trebuie s-o fi cunoscut bine, mi-a spus unele lucruri ...

— Surugiul Petit-Pierre minte. Îngâmfarea, stăpâne, nu e privilegiul doar al marilor seniori deși dintre toate cusururile lor, acesta ar trebui să fie cel mai neînsemnat pe care și l-a însușit norodul. Jeanne era, deci, o fată frumușică, isteată, dar foarte interesată. Și cu toate

că aceste două ființe munceau din zori și până-n noapte și, deci, nu mai aveau când visa la dragoste, își dădură totuși seama că țineau foarte mult unul la altul, pentru că exista între ei o legătură comună: Jeanne era pentru Jérôme cea mai cinstită femeie pe care o cunoștea; Jérôme era pentru Jeanne muncitorul cel mai așezat, mai onest, mai drept și mai potrivit pentru o femeie de treabă. Dacă tristețea lui Jérôme nu s-ar fi manifestat decât prin cuvinte, poate că Jeanne nici n-ar fi observat-o. Dar, timp de mai multe zile, în loc să se oprească un moment la ea, în loc să-și salute amical vecinii, ale căror uși erau tot timpul larg deschise de-a lungul coridorului, lăsând să se vadă cum trăia fiecare, Jérôme intra în odaia lui, fără să rostească un cuvânt, fără să răspundă la salutarile vecinilor săi.

Într-o seară, când i se păru mai trist ca de obicei, Jeanne luă o hotărâre îndrăzneată; așteptă până ce se culcă toată lumea, apoi se duse să bată la ușa lui Jérôme. Acesta fu mirat să primească vizite la asemenea ore și fu încă și mai mirat s-o vadă pe Jeanne. Biata fată îi explică, pe scurt, motivul vizitei sale: îi spune lui Jérôme că bănuia că-și pierduse puținele sale economii și venise să-i ofere micile ei economii, până ce va ieși din încurcătură. Văzând gestul frumos al Jeannei, băiatul îi povesti toată dandanaua. Acum fu rândul fetei să fie descurajată și tristă. Necazul care i

se întâmplase lui Jérôme depășea cu mult posibilitățile ei de a-l ajuta și amândoi se despărțiră, fără nicio speranță de a putea înfrunta o lovitură atât de grea. A doua zi, tot coridorul, toată casa, tot cartierul cunoșteau motivul tristeții lui Jérôme. Unii își băteau joc de acel băiat mare, căruia îi era frică să devină soldat, alții îi plângeau de milă că trebuia să-și piardă rostul și să nu se aleagă cu nimic după atâta muncă. Jeanne, atentă la tot ce se discuta, îl auzi pe unul dintre vecinii săi spunând:

— Drace, nu există decât două posibilități pentru Jérôme, ca să scape de oaste: sau să fie însurat, și nu este; sau vreo fată să declare că a lăsat-o însărcinată și să ceară ca cel care a sedus-o să se însoare cu ea.

De-abia isprăvi omul aceste cuvinte, că Jeanne și știu ce avea de făcut: se decisese să se ducă la magistrat și să declare că Jérôme o lăsase însărcinată.

Plecă deci într-o dimineață, devreme, se duse la primărie și acolo, în fața întregului Consiliu Municipal, declară ce avea de declarat, fără rușine, fără să se simtă încurcată, după care se întoarse acasă, foarte bucurasă de cea ce făcuse, așteptând ca Jérôme să afle vestea cea bună. Într-adevăr, peste câteva zile, băiatul primi o scrisoare de la primărie, pe care, ca de obicei, i-o citi un vecin. Mirarea, și a unuia și a celuilalt a fost mare, când au aflat că primarul îl întreba pe Jérôme

dacă recunoștea că păcătuisese cu Jeanne Rigot; în caz că era adevărat, apoi atunci să poftească să se însoare cu victima. Jérôme jură pe tot ce avea mai sfânt că era nevinovat. Nici nu trecuseră zece minute, că întreg coridorul aflate marea veste; nu se mai vorbea decât de alungarea Jeannei și a lui Jérôme din casă, pentru că toți cei care stăteau acolo aveau fete, și purtarea nerușinată a Jeannei putea fi un prost exemplu pentru copilele lor. Când Jeanne, care n-avea habar de nimic, veni seara acasă, Jérôme întredeschise ușa și-i făcu semn să intre. Între timp ce Jérôme o întreba pe Jeanne de ce făcuse ceea ce făcuse, toți vecinii de pe coridor în frunte cu proprietarul, se năpustiră indignați, înăuntru, proferând tot soiul de vorbe urâte la adresa presupușilor vinovați. Proprietarul le puse în vedere să părăsească locuința cât mai repede.

– Trebuie să înțelegeți că în situația asta nu vă mai pot ține în casa mea! Nu-mi pot permite un asemenea scandal, aici!

– E amanta lui! E o ticăloasă! Nici el nu-i mai breaz! I-a făcut un copil! se striga din toate părțile. Dacă nu vrea s-o ia de nevastă, să fie alungat!

– Ei bine, mă voi însura cu ea, și vai de cel care va cuteza să-i mai adreseze vreo ocară! zise Jérôme. Apoi se întoarse spre Jeanne și zise: Vino, Jeanne, nimeni

nu-ți va mai spune nimic, pentru că acum ești nevasta mea!

Așa s-a însurat Jérôme cel visător și delicat, cu fata impulsivă și grosolană, devenită bătrâna ridicolă pe care ai văzut-o astăzi aici. La opt luni după nuntă, Eugénie a fost dusă la primărie și înscrisă în registrul de stare civilă, ca fiind fiica doamnei și a domnului Turniquel. Eugénie a fost multă vreme o biată ființă plăpândă, palidă și bolnăvicioasă. Zburdalnică precum un fluture, scăpa, ori de câte ori putea, de sub supravegherea mamei sale, care o pedepsea fără milă pentru cele mai mărunte greșeli. Adevărul e că fetița sfida pedepsele mamei sale, cu o nepăsare care o scotea din sărite pe femeia brutală și violentă a cărei fire grosolană nu putea pricepe cum de exista atâta curaj într-o ființă atât de plăpândă. Dar când se însera și Jérôme venea de la lucru, dacă-și vedea fetița pusă la colț, o privea cu ochii lui frumoși, blânzi și triști și-i spunea:

– Vai, Eugénie, iar n-ai fost cuminte!

Atunci, fetița izbucnea în lacrimi și-și cerea iertare de la tatăl ei, nu pentru că făcuse vreo poznă, ci pentru simplul motiv că nu voia să-i pricinuiască o mâhnire. Jeanne sigur că nu vedea cu ochi buni acea supunerea a copilei față de tatăl ei și acea revoltă împotriva ei și se răzbuna crunt pentru preferința copilei față de părintele său. O bătea uneori atât de tare, încât trebuia

să se oprească, de frică să n-o omoare. Pentru ca fetița să nu mai fie tot timpul în ochii mamei sale, Jérôme o dădu la școală, unde copila făcu niște progrese atât de rapide, încât tatăl ei fu încântat. Dar doamna Turniquel nu putea prețui învățătura, cu care ea nu avusese de-a face. Pentru ea, un copil palid, plăpând, sălbatic, gingaș, nu era decât o povară greu de suportat; când unul dintre locatarii bogați ai casei, întâlnind pe scară acea fetiță atât de delicată și de distinsă, o întrebă pe maică-sa ce mai face copila, aceasta răspunsese:

– Eu nu știu cum dracu de-am putut face pocitania asta rahitică!

Jérôme dimpotrivă își adora fiica. Și deși era încă foarte mică, Eugénie deveni pentru el o adevărată consolare. Căci amândoi erau obligați să îndure tirania mamei, care devenea tot mai brutală, copleșindu-și bărbatul cu ocări, iar copila cu bățai cumplite.

Exista în această fetiță o eleganță înnăscută, o înclinație către toalete fastuoase și de bun-gust, o silă vădită pentru veșmintele grosolane și prost croite, pe care i le făcea maică-sa.

Deși tatăl își iubea enorm copila, până la urmă trebui să se plece în fața dorinței nevestei sale și s-o vâre pe Eugénie ucenică la o croitoreasă, unde fata dădu dovadă de o rară iscusință și de o minte foarte ascuțită. Dar faptul că era zilnic în contact cu stofele

cele mai scumpe, cu toaletele cele mai atrăgătoare, făcu să-i fie din ce în ce mai silă de zorzoanele de prost-gust cu care o împopoțona maică-sa.

Eugénie împlinise unsprezece ani și nimic nu vestea că într-o zi avea să devină femeia înaltă și frumoasă, pe care ai văzut-o. Ei, dar iată că într-o zi, o altă fetiță din aceeași casă, pe nume Thérèse, veni la croitoreasa unde lucra Eugénie, s-o anunțe că tatăl ei fusese grav rănit. Dintr-un salt, Eugénie fu acasă. Acolo îl văzu pe Jérôme întins pe pat, leșinat și plin de sânge. Jeanne începu să țipe și să plângă, vecinii dădură năvală, dar nimeni nu cuteză să-i dea ajutor rănitului. Eugénie încetă brusc să mai plângă și strigă:

– Ce-a spus doctorul?

– Păi, nu e niciunul prin împrejurimi, zise careva.

– Mă duc eu să caut unul, zise ea cu hotărâre.

Și iat-o bătând din ușa în ușa, din poartă în poartă, iar când descoperi unul, urcă scara, ciocăni la ușa lui și-i spuse pe un ton poruncitor:

– Hai repede cu mine în strada Saint-Honoré; moare tata!

Se duse astfel la trei sau patru doctori și nu plecă decât după ce aceștia îi făgăduiră că vor veni. Aceasta a fost prima manifestare a firii ferme și hotărâte care a călăuzit-o toată viața pe această femeie, de care tu însuși

ai putut să-ți dai seama astă-seară, când a venit să-ți mărturisească deschis ce gândea și ce dorea de la tine.

Eugénie ajunse acasă, exact în clipa în care medicii tocmai spuneau că tatăl ei nu mai avea nicio șansă de scăpare. Au încercat, totuși, să-i ia sânge. Fetița ținea ligheanul în care curgea sângele părintelui ei. Dar această operație nu izbuti decât să-l ajute pe Jérôme să-și vină câteva clipe în fire. O căută din ochi pe copila lui și văzând-o aplecată deasupra patului său, îi întinse mâna, șoptind cu tristețe:

– Biata mea copilă!

Apoi începu agonia, după care muri, murmurând până în ultima clipă:

– Biata mea copilă! Biata mea copilă!

Jeanne își iubise bărbatul, așa cum știa ea să iubească, fără să-și dea seama că nu fusese câtuși de puțin fericit alături de ea. Când medicii rostiră cuvintele: „S-a sfârșit“, începu să urle și să se zvârcolească, încât vecinii trebură s-o ia de acolo și s-o ducă o vreme la ei; toți uitară de Eugénie, care nu scosese un strigăt și care rămăsese îngenuncheată lângă patul celui mort. Făcându-se noapte, copila își veghe singură tatăl, fără ca cineva să se ocupe de ea.

– Tu n-ai văzut încă pe nimeni murind, baroane! Nu ți-ai petrecut noaptea alături de patul unui mort! Nu știi ce înseamnă să contempli, la lumina tremurătoare a unei lămpi, un chip care cu câteva ceasuri mai

înainte îți surâdea cu dragoste, să privești niște buze înghețate, care-ți spuneau: „Te iubesc mult, fata mea“, să ții în mâna ta caldă, o mână înghețată care, numai cu câteva ceasuri mai înainte, te mângâia pe creștet și te ocrotea! Nu știi câte poți învăța într-o astfel de noapte, cum ți se maturizează spiritul și cum ți se resemnează sufletul.

Luizzi îl asculta pe diavol, cu o uimire ciudată.

– Astfel, continuă acesta, copila care intrase la început, fără griji, în acea cameră, acum ieșea maturizată și serioasă; moartea n-o scuti de niciuna dintre asprele sale lecții: după ce văzuse viața stingându-se în acel trup, văzuse și trupul părăsind odaia: și după ce rămăsese o vreme singură cu un mort, acum se văzu singură și fără nimic. Vecinii n-o lăsară pe Jeanne să vină acasă, decât după câteva zile. Eugénie, singură, plânse până nu mai putu, apoi ieși în stradă. Dar, în loc de o vorbă bună sau de o mângâiere, oamenii o priviră curioși, iar copiii o ocoliră și, cu o cruzime și mai mare decât a părinților lor, o întrebară: „E adevărat, Eugénie, că maică-ta o să te dea la «Copiii găsiți»? “

Aceste vorbe o speriară pe fetiță și-i amintiră de un lucru de care uitase până în acel moment: tatăl ei avea o casetă, a cărei cheie o păstra la el, dar pe care, arătându-i-o adesea fetei, îi spusese: „Uite, vezi caseta asta? În ea se află un secret care te privește și pe care ți-l voi spune într-o zi!“ Vrând să vadă ce anume

era în casetă, intră repede în odaia pe care abia o părăsise; dar acolo dădu peste maică-sa, care ținea în mână caseta deschisă și din care tocmai aruncase în foc un pachet cu diverse hârtii. Printr-un fel de intuiție neașteptată, Eugénie își dădu seama că i se luase ceva ce-i aparținea, că i se răpise și ultima speranță, așa că, alergând către maică-sa, strigă:

– Casetă asta era a mea, cu tot ce se afla în ea!

– Nimic nu-i al tău din ce-i aici, răspunse mamă-sa, dându-i un brânci zdravăn. Nimic nu-i al tău, din ce-i aici, nici măcar pâinea pe care o mănânci, fiindcă, deocamdată nu aduci un ban în casă!

– De când a murit tata, n-am mâncat nimic, răspunse cu îndrăzneală fata, și fii sigură că n-am să-ți mănânc pâinea dumitale!

Iată cum a decurs întâlnirea dintre mamă și fiică, după moartea soțului celei dintâi și a tatălui celei de a doua.

După o vreme, Jeanne plecă, fiindcă trebuia să se gândească la nevoile zilei de mâine. Eugénie plecă și ea; se duse la croitoreasa la care lucrase mai înainte, se angajă la ea și-i ceru un mic salariu ca să aibă din ce trăi. Acum își câștiga într-adevăr pâinea, numai că trebuia s-o ducă în spate și pe maică-sa, care renunțase de mult la comerțul cu mărunțișuri și care nu mai avea din ce trăi.

XXXVI

Biata fată

— Ți-am mai spus, baroane că, odată cu moartea tatălui ei, copila se maturizase brusc, făcând loc tinereii. Acum dă-mi voie să-ți spun cam cum e viața unei astfel de fete. În primul rând, sigur, muncă, dar și libertate. La ora șase dimineața Jeanne și Eugénie ieșeau din casă: mama, pentru a se ocupa de comerțul ei cu mărunțișuri, de care se apucase din nou ca și odinioară, la fel de aspră și de grosolană, dar la fel de cinstită și de muncitoare; fata, pentru a se duce la atelier ca să coasă rochii. Îți dai seama de câtă voință avea nevoie ca să reziste tuturor tentațiilor care o înconjurau? Căci, deși cuminte și deșteaptă, ea nu avea pe nimeni s-o păzească, așa cum au fetele celor bogați, vegheate în orice clipă de ochiul vigilent al mamei și care nu le lasă să discute cu nimeni fără să fie și ele de față, ca să vadă și să audă tot. Îți dai seama de ce virtute trebuie să dea dovadă aceste fete, ca să reziste

atât la libertatea de care se bucură, dar mai ales la ispitele care apar cu miile în fața lor? Căci pe femeile din lumea voastră, baroane, când le seduceți, sau mai curând când se lasă seduse, voi nu le ispitiți cu acel paradis al bogăției și al luxului, pe care-l au și ele acasă. Când își fac de cap, n-au altă scuză decât dorința de dragoste. Dar acele fete nefericite, care stau la poarta grădinii cu mere de aur, pe care le văd și din care ard de nerăbdare să muște, ei bine, fetele acelea au într-adevăr de respins ispite serioase. Femeile voastre își fac de cap în palate și în boschete doldora de flori, târându-și lenea după ele; fetele sărace își pierd și ele uneori cinstea, dar asta din pricină că drumul pe care-l străbat le zdrelește picioarele, iar povara sărăciei le doboară. Voi, care vă credeți atât de bogați în tinerețe și speranțe, voi, cei doldora de aur, voi sunteți de fapt adevărații săraci în singura și adevărata bogăție a omului – speranța – căci visurile voastre n-o pot lua decât cu un singur pas înaintea voastră, pe când visurile celor sărmani au spații imense de străbătut. Cele mai frumoase visuri despre viitor nu se plăsmuiesc în cele mai frumoase saloane, fetele de nobili, îmbrăcate în mătăsuri, nu prea au vreme să se îndrăgostească; adevărata dragoste e de obicei îmbrăcată într-o rochiță de pânză, iar cele care se îndrăgostesc cu adevărat sunt fetele sărace care

lucrează în ateliere, care-și fac cele mai mari și mai dulci speranțe: amanți frumoși, palate bogate, succese neașteptate. Căci toată bucuria și fericirea tinereții e Speranța.

Eugénie era genul de fată despre care ți-am vorbit. Tocmai împlinise șaptesprezece ani, când faptul pe care vreau să ți-l povestesc, i-a schimbat într-o suferință activă, suferința pasivă și resemnată a sufletului ei.

Se făcuse frumoasă. Ființa gingașă și plăpândă înflorise brusc. Se dezvoltase repede, era subțire și înaltă ca un copăcel plantat la umbră. Copila piper-nicită și firavă se preschimbase într-o fată înaltă și subțire.

În epoca despre care îți vorbesc, lucra la doamna Gilet, una dintre croitoresele celebre din Paris, care locuia și ea tot pe strada Saint-Honoré. Atelierele ocupau o latură dinspre curte; cealaltă latură era ocupată de domnul de Souvray, episcop fără episcopie, care, după ce vegetase vreme îndelungată în Anglia, se înapoiase în Franța, trăind din pensia acordată de Napoleon preoților fără slujbă. În atelierul doamnei Gilet, Eugénie își găsisse o prietenă: Thérèse, cu care copilărise, care era foarte cochetă și știa să se îmbrace cu gust. Fiind vecine cu episcopul, cele două fete o vizitau adesea pe doamna Bodin, menajera acestuia, o

femeie tânără, de nici treizeci de ani, a cărei frumusețe prilejuise destule surâsuri și bănuieli. Totuși, episcopul era un om cinstit; se atașase de această femeie numai din pricină că-l slujea cu zel și devotament.

Într-o zi, zi grea pentru întreg poporul, dar și mai grea pentru Eugénie, ziua de 30 martie 1814, când tunurile începură să bubuie în jurul Parisului, când norodul era năucit la gândul că dușmanii care-i puseseră de atâția ani gând rău Franței vor invada capitala, doamna Bodin intră în atelier și-i zise Eugéniei că ar dori să-i spună ceva. Aceasta ieși după ea afară, iar doamna Bodin, palidă, cu dinții strânși din pricina durerilor cumplite care o încercau, îi spuse:

– Eugénie, du-mă la tine; maică-ta nu-i acasă, nu-i așa?

– Nu-i, răspunse Eugénie, dar de ce?

– Am să-ți spun, fato, dar hai să plecăm mai repede!

Foarte mirată, Eugénie o duse la ea pe doamna Bodin care abia se târa și care, odată intrată în odaie, căzu pe un scaun, strigând:

– Salvează-mă, fato, salvează-mă! Trebuie să nasc!

– Aici? strigă Eugénie, dându-se îndărăt.

– Da, aici, sau în stradă, căci domnul de Souvray m-a alungat, după ce i-am mărturisit că sunt însărcinată.

– Însărcinată! spuse Eugénie.

– Nepotul episcopului și-a bătut joc de mine și m-a înșelat: nepotul episcopului, care mi-a făgăduit că se reîntoarce la Paris, dar care m-a dat uitării.

Eugénie începu să alerge de colo-colo strigând:

– Dumnezeu, ce să fac, ce să fac?

– Oh! taci, îi spuse doamna Bodin, nu mă da de gol; voi răbda ca un câine, nu voi scoate un țipăt, deși trec prin durerile iadului. Du-te și caută-l pe doctorul meu, e prevenit, va veni imediat!

Eugénie alergă și veni cu medicul.

– Ei, stăpâne, zise diavolul, privindu-l pe Luizzi cu un aer de tristețe batjocoritoare, surorile și fiicele voastre n-au parte de astfel de spectacole cumplite, ele nu trebuie să cunoască astfel de taine. Viața, pentru ele, e acoperită de un vâl care nu se ridică sau care nu trebuie să se ridice, decât în ziua măritişului. Nu același lucru se întâmplă însă cu cei săraci. Ei au oricând prilejul să afle orice, și Eugénie a ieșit din ignoranța ei de copilă, când a asistat la acea naștere și când a luat în brațe un copil din flori, ascunzând greșeala unei femei, greșeală pe care n-o cunoștea decât ea. Noroc că doamna Bodin a născut repede și ușor. În timp ce medicul îi dădea ultimele îngrijiri lehuzei, Eugénie dădu fuga la episcopul de Souvray și-i spuse bătrânului ce anume fusese obligată să facă.

– Slavă Domnului! Nașterea asta nu putea să aibă loc în casa mea. M-ar fi compromis îngrozitor, cred că-ți dai seama; tocmai acum când Bourbonii trebuie să se întoarcă din clipă în clipă și când trag nădejde să-mi dea înapoi episcopia care mi-a fost luată. Ar fi fost de-ajuns câteva bârfe și aș fi fost un om pierdut.

– Nu te miri, baroane, de nepăsarea acestui om care abia aștepta căderea Imperiului, ca să se îmbogățească și care era speriat de bârfele vecinilor? Și asta când? La șaptezeci de ani, când nu mai avea putere nici să-și pună mitra episcopală pe cap și să țină în mână cârja pastorală! După ce se asigură că scăpase de orice fel de încurcături, făgădui să ascundă undeva copilul.

De îndată ce se întunecă, Eugénie și medicul ieșiră din casă; fata ducea copilul înfășurat într-un șal; pe scară se întâlni pe maică-sa, căreia îi spuse:

– Doamna Bodin a venit pe la noi și a apucat-o deodată o hemoragie; am chemat imediat medicul, iar acum mă duc să-l anunț pe domnul de Souvray și să caut o trăsură ca s-o duc acasă.

Episcopul îi așteptă la ușa casei pe Eugénie și pe medic; apoi toți trei se duseră la preotul de la Saint-Roch care botează acel copil al păcatului, cerând Domnului nădejde și milă pentru el, deși mai bine ar fi cerut pentru ei și mai ales pentru Eugénie, care nu

bănuia că avea să-și întineze viața din pricina păcatului alteia.

Trecură câteva zile, timp în care Eugénie băgă de seamă că vecinii o priveau cam ciudat, că se uitau să vadă cum merge, și-i cercetau cu atenție chipul. Dar ea alerga atât de sprintenă și de ușoară, și făcea treabă prin casă cântând cu atâta nepăsare, încât orice bănuială căzu de la sine. Bănuiala, stăpâne, e ca un obiect pe care-l arunci într-un bazin cu apă; cade la fund și se ascunde în vreo adâncitură. Dar dacă bate vântul și tulbură apa, iese din nou la suprafață, numai că de data asta e plin de mâl și de ierburi putrede.

Singura care a ghicit adevărul a fost Thérèse. Dar în zadar a tot sâcâit-o pe Eugénie să-i spună ce se întâmplase cu doamna Bodin. Eugénie se jurase să tacă, și tăcu.

Peste câteva zile, Eugénie, Thérèse și încă o fată, după ce ieșiră de la biserică, se duseră să se plimbe, pe la amiază, în grădina Tuileries. După ce făcură înconjurul grădinii, observară că sunt urmărite de doi englezi dintr-aceia pe care invazia îi obligaseră să se refugieze în acea epocă, în Franța. Cei doi tineri nu li se părură celor trei fete nerușinați, li se părură mai mult decât atât, adică li se părură ridicoli.

Voi, bărbații, și în special voi, francezii, aveți una dintre cele mai urâte însușiri din lume: aceea de a vă pasiona după modă, de a vă însuși cel mai mic

flecusteț pe care un șmecher îl etalează sub ochii voștri. Pe urmă, în afară de această păcătoasă însușire, aveți alta și mai și: aceea de a disprețui, cu cel mai profund dispreț, ceea ce ați iubit, chiar și cea mai înflăcărată dragoste. Și asta, numai în câțiva ani, în câteva luni sau chiar în câteva săptămâni. Acestor două cusururi, le voi mai adăuga unul care la prima vedere ar părea că se bate cap în cap cu el însuși: dorința de a vă însuși tot ce nu pornește de la voi și, în același timp, un dispreț superb care vă mână către o ironie stupidă față de tot ceea ce vine din afară. S-ar spune că aveți două mari defecte de gândire: se pare că spiritul vostru e mult prea limitat pentru a putea păstra două feluri de admirații – una la un capăt, și cealaltă, la alt capăt – și, totodată, mult prea obtuz pentru a putea intra rapid în miezul problemelor. Și totuși, treceți drept poporul cel mai spiritual, și într-adevăr așa și e. Explică asta dacă poți! Într-o zi poate că am să-ți dezvălui eu secretul.

În epoca despre care îți vorbesc, nimic nu părea mai ridicol în ochii voștri, decât un englez, pentru simplul motiv că nu era ras ca voi, îmbrăcat ca voi, încălțat ca voi. Aș mai fi putut înțelege asta, dacă ar fi fost vorba de un popor de undeva de prin Orient, ale cărui veșminte de o mare bogăție fac să pălească bietul vostru costum european, ce pare extrem de sărăcăcios

în comparație cu ele. Dar tocmai voi, care umblați în haine cadrilate, în fracuri croite în coadă de pește și cu cravate de muselină, de ce mama dracului sunteți atât de vanitoși, încât să disprețuiți fracul strâmt și ținuta ordonată a englezilor?

Deci, cele trei fete, îi lăsară pe englezi să le urmărească, mai mult ca să-și bată joc de ei, să vadă cum erau îmbrăcați, pentru ca apoi să râdă cu hohote de acei insulari atât de urâți și de ridicoli care aveau naivitatea, grosolănia și prostia să creadă că era de ajuns să se prezinte, pentru a le face praf pe cele trei franțuzoaice. Ceea ce-ți spun eu acum, li s-a întâmplat poate la mii de femei. Dar pentru cele trei fete o asemenea întâlnire și o asemenea distracție nu s-a soldat cu nicio urmare și poate că până la urmă nu s-ar fi întâmplat absolut nimic, dacă un concurs straniu de împrejurări n-ar fi făcut ca pentru una dintre ele această întâlnire să aibă urmări foarte grave. În afară de ceea ce ți-am povestit, trebuie să știi că unul dintre cei doi tineri englezi, era una dintre acele ființe care depun strădanii serioase în tot ceea ce fac. Băiatul era vanitos, egoist și corupt. Era unul dintre acei leneși care află dintr-o carte proastă ce cale să urmeze. Arthur Ludney avea douăzeci de ani, și-și propusese să fie exact ca eroul negativ al lui Richardson, Lovelace, dar nu un Lovelace edulcorat, ci adevăratul Lovelace englez,

crud, pătimas, perseverent; apoi, după ce-și satisfăcea dorința, rece, implacabil, distant; și asta, nu cu frivolitate, cu grații de trei parale, cu zboruri din floare în floare cum faceți voi, seducătorii francezi, ci cu calm și cu perseverență, în mod serios și preocupat numai de atingerea scopului propus, ca și cum ar fi fost vorba să-și satisfacă o ambiție, sau să facă avere. Îl cunoști pe acel frumos domn D., de la ambasada engleză, care discută la fel de serios și cu un diplomat și cu un croitor, care vorbește despre nasturii de la jiletca domniei sale cu aceeași grijă și atenție ca și despre articolul dintr-un tratat și care, atunci când e vorba de ceva mai dificil, nu are încredere decât în el singur, adică scrie cu mâna lui depeșele cele mai importante și-și calcă singur pantalonii. Pentru că ai văzut, cu ochii tăi, până unde poate merge respectul față de sine, vei înțelege și mai ușor până unde putea să meargă la un om cu o fire mult mai perseverentă și mai pretențioasă. Se pare totuși, că Eugénie ar fi trebuit să fie ferită de urmărirea și de răzbunarea acelui tânăr.

Ieșind din grădina Tuileries, Eugénie se despărți de Thérèse și de Désirée, ca să se întoarcă la ea acasă; după un moment de ezitare, cei doi englezi se luară după cele două fete. A doua zi, tot atelierul doamnei Gilet râdea de se prăpădea de pățania celor două fete și de povestirea caraghioasă a Thérèsei care-l imita pe

englezul stângaci ce-i șoptea la ureche: „Ho, tomnișore frumoase! Ho! Ce tiurniură șamantă! Ho! miult, miult șamant!“

Eugénie fu felicitată că nu fusese pe gustul celor doi englezi urâți, când Thérèse strigă:

– Ei, nu se poate spune că erau urâți! Cel puțin unul dintre ei e frumos de pică. Un tânăr care are cel mult douăzeci de ani, cu niște ochi mari, negri, cu plete lungi și negre și cu niște dinți ca perlele.

– Atunci nu era englez, i se strigă din toate părțile. Englezii sunt roșcovani toți.

– El mi-a spus că e englez.

– Aha, strigară celelalte fete, va să zică ai și vorbit cu el?

– Da, răspunse Thérèse; am vorbit cu el, după ce ne-a părăsit Eugénie, fiindcă știți că ea e mironosiță; când se uită un bărbat la ea, i se pare că-i fură ceva. Am vorbit cu ei ca să ne amuzăm. Pe unul îl cheamă Back, ca pe strada Bac, așa că-mi aduc perfect aminte de numele lui; ăsta era cel urât și roșcovan. Celălalt se numea Arthur ... Arthur și nu mai știu cum ... un nume englezesc. E fiul unui lord și e foarte bogat.

– Și ce v-au mai spus?

– Fleacuri, zise Thérèse, cercetând volanul unei rochii, fleacuri! Tâmpenii englezești! Că dacă îi vom iubi, ne vor dărui cașmiruri și trăsuri. Adică, de fapt,

numai cel urât a spus asta. Celălalt e mai sentimental, ne spunea că dacă-l vom iubi, ne va iubi și el „miult, miult“.

– Și v-au urmărit multă vreme? întreabă Eugénie.

– Până la poarta grădinii, zise Desirée.

– Și după ce-ai rămas singură și ai pornit-o spre casă, ce s-a mai întâmplat?

Thérèse se făcu roșie ca focul și răspunse, înșfăcând o rochie:

– Nu s-a mai întâmplat nimic. Au plecat.

După o săptămână, Eugénie uitase complet de acea întâlnire. În duminica următoare, se duse, ca de obicei, la slujbă. Pregătindu-se să iasă din biserică, îl zări în dosul unui stâlp pe englezul cel frumos care se pare că o urmărea de multă vreme. Cutezanța privirii acelui tânăr ar fi jignit-o oriunde l-ar fi întâlnit. Dar, în biserică, i se păru un adevărat sacrilegiu, așa că se îndepărtă cât putu de repede. Dar în vreme ce cobora treptele bisericii Saint-Roch, observă că era urmărită. Cuprinsă de spaimă, o porni repede spre casă. Pe drum însă, își dădu seama că necunoscutul va afla astfel unde stă, așa că se întoarse brusc și intra într-o parfumerie.

– Ascultă cu atenție, stăpâne, toate aceste lucruri mărunte, căci ele te vor face să înțelegi mai bine ceea ce am să-ți povestesc. Negustorul, văzând-o pe Eugénie intrând atât de speriată, pe Eugénie pe care o

cunoștea de când era mică, o întrebă ce i se întâmplase. Îi povesti și lui și soției sale, cu câtă asiduitate o urmărea un englez. Negustorul, înfuriat, zise pe un ton fanfaron:

– Bine, bine, lasă că te scap eu de el. Arată-mi-l care e ...

Apoi deschise ușa și ieși afară; dar englezul se uită la el atât de amenințător și cu atâta dispreț, încât negustorul încremeni. Și, în loc să se ducă la Arthur și să-i zică vreo două, începu să fluiera indiferent, în pragul ușii, apoi intră îndărăt, în prăvălie.

– Ei, îl apostrofă nevastă-sa, asta-i tot ce i-ai zis englezului?

– Ei drăcie, răspunse bărbatu-său, nu pot să mă duc la omul ăla și să-i zic: „Hei, musiu, vezi-ți de drum!“ Se uita în vitrine și era în drepturile lui. Strada e a tuturor.

– Ei lasă că mă duc eu, zise negustoreasa. Mie nu mi-e frică de el! Suntem la noi acasă, ce mama dracului! Doar n-o să îngăduim oricărui ticălos să vină să ne insulte pe strada și la ușa noastră!

– Lăsați, zise Eugénie, am să aștept până pleacă.

– Vezi să nu! S-a înfipt acolo ca un stâlp! Nu te teme, fato, din două vorbe îl lămuresc eu!

Dar nici nu apucă bine negustoreasa să iasă în stradă, că englezul se și apropie de ea și, înainte ca

femeia să deschidă gura, el îi arată în vitrină un flaconaş cu parfum şi o întreabă cât costă. Era un flecuşteţ de un scud, dar negustoreasa, înfuriată, îi răspunse acru:

– Patruzeci de franci, domnule.

– Îl iau, zise englezul, intrând în prăvălie şi scoţându-şi punga.

Negustoreasa, uluită, deschise vitrina, luă flaconul şi i-l dădu lui Arthur care i-l plăti, uitându-se tot timpul la Eugénie ce se refugiase în fundul magazinului.

– Mulţumesc, mulţumesc, zise englezul, am să revin în curând!

Englezul ieşi din magazin şi abia atunci Eugénie se sperie de-a binelea; abia atunci îşi dădu seama că avea de-a face cu un urmăritor redutabil, că era singură, că nu avea tată, nici frate, nici rude care s-o apere. În epoca aceea l-a revăzut ea pe unchiul Rigot care, nemai-voinind să rămână în Franţa după prăbuşirea Imperiului, începuse a le vorbi tuturor despre intenţia sa de a se îmbarca şi de a pleca să facă avere. Lucrul acesta nu s-a întâmplat totuşi decât după evenimentele din 1815.

În vremea asta, Eugénie părăsi magazinul şi, hotărâtă să scape de englez, intră la doamna Gilet. Arthur o urmări şi nu se urni din stradă decât după vreo trei ceasuri, când, în sfârşit, putu şi fata să ajungă la ea acasă. Dar n-apucă să intre bine pe uşă, că acolo o luă în primire maică-sa.

– De unde vii păcătoaso, târfo ce ești! și așa mai departe.

– Din moment ce ai de gând să publici aceste lucruri, nu pot să-ți reproduc cuvintele pe care i le-a aruncat maică-sa, pentru că sunt sigur că n-ai avea niciodată curajul să le .tipărești. Și, după ce-o blagoslovi cum se cuvine, îi mai arse și două perechi de palme. Și lucrul acesta nu se întâmpla pentru prima dată. Și nici nu era singurul chin pe care-l îndura biata fată.

În ziua aceea, după ce a bătut-o și a ocărât-o amarnic pe Eugénie, s-a jurat față de vecini că nu-i va mai face nimic când va intra în odaie. Eugénie se întoarse, dar maică-sa o copleși din nou cu ocări. După ce se mai liniști, îi spuse:

– Cere-mi iertare!

– De ce? Pentru că m-ai bătut?

– Cere-mi iertare!

– De ce? Pentru că de opt zile nu mai pot lucra?

– Cere-mi iertare!

– De ce? Fiindcă nu vreau să fiu o fată rea?

– Cere-mi iertare! Cere-mi iertare! strigă Jeanne, turbată de furie că nu putea înfrânge acel curaj al unei fete sărmane care părea să-i spună: „Bate-mă, omoară-mă, dar n-am să fac cum vrei tu!”

– Ai să mi-o plătești și încă scump! îi spuse Jeanne pe un ton amenințător.

Trecură câteva zile, fără ca vreo ceartă să mai zguduie odaia celor două femei. Când se duse din nou la lucru, Eugénie dădu nas în nas cu Arthur. Speriată, se dădu un pas îndărăt, apoi o luă la fugă, strigând cât o țineau puterile:

– Lasă-mă! Lasă-mă!

– Povestindu-ți toate astea, baroane, vreau să te fac să înțelegi de ce Arthur nu i-a mai fost indiferent Eugéniei, așa cum i-au fost atâția alții. La început, sigur că i-a fost groază și nutrea o adevărată aversiune față de el; dar, mai apoi, a început s-o preocupe, să-și facă loc în viața ei. Acum, nu trecea o zi în care chipul acelui tânăr să nu-i tulbure ființa.

În duminica ce urmă, Thérèse vru s-o ia cu sine pe Eugénie, la Tuileries. Dar fiindcă la Tuileries îl întâlnise pe englez, fata refuză să meargă. Plânse totuși de necaz că trebuia să-și sacrifice astfel duminica, singura zi, în care putea să respire și ea puțin aer curat, singura zi în care putea să-și îndrepte trupul gingaș – aplecat toată săptămâna peste rochiile pe care le lucra. Cât despre Arthur, ei bine, era la fel ca voi toți, marii seniori, atât de impertinenți. În vanitatea lui de *dandy*, de fiu al unui lord și de mare bogătaș englez, se mira că o fetișcană oarecare, căreia catadicsise să-i dea atenție, nu-i căzuse în genunchi, plină de recunoștință și de încântare.

– Exagerezi ca de obicei, îi zise Luizzi, întrerupându-l pe diavol. Și pentru că ai aerul că-mi adresezi mie asemenea observații, țin să-ți spun că n-am întâlnit niciodată printre ai noștri un om ca cel pe care mi l-ai zugrăvit și că mai ales, nu l-am întâlnit la o vârstă atât de tânără.

– Iată că iar te înșeli, baroane, răspunse diavolul. Nu există egoism mai rău, îngâmfare mai mare, decât cele din tinerețe. Când, la douăzeci de ani, ți-ai pierdut inocența inimii și când n-ai încă experiența vieții, n-ai nici măsură, nici milă, pentru că ignori pedeapsa faptelor rele și regretele care te pot copleși. Astfel că Arthur o urmărea pe Eugénie fără să fie preocupat, sau mai curând fără să-și dea seama de răul pe care i-l făcea. Și poate că, chiar dacă ar fi știut acest lucru, ar fi rânjit cu dispreț, căci pentru un bărbat care trândăvește toată ziua, ce înseamnă să-i răpească unei fete amărâte singura ei zi liberă în care se poate bucura de soare și de flori? Așa că în ziua aceea, Eugénie nu se mai duse la Tuileries. Dar sâcâită de Thérèse, consimți să meargă la o expoziție de tablouri. Era o zi de duminică, o zi liberă pentru oamenii din popor, așa că n-aveau șanse să-l întâlnească acolo pe bogătașul englez. Și totuși îl întâlniră. Orgoliul Eugéniei se revoltă, văzându-l; avu mândria să-i arată că nu se teme de el și țină să-i demonstreze că, oricât de neîn-

semnată ar fi fost, ea nutrea față de el un dispreț mult mai mare decât mareața lui făptură. Între timp, izbuti să se piardă în mulțime și să ajungă acasă fără să fie urmărită. Rămasă singură, privi odaia sărăcăcioasă care pentru ea se transformase în temniță, și de care n-o mai lega decât amintirea tatălui ei și începu să plângă amarnic, de mâhnire, de acea mâhnire care n-are nume, dar care, uitându-se în sus, vede că n-are nicio posibilitate de a ieși din mizerie și atunci trebuie să se resemneze; de acea mâhnire, pe care oamenii din clasa de sus n-o înțeleg, pentru că ei nu pot pricepe că o fată de rând ar putea avea aceleași sentimente ca și ei. Ruptă de ai săi, care n-o puteau înțelege, ruptă de cei avuți care o disprețuiau, Eugénie, dându-și seama de situația ei, plânse cu disperare. Când se mai liniști, își zise că totuși până la urmă Arthur va obosi, probabil, s-o tot urmărească atâta.

Într-o seară, vecina ei, doamna Bodin, oprind-o un moment pe scară, îi spuse:

– De ce nu intri o clipă să-l vezi pe domnul de Souvray? Au trecut trei săptămâni, de când nu i-ai mai făcut o vizită!

Dorind să nu-l mai vadă la ușă pe englez și să mai întârzie puțin, Eugénie se gândi să intre puțin la episcop.

– Du-te, du-te fata mea, zise doamna Bodin. Domnul e în salon.

Începuse să se însereze și când intră la domnul de Souvray, Eugénie văzu că nu era singur; nu putu distinge persoana care-l asculta și care se ridicase, pregătindu-se să plece. Bătrânul episcop tocmai începuse a spune:

– Da, domnule de Ludney, sunt încântat că tatăl dumitale își mai aduce aminte că m-a primit, și încă atât de bine, odinioară, în Anglia; mă bucur că a contat pe mine că-i voi primi și eu la fel de bine fiul, în Franța. Vino să mă vezi, cât poți de des. N-ai să găsești în casa mea numai oameni bătrâni a căror societate sigur că nu ți s-ar potrivi; ai să găsești și o mulțime de tineri de vârsta dumitale, cu care vreau neapărat să-ți fac cunoștință. Sunt fiii foștilor mei prieteni din provincie pe care trag nădejde să-i vâr la Curte, de îndată ce se vor întoarce Bourbonii. Fii sigur că vor fi mai mult decât încântați să se împrietenească cu moștenitorul unuia dintre cele mai mari nume ale acestei generoase națiuni care ne-a ajutat atâta.

Episcopul, căruia i se făgăduise că-și va primi îndărăt episcopia, debitase toate astea pe tonul unei predici, ca un om care vrea să-și regăsească obișnuința de a vorbi ușor și onctuos.

– Da, monseniore, voi avea cinstea să vă văd cât mai des și trag nădejde să aflu în aceste vizite mai multă bucurie decât bănuîți.

Când Eugénie auzi acea voce și acele cuvinte, încremeni. Căci vocea era a lui Arthur, pe care o cunoștea mult prea bine. Emoția ei fu atât de puternică încât, fără să vrea, strigă înfricoșată:

– Cine e acolo?

– Cel care te iubește și care te va avea! răspunse Arthur în șoaptă și, trecând repede pe lângă ea, ieși.

– Ce-i cu tine fata mea? întrebă episcopul care rămăsese întins pe șezlong, ce mi-a spus doamna Bodin? Că ești tristă, melancolică și că plângi întruna? Maică-ta te mai bate și acum?

– Cu bătaia m-am obișnuit, zise Eugénie.

– Deci, e vorba despre altceva? Doamna Gilet e cumva nemulțumită de tine și vrea să te dea afară?

– Nu, răspunse tristă Eugénie, de opt zile mi-a mărit salariul.

– Ia să vedem, zise episcopul, făcându-i fete semn să se apropie. E cumva vorba de vreo dragoste? Bagă de seamă, Eugénie, bagă de seamă că din treaba asta nu iese nimica bun! Adu-ți aminte de doamna Bodin!

– Dar eu nu iubesc pe nimeni, zise fata, plângând.

– Aha, va să zică există totuși cineva, hm?

– Da, răspunse Eugénie, da, există! E tânărul care a ieșit mai adineauri de aici și care mă urmărește ca o umbră.

– Ei drăcie! făcu popa pe un ton înciudat. Ia scoate-ți din cap, domnișoară, tâmpenia asta! Cum îți închipui că un bărbat de rangul și cu averea lui sir Arthur și-ar pierde vremea cu o fetișcană ca tine? Te sfătuiesc să-ți vâri mințile în cap, deși știu că ești orgolioasă și cu pretenții și că te crezi irezistibilă, pentru că te îmbraci cu rochii făcute după modelul doamnelor din lumea mare!

Fata din popor venise să-și mărturisească temerile preotului, bătrânului atotputernic ce reprezenta biserica, și iată cum a fost primită mărturisirea ei de către acesta! Nu-ți voi spune că a făcut-o din răutate sau din corupție, căci văd din surâsul tău, stăpâne, că-ți închipui că-mi place să calomniez un popă bătrân și de prisos. Nu, stăpâne, n-a făcut-o nici din corupție, nici din răutate; a făcut-o din acea mare și disprețuitoare indiferență a celui puternic față de cel slab, din acea părere înaltă a gentilomului și a marelui senior care nu admite ca un alt gentilom și mare senior să nu aibă dreptate în fața unor ființe umile, din care înalta societate își face litiere, ca să le țină cald la picioare, luxului și orgoliului lor.

După acea scenă, Eugénie s-a întors acasă la ea și s-a hotărât ca o vreme să nu-și mai părăsească locuința. A rugat-o pe stăpână-sa să-i dea de lucru acasă și s-a încuiat în odaie crezând că, în sfârșit, își

găsise un adăpost unde persecutorul ei nu va mai avea curajul să intre. Trecură astfel opt zile. Duminică, Thérèse se duse s-o vadă pe Eugénie și-i propuse să facă împreună o lungă plimbare la țară.

– Maică-ta nu va veni azi acasă, fiindcă doamna Bodin i-a găsit o ocupație.

– Da, zise Eugénie, au trecut două zile de când s-a dus s-o vegheze pe acea bătrână englezoaică, două zile de când sunt singură.

– Cred că mori de plictiseală, nu-i așa? întrebă Thérèse.

– E adevărat că nu mă distrez câtuși de puțin, zise Eugénie, care începuse a regreta sărmana ei viață liniștită, acum, când spaima de a-l mai întâlni pe Arthur i se mai potolise, de opt zile de când nu-l mai văzuse.

– Ei atunci vino cu mine!

Eugénie ezită un moment, apoi răspunde:

– Nu, categoric nu! Duminica viitoare, sau poate peste două săptămâni voi ieși din casă, astăzi însă nu.

– Bine. Nu vreau să te las singură, așa că-mi voi petrece după-amiaza cu tine. Dau o fugă până la ai mei să le spun unde sunt și mă întorc.

Thérèse ieși și se întoarse destul de repede. Apoi amândouă se așezară în fața unei măsuțe și sigur că toată discuția se învârti în jurul necazurilor Eugéniei. Dar, în timp ce ele vorbeau despre omul care ar fi

trebuit să înțeleagă că Eugénie nu era o fată de moravuri ușoare, cineva bătu la ușa care se deschise încet, îngăduind unui bărbat să intre în odaie. Era Arthur. Eugénie scoase un strigăt, dar Thérèse îi spuse pe un ton degajat:

– Ei bine, el e și nu vine pentru tine!

– Deci îl cunoști și tu? Și ai cutezat să-l aduci aici?

– Hai, hai, zise Thérèse; nu fi o prietenă răutăcioasă! Da, îl cunosc și nu pot să mă văd cu el acasă la mine, din pricina părinților. Tu ești mai fericită, fiindcă ești liberă. Maică-ta nu vine azi, toți vecinii au plecat la plimbare, așa că poți să ne lași să discutăm și noi câteva minute.

În acel moment, în sufletul Eugéniei se petrecu un lucru ciudat, care trebuie s-o fi tulburat foarte tare din moment ce, aflând despre înțelegerea dintre Thérèse și Arthur, nu i-a dat pe amândoi pe ușă afară.

Din cele auzite, însemna că Arthur o urmărea pe Thérèse; pe Thérèse deci venise el s-o vadă; atunci de ce se mai temea ea? Ce i se năzărise, ce visuri își făcuse? Oare orgoliul ei o luase razna până într-atât, încât să creadă că ea îi inspirase acelui tânăr o dragoste la care acesta nici nu visase? Deci, grația și frumusețea Thérèsei erau mult mai mari decât ale ei, din moment ce fuseseră remarcate de un bărbat ca Arthur! Amintindu-și de vorbele bătrânului episcop, se întrebă dacă nu

era, într-adevăr, o smintită obraznică, a cărei minte o luase razna din pricina vanității.

– Detești mult vanitatea, jupâne, după cum văd, zise Luizzi.

– Pentru că prostia voastră omenească o pune uneori alături de orgoliu și fiindcă orgoliul nu-mi aparține decât mie, pricepi, stăpâne?

– Ție și Eugéniei.

– Și ei, biata copilă, care voia să se pedepsească singură pentru că își închipuise că Arthur o urmărise pe ea, și care – rușinată de locul unde fusese azvârlită de această descoperire – îl lăsă pe acel om să-i vorbească, în fața ei, despre dragoste, Thérèsei, dovedindu-i în felul acesta că nu pe ea o dorise, că ea nu era nici frumoasă, nici vrednică de dorit și nici bună să-și piardă cineva vremea cu ea. Abia acum își dădu seama că se speriasse degeaba, mai ales că Thérèse îi și zise:

– Ei, acum, când știi totul, sper că n-ai să ai de ce să te mai sperii. Iar dumneata, domnule Arthur, nu te mai amuza înfricoșând-o. E atât de copilăroasă, încât o vei face să-și iasă din minți.

Nu-ți poți da seama de descurajarea Eugéniei. O singură speranță o mai ajutase pe acea fată să trăiască: faptul că într-o zi ceea ce avea bun și deosebit în ea avea să-i fie recunoscut. Urmărirea lui Arthur o

jignise, fiindcă era neobrăzată și fiindcă fata voia să fie iubită și respectată. Dar faptul că o speriasse, doar ca să râdă de ea, îi zdrobi speranța și-i năruî încrederea în sine; rămase nemișcată și mută, uitând ce se petrecea alături de ea, neavând decât un singur gând: că ea nu însemna nimic, dar absolut nimic, că era cu mult mai prejos decât Thérèse. Aceasta – trebuie să ți-o spun – era adevărata fată vulgară, căreia îi plăcea să se distreze, să râdă, să se bucure de viață, să-și facă de cap și, la un cuvânt al lui Arthur, ieși din odaie, spunând:

– Ei, am petrecut o după-amiază frumoasă! Eu zic să și cinăm împreună. Ar fi amuzant!

Și plecă să procure cele necesare pentru masă. Oare tânărul Arthur să fi pregătit dinainte scena sau să fi nimerit, pur și simplu, din întâmplare, chiar în clipa în care în sufletul Eugéniei, se deschisese o breșă pe unde el se putea strecura? Asta e o taină a mea! Biata fată stătea acolo, dezamăgită, cu orgoliul doborât la pământ, îndoindu-se de ea, întocmai ca un om de geniu care vede că în locul lui e preferată mediocritatea și care, în disperarea sa, se întreabă dacă nu cumva se află sub acea mediocritate. Acesta a fost momentul în care Arthur a cutezat să-i spună:

– Am înșelat-o pe Thérèse! Pe tine te iubesc, pe tine am vrut să te văd! Furios din pricina refuzului tău, am

scris la Londra ca să-mi trimită niște scrisori de recomandare cu ajutorul cărora să-l pot vizita pe episcopul acela bătrân, unde știam că te duci uneori ...

Eugénie asculta, asculta cu orgoliul care începu a-i mai crește puțin, la gândul că nu era doar o proastă vanitoasă ca atâtea alte fete pe care le disprețuia. Arthur continuă:

– Mi-ai scăpat din nou! Dar am jurat că te voi revedea și am convins-o pe fata asta că o iubesc, ca să-ți pot spune ție că te iubesc.

Oh, cum mai ciulea urechea orgoliul Eugéniei, și cum se mai umfla în pene, văzând-o pe Thérèse recăzând, tocmai când crezuse că se afla cu mult deasupra ei.

– Da, zise Arthur, am înșelat-o, am sacrificat-o nevoii de a te vedea un minut, ca să-ți spun că nimic nu mă va împiedica să ajung până la tine.

Deci, Eugénie nu se înșelase. Ea era cea iubită cu patimă de un bărbat care o socotise cu mult mai presus decât era în realitate. Ea era cea iubită de un om pe care fata, mai prejos decât care se plasase, îl iubea până la a-și uita de îndatoririle ei și pe care ea, Eugénie, nici măcar nu-l iubea! Da, baroane da, Eugénie ascultase cu bucurie acea declarație de dragoste, și Arthur încă n-o isprăvise, că orgoliul ei și reînviase din propria lui cenușă; aproape că era gata

să-i și mulțumească celui care mai înainte o făcuse să se îndoiască de ea, dar care îi redase atât de repede încrederea în ea, o încredere mai mare ca niciodată.

Thérèse se întoarse și abia atunci Eugénie își dădu seama că prezența lui Arthur în casa ei era o greșeală pe care Thérèse o trecuse pe seama prietenei sale. Simți totuși dorința să vadă cum se va comporta acel tânăr față de ele. Deși foarte tânăr, era nemaipomenit de dibaci, sau mai curând era înzestrat cu acel har diavolesc de a folosi cu ușurință limbajul dragostei. Și, în timp ce o încânta pe Thérèse cu îngâmfarea sa, îi sporea orgoliul Eugéniei prin respectul cu care i se adresa, respect pe care vanitoasa Thérèse îl lua drept indiferență, în vreme ce orgolioasa Eugénie vedea, cu bucurie, deosebirea pe care Arthur o făcea, pentru prima oară, între ele.

Acea vizită era exact ceea ce dorise și Arthur. Acum el știa că la anumite ore din anumite zile, putea intra în acea odaie. Și deși Eugénie i-a spus în mod categoric să nu mai vină, el a venit. A venit o dată, a venit de zece ori. După ce a găsit mijlocul de a pătrunde la domnul de Souvray, după ce a silit-o pe doamna Bodin s-o aducă pe Eugénie, acolo după ce a sedus-o pe Thérèse pentru a putea pătrunde în refugiul celei pe care o urmărea, a găsit ceva și mai ingenios: i-a propus mamei sale să-și lucreze rochiile la doamna

Gilet și s-o roage pe aceasta ca să i-o pună la dispoziție pe Eugénie, ea fiind cea mai bună croitoreasă din acel atelier. O sili apoi pe lady Ludney să urce cele cinci etaje ale casei unde locuia Eugénie și să-i comande acesteia câteva rochii, comandă pe care fata n-o putu refuza, fiindcă oferta fusese făcută de față cu Jeanne și la un preț atât de mare, încât fosta precupeață ar fi călcat-o în picioare pe fiică-sa, dacă aceasta ar fi refuzat.

Și iată că vine și ceasul, stăpâne, continuă vesel diavolul, ceasul în care virtutea nu mai poate să mai lupte cu soarta vitregă, cu părăsirea, cu ispitele de tot felul. Acest ceas a sosit pentru Eugénie în ziua în care fata i-a mărturisit mamei sale toată povestea cu Arthur și când aceasta i-a răspuns:

— Ei drăcie! Doar n-o să te mănânce! Mi-aduc aminte că o dată, Petit-Pierre a vrut să pună laba pe mine și l-am primit cu atâta blândețe, încât o lună de zile a umblat cu obrazul zgâriat de unghiile mele!

Iată ce-i recomanda Jeanne fiicei sale, ca să se apere de un om ca Arthur! Poate că Eugénie nu se pricepuse cum să-i explice, cum să-i spună că un om cu o fire atât de hotărâtă ca a lui Arthur, atât de perseverentă, nu poate intra nepedepsit în viața unei fete, făcând uz de autoritate și de amenințări. Și totuși, frica pe care o simțea Eugénie față de Arthur, n-o

împiedica să-l asculte, căci acum începuse să vină în fiecare zi la ea, în numele maică-si, spunându-i întruna cât de mult o iubește, încât, pur și simplu, o năucea pe biata fată. Mai mult decât atât, acest mare senior, cu mâini albe, ajunsese să se ocupe de treburile grosolane ale acelui umil menaj. Și n-o făcea cu acea bunăvoie franceză, care ia totul în glumă, care se pretează cu plăcere la orice lucru care nu te compromite; se vedea bine că tânărul suferea, ajutând-o pe fată; în sfârșit, Arthur, la picioarele căruia se târa Thérèse – care-l vedea cum îi scapă printre degete – se târa la rândul-i în fața orgolioasei Eugénie.

– Vrei s-o alung pe Thérèse, o întreba Arthur pe Eugénie, vrei să mă port urât cu ea?

– Și la ce-mi folosește mie treaba asta?

Când Thérèse venea seara la Eugénie, sigură că avea să-l găsească acolo pe cel pe care-l urmărea, Arthur se purta drăguț cu ea, doar-doar va stârni gelozia Eugéniei.

În vremea asta, timpul trecea și Arthur nu înainta deloc către inima Eugéniei, căci tot flatându-i orgoliul prin servilism, i-l rănea vorbindu-i întruna numai și numai despre dragoste. Într-o inimă atât de împietrită și de hotărâtă ca inima lui Arthur, o asemenea stare de lucruri nu putea să dureze la nesfârșit. Simțind că n-o

poate domina pe acea fată cu binele, trecu la amenințări.

Într-o duminică seara – să ții mine ziua asta, pentru că aproape toți catolicii au săvârșit câte o greșeală în această zi – Arthur veni, ca de obicei, la Eugénie. Tot ca de obicei, toată lumea lipsea, iar Thérèsei îi dăduse întâlnire, undeva, departe, ca să nu aibă când să vină să-i surprindă. Intră deci la Eugénie și cuteză să se năpustească asupra ei, ca să-i smulgă prin violență o victorie după care tânjea de atâta vreme. Dar îi scăpă și de data asta, deși lupta a fost lungă, dureroasă, cumplită pentru o fată care-și apără puritatea și care se vede despuiată de un ticălos ce-i admiră, cu ochii lacomi, trupul alb și neprihănit de fecioară, pe care până atunci nu și-l văzuse decât ea. Când Arthur, obosit, se opri furios și gâfâind în fața ei, Eugénie ședea pe un scaun, cu hainele sfâșiate și plângea amarnic. Chiar atunci apăru și Thérèse, Thérèse geloasă, care bănuise că Arthur o îndepărtase anume ca să-și pună în aplicare planurile privitoare la Eugénie. Văzând în ce hal arătau și unul și celălalt, cuteză s-o acuze pe Eugénie, reproșându-i că era iubita lui Arthur și c-o înșelase cu el. Ei bine, era mult prea mult pentru biata fată; se ridică furioasă și-i alungă pe amândoi din odaie; apoi, chiar în seara aceea, îi scrisese doamnei Ludney că nu mai putea lucra pentru ea.

Există ceva pe care tu nu-l știi, stăpâne, și anume, cât de jos poate coborî dragostea, după ce ți-a fost călcată în picioare onoarea. Și am să-ți dau un exemplu. Thérèse, geloasă pe Eugénie, Thérèse care se știa părăsită din pricina ei, Thérèse care-și ura prietena, Thérèse se întoarse a doua zi ca să-și ceară iertare de la Eugénie. Arthur i-o ceruse și ea se supusese. Numai cu acest preț el îi făgăduise că se va mai întâlni cu ea, și îl crezuse. Se dusesse, deci, la rivala ei ca să se umilească, numai pentru a obține iertarea amantului. Ah, ce tirani cruzi sunteți voi, bogații, când aveți în mână o fată sărmană pe care ați înnebunit-o cu dragostea voastră, căreia i-ați răpit tot ce-a avut mai de preț, pe care o faceți de răs în ochii părinților care o pun pe goană de acasă; ei bine, atunci, exact atunci, vă arătați și voi disprețul față de ea.

Sărmanei Eugénie îi fu milă de umilința Thérèsei, care, probabil că suferea cumplit, văzându-se coborând atât de jos; Eugénie nu mai vru să sporească o suferință care și așa i se părea atroce. O iertă pe Thérèse, fiindcă aceasta o bănuise pe nedrept și-i îngădui să intre în casă. Arthur avu tupeul să vină în plină zi, când era și Jeanne acasă, chipurile ca din partea mamei sale. Și, de față cu Jeanne, avu ipocrizia să se mire că Eugénie, după ce făgăduise că-i va lucra doamnei Ludney câteva rochii, pentru care urma să

primească o sumă mare de bani, acum nu mai voia să i le lucreze. Jeanne păli de mânie, auzind acest lucru și-i spuse lui Arthur:

— Lasă, domnule, lasă! Am eu grijă s-o conving să se apuce de lucru!

Arthur plecă, fie că nu știa prin ce mijloace urma s-o convingă Jeanne pe fiică-sa, fie că dorința lui nu dădea îndărăt nici măcar în fața gândului că maică-sa îi va zdrobi în bățai trupul, după ce el îi zdrobise inima.

Atunci Eugénie își luă inima în dinți și-i spuse totul mamei sale, care, în sfârșit fu de acord că onoarea fiicei sale era mai presus de orice. Dar, urmărind să aibă ultimul cuvânt, adăugă:

— Dacă n-o făceai pe cucoana, drăguța mea, nu atrăgeai privirile nimănui asupra ta. Dar se va isprăvi și cu treaba asta! Am să-ți arunc pe fereastră toate fleacurile ale de muselină și toate șalurile brodate și când haimanaua asta va vedea că nu ești decât o muncitoare săracă și cinstită, n-o să se mai agațe de tine!

Cât crezi, stăpâne, că poate să reziste o biată inimă, la asemenea nedreptăți? Eugénie simți brusc, că paharul se umpluse. În spaima și în disperarea ei, decât să păcătuiască cu un bărbat pe care nici măcar nu-l iubea, se gândi să-și pună capăt zilelor. Iată ce numesc eu orgoliu, stăpâne! De teamă de a nu ceda slăbiciunii, prefera să moară! Rătăcită, pierdută, se năpusti spre

fereastră deschisă, vrând să se arunce în gol. Dar maică-sa o înșfăcă de pletele lungi și, ținând-o zdravăn, o trânti cu atâta putere pe dalele de piatră de pe jos, încât fata rămase ca moartă, cu un umăr scrântit și cu capul plin de sânge.

Vezi, stăpâne, cât de fericite sunt aceste biete grizete, despre care vorbești din vârful buzelor, că le iubești și că le faceți cinstea de a suferi pentru voi!

– Scutește-mă de lecții, zise Luizzi, le ții unui om care n-are a-și reproșa astfel de nedreptăți.

– Le adresez unui om care mai adineauri mi-a zis în mod pompos, de la înălțimea titlului său de baron: „Povestește-mi toate ticăloșiile acestei femei!“ Ei bine, ai vrut să-i cunoști „ticăloșiile“, ți le-am spus.

Peste câteva zile, Jeanne a fost silită s-o lase pe fiică-sa bolnavă în pat și să-și reia ocupațiile. Nici n-a apucat bine să iasă aceasta pe ușă, că în urma ei a și intrat Arthur. Era seară și tânărul se afla în ținută de bal. Când l-a văzut, Eugénie a scos un țipăt.

– Eugénie, strigă Arthur, abia acum un ceas am aflat că ești bolnavă și am și venit. Aflând că vin mereu aici, mama mi-a interzis să mai ies din casă; a poruncit servitorilor să mă urmărească și m-a amenințat că dacă nu mă potolesc, mă trimite imediat înapoi, în Anglia. Dar, astă-seară, la noi acasă are loc

un bal, așa că am izbutit să scap. Am venit într-o goană, fără pălărie, ca să-ți cer iertare ...

Bărbatul care vorbea astfel, nu avea decât douăzeci de ani! Eugéniei, o sărmană fată izolată, zăcând bolnavă în pat, îi fu milă de acel tânăr care plecase de la bal, pentru ea. Crezu în nebunia unei iubiri pe care ea n-o împărtășea, așa că-i spuse cu voce blândă:

– Ei bine, te iert! Dar lasă-mă și nu mai veni niciodată! Altfel, mă ucizi!

Arthur făgădui să nu mai vină, dar veni în fiecare seară. În vremea asta, un doctor trimis de Arthur veni s-o îngrijească. El însuși îi aducea medicamentele prescrise de medic. Devotamentul, căința, respectul lui, o mișcară pe Eugénie. După câteva zile, ea nu-i mai spuse să nu vină și în vreme ce Eugénie începea să-și recapete speranța în viață și încrederea în sinceritatea unei afecțiuni adevărate, neînduplecatul fustangiu își spunea: „Fata asta va fi a mea!“ În seara următoare, reîncepu lupta cu tânăra întinsă în pat, slăbită din pricina rănilor, îmbrăcată doar într-o cămașă de noapte. Nu-ți voi mai spune cât a fost de îngrozită și de disperată victima și nici cât de feroce și de înverșunat a fost călăul. Ca s-o poată avea, Arthur a trebuit s-o smulgă pe biata fată din pat, s-o trântască pe dalele reci de piatră și abia atunci, zdrobită de durere și de deznădejde, cuprinsă de slăbiciune,

închizând ochii s-a lăsat în voia soartei strigând: „Nu mai există Dumnezeu!“ Începând din clipa aceea, i-a aparținut nu numai lui Arthur, ci și mie.

– Ți-a aparținut? De ce? Pentru că n-a mai avut putere să lupte cu monstrul acela căruia tu îi insufla-seși atâta încrâncenare? Nu, jupâne diavol, nu ți-a aparținut!

– Sărman nebun, zise diavolul, care mă crezi aproape tot atât de nebun și tot atât de stupid ca și semenii tăi, ea îmi aparținea, nu fiindcă o posedase un ticălos, ci pentru că orgoliul ei avea de ascuns un stigmat, pentru că nu mai credea în Dumnezeu. Atunci, baroane, mi-a aparținut!

– De ce atunci? Mai târziu ți-a scăpat?

– Vei vedea. Dintre toate privirile îndreptate către Eugénie, singura care o umilea cel mai mult era privirea Thérèsei. Atunci ea îl puse pe Arthur să jure că va renunța, definitiv și pentru totdeauna, la acea fată. Trebuie să-ți mai spun că Arthur, oricât de puternic ar fi fost el, luptase împotriva unei femei, că, deși o învinsese, ieșise din această luptă destul de grav rănit, evident, din punct de vedere moral. Triplul bronz al vanității, egoismului și libertinajului său se sfărâmasese de inima de oțel a fetei și-i lăsase în suflet largi fisuri, pe unde începuseră a pătrunde teama și dragostea. La rândul său, și lui Arthur îi era teamă de Eugénie și se

învinuia că n-o putea disprețui; o tiraniza și o amenința că va da în vileag totul, tocmai pentru că simțea că-i era superioară. Își dădea seama că nu izbutise să pună stăpânire decât pe trupul acelei fete, nu și pe inima ei. Ca s-o facă geloasă, se gândi s-o înșele. Și iată ce făcu.

Într-o bună zi, Thérèse veni la Eugénie, foarte calmă și nemaiscoțând o vorbă despre Arthur. Ascultă-mă cu atenție, stăpâne: ceea ce-ți voi istorisi acum, e o poveste vulgară, dar tocmai această poveste a hotărât viitorul Eugéniei. Trebuie s-o afli în amănunt, ca s-o cunoști cât mai bine pe această femeie.

Într-o zi, Thérèse o rugă pe prietena ei să-i împrumute câteva veșminte mai de soi, de care avea nevoie a doua zi. Pretextă că trebuia să se ducă la o doamnă din înalta societate, care se oferise să-i facă rost de o slujbă. Eugénie îi împrumută tot ce avea ea mai frumos. N-o făcu nici din teamă, nici din indiferență, o făcu din milă față de acea sărmană fată căreia îl luase, fără voia ei, iubitul pe care Thérèse îl adora și față de care ea nu avea nici măcar scuza că-l iubește. Vru s-o ajute, atât cât îi stătea în putință, ca să-și găsească în altă parte o compensație pentru iubirea pe care o pierduse; așa că se oferî s-o îmbrace ea însăși cu tot ce avea mai frumos. Dar Thérèse refuză și, după ce luă hainele, făgădui să i le aducă a doua zi și să-i spună ce făcuse. A doua zi seara, Arthur

trebuia să vină la Eugénie; dar cum, de la o vremea, vizitele sale începuseră să cam bată la ochi, Jeanne, avertizată de vecini, îi declară fiicei sale că, dacă-l va mai prinde pe englez în casa ei, îi va da pe ușa afară pe amândoi. Știindu-se vinovată, își pleca umilă capul, fără să răspundă. Astfel a doua zi, în loc să se ducă direct la atelierul doamnei Gilet, vru să-l anunțe mai întâi pe Arthur să nu mai vină pe la ea, fiindcă știa că maică-sa o va pândi și va face tărăboi. Ajunse imediat la palatul acestuia și trecu repede prin fața portarului, spunându-i că se duce la lady Ludney. Dar, în loc să se oprească la primul etaj, urcă repede la cel de al doilea, unde se afla apartamentul lui Arthur. Acel apartament era alcătuit dintr-o mică anticameră, dintr-un salon și dintr-un dormitor. Printr-o întâmplare ciudată, Eugénie găsi deschisă ușa apartamentului; se strecură deci în anticameră, intră apoi în salon și ajunse până la ușa dormitorului lui Arthur. Dar ușa era închisă cu zăvorul și Arthur, auzind pe cineva care se străduia s-o deschidă, întreabă:

– Cine e acolo?

– Sunt eu, Eugénie, răspunse biata fată tremurând, și aproape imediat i se păru că mai aude o voce în afară de cea a lui Arthur. Era ora șapte dimineața, așa că Eugénie nu se miră când Arthur îi răspunse, fără să deschidă ușa:

– Așteaptă o clipă, să mă dau jos din pat și să vin în salon.

Eugénie se așează într-un colț al salonului, trăgând cu urechea, dacă murmurul pe care-l auzise la început va reîncepe. Vrând să se apropie de ușa dormitorului, zări un capăt de panglică roz ieșind de sub o draperie groasă. Palidă și tremurând, se îndreptă spre bucata de panglică; șovăi un moment dacă s-o atingă, ca și cum ar fi trebuit să pună mâna pe o bucată de fier înroșit. Apoi trase draperia și văzu pălăria pe care i-o împrumutase cu o zi înainte Thérèsei. Pe urmă, privi în jurul ei cu indignare și cu o spaimă de nespus, căci sub perna de pe canapea își recunoscuse frumosul ei șal pe care i-l împrumutase în ajun Thérèsei. Continuând să caute, își descoperi într-un colț, frumoșii ei ciorapi ajurați; toate aceste lucruri, mototolite și aruncate la întâmplare, dovedeau graba cu care Thérèse se dezbrăcase și mai ales nepăsarea ei pentru acele lucruri la care Eugénie ținea enorm, pentru că trudise din greu până și le făcuse. Descoperirea a fost ca o lovitură de trăsnet pentru Eugénie, căci îi oferea cea mai grăitoare imagine a ceea ce devenise Thérèse, fosta lucrătoare, atât de cochetă, de dichisită, chiar elegantă odinioară. Se înspăimântă, când se întrebă dacă ea însăși, aparținând aceluiași ticălos, nu va ajunge într-o zi să arunce cât colo orice reținere, așa

cum își aruncase Thérèse hainele. Spaima de a nu cădea în acest josnic viciu fu atât de mare în sufletul Eugéniei, încât își stăpâni mânia și indignarea pe care orice altă femeie le-ar fi simțit, fiind în situația ei. Când Arthur intră în salon, o găsi pe Eugénie ținând în mână pălăria cu panglici roz, șalul și ciorapii ajurați. Înainte ca el să apuce să deschidă gura, ea îi spuse cu un dispreț nimicitor:

– Milord, când ești fiul unui pair al Angliei și când ai o amantă săracă, n-o lași să se ducă să cerșească hainele alteia, ca să nu vină îmbrăcată în zdrențe în bogatul palat al amantului ei. Spune-i iubitei dumitale, milord, că-i dau de pomană toate hainele pe care i le-am împrumutat ieri!

Îi aruncă lui Arthur tot ce avea în mână și se pregăti să iasă. El vru s-o rețină cu forța și se așeză în ușă. Aruncându-i încă o dată aceeași privire de un dispreț fără margini, Eugénie se așeză liniștită, pe un fotoliu.

– Eugénie, îi zise Arthur, apropiindu-se de ea, Eugénie, ascultă-mă și iartă-mă ...

Fata îl privi fix în ochi și, pentru prima oară în viața lui, Arthur se văzu obligat să-și plece privirea crudă și pătimasă, în fața privirii reci și detașate a unei femei.

– Eugénie, strigă el, căzând în genunchi în fața ei, nu vrei să mă asculți? Numai pe tine te iubesc! Nu vreau să te iubesc decât pe tine!

Și rostind aceste cuvinte, îi luă mâinile și încercă s-o atragă în brațele sale.

– Bagă de seamă, și spuse ea, să nu-ți lovești copilul!

– Dumnezeu! strigă el, vei fi mamă! Oh, dacă e așa, Eugénie, te rog să contezi pe mine! Voi lua acest copil, îl voi crește și-i voi da numele meu!

– N-ar fi decât un act de dreptate, milord, fiindcă știi bine că e al dumitale!

Apoi se ridică și ieși.

Abia afară izbucni în lacrimi, hohotele de plâns rupseră zăgazurile impuse de orgoliul acelei fete. A existat un moment în care s-a simțit atât de singură și de părăsită, încât s-a gândit să se sinucidă. Dar, a renunțat repede la acest gând, când și-a dat seama că sinuciderea ei ar fi însemnat un adevărat triumf pentru ticălosul care ar fi înfrânt-o dincolo de moarte, lăudându-se peste tot că fata își luase viața din pricină că n-o iubise. Așa că s-a hotărât să trăiască. Dar nu alături de cei care, văzând ce i se întâmplase, ar fi umilit-o tot timpul. În acea epocă, oamenii de afaceri căutau peste tot croitorese harnice și talentate, frumoase și tinere cu care să poată face propagandă modei franceze, în Anglia. În atelierul doamnei Gilet se discutase adesea despre asemenea oferte plătite regește fetelor care voiau să plece în Anglia. Dar

șederea într-o țară străină nu convenea familiilor acelor fete, care socoteau drept o mare cutezanță până și o scurtă călătorie făcută în propria lor țară. Așa că afaceriștii găseau greu persoane cărora să le convină planurile lor. Când Eugénie își manifestă dorința de a pleca, a fost primită cu brațele deschise. A cerut doar ca leafa ce i se cuvenea să-i fie înmănată în fiecare lună mamei sale, iar ei să nu i se dea decât atât cât îi trebuia pentru mâncare și pentru locuință; a mai cerut, de asemenea, să i se îngăduie să vină îndărăt, în Franța, în cazul în care clima Angliei nu i-ar fi priit.

Ajunsă acasă, se prăbuși istovită de toate câte i se întâmplase. Dar nu apucă să-și tragă bine sufletul că se și trezi cu o scrisoare de la Arthur care, printr-o ciudată coincidență, o sfătuia să părăsească Franța și să se ducă la Londra, adică o îndemna să facă ceea ce Eugénie și făcuse de-acum.

„Părăsește Parisul, îi scria el; Thérèse a auzit mărturisirea pe care mi-ai făcut-o și m-a amenințat că va spune tuturor că ești însărcinată. Du-te în Anglia ... Am să-ți furnizez mijloacele de trai. Peste câteva săptămâni voi veni și eu la Londra. Nu uita că mi-ai spus că pruncul, pe care-l porți, e al meu. Așa că ai grijă de el ca de ochii din cap. Acum nu mai poți dispune cum vrei de viața ta; ea îmi aparține, împreună cu acea comoară de preț care este a mea. Începând de

azi și până în ziua în care va vedea lumina zilei, nădăjduiesc că mă vei ierta. Iar dacă Arthur a pierdut dreptul de a te ruga să ai grijă de tine, tatăl copilului tău are dreptul să-ți poruncească acest lucru.“

Această scrisoare i-a fost înmănată Eugéniei de prietenul lui Arthur, cu care se plimbase prima dată prin grădina Tuileries. Eugénie o citi de la un capăt la celălalt, fără să rostească un cuvânt și când Back o întreabă ce să-i spună lui Arthur, Eugénie se gândi un moment și-i răspunse pe un ton calm și resemnat:

– Spune-i, domnule, că, dacă peste cincisprezece zile va ajunge în Anglia și mă voi întâlni cu el acolo, nu-i voi asculta justificările – un tată n-are nevoie s-o convingă pe mamă de interesul pe care i-l poartă copilului său – și că nu voi vorbi cu el decât acolo și numai în această calitate, dacă va fi să-l mai revăd vreodată.

XXXVII

Din nou, biata fată

Eugénie ajunse în Anglia, unde avu de îndurat și acolo destule neplăceri, începând chiar cu primul drum pe care-l făcu singură în trăsură, expusă grosolaniiilor vameșilor englezi, apoi curiozității brutale a populației, la trecerea unei franțuzoaice; toate astea îi spuneau în fiecă clipă: „Ai fugit din țara ta, ai fugit de mama ta, ai fugit de viața și de tinerețea ta, pentru că ai întâlnit în drum un ticălos care te-a obligat să fugi în altă țară!“ Se întâlnesc existențe consacrate crimei și altele consacrate nenorocirii. Eugénie se număra printre acestea din urmă.

Negustorul care voia să ridice la Londra o „Casă de mode franceză“, adică să pună pe picioare comerțul cu îmbrăcăminte pariziană, se numea Legalet. Avea la Paris un mare magazin de care se ocupa soția lui și fata lui, numită Sylvie. Magazinul, pe care până la urmă l-a

ridicat la Londra, era condus de sora lui, care se numea doamna Benard.

Acum, când numele eroilor îți sunt cunoscute, îmi voi continua povestirea, pentru că timpul trece, stăpâne, noaptea înaintează și împrejurarea în care te vei afla e prea solemnă, pentru a nu cunoaște întregul adevăr. Acea doamnă Benard era văduva unui șef de orchestră la unul dintre cele mai mari teatre ale voastre și, înainte de căsătorie, avusese ocazia să cunoască un mare număr de actori și de actrițe. Odată ajunsă la Londra, a și dat peste câțiva dintre ei, așa că în casa ei găseai întotdeauna o societate foarte pestriță, alcătuită din câțiva negustori francezi stabiliți la Londra și din actrițe franceze, în trecere prin oraș. Între ele, se afla și una bătrână și atât de dezmățată, încât doamna Béru, cea care-și scosese fata la licitație, părea, pe lângă ea, o adevărată întruchipare a virtuții. Doamna Firet fusese numită chiar de către camaradele sale, „viciul pe două picioare“. Femeia aceasta, care-i adusesese doamnei Benard drept cliente, pe cele mai elegante actrițe din Londra, deveni, în scurtă vreme, o persoană de-a casei. În acea epocă, adică la începutul anului 1815, o pălărie franțuzească, o rochie franțuzească, un șal franțuzesc costau o avere, ele însemnând cel mai înalt grad de lux pentru o femeie. Dacă toaletele costau atâția bani, apoi o amantă franțuzoaică însemna,

pentru un *dandy*, tot ceea ce putea fi mai *fashionable*; caii de curse și *grooms*-ii rămăseseră pe locul al doilea. Primele croitorese sosite din Franța fuseseră angajate cu niște lefuri uriașe. Doamna Firet fiind la curent cu toate aceste lucruri, când află că doamna Benard adusesese cu sine o suită de tinere frumoase și pricepute, își dădu seama că va avea posibilitatea să câștige bani serioși. Imediat, tinerii cu bani începură a da ocol proaspătului magazin și frumoaselor croitorese abia sosite de la Paris. Dar doamna Benard, fie din calcul, fie pentru că era o foarte dibace negustoreasă, știu să împiedice orice tentativă a acestora de a pătrunde în atelierul în care lucrau croitoresele și unde nu puteau intra decât *ladies*, și acelea singure. Dar, odată cu acele *ladies*, intră și doamna Firet; aceasta se jurase că i-o va da pe Eugénie lordului Stive, care o zărise într-o zi pe frumoasa franțuzoaică la Argile Room. Să nu crezi că din dorința de a se distra, sau de a fi admirată s-a dus Eugénie la acel teatru, pe atunci patronat de francezi și aflat sub protecția marilor notabilități din Londra, în care nu erai admis decât dacă erai invitat. Dar moda franceză făcuse asemenea ravagii în capitala Angliei, încât cutare ducesă, care n-ar fi îngăduit nu știu cărui gentilom de rangul al doilea să intre în acel teatru, se făcea luntre și punte ca s-o invite pe doamna Benard, dacă aceasta îi făgăduia

să-i isprăvească rochia cu patruzeci și opt de ore înaintea altei ducese. Ca să nu se ducă singură la acel teatru, doamna Benard își alegea câte una dintre cele mai frumoase și mai tinere fete din atelier, pe care o puneă să se îmbrace cât mai elegant cu putință, făcându-și în felul acesta, și reclamă magazinului său. Eugénie, cea mai distinsă și mai încântătoare dintre toate, era mai întotdeauna preferata patroanei, și cu toate că de multe ori refuzase s-o însoțească, până la urmă era obligată să se supună poruncii acesteia. Așa a văzut-o lordul Stive pe Eugénie, care se afla acum de aproape două luni la Londra. Trimisese de câteva ori pe cineva la lordul Ludney, pentru a afla dacă fiul său sosise; dar i se răspundea mereu că Arthur se afla încă în Franța. Speranța smintită pe care nefericita și-o pusese în el, începu a se spulbera cu fiecare zi care trecea și iată că melancolia ei obișnuită începu a se preschimba într-o mohorâtă descurajare când, într-o seară, doamna Firet se apropie de ea și o întreabă dacă remarcase o dansatoare de mâna a doua, care venea uneori să cumpere câte ceva din magazinul lor. Eugénie îi răspunse că nu remarcase nicio dansatoare. Atunci doamna Firet începu să-i istorisească, după ce i-o descrisese cu lux de amănunte, ce avere și ce situație avea acea fată. Toți marii seniori care aveau milioane, și-o disputaseră și până la urmă o dobândise unul

dintre ei, care-i dăruise o casă splendidă, slugi, trăsură și cai. Eugénie, care nu dăduse nicio atenție acelei povestiri, răspunsese indiferentă:

– Trebuie să fie foarte fericită.

Cotoroanța, auzind acele vorbe, crezu că și Eugénie râvnea la așa ceva și-i spuse:

– Ehei, frumoaso, toate astea sunt fleacuri în comparație cu ce știu eu că ar fi dispus să facă un lord, pentru cea pe care o iubește. Mai întâi, e gata să-i ofere o rentă de treizeci de mii de livre pe care, orice s-ar întâmpla între ei, nu i-o va mai retrage niciodată. Apoi, tot timpul cât va rămâne în Anglia cu el, îi va pune la dispoziție un palat la Londra, un conac la țară, două trăsuri – fiecare cu câte patru cai, diamante, un trai și o avere de prințesă care vor depăși cele mai ambițioase pretenții ale sale.

– Și cine e fericita persoană care a inspirat o asemenea frumoasă pasiune? zise Eugénie, care, aplecată peste lucrul ei, însăila pliurile unei rochii de lamé.

– Fericita persoană ești tu, iar omul e lordul Stive.

Și, înainte ca Eugénie să aibă timp să răspundă la acea josnică propunere, bătrâna se îndepărtă, zicându-și în sinea ei: „Am pus drojdia în aluat. Acum s-o lăsăm o vreme să dospească“. Dibacea corupătoare știa că nimeni nu acceptă pe loc astfel de oferte și că,

după primul refuz, plin de indignare, după ce fata se mai gândește, urmează uneori o acceptare pe care tânăra nu are curajul s-o rostească.

În ciuda indignării pe care o simți Eugénie, această propunere se strecură totuși în sufletul ei și cum zilele treceau, fără ca Arthur să-și facă apariția, îndoiala puse în asemenea măsură stăpânire pe ea, încât începu să se întrebe dacă n-ar face bine să se lase târâtă în greșeală. Dar, pentru ca o astfel de ispită să devină un lucru concret, nu trebuia să aibă complici. Eugénie, care din pricina orgoliului ei rănit ar fi cutezat, poate, să se ducă să se ofere lordului Stive, dădu înapoi numai la gândul că o femeie ca doamna Firet săvârșise jumătate din răul pe care ea urma să-l ducă până la capăt. Când bătrâna reapăru, Eugénie o rugă să tacă, pe un ton plin de dispreț, încât bătrâna tăcu într-adevăr, dar fără să-și piardă nădejdea. În vremea asta, doamna Benard se tot mira de tristețea Eugéniei: nopțile petrecute în lacrimi scofâlciseră acel chip frumos și-i șubreziseră sănătatea. Îi făgădui s-o lase să plece îndărăt, în Franța, deși plecarea ei ar fi adus un mare prejudiciu magazinului, căci mai toate doamnele bogate din Londra nutreau o deosebită simpatie față de acea tânără atât de frumoasă, dar care părea să fi uitat de frumusețea ei.

Eugénie o ținea întruna că răul ei se datora climei, cu care însă avea să se obișnuiască. Și iată că sosi și

ziua în care, nemaiputând îndura nesiguranța care o sfâșia, se hotărî să se ducă ea însăși să vadă dacă nu venise Arthur; pretextând că simte nevoia să ia puțin aer, o porni pe jos, împreună cu o colegă englezoaică ce vorbea perfect franceza și care, servindu-i de ghid și de interpret, o conduse până la lordul Ludney. Odată ajunsă la poarta palatului acestuia, englezoaica refuză să intre, așa că Eugénie păși pragul casei lui Arthur, singură. După o destul de lungă așteptare, a fost poftită într-un salon unde a văzut un bătrân cu un aer sever, alături de care se afla un bărbat de vreo patruzeci de ani, care o privi cu un aer mai mult mirat, decât obraznic. Eugénie se adresă lordului, care-i răspunse:

– *I don't understand french.*

– Domnul vă spune că nu înțelege franceza, spuse cu grabă străinul; am să-i traduc întrebarea dumneavoastră.

Și-i repetă lordului Ludney cuvintele Eugénie care voia să știe dacă sir Arthur se afla în Anglia. Bătrânul se întoarse și strigă:

– *Who is she?*

– Întreabă cine sunteți, domnișoară, zise acel dandy, îmblânzind tonul cu care întrebase bătrânul.

– Sunt franțuzoaică, domnule, și mă numesc Eugénie.

Auzind acel nume, pe care bătrânul îl înțelese și fără traducător, se ridică și începu să strige,

amenințând-o pe fată. Deși nu bănuia din gestul bătrânului ocările pe care i le adresa, Eugénie se retrăsă speriată către necunoscut, care încerca să-l calmeze pe bătrân. Aproape aruncându-i-se în brațe, ea strigă:

– Sunt nevinovată, domnule, sunt nevinovată!

Mânia lordului Ludney creștea văzând cu ochii.

– Liniștiți-vă, îi spuse necunoscutul Eugéniei, el crede că dumneavoastră sunteți cea care l-a împiedicat, timp de trei luni de zile, pe fiul său, să se întoarcă la Londra.

– Dar eu sunt la Londra de peste trei luni!

Străinul repetă aceste cuvinte bătrânului lord și, în vreme ce el vorbea, fata auzi pronunțându-se numele Thérèsei. Lordul Ludney se calmă brusc, o privi pe fată cu un aer mai puțin furios și după ce rosti câteva cuvinte, părăsi salonul.

– Lordul Ludney vă roagă să-l scuzați, domnișoară, zise necunoscutul; auzind că sunteți franțuzoaică, v-a confundat cu femeia care l-a ținut pe Arthur la Paris, mai mult decât îi era îngăduit să stea. Dar l-am lămurit, căci știu că acea persoană are cu totul alt nume.

– Se numește Thérèse, nu-i așa? strigă Eugénie.

– Da, Thérèse, sau cel puțin asta-i numele pe care mi l-a spus Arthur.

– Cum, e la Londra, deci a venit?

- Da, de opt zile.
- Și unde locuiește?
- În Covent-Garden, numărul ...
- Oh, mă duc acolo, mă duc acolo, zise ea, disperată.
- Îmi îngăduiți să vă conduc?

Eugénie, cu mintea aiurea, acceptă fără să se gândească la urmările unui asemenea demers. Poate că, ieșind din acea casă, ar fi dat peste tânăra englezoaică, cu care s-ar fi dus împreună la Arthur, având astfel o călăuză mult mai convenabilă, decât un bărbat pe care nu-l cunoșea. Dar englezoaica, plictisindu-se să mai aștepte, plecase, așa că Eugénie se urcă în trăsura ce-l aștepta pe acel senior. În timpul drumului, biata fată, sufocată de lacrimi și suspine, nu observă bucuria de satir și curiozitatea cu care o privea bărbatul de lângă ea. Ajunseră, în sfârșit, la Arthur. Bătând grăbit în ușă, aceasta se deschise repede, portarul dându-și imediat seama că era vorba de o vizită importantă. Necunoscutul intră, ținând-o pe Eugénie de mână; trecu repede prin fața servitorilor urcă la primul etaj, deschise brusc ușa unui salon și-i zise lui Arthur, care ședea întins pe un divan, cu spatele spre ușă, citind un ziar:

– Arthur, îți aduc o persoană pe care am întâlnit-o la tatăl tău, întrebând de tine.

Tânărul se ridică și, fără să se întoarcă zise:

– Trebuie să fie vreunul dintre creditorii mei pe care l-ai luat sub aripa dumitale ocrotitoare, nu-i așa, milord? Ești în stare de orice, când e vorba să-mi joci un renghi!

– Arthur, eu sunt, zise Eugénie, înaintând.

Auzind acea voce, Arthur se întoarse brusc; o privi indiferent pe Eugénie, apoi – aranjându-și părul într-o oglindă – spuse:

– În acest caz, întâlnirea nu-i chiar atât de neplăcută. Ei bine, *miss* Eugénie, ce dorești de la mine?

Biata fată îl privi pe Arthur cu niște ochi atât de mirați, încât citeai limpede în ei că nu-și credea nici ochilor, și nici urechilor.

– Te rog să te grăbești, sunt așteptat undeva la masă, zise Arthur. Hai, domnișoară, spune ce vrei de la mine?

– Ce vreau de la dumneata, Arthur, ce vreau eu de la dumneata ... Ai uitat cine sunt, ai uitat ce mi-ai făcut? Copilul dumitale pe care-l port ...

– Și care va semăna probabil cu frate-său, zise Arthur, scobindu-se în dinți.

– Fratele lui? Ce frate, milord?

– Da, un copil încântător ...

– Ah, zise Eugénie, sau eu sau dumneata, ne-am smintit! Despre ce copil vorbești?

– Păi despre cel născut în 30 martie 1814, în aceeași cameră, unde după șase luni am avut îndrăzneala să atentez la virtutea dumitale!

Această acuzație nedreaptă îi dădu o lovitură cumplită Eugéniei; înțelese că era vorba de o calomnie și strigă:

– Ah, acum îmi dau seama de unde vin toate aceste acuzații nedrepte! De la Thérèse, de la Thérèse care a cutezat să spună că ...

– De la Thérèse și – mai mult decât de la ea – de la un martor ocular: doamna Bodin.

Năucită de atâta ticăloșie, Eugénie scoase un strigăt și-și ascunse capul în mâini. Acel gest de disperare putea foarte bine să însemne și groaza de a fi învinuită pe nedrept, dar și rușinea de a-și fi văzut greșeala descoperită. Arthur îl luă drept masca unei nerușinări pe care o determinase să cadă și zise pe un ton insolent:

– Totuși, te iert, *miss*; știu că grizetele se amuză, făcându-i pe neghiobii de englezi bogați să plătească pentru micile păcate ale tinereții lor. Așa că nu ești mai vinovată decât celelalte, iar eu sunt un bărbat generos. Dacă o duci greu, te voi ajuta; creditorii mei încă n-au apucat să mă ruineze de tot.

– Destul, milord, zise Eugénie. Taci, te rog, taci ... eu plec ... taci ...

Vru să se ridice de pe scaunul pe care aproape că se prăbușise. Dar, odată în picioare, se simți atât de slăbită, încât se sprijini de perete, ca să nu cadă grămadă pe covor.

– Oh, zise Arthur, știu că ești o bună actriță ...

Aceste vorbe, ajunse la urechea Eugéniei, o susținură atât cât să poată ieși din odaie, fără să-și dea duhul. Dar, când ajunse în capătul scărilor, puterile o părăsiră și leșină pe prima treaptă pe care se pregătea s-o coboare.

– Schimbă scena, jupâne, zise Luizzi, cred că niciun bărbat n-ar fi în stare de atâta barbarie.

– Uiți că Arthur era aproape un copil, că nu avea decât douăzeci de ani?

– Păi tocmai de asta mă miră atâta cruzime.

– Vă mirați de orice voi, bărbații, care nu știți nicio-dată să priviți lucrurile în profunzime. Vi se aruncă niște idei generale, pe care vi le însușiți, fără să le examinați sub toate aspectele și apoi le țineți în dinți, de parcă ar fi întruchiparea adevărului. Dintre toate aceste idei, poate singura adevărată e că generozitatea e, într-adevăr, privilegiul tinereții. Dar această idee își are și reversul, iar reversul e că tinerețea poate fi de o cruzime implacabilă. Oprește-te într-o zi, baroane, pe o stradă din Paris și citește, de la un capăt la celălalt, hotărârile date de Curtea cu Juri; vei vedea că nouă din

zece fapte urâte săvârșite în societatea voastră au fost comise de oameni foarte tineri. Țsta e rezultatul inevitabil a tot ceea ce înseamnă dorință și putere. După drumul pe care-l apucă, ei fac fapte mari sau crime mari. Prudența e caracteristică maturității; neputința revine bătrâneții. Iată niște lucruri pe care trebuie să le știi pentru ca – pe parcursul acestei povestiri – să nu te mai miri ca un prost de tot ceea ce vei auzi. Apoi diavolul continuă:

Când Eugénie își reveni din leșin, se afla într-un apartament somptuos pe care nu-l cunoștea. Străinul care o condusesse la Arthur, ieșise aproape imediat după ea și o găsisse zăcând pe scară; o luă în brațe, o așeză în trăsura lui și o duse acasă la el. Revenindu-și, fata văzu lângă ea o bătrână care-i dădea să respire niște săruri și care, la un semn al străinului, se îndepărtă.

– Unde mă aflu? întrebă Eugénie.

– La mine, răspunse necunoscutul, la mine, care n-am să te abandonez ca acel nedemn Arthur; la mine, care sunt convins de nevinovăția dumitale; căci știu totul despre rivala dumitale, care te-a calomniat astfel. La mine, care îți ofer un adăpost.

– Dumnezeule! Dar cine sunteți dumneavoastră? întrebă Eugénie, pe care un limbaj atât de diferit de cel al lui Arthur o făcu din nou să plângă.

– Sunt lordul Stive, *miss*, răspunse acesta, străduindu-se să vadă, după chipul fetei, ce impresie îi făcuse acest nume.

– Lordul Stive! strigă ea, ridicându-se și privind în jur cu spaimă. Lordul Stive! Lordul Stive! repetă ea, trăgându-se înapoi din fața lui.

– Nu te teme, domnișoară! Văd, după spaima dumitale, că nu ți s-a spus exact cine sunt și că singura mea dorință a fost prost înțeleasă. Te iubesc, domnișoară, dar nu ca Arthur ca să te părăsesc în mizerie. Te iubesc ca să-ți ofer rangul și fericirea pe care le meriți; ca să te smulg dintr-o viață nedemnă de dumneata, ca să te așez deasupra acelor ticăloase care au cutezat să te calomnieze. Fiindcă eu cred în nevinovăția dumitale și nu te condamn pentru greșeala de a fi căzut în mâinile lui Arthur. Voi uita această greșeală; de fapt, am și uitat-o ... Dragostea mea nu vrea să știe de ea și dacă vei vrea să mă ascuți, în câteva zile, mâine chiar, vei putea, cu averea pe care o vei căpăta, să-i disprețuiești și să-i sfidezi pe toți cei care ți-au vrut răul, până și pe Arthur, pe insolentul Arthur.

Ispita venea exact la vreme, momentul nici nu putea să fie mai bine ales, nici vorbele mai plăcute pentru o ureche ce trebuia să le asculte.

– Da, zise Luizzi, numai că toate aceste întâlniri mi se par cam neverosimile.

– Tot cea ce e adevărat depășește întotdeauna puterea ta de înțelegere, stăpâne. Cred că din pricina asta oamenii voștri de geniu au inventat verosimilul. Consider că a fost din partea lor o lașitate, o măgulire a prostiei. De altfel, la ce mi-ar mai folosi să fiu diavol, dacă n-aș aranja întâmplările dramelor ce se petrec, ceva mai bine decât o fac romancierii voștri?

– Deci, zise Luizzi ai uzat de toate vicleniile tale ca să poți doborî o biată fată?

– Da, răspunse diavolul, dar m-a înfrânt.

– Înfrânt? repetă Luizzi.

– Da, zise diavolul. După ce Eugénie auzi ce-i spusese lordul Stive, îi răspunse acestuia:

– Milord, când mi-ați spus că mă credeți nevino-vată, mi-ați arătat, de fapt, ce am de făcut. Stima de care ați dat dovadă față de mine, deși propunerea pe care mi-ați făcut-o dovedește că această stimă nu e decât de suprafață, mă obligă totuși să vă arăt că o merit.

– Domnișoară, zise lordul, mai gândiți-vă, nu refuzați un bărbat despre care se spune că ar fi cel mai puternic din Anglia.

– Nu, milord, răspunse Eugénie, pe un ton rece. Nu primesc. Nu vreau să primesc! Vă iert! Dar nu vă vreau! Nu vă cer decât să-mi îngăduiți să mă retrag.

– Nu așa, domnișoară, nu așa! Atâta calm după o atât de cumplită disperare mă face să mă gândesc la cine știe ce gest necugetat ...

– Nu, milord, n-am de gând să mă omor. Sunt mamă și trebuie să trăiesc.

– Și iată că atunci mi-a scăpat din nou! strigă diavolul. De trei ori am adus-o în pragul sinuciderii și de trei ori mi-a scăpat! Îmi mai rămânea spaima de mizerie. Merita să încerc!

Lordul Stive, care voia să cunoască până în străfundurile sale sufletul Eugéniei, pentru a putea pune totuși mâna pe ea, îi spuse:

– De ce nu faci apel la legea noastră engleză? Du-te și declară în fața unui magistrat numele tatălui copilului dumitale și legea îl va sili să-l recunoască și să aibă grijă de dumneata și de el.

– Oh, milord, noi fetele franceze, zise Eugénie, întorcând capul, nu obișnuim să ne etalăm rușinea ca pe un drept. Mai curând aș prefera să mor, decât să fac asta!

– Domnișoară Eugénie, nu da cu piciorul unei asemenea situații, nu aștepta să te copleșească sărăcia, fiindcă și ea te duce tot la moarte. Și dacă această propunere a mea îți repugnă atât de tare, gândește-te că-l pot sili pe Arthur să-și repare ticăloșia; te încredințez că dacă voi vorbi cu el ...

– Dacă îi veți mai vorbi vreodată despre mine, zise Eugénie, întrerupându-l pe lordul Stive și ridicându-se în picioare, să-i spuneți, milord, că victima va trăi, pentru a da viață copilului călăului ei; să-i mai spuneți că femeia sărmană va munci, ca să hrănească pruncul bărbatului bogat, și să-i mai spuneți că există un nume care nu va mai fi niciodată rostit de aceste buze pe care le-a întinat, un nume pe care o biată fată din popor îl rostește acum în fața dumneavoastră: cel al nobilului conte sir Arthur Ludney. Rămâneți cu bine, milord, rămâneți cu bine! Nu mai avem nimic să ne spunem!

Ieșind din acea casă, mi-a scăpat din nou.

– A, făcu Luizzi cu o bucurie deosebită.

– Da, reluă diavolul pe un ton sinistru, mi-a scăpat; dar atunci mi-am făgăduit în sinea mea să-i ofer Domnului o ființă atât de torturată și de distrusă, încât nici El, oricât ar fi de atotputernic, să nu-i mai poată vindeca asemenea răni. Ascultă stăpâne și nu te teme ...

De îndată ce Eugénie a ieșit din acea casă, am și fost pe urmele ei. Cum nu știa drumul îndărăt, rătăci vreme îndelungată, întrebând în dreapta și-n stânga, pe unde s-o ia, se ciocni de oameni, unii o îmbrânciră, alții o înjurară, până când, zdrobită de oboseală și cu inima sfâșiată, întâlni un bătrân de treabă care o conduse până la atelierul ei de croitorie, unde se prăbuși frântă, și trupește, și sufletește. Noaptea făcu o

febră puternică și abia după opt zile putu să-și reia lucrul în atelier, alături de colegele ei. Între timp, lordul Stive, care nu renunțase la gândul de a pune mâna pe ea, încercă prin josnicie, ceea ce nu izbutise prin corupție. Dezvălui doamnei Firet taina Eugéniei, recomandându-i să procedeze cu tact, pentru a o determina să-i cedeze. Mi-e simpatică doamna Firet, e o femeie inteligentă și abilă! Adulmecă răul și n-are nevoie de multe explicații. Bătrâna nu încercă – așa cum îi sugerase lordul Stive – să-i vorbească fetei despre starea în care se afla și să-i spună că trebuia să mulțumească cerului că-și găsisese un atât de înalt protector, după ce săvârșise o faptă atât de rușinoasă. Ea fu și mai dibace. Se duse la doamna Benard, cu ochii scăpărând de indignare și cu glasul plin de tristețe. Apoi îi spuse cum descoperise că cinstita doamnă Benard fusese înșelată în mod nedem de ipocrita Eugénie, care nu plecase din Franța decât pentru a-și ascunde o sarcină rușinoasă. Dacă doamna Benard ar fi fost singura care ar fi auzit aceste lucruri, scopul doamnei Firet n-ar fi fost atins. Așa că istorisi totul cu acel glas care dă imprevizibil că e de taină, dar care, de fapt, străpunge pereții. După două minute, întregul atelier cunoștea situația Eugéniei, iar când veni la lucru fu întâmpinată cu surâsuri ironice, cu scurte râsete disprețuitoare, cu glume la al căror sens

tremură, când îl pricepu, până în clipa în care, neputând să suporte acea neîncetată și activă ocară, se ridică și strigă mânioasă, în momentul în care o altă fată se îndepărtase cu silă de lângă ea:

– Dar ce s-a întâmplat de vă e silă să mă atingeți?

– Păi, ne e frică să nu-ți lovim pruncul, zise una din ele.

Iată cum îi fusese întors cuvântul pe care i-l adresase lui Arthur, într-un moment de disperare. Trebuie să-ți spun tot, baroane, ca să cunoști sufletul omenesc, din moment ce mi-ai spus că vrei să-l cunoști. Cea care-o insultase cu atâta cruzime, născuse cu șase luni mai înainte un copil din flori pe care-l ucisese, iar acum mergea cu fruntea sus, sigură cum era că nimeni nu-i știa taina.

– Văd că nu-mi vorbești decât despre monștri, spuse baronul.

– Nu, sunt creațiile obiceiurilor voastre. Cu cât sunteți mai nemiloși față de cineva care-și recunoaște greșeala, cu atât ascundeți mai bine crime de care nu vreți să roșiți. Asta-i tot! Nu devii rău din plăcere, stăpâne! Totul are o cauză. Numai că voi sunteți mult prea leneși, sau prea stupizi, ca să căutați rădăcina tuturor viciilor voastre și s-o tăiați cu îndrăzneală!

– Poate că ai dreptate ... Dar, în sfârșit, cum a putut îndura Eugénie atâtea necazuri, fără să piară?

– Pentru că sufletul e la fel ca și trupul; uneori piere, căzând doar de la câteva picioare înălțime, alteori rezistă, chiar când îți rupi și mâinile și picioarele și când ești plin de răni grave. De altfel, o femeie avu milă de Eugénie sau mai curând de liniștea casei sale. Doamna Benard îi propuse fetei să se reîntoarcă în Franța și, pentru ca urmările greșelii sale să n-o urmărească și acolo, se oferă s-o recomande fratelui ei, care să-i ofere un loc în magazinul lui, pierzându-se în acel imens Paris, unde oricine se poate ascunde și unde totul se află, ca în cel mai mic sat.

Eugénie venise singură în Anglia, cu o foarte slabă speranță. Acum, se reîntorcea tot singură în Franța, dar fără nicio speranță. Nu-i spusese nimic despre sarcină mamei sale, înainte de a pleca și nici nu-i putuse scrie, fiindcă Jeanne nu știa carte și cel care i-ar fi citit scrisoarea, ar fi umplut târgul.

– E groaznic ce-mi spui acum, căci tremur, când mă gândesc cum trebuie s-o fi primit Jeanne pe fiică-sa.

– Ei bine, stăpâne, iar te înșeli. Durerile copilei Eugénie, durerile delicatei tinere Eugénie, nu străpunseseră scoarța grosolană care acoperea inima acelei femei. Dar durerea deplină, reală și de înțeles pentru ea, o mișcă până în cele mai ascunse fibre ale sufletului ei. N-o blestemă pe fiica sa, n-o insultă, n-o plânse. O ajută să-și ascundă sarcina, o ajută să nască

pe ascuns. Mama Eugéniei, care trăia din banii dați de fiică-sa, părăsise casa unde locuise și se mutase într-o cămăruță ale cărei ferestre dădeau spre o curticică pătrată. Eugénie împărțea cu ea singurul pat aflat în acea cameră. Vorbise cu o moașă ca Eugénie să se ducă să nască la ea; dar, cum moașa îi ceruse șase franci pe zi pentru odaia ei mizerabilă, au trebuit să aștepte până în ultimul moment, pentru ca șederea să nu fie prea lungă și prea costisitoare. Cheltuiseră de-acum o mulțime de bani pentru scutece, iar ceea ce le mai rămăsese, fusese calculat până la ultimul bănuț, pentru timpul cât Eugénie urma să sta la moașă. Așa că Eugénie aștepta cu nerăbdare acel greu moment. Într-o noapte, pe la ora două, simți primele dureri; trebui să se scoale, să se îmbrace pe întuneric ca să nu dea de bănuț vecinilor, care s-a fi mirat să vadă lumina aprinsă la ele, la acea oră, să coboare încet și în vârful picioarelor, când picioarele fetei și așa abia mai puteau s-o poarte. Trebui să se furișeze prin fața lojei portarului, după care îi mai rămânea de făcut un drum destul de lung, pe care de obicei îl făcea în douăzeci de minute, dar pe care acum în făcu în patru ore, mama târându-și fiica și smulgând-o de pe fiecare bornă pe care se așeza, când nu putea să mai meargă. În sfârșit, ajunse, pentru a se putea așeza pe un pat și a nimeri pe

măinile unei femei ignorante, care o lăasă să se chinuie îngrozitor.

Abia în noaptea următoare o născu pe Ernestine, pe care o cunoști. Apoi, după cinci zile, se întoarse acasă, iar după cincisprezece zile era primită în bogatul magazin al domnului Legalet, din capul străzii Saint-Denis.

Diavolul se opri și Luizzi păru să răsufle, ca un om care a urcat o culme grea și care, în sfârșit, se așază, ca să-și tragă răsuflarea.

– La drum, la drum, stăpâne, strigă diavolul, timpul trece, zorile se apropie, iar noi n-avem vreme de pierdut. La drum, dacă vrei să fii bine informat, în clipa în care va trebui să alegi ...

– Dă-i drumul, zise Luizzi.

Diavolul reluă:

– Biata fată ...

– Iar biata fată?

– Iar biata fată, stăpâne; vor urma în curând „biata femeie“ și „biata mamă“. Vei auzi și vei vedea ...

XXXVIII

Iar biata fată

— Am destulă experiență ca să știu că cel care se ține tare împotriva unei furtuni violente, poate uneori să se prăbușească sub cea mai ușoară pală de vânt. Eugénie fusese atâta vreme nefericită, încât acum stătea tot timpul la pândă. Și cum era puternică, rămăsese tot timpul în picioare. Am vrut să-i insuflu siguranță și, în timpul primului an la doamna Legalet, se simți fericită, atât cât se putea ea simți fericită. Având un salariu foarte mare pentru o fată de vârsta ei și din clasa ei socială, o ținea pe maică-sa într-un sătuc din împrejurimile Parisului, unde se afla și doica ce-i alăpta copilul. Din două în două duminici, când i se dădea și ei o zi liberă, se ducea să le vadă, pe maică-sa și pe fetiță. Singura persecuție pe care o avu de îndurat a fost tot din partea lui Arthur. Se întâlni cu el, într-o zi, și acesta o urmări. Numai că trecuse demult și timpul rugăminților, și al amenințărilor. Când vru s-o

oprească pe stradă, ea îi spuse destul de tare ca să atragă atenția trecătorilor:

– Ce vrei domnule? Nu te cunosc!

– Îmi vreau copilul, vreau să-mi dai copilul! zise Arthur, palid de furie și de umilință.

– Cum se numește acest copil, domnule?

– Eugénie, bagă de seamă!

– Bagă de seamă dumneata, îi răspunse ea cu dispreț. La câțiva pași de aici sunt niște agenți de poliție, care-i arestează pe bețivii ce acostează femeile!

Arthur! Ticălosul și implacabilul Arthur fusese învins, la rândul său. Injuria îl pălmui cumplit și nici nu apucase încă să-și revină din uluială, că Eugénie și dispăruse în mulțime. Asta a fost singura întâlnire dintre ei și, datorită mie, ticălosul nu i-a mai tulburat tihna celei pe care o chinuise atât.

După un an, a sosit la Paris un tânăr din provincie, un anume Alfred Peyrol. Venise să-și isprăvească practica de comerciant într-un mare magazin din Paris, iar taică-său îi dăduse o scrisoare de recomandare către domnul Legalet. Se prezentă la acel negustor și fu primit așa cum trebuia să fie primit fiul vechiului său amic. Băiatul îi plăcu doamnei Legalet, dar îi plăcu și mai mult domnișoarei Sylvie Legalet. Era tânăr, vesel, entuziast, un povestitor spiritual și cu acea tentă de originalitate specifică moravurilor fără fasoane, din

provincie. Povestea în felul cel mai nostim din lume, tot ceea ce-l uimea la Paris. În rest, era o fire îndrăzneală, hotărâtă, dibace, răbdătoare, care ar fi putut ajunge departe, fără teama puerilă de opinia publică. În el se dădea o luptă veșnică, între firea și educația sa. Multă vreme, Eugénie nu băga de seamă atenția pe care i-o dădea tânărul. Domnișoara Sylvie se îndrăgosti de frumosul provincial, care venea să-și petreacă aproape toate serile la atelier, unde se strâneau vreo douăzeci de fete. Deși băiatul împlinise douăzeci și patru de ani, avea totuși o inimă foarte tânără și mult spirit. Viața retrasă pe care o dusesese în familia sa, îl lansase în lume cu un caracter gata format, înclinat către afaceri, dar necunoscând încă lucrurile vulgare ale vieții, toate acestea făcând totuși din el un bărbat încântător. Într-o seară, Sylvie, rămasă singură cu Eugénie ca să termine ceva urgent, se apropie de ea, și vorbind în șoaptă, deși toată lumea se culcase îi spuse:

– N-ai remarcat că domnul Alfred îmi face curte?

– Nu, zise Eugénie, care nu se uitase poate nici de două ori la Alfred, de când venise să facă practica la domnul Legalet.

– Deci, crezi că nu mă iubește? întrebă Sylvie, alarmată.

– Nu spun asta! Spun doar că n-am văzut nimic. E vina mea ... Sunt atât de distrată ...

– Ei bine, Eugénie, te rog, urmărește-l.

– De ce?

– Pentru că aş vrea să ştiu ... dacă nu cumva mă înşel ...

– Şi ce importanţă are asta?

– Are, pentru că-l iubesc, zise Sylvie, plecându-şi ochii.

Eugénie o privi. A iubi ... A iubi era pentru ea un cuvânt pe care îl auzise adesea rostindu-se, dar ce teribilă semnificaţie avea! I se păru că vede ivindu-se, odată cu aceste două cuvinte, pe de o parte, toate necazurile ei, pe de alta, toate necazurile Thérèsei. Dar, când observă chipul candid şi încântător al Sylviei, simţi că trebuie să mai existe şi un alt fel de dragoste, pe care ea nu-l cunoştea, dar care trebuie să fi fost nespus de dulce. Apoi zise rar:

– A, îl iubeşti ...

– Da, îl iubesc! Când îl văd intrând, îmi dau seama că, de fapt, pe el l-am aşteptat toată ziua; când vorbeşte, nu aud decât glasul lui; mi se pare că acest glas mă mângâie, de parcă m-ar mângâia mâna lui. Îl aud pretutindeni ... Când îmi face un compliment, oh, sunt atât de fericită, atât de fericită încât îmi vine să plâng. Când râde de mine, sunt tristă, atât de tristă, încât iar îmi vine să plâng ...

– Oh, zise Eugénie, cât de mult trebuie să iubești, dacă iubești astfel!

– El nu știe. Nu-i poți spune unui bărbat astfel de lucruri.

– Dar el, el nu ți-a spus nimic?

– Crezi că ar îndrăzni? Louis, care s-a însurat cu sora mea, a iubit-o doi ani, fără să-i spună nimic, până când tata s-a văzut silit să-i spună el surorii mele că Louis o iubește.

O viață de cu totul alt gen decât cea pe care o dusesese Eugénie! O dragoste de cu totul alt gen decât cea despre care auzise Eugénie vorbindu-se! Ce umbre proaspete, trandafirii și noi pentru inima care trecuse pe deasupra unor genuni cumplite și care nu se mai lovea la tot pasul de obstacole ascuțite, pentru că era ea însăși un pustiu! Ochii Eugéniei se umplură de lacrimi. Dar și le șterse imediat, fiindcă nu i-ar fi putut spune de ce plânge celei care-i mărturisise cu atâta naivitate sentimentele ei. Curioasă să vadă în fața ei acea frumoasă potecă, pe care ea nu mai putea păși, Eugénie îi făgădui Sylviei să bage de seamă dacă Alfred o iubea. A doua zi îl privi cu atenție pe tânăr și observă că se purta cu Sylvie la fel cum se purta cu toate celelalte și că dacă dădea mai multă atenție cuiva, apoi tocmai ei îi dădea. Dar Eugénie nu se opri asupra acestui fapt, care putea să fie doar o pură

întâmplare. Când se întunecă, Sylvie veni din nou lângă Eugénie.

– Ei bine, spuse ea, nu-i așa că mă iubește? Mi-a mărturisit că eram foarte frumos pieptănată ...

– Sigur, zise Eugénie, care nu voia să vadă acel suflet atât de naiv, angajându-se pe un drum primejdios, da, ți-a spus că ești frumos pieptănată, dar să știi că și mie mi-a spus același lucru.

– A trebuit să-ți spună, ca să nu bată la ochi. Și pe urmă, n-ai văzut cum mi-a ridicat broderia, când am lăsat-o să cadă? Și cât a ținut-o în mână, ca să atingă ceea ce atinsesem și eu? Și cum m-a privit, când mi-a înapoiat-o?

– E adevărat, răspunse Eugénie, e adevărat, răspunse ea, plecându-și capul.

Apoi tăcu, până ce Sylvie zise din nou:

– La ce te gândești?

– La nimic! Apoi adăugă: Totuși, nu vreau să te mint și să te las să iubești, dacă n-ai să fii într-adevăr iubită. Căci vei suferi cumplit să te vezi disprețuită!

– Dar ce s-a întâmplat? întreabă Sylvie.

– N-ai observat că atunci când una dintre fete a lăsat să-i cadă batista, el i-a ridicat-o imediat și a ținut-o cam prea mult în mână?

– Ba da, ba da, dar era batista ta; și apoi, el ți-a mototolit-o, tot înnodând-o și deznodând-o. Și-a făcut

din ea un vâl, pe care și l-a pus pe față, dar s-a jucat, a fost vesel, a râs; povestea cu batista a fost cu totul altceva!

În ajun, Eugénie descoperise ce însemna dragostea unei inimi de copil. În acel moment descoperea orbirea, care însoțește întotdeauna dragostea și, temându-se să nu mâhnească acel suflet delicat, așteptă momentul potrivit, ca să-i poate spune adevărul. De altfel, poate că se înșela ea însăși, poate că nu mai era în stare să vadă dragostea, în gesturile cele mai nevinovate!

Zilele treceau și Eugénie, tot observând fără încetare cele mai mărunte fapte ale lui Alfred, fu aproape silită a recunoaște că, de fapt, ei îi erau adresate toate acele priviri furișe, cuvintele cu două înțelesuri, clipele de bucurie, străfulgerările de tristețe prin care vorbește, fără încetare, o dragoste care încă n-a fost mărturisită. În vremea asta, Sylvie nu vedea nimic sau, mai precis, nu vedea decât ceea ce-i mângulea speranțele și-i mărturisea în fiecare seară Eugéniei pe ce baze șubrede credea că se sprijină dragostea lui Alfred. Eugéniei îi era milă de acea copilă și se învinuia că o trădase. Prea îndurerată încă de asprele lecții pe care le primise de la viață, Eugénie vru să evite orice fel de rivalitate. Încercă să pună între ea și Alfred piedici peste care acesta n-ar fi putut să

treacă. Sub pretextul că locul unde lucra ea era prea departe de lampa care se afla lângă doamna Legalet, se retrase într-un colț, în spatele șirului de fete. Dar nu făcu altceva decât să-i dea lui Alfred prilejul de a o căuta peste tot și de a o găsi oriunde s-ar fi ascuns. A doua zi, Sylvie vru să se așeze și ea în colțul retras în care lucra mama sa, și cum Alfred venea mereu acolo își închipui că venea pentru ea. Dacă într-o seară Eugénie își punea o panglică neagră în jurul gâtului, Alfred striga că panglicile negre erau o podoabă elegantă. Și Sylvie îi spunea Eugéniei:

– Vezi? Vrea să-mi pun și eu o panglică neagră, fiindcă socoate că o astfel de panglică mi-ar sta minunat.

Sylvie își punea panglica, Eugénie o scotea pe a sa, iar seara, nemulțumit, Alfred îi spunea în șoaptă Sylviei, în așa fel încât să fie auzit și de Eugénie, aruncându-i acesteia din urmă o privire plină de reproș:

– Ești bună și drăguță; văd că nu ți-a fost teamă să te împodobești cu ceea ce-mi place!

Ceasul confidențelor odată sosit, Sylvie, îi spunea Eugéniei:

– Ai văzut cum mi-a mulțumit că mi-am pus panglicuța aceea neagră? Oh, sunt sigură că mă iubește!

Inima Eugéniei repeta ca un ecou: „Mă iubește!”

Eugénie se simțea foarte stânjenită că devenise confidenta tinerei Sylvie. Într-o zi, după ce-o ascultă vorbind întruna despre Alfred, îi spuse clar că poate maică-sa se va supăra, dacă va afla că Eugénie o ajută să-și facă speranțe deșarte despre o dragoste cu care ea n-ar fi fost de acord.

– O, mama știe, și nu e împotriva. Alfred e un tânăr atât de cinstit, de bine-crescut, de respectuos ... Tocmai mama mi-a spus toate astea, așa că-ți dai seama, în ziua în care mă va cere de soție, ea va fi foarte bucuroasă.

Toate cuvintele acelei copile îi dădeau lovitură după lovitură Eugéniei, dar cel mai dureros din toate a fost cuvântul „soție”. Mai putea ea să se mărite, ea, o biată fată pierdută? Chiar presupunând că dragostea lui Alfred ar fi fost sinceră, având în vedere că el o socotea cuminte și pură, n-ar fi trebuit să renunțe? Dar pasiunea e deosebit de ingenioasă și știe cum și în ce fel să se strecoare într-o inimă. Din clipa în care Eugénie se socoti nedemnă de a fi iubită, începu să sufere la gândul că nu mai era iubită și de unde, mai înainte, se temea ca dragostea lui Alfred să nu se înflăcăreze, acum începu să-i fie frică să n-o piardă. Și cum începuse a se îndoii, socotind că-și făcea visuri zadarnice, evită orice apropiere de Alfred, nu atât pentru a-l îndepărta, cât pentru a fi sigură dacă o iubește sau nu. Dar băiatul, plin de perseverență și

dibăcie, făcea ce făcea și tot în preajma ei ajungea. Până la urmă, Eugénie se convinsese c-o iubea și-i fu nespus de recunoscătoare pentru această dragoste; și iată că, în ciuda reținerilor sale, se îndrăgosti și ea de el. Asta până în ziua în care, întorcându-se, unde se dusesese să-și vadă fetița, află că doamna Legalet angajase o nouă lucrătoare. Când o văzu pe noua lucrătoare, Eugénie încremeni: era Thérèse, Thérèse care veni spre ea ca spre o veche prietenă. Dar Eugénie nu-i mai putea accepta prietenia, așa că, după câteva fraze reci și scurte, se retrase cât mai departe de ea. Acum, Eugénie trăia cu spaima în suflet ca Thérèse să nu-i divulge secretul. Deși, dacă s-ar fi întâmplat acest lucru, Eugénie își și făcuse planul să se mute la alt magazin. Când se făcu seară însă și când îl văzu pe Alfred, spaima puse complet stăpânire pe sufletul fetei. În primele momente se strădui să ascundă această dragoste, dar Thérèse, versată în astfel de lucruri, bănuî repede despre ce era vorba. Abia atunci își dădu Eugénie seama că nu va mai avea puterea să îndure disprețul lui Alfred și, o clipă, orgolioasa Eugénie se gândi s-o implore pe Thérèse să-și țină gura. Își petrecu seara cu ochii aplecați peste lucrul ei, iar când se ridică să plece, Thérèse se apropie de ea și-i șopti:

— E drăguț noul tău iubit, deși pare puțin cam nătâng. Poate că e mai bine că e așa, fiindcă ai să-l poți păcăli mai ușor!

Mult prea revoltată de josnicia acelor vorbe, Eugénie nu mai avu putere să-i răspundă, așa că-i întoarse spatele și plecă.

Thérèse se răzbună pentru disprețul pe care-l merita, aruncându-l în spinarea celei care nu-l merita. Doar în câteva zile, fata experimentată își dădu seama de dragostea Eugéniei, dar o văzu și pe cea a Sylviei. Atunci ea se apropie de acea copilă și încercă să i-l smulgă din suflet pe Alfred, sfâșiind fără milă acea inimă atât de tânără, pentru ca, în disperarea ei, Sylvie să lovească în Eugénie.

– O, strigă Sylvie, când Thérèse îi spuse că Alfred o iubea pe Eugénie, nu se poate! Tocmai pe ea, căreia eu i-am spus totul, în fața căreia mi-am deschis inima! Nu se poate să mă fi înșelat astfel! Nu cred că și-a putut bate astfel joc de mine! Dacă ar fi așa, înseamnă că e de o cruzime și de perfidie fără margini! De altfel, am să-i spun totul mamei!

– Și bine ai face, o sfătuie Thérèse, care voia să-și savureze pe îndelete răzbunarea.

Sylvie dădu fuga la maică-sa și-i vorbi despre trădarea Eugéniei. Aceasta fu și mai indignată decât Sylvie căci ea își și făcuse unele planuri în legătură cu Alfred. A doua zi, doamna Legalet o chemă pe Eugénie și înainte de a-i cere vreo explicație, îi înmână o scrisoare, scrisoarea prin care doamna Benard i-o recomandă pe Eugénie cumnatei sale. În acea scrisoare

era menționat și motivul pentru care Eugénie trebuise să plece de la Londra. Fata o citi, apoi o înmână stăpânei sale.

– Vezi, domnișoară, că știu totul, și totuși n-am spus niciodată nimănui un cuvânt, care te-ar fi putut umili în fața colegelor dumitale. Ți-am cruțat durerea de a roși veșnic în fața mea, iar dumneata, drept mulțumire, ai stârnit prin cochetăria dumitale dragostea unui tânăr cu care voiam s-o mărit pe fata mea, a unui tânăr pe care această biată copilă nevinovată îl iubește cu o dragoste curată, în timp ce dragostea dumitale se bazează pe calcul.

Deci, după ce-i calomniase viața Eugéniei, stăpâna ei îi calomnia acum și dragostea. Deși simțea cum o năpădesc lacrimile, se stăpâni și răspunse calm:

– Nu, doamnă, nu, eu n-am făcut absolut nimic ca să-l atrag pe domnul Alfred, pe care nici măcar nu-l iubesc.

– Ei bine, domnișoară, dacă numai el singur trebuie vindecat, am să-i spun eu cine ești.

– Oh, doamnă, strigă Eugénie, căzând în genunchi în fața doamnei Legalet, plec din magazinul dumneavoastră, mă duc în altă parte, dar nu-i spuneți nimic, nu mă mai dezonorați și în ochii lui. Ce rost ar mai avea să-mi faceți rău, din moment ce nu voi mai fi aici?

Doamna Legalet se gândi o vreme, apoi răspunse:

– Da, știu că ai fost mai mult nefericită decât vinovată; dar n-ai să fii niciodată fericită, înșelând dragostea unui om cinstit. Spune-i să nu spere nimic,

în ce te privește. O tânără are destule mijloace, atunci când vrea, să scape de curtea unui bărbat, iar dumneata ești destul de deșteaptă, ca să găsești astfel de mijloace. Numai cu acest preț accept să mai rămâi în magazinul meu și numai cu acest preț accept să tac.

– În sfârșit, zise Luizzi, mai văd și o femeie de treabă.

– Prostii! răspunse diavolul, dacă ai fi analizat mai temeinic această indulgență, ai fi văzut că la baza ei stătea un calcul destul de meschin.

– Iarăși? strigă baronul.

– Iarăși. Doamna Legalet și-a zis că dacă Eugénie pleca de la ea, Alfred putea foarte bine să nu mai vină nici el și atunci adio frumoaselor planuri de măritiş ale fiicei sale cu un tânăr care avea o rentă de douăsprezece mii de livre și al cărui tată era foarte bogat.

Eugénie acceptă târgul cu doamna Legalet, acceptă și serile lungi petrecute în prezența lui Alfred sub ochiul scrutător al patroanei. În vreme ce trebuia să-i respingă avansurile pe care i le făcea acesta, Eugénie era insultată de stăpâna ei, care-i făcea observație că nu fusese destul de tăioasă cu băiatul, era amenințată că-i va destăinui totul acestuia și ținută de rău pentru cel mai neînsemnat cuvânt spus lui Alfred. Și totuși, fata răbda totul, numai de dragul de a-l vedea și de a-l auzi pe acel Alfred. Chipul, sunetul glasului său erau ca o hrană pentru Eugénie, care nu avea curajul de a se lipsi de ele, cu toate șicanele și răutățile celor din jur. Căci

trebuie să afli, stăpâne, că Thérèse, nerușinata Thérèse, făcuse cunoscută tuturor fetelor din magazin taina Eugéniei, așa că insolențele și jignirile de la Londra reîncepură și la Paris, ba încă mai crude, mai amenințătoare, căci de data asta erau adresate unei inimi unde nu ofensa numai orgoliu, ci și dragostea. Alfred își dădu imediat seama că schimbarea atât de bruscă a conduitei Eugéniei și al felului de a se comporta al colegelor ei trebuia să fi avut un motiv. Își dădu seama că i se descoperise dragoste și, în același timp, înțelese că-i dăduse peste cap planurile doamnei Legalet. Într-o seară, hotărât să n-o mai lase pe Sylvie să-și facă speranțe zadarnice și totodată să-i redea curajul celei care era persecutată pe nedrept, declară, având aerul că nu se adresează cuiva anume, că se va însura în curând, fiindcă de opt zile împlinise douăzeci și cinci de ani; declară, de asemenea, că nu-l interesa zestrea, pentru că era destul de bogat; apoi adăugă că niciun fel de intrigă sau de mașinație nu-l va putea împiedica vreodată să se însoare cu femeia visurilor sale, pe care o va iubi, indiferent din ce clasă socială va proveni, fie că era din popor, fie că era slugă, fie că era săracă lipită pământului. Doamna Legalet intui cui îi era adresat acel discurs, așa că – mai înainte de a-i spune lui Alfred că nu-i mai îngăduia să pună piciorul în casa ei – vru să se și răzbune, pentru că planurile sale eșuaseră. Așa că, de îndată ce Alfred isprăvi de vorbit, ea adăugă:

– Iată niște sentimente foarte nobile, domnule, dar presupun că, la toate cele înșirate de dumneavoastră, îl veți adăuga și pe cel de a fi o fată cinstită.

La aceste cuvinte, Alfred se ridică și Eugénie odată cu el. Cei doi tineri se priviră în ochi; văzând chipul înspăimântat al Eugéniei, Alfred păli, fiindcă citi în el un bun-rămas, pe vecie; apoi fata își puse lucrul pe masă și ieși, ca să nu cadă zdrobită de rușine, la picioarele celui pe care-l iubea. Pe urmă alergă din magazinul care se afla la parter, până sus, la etajul al cincilea. Aveam încă o șansă, stăpâne, căci fereastra era înaltă și larg deschisă; Eugénie era hotărâtă să se sinucidă; cu mintea vraiste, orbită de furie, doar câțiva pași dacă ar mai fi făcut și ar fi fost a mea. Dar Alfred se luase după ea; renunțând la orice reținere, zdrobind acele legături atât de slabe și totuși atât de puternice, pe care le numiți conveniențe, se luase după Eugénie și o înșfăcă zdravăn, chiar în clipa în care fata se pregătea să sară pe fereastră.

– Deci, ai înțeles că despre tine e vorba, zise el; da, te iubesc; știu că ești săracă, știu că trăiești din munca mâinilor tale, dar toate astea m-au făcut să te iubesc și mai mult. Să nu-ți fie teamă de nimeni, îți voi da numele meu, vei fi bogată și-ți jur că atunci nimeni nu va mai cuteza să te calomnieze sau să te insulte.

Eugénie îl privi pe acesl tânăr nobil care-i luase mâinile și i le mângâia cu dragoste.

– Mă iubești, spuse ea; și eu te iubesc și vreau să-ți dovedesc că nu țin câtuși de puțin să te înșel.

Deschise un sertar și scoase o scrisoare pe care i-o întinse lui Alfred. Scrisoarea nu conținea decât trei rânduri:

„Domnișoară,

Încearcă să vii duminică, fetița dumitale nu se simte prea bine și mama dumitale mă învinuiește că n-am îngrijit-o eu bine. “

După ce citi acea scrisoare, Alfred rămase împietrit în fața Eugéniei. Ea îl privea cu nerăbdare, fiindcă gura lui urma să rostească dreptul ei la viață sau condamnarea la moarte. Îi văzu chipul tulburat, mâinile tremurânde, privirea rătăcită, care o evita pe a ei. În sfârșit, Alfred, simțind că-și pierde mințile, îi spuse – ieșind în fugă – Eugéniei:

– Măine ... Am să-ți răspund mâine ...

Eugénie rămase singură.

– Ascultă-mă, stăpâne, aș vrea să te fac să simți pe pielea ta ce înseamnă o asemenea zi de așteptare și cât de cumplită e incertitudinea. Am să-ți spun doar atât: poate că nu ești chiar așa de ruinat, pe cât crezi ...

– Dumnezeu! strigă Luizzi.

– Sau poate că ești mai mult decât îți închipui. De altfel, vei afla acest lucru mâine seară.

– Spui adevărul? strigă Luizzi, spui adevărul?

Și încetând să-l mai asculte pe diavol, începu să străbată camera în lung și-n lat, scoțând tot felul de exclamații.

– Oh, dacă ar fi cu puțință ... Dar nu te cred; mă înșeli, îți bați joc de mine, îmi dai această speranță, pentru ca sărăcia să mi se pară și mai cumplită. Totuși, ce-ar fi dacă mi-ai spune? La urma urmei, de ce să aștept până mâine? Hai, jupâne, vorbește, nu mă lăsa să plutesc într-o incertitudine mai înfricoșătoare decât însăși nenorocirea!

După ce-l privi pe Luizzi cu dispreț, diavolul îi răspunse:

– Eugénie a fost mai nobilă și mai puternică decât tine; ea n-a scos exclamațiile astea de om nebun, nici n-a dat cu piciorul în mobile, trezind toată casa; și totuși la ea nu era vorba de avere, era vorba de ultima nădejde a inimii ei, era vorba de viață și de moarte!

– Dar ea a câștigat, zise Luizzi, fiindcă a devenit doamna Peyrol.

– Da, zise diavolul, a doua zi Alfred i-a scris doar atât: „*Vrei să fii soția mea?*”

– Și-atunci ea a sărit în sus de fericire, zise Luizzi, care nu mai asculta. A fost bogată și iubită și a avut o familie fericită ...

– Atunci, zise diavolul, începu un nou capitol al acestei istorii, pe care îl vom numi *Biata femeie*.

XXXIX

Biata femeie

– Mai mult ca sigur, zise Luizzi că e vorba de un capitol ca atâtea altele: un soț îndrăgostit timp de câteva luni de zile, care apoi își părăsește soția, îi reproșează tot ce a făcut pentru ea și-o lasă pradă disprețului și singurătății ...

– Nu, stăpâne, zise diavolul, nu-i vorba despre așa ceva; acest capitol, dacă ai răbdare să-l asculți, va dura mai mult ca celelalte; dar văd că nu mai ești în stare să mă asculți. Acum, când ai o speranță, egoismul ți-a pătruns, odată cu ea, în suflet, ești și tu exact ca lumea în care a fost aruncată Eugénie: te temi să nu-ți pierzi vremea – ocupându-te de ea, pentru că ai descoperit că nu e singura barcă de salvare care ți-a mai rămas.

– Te înșeli, jupâne, zise Luizzi, te voi asculta; dar iată că se luminează de ziuă, așa că grăbește-te.

– Fie, zise diavolul, îți voi vorbi și eu, așa cum mă vei asculta și tu, adică fără să mai insist asupra

amănuntelor, fără să-ți mai solicit atenția, care te-a părăsit. Și acum iată de ce Eugénie a fost o „biată femeie“. Pentru că a intrat într-o altă lume decât a ei, cu o mărturie vie a greșelii sale, pentru că avea un bărbat care o iubea destul ca s-o creadă nevinovată, dar care nu era destul de puternic pentru a impune și celor din jur nevinovăția soției sale; pentru că domnul Peyrol se însurase cu ea împotriva voinței familiei sale, doar cu consimțământul tatălui său. Acestea își primi nora, o ocroti aproape tot atât cât și soțul ei. Dar există și lucruri împotriva cărora nu poți proteja pe cineva, ca de pildă, primirea glacială pe care i-o făcură cumnatele și cumnații; apoi mai există impertinența anumitor politețuri și anumitor uitări; mai există titlul rece și ceremonios de „doamnă“, adresat în permanență Eugéniei de către cei din familie, care-și spuneau între ei pe nume. Mai există acea abilă răutate care, dacă nu te poate exclude dintr-un salon, te exclude din familie. Apoi mii de alte împrejurări care făceau să-i sângereze inima, fără ca totuși să se poată plânge. La o plimbare, de pildă, un salut care nu-i era înapoiat, o vizită care-i era refuzată sub un pretext oarecare, pentru ca mai apoi persoana să treacă în mod ostentiv, de zece ori, pe sub ferestrele doamnei Peyrol; era mai ales acel copil, căruia domnul Peyrol nu-i putuse da numele său și a cărui apariție isca întotdeauna tot felul de discuții.

– O, ce fetiță dulce, i se spunea; cine e mama ta?

– Doamna Peyrol.

– Și tatăl tău?

– Nu-l cunosc.

– Biata fetiță și ce drăguță e! Într-adevăr, e groaznic să nu-ți cunoști tatăl!

Copila intra în casă și-i povestea, plină de candoare, toate aceste lucruri maică-si, care nu-i mai dădea voie să iasă din curte și să se joace cu alți copii. Ca s-o potolească, Eugénie începu a-i satisface toate miciile capricii, așa încât, până la urmă, Ernestine deveni o răsfățată și o egoistă, o capricioasă și o impulsivă.

Peyrol s-a luptat cu familia lui cât a putut, ajungând până la urmă să se certe cu toți frații și surorile sale. Singurul cu care mai putea schimba câte o vorbă, dar și cu acela pe ascuns, era tatăl său. Amenințat de către toți ceilalți copii că-l vor părăsi, dacă nu renunța la Alfred, bătrânul nu avusese încotro și trebuise să se supună dorinței generale. Toate astea durară până în momentul în care Alfred, sătul de a mai lupta împotriva acelor nestăvilite uri de provincie, se hotărî să vină la Paris. O vreme, se pierdu în acel oraș imens, dând-o pe Ernestine drept fiica sa. Tocmai când începuse să-și recapete speranța că, în sfârșit, va fi fericit, fu ucis, acum un an și jumătate, în timp ce se întorcea de la Hâvre, în urma exploziei unui cazan cu

aburi. Atunci, la toate necazurile de mai înainte, se adăugă și ruina. Tu o cunoști, baroane, căci ai fost gata să te scrântești la cap, când ai auzit ce ți se întâmplase, tu, un bărbat care nu ai decât grija ta, în vreme ce Eugénie avea un copil, obișnuit să trăiască în lux, un copil care începu a-i reproșa sărăcia, un copil care ...

– Iată că începe capitolul *Biata mamă*, nu-i așa? Hai, dă-i drumul repede, te ascult ...

– Nu, zise diavolul, s-a luminat de ziuă, așa că-l vei vedea cu ochii tăi.

XL

Biata mamă

Diavolul dispăru și Luizzi, deschizând obloanele și ferestrele, observă că abia se lumina de ziuă. Primul lucru pe care-l zări, fură scrisorile ce-i aduseseră vestea ruinei sale. Le mai citi o dată. Speranța pe care i-o insuflase diavolul și care-l făcuse să se smintească un moment, se năruî pe deplin după o nouă lectură. Știa prea bine că diavolul nu-i oferea o șansă, decât ca să-l atragă în cine știe ce capcană, unde nimerea peste un necaz și mai mare. În plus, nu tot diavolul îi spusese: „Poate că nu ești chiar atât de ruinat pe cât crezi ... sau poate că ești mai mult decât îți închipui ...”

Baronul se hotărî deci să acționeze ca și cum ruina sa era sigură. De altfel, nu ascultase degeaba ceea ce-i istorisise diavolul. Eugénie i se părea femeia visurilor sale. Toate neplăcerile datorate situației sale nu-l mai speriau, odată ce Ernestine va fi măritată. Luizzi coborî în salon, hotărât să accepte oferta doamnei

Peyrol și de a fi admis al cincilea în contractul pretendenților. Totuși, un lucru începu a-l mira: faptul că ziua, în loc să crească și să se lumineze în toată splendoarea ei, se întuneca din ce în ce. O teamă ciudată puse stăpânire pe el. Povestirea, despre care el crezuse că nu durase decât o parte din noapte, să se fi prelungit până în seara zilei alegerii soțiilor? Atunci, dându-și seama de acea nouă viclenie a diavolului, se năpusti în salon unde nimeri peste un cerc de oameni ce tăceau, așezați în jurul unei mari mese rotunde. Intrarea lui furtunoasă, mirarea zugrăvită pe chipul său, prilejui o mișcare de surpriză și fiecare îl privi cu un fel de milă. Domnul Rigot înaintă către el și-i zise destul de tare, pentru ca toată lumea să audă:

– Ah! Iată-te, domnule baron! Am aflat despre veștile rele care ți-au sosit și am dat poruncă să nu te deranjeze nimeni în odaia dumitale. Drace, când te trezești ruinat și când nu-ți mai aparține nimic, de la acoperiș până-n pivniță, sigur că lovitura e cumplită, mai ales pentru voi ăștia, marii seniori, care nu sunteți obișnuiți cu sărăcia ca noi, oamenii de rând. Dar îți mulțumesc, totuși, că ai venit să asisti la serbarea noastră familială.

Luizzi bălmăji câteva cuvinte și-i aruncă o privire Eugéniei, care stătea umilă într-un ungher. Se vedea că plânsese toată ziua. Îl privi și ea pe Luizzi, care o

salută cu un respect pe care nu i-l arătase când ea venise la el în odaie. Printre personajele prezente la acea scenă, se afla unul pe care Luizzi nu-l mai văzuse: era notarul, care-l privi cu multă atenție prin ochelarii săi. Lui Luizzi i se păru că-l cunoștea de undeva. Expresia chipului său, mai mult decât trăsăturile, îl izbise, și tocmai încerca să-și aducă aminte în ce loc și în ce epocă îl întâlnise, când iată că sună ceasul șapte.

– A sosit momentul strigă Rigot; operația va începe imediat; să punem mai întâi numele celor trei doamne, într-o pălărie. Le vom trage unul după altul, pentru a ști cine va alege prima. Domnul baron ne va face acest serviciu, căci el nu face pare dintre pretendenți.

– N-am spus asta, zise Luizzi, împins de spaima sărăciei care-l aștepta și reținut totuși de un rest de onestitate.

– Ah! Ah! Noaptea e un sfetnic bun, după câte văd, domnule baron, zise Rigot. Sunt încântat!

Luizzi își lăsă capul în jos în fața acestei injurii pe care o socotise atât de josnică de acceptat, când fusese vorba despre ceilalți, nu despre el. Atunci auzi râsul scurt și ascuțit al notarului și i se păru că mai auzise acel râs malefic, dar nu-și putu aminti în ce împrejurare. Râsul domină murmurul de nemulțumire care

se ridică dintre pretendenți și care sfârși prin a se transforma în apostrofe grosolane.

– Ha! Ha! făcu avocatul, domnul Rigot are dreptate: noaptea e un sfetnic bun, și ruina de asemenea.

– Mă rog, făcu notarul, sunt sigur că dacă avea timp, domnul n-ar fi semnat numai contractul de căsătorie.

– Hotărârea domnului baron, adăugă contele, îi face cu atât mai multă onoare cu cât este mai tardivă. Curajul adevărat nu se desfășoară decât în fața primejdiei!

Tocmai când Luizzi voia să-i răspundă contelui, Rigot strigă:

– Aceia dintre dumneavoastră care vor pleca de aici ca să se ducă să se bată, vor fi excluși de la însurătoare!

Trebuie s-o spunem, spre onoarea baronului, că primul, care a dat îndărăt, a fost contele de Lémée.

Rigot continuă:

– Și cel care proferează vreo amenințare va fi exclus.

– Eu n-am scos o vorbă, zise frumosul funcționar al agentului de schimb.

După acest mic incident urmă o tăcere deplină. Rigot continuă:

– Soră, nepoată și strănepoată, aveți în față cinci flăcăi arătoși și de diverse vârste. Așa că fiți atente și alegeți-vă bărbați potriviți cu vârsta voastră. Deci, să

recapitulăm: domnul de Lémée are douăzeci și doi de ani.

– Vreți să spuneți treizeci, strigă foarte tare tânărul bărbat, aruncând o privire doamnei Peyrol.

– Mă rog, zise Rigot. Domnul avocat e puțin mai în vârstă, nu-i așa?

– Douăzeci și nouă de ani! strigă domnul Bador, înclinându-se în fața Ernestinei.

– Domnul Marcoine are ...

– Nici eu nu mai știu cât am, zise ajutorul de notar.

– Și domnul Furnichon?

– Am atâția câți îmi dați.

– Cât despre domnul baron, știu că are treizeci și doi de ani. Așa că putem începe. Și cum domnul baron face și el parte dintre pretendenți, îl vom ruga să ne facă serviciul și să tragă la sorți numele. Caraghiosul ăsta de Akabila va aduce pălăria în care am pus bilețelele.

Primul nume care ieși, fu al Ernestinei. Avocatul, care se afla lângă ea, scoase un oftat, repetat de Marcoine și de Furnichon.

Baronul își vârî din nou mâna în pălărie și, de data asta, domnul Rigot citi pe bilețul numele Eugéniei. Acum veni rândul contelui de Lémée să ofteze din adâncul plămânilor. Nu mai rămăsese decât numele Jeannei Turniquel, care făcu un bot cât toate zilele, zicând:

– După cele două dinaintea mea, mersi, mie îmi rămân firimiturile!

– O să vă rămână destul, n-aveți grijă, îi zise, satisfăcut, avocatul.

În aceeași clipă, Petit-Pierre intră în salon și apropiindu-se de Luizzi îi zise:

– Vin din partea unui domn din Paris care mi-a spus că trebuie să vă duceți la el imediat, iar dacă nu puteți, atunci o să vină el aici.

– Un moment, zise notarul. Dacă domnul baron pleacă, atunci cer să fie exclus dintre pretendenți.

Luizzi se opri, șovăind între speranța pe care i-o dăduse diavolul și amenințarea notarului, și-i zise lui Petit-Pierre:

– Cine e acel domn?

– E unul înalt, uscat, tuciuriu, care are o geantă la subțioară și care e urmat de doi jandarmi; pare a fi un magistrat ...

– Sau vreun aprod, zise Luizzi.

– Tot ce se poate, răspunse Petit-Pierre, fiindcă a întrebat unde stă judecătorul de pace și l-am lăsat mâzgălind niște hârtii timbrate.

– Se pare că domnul baron are niște scrisori de schimb, care trebuie onorate, zise avocatul.

– Chiar dacă am, le voi plăti, zise Luizzi, disprețuitor.

– Cu ce? întrebă contele de Lémée.

Aceste vorbe îl făcură pe Luizzi să pălească. Pentru a salva aparențele, ajutorul de notar strigă:

– Hai să isprăvim cu cearta, vreți?

– Just, strigă Rigot, cine nu vrea, să se care!

Luizzi fu pe cale să plece. Simțea cum se face de râs în ochii acelei femei, care-i vorbise în termeni atât de disprețuitori despre bărbații care-i vânau zestrea. Dar își aminti imediat de acele scrisori de schimb care se ridicau la o sumă destul de mare în socoteala cu bancherul său care se făcuse nevăzut; așa că, la groaza de sărăcie, se mai adăuga acum și spaima de pușcărie. Deci, rămase pe loc. Petit-Pierre se așează într-un colț și domnișoara Ernestine a fost chemată să declare pe cine alege.

– Eu, zise ea, îl aleg pe domnul conte de Lémée.

Acesta, care o privea drăgăstos pe doamna Peyrol, ridică repede capul, scoase un strigăt de bucurie, alergă spre Ernestine și-i sărută mâna.

– Văd că mi-ai înțeles sentimentele. Ți-ai dat seama că te iubesc, că ești singura pe care o iubesc.

Doamna Peyrol lăsă să-i scape un surâs disprețuitor, în vreme ce avocatul, apropiindu-se de ea printr-o manevră savantă, se prefăcu plin de bucurie strigând:

– E foarte simplu: tinerețea trage la tinerețe; e o alegere foarte potrivită. Ca să fie fericiți, soții trebuie să fie de vârstă apropiată.

– Dumneata câți ani ai? Parcă ne-ai spus că douăzeci și nouă?

– Ei drăcie, am treizeci și cinci de ani bătuți pe muchie, zise avocatul, privind-o pe doamna Peyrol.

– Cine n-are acum treizeci și cinci de ani? zise cu umor, ajutorul de notar.

– Iar dacă nu-i ai, într-o zi tot îi vei avea, zise funcționarul agentului de schimb.

– Liniște, strigă domnul Rigot, e rândul Eugéniei.

Fără să se miște de pe scaunul pe care ședea, își plimbă privirea în jurul ei, apoi spuse de parcă vorbele pe care le rostea îi sfâșiau pieptul:

– Eu l-am ales pe domnul baron de Luizzi.

– Pe mine? strigă Armand.

Atunci, își aminti că-l rugase pe diavol să-i spună cui dăduse Rigot cele două milioane și că diavolul nu-i răspunsese.

– Primești, domnule? repetă Rigot.

– He! He! He! He! râse notarul.

În acel moment, Luizzi recunoscă râsul diavolului și se opri brusc.

– Primești, domnule? repetă Rigot.

– Un moment, zise notarul. Domnul baron n-a fost aici când s-au citit contractele și poate că vrea să le cunoască, înainte de a se hotărî. Trebuie să știe că, în cazul că-i moare soția, contractul ia soțului supravie-

țuitor o parte pentru copil ... Dar veniți să vedeți cu ochii dumneavoastră, domnule baron.

Luizzi se îndreptă către notar, simțind cum îi bate inima: căci, acceptând-o pe doamna Peyrol, se condamna poate la o mizerie și mai mare decât cea de care se temea, în cazul în care nu primea ea zestrea; poate că asta era renghiul cu care-l amenințase diavolul. Se apropie de masă, se sprijini ca să nu cadă și văzu, alături de contracte, un pachet mare, sigilat, conținând cele două milioane de franci.

– Aici, zise notarul, punându-și degetul ascuțit pe contract. Citiți ...

Armand nu văzu nimic, căci vederea i se tulburase și-l apucase o amețeală ciudată.

– Puneți-vă ochelarii mei, zise notarul, veți vedea mai bine, domnule baron.

Și fără multe fasoane, notarul îi puse ochelarii pe nasul lui Luizzi, arătându-i cu degetetul locul unde trebuia să citească. De îndată ce Luizzi își aruncă ochii pe hârtie, văzu că ochelarii diavolului îi dăduseră aceeași putere de pătrundere ca și aunci când citise povestea Henriettei Buré, prin pereți și în toiul nopții. Se aplecă peste masă și văzu pe dosul hârtiei în care erau înfășurați banii, că Rigot dăduse cele două milioane de franci Ernestinei Turniquel, fata din flori a Eugéniei Peyrol.

– Ei, primești? întrebă Rigot pentru a treia oară.

Luizzi se prăbuși pe scaunul notarului și spuse „Nu!“ toți ceilalți candidați la însurătoare scoaseră un strigăt de bucurie, iar Eugénie, un strigăt de rușine și de disperare. Cât despre Rigot, urlă plin de mânie:

– Nu? Ai zis nu? Ei bine, lasă că vedem noi! Hai, Eugénie, alegeți alt soț. Te asigur că acești domni vor accepta!

– E rândul meu să spun nu, zise Eugénie. Dă toată averea fiicei mele, unchiule, și pe mine lasă-mă să trăiesc undeva, în vreun sat uitat ...

– Ei bine, nu! strigă Rigot, din ce în ce mai mânios. Ori vă măritați toate, ori niciuna!

– Prefer sărăcia, spuse Eugénie.

– Iar eu îmi voi păstra milioanele.

– Dar e o josnicie! strigă Ernestine.

– Ernestine! o admonestă Eugénie.

– Da, mamă, da, e o josnicie! Nu-i destul că m-ai obligat să trăiesc în sărăcie și fără nume, că m-ai făcut să-mi petrec în mod rușinos copilăria, exilată de toți, că ai refuzat să-mi spui cine-i tatăl meu, care, după câte am auzit, era un mare nobil; acum, prin refuzul dumitale, vrei să-mi răpești unica șansă de a avea și eu un nume și o avere. Și mai spui că asta nu e josnicie?

– Oh, strigă doamna Peyrol, ascunzându-și fața în mâini! Ernestine! Fata mea! Fata mea!

– Suferi, când o caraghioasă ca asta îți vorbește cu atâta obrăznicie? strigă doamna Turniquel. Mamă, ce i-aș mai face eu!

– Doamnă, zise Ernestine, habar n-am ce vrei și de ce te amesteci! Nu te cunosc!

– Nu mă cunoști, nenorocito? strigă bătrâna Jeanne. Dar când maică-ta, în loc să te ducă la „Copiii găsiți“, așa cum au făcut atâtea altele, muncea din greu ca să te hrănească, cine te legăna și te dădăcea, bastardă ticăloasă?

– Chiar dacă sunt bastardă, nu-i vina mea, ci a mamei!

– Oh, nefericit-o, nefericito! strigă Eugénie, sufo-cându-se din pricina hohotelor de plâns.

– Nu există niciun om de treabă aici, care s-o ia de nevastă pe această femeie cinstită?

Avocatul prinse mingea din zbor și, înțelegând mânia lui Rigot, strigă:

– Domnule, fie că doamna Peyrol e bogată sau săracă, există aici destul oameni cinstiți gata s-o ia de soție!

– Da, da, spuseră într-un glas și ajutorul de notar, și funcționarul agentului de schimb.

– Ascultă-mă, Eugénie, zise bătrânul Rigot, alege-ți un soț: niciunul dintre cei de față nu-i atât de rău cum crezi tu! De altfel, vezi că eu mă înțeleg cât se poate de bine cu ei.

– Nu, nu, unchiule, mi se pare prea urât totul ...

– Du-te și cere-i iertare mamei tale, îi spuse în șoaptă Ernestinei contele de Lémée, altfel suntem pierduți ...

Ernestine stătu o vreme în cumpănă, în vreme ce Luizzi, aducându-și aminte de vorbele diavolului, spuse în șoaptă: „Biata mamă“.

– Stai, stai, nu te pripzi, îi răspunse diavolul.

Apoi Ernestine, apropiindu-se de maică-sa, îi spuse cu o voce plângăreață, dar cu ochii uscați:

– Iartă-mă, mamă a fost un moment de nebunie din partea mea, de rătăcire ... Poate că m-am lăsat târâtă prea mult de dragoste ... Tu știi mai bine ca mine ce greșeli poți săvârși din pricina ei ...

– Taci, nefericito! îi spuse maică-sa, taci! Nu mă jigni cu rugămințile tale, mai rău decât m-ai jignit cu mânia ta! Pentru că pretinzi că nu poți fi fericită și bogată din pricina mea, ei bine, voi face și ultimul sacrificiu ...

Se opri și întorcându-se către avocat, vru să-i vorbească, dar nu mai avu putere. Îndreptă pentru ultima oară spre Luizzi o privire prin care i se oferea acelui om, despre care încă mai credea că mai are în sufletul lui o fărâmbă de onoare, deși o refuzase. Dar diavolul râse din nou, și Luizzi își lăsă ochii în pământ.

– Domnule, îi zise atunci Eugénie avocatului, mă vrei?

– Da, doamnă, răspunse domnul Bador și Cel-de-Sus mi-e martor că vă voi onora și vă voi respecta întotdeauna!

– Ei, slavă Domnului că s-a rezolvat și problema asta! strigă Rigot. Acum, notarule, citește actul de donație. Cei nemulțumiți, n-au decât să se cărăbănească! Hai, citește!

Notarul luă pachetul, rupse cele cinci peceți, una după alta, apoi despachetă cu multă solemnitate hârtia aflată deasupra, își puse ochelarii și, după ce tuși ușor de vreo două ori, așa cum se obișnuiește, citi actul de donație, fără a lăsa deoparte nici măcar o silabă a protocolului barbar al acelui act; apoi ajunse la râvnitul articol prin care Rigot declara că dă suma de două milioane de franci, strănepoatei sale Ernestine Turniquel, fata din flori a Eugéniei Turniquel.

Ernestine scoase un strigăt de bucurie, iar contele de Lémée căzu la picioarele ei, în vreme ce doamna contesă de Lémée îi strângea în brațe, pe cei doi, mai, mai să-i sufoce. Eugénie își șerse lacrimile și-i zise avocatului:

– Oh, domnule, te rog, iartă-mă!

– Lăsați, doamnă zise avocatul; am și eu un act în buzunar, un act în perfectă regulă; din clipa asta, domnul de Lémée vă datorează cinci sute de mii de franci!

- Cum? strigă Ernestine către contele de Lémée, ai cutezat să dispui de zestrea mea?
- Și dacă n-ați fi căpătat nimic? întreabă avocatul.
- E un act fără valoare, strigă contele, fiindcă mi-a fost smuls cu forța!
- Și cei zece mii de franci ai mei? strigă funcționarul agentului de schimb.
- Altul? urlă Ernestine.
- Și cei zece mii de franci ai mei? întreabă și ajutorul de notar.
- Poate și cei ai baronului, nu? strigă Rigot.
- Domnule, eu nu m-am vârât în târgul ăsta murdar! strigă Luizzi.
- He! He! He! râse notarul atât de ascuțit, încât toată lumea tăcu, pentru a-l auzi.
- Partea nostimă e că actul de donație încă nu s-a isprăvit, domnilor. Ascultați: „Banii vor fi plasați la stat, în rente de cinci la sută“.
- Mda ... făcu funcționarul agentului de schimb ... Cu cinci la sută ... Asta face nouăzeci de mii nouă sute nouă franci și șaiszeci de centime.
- Aș fi scos mai mult decât atât pe ipotecă, zise ajutorul de notar.
- Această rentă, considerată ca uzufructul sumei de două milioane, va fi plătită doamnei Eugénie Turniquel, măritată Peyrol care se va bucura de ea până în ziua morții sale, fiica sa nedisponând de cele

două milioane de franci, decât după moartea mamei sale.

– Iată un lucru admirabil, zise avocatul.

– Ba dimpotrivă, e cât se poate de stupid, zise contele. Și noi cu ce vreți să trăim în tot acest timp?

– Aveți actul prin care v-ați asigurat cinci sute de mii de franci ... Mai adineauri, domnul Bador îl socotea în perfectă regulă ...

– Într-adevăr, zise avocatul; nu mă pot atinge de banii soției mele, deci nu pot plăti.

– Ești un pungaș, îi zise contele.

– Și tu un ticălos!

– Gata, strigă Rigot, cu vocea lui de stentor, accepti, domnule conte, sau nu?

– Pe legea mea, zise contele, două milioane pe care să le tot aștepti mult și bine ... Un viitor frumos, e adevărat, dar un viitor foarte îndepărtat.

– Aha, domnule, deci asta era dragostea dumitale pentru mine, strigă Ernestine.

– Ei, domnișoară, zise el, mama dumitale e încă foarte tânără.

– Ce grozăvie! zise Eugénie.

– Te rog nu te frământa atâta, zise avocatul, ce, vrei să te îmbolnăvești?

Eugénie se întoarse din nou și întâlni privirea lui Luizzi, care părea privirea unui om cu mintea tulburată. Atunci Rigot îl întrebă pe conte:

– Ei bine, domnule, acceptți sau nu?

Contele șovăi și notarul îi zise în șoaptă:

– Doamna Peyrol e tânără, dar bunica e bătrână și dacă ai răbdare să aștepti, în cel mult doi ani te vezi cu milionul care-i revine.

– Într-adevăr, zise Ernestine.

– Ei bine? Ce zici? întrebă Rigot.

– Accept, zise contele.

– Domnii care merg la Paris, au nevoie de cai de poștă? întrebă Petit-Pierre.

– Stați un pic că nu s-a terminat, strigă notarul. Trebuie să vedem pe cine va alege doamna Turniquel.

– Eu nu mă bag, strigă ajutorul de notar.

– Nici eu, spuse funcționarul agentului de schimb.

– Dacă nepoată-mea, care este atât de mândră, zise doamna Turniquel, e contesă, de ce n-aș fi și eu baroneasă?

În aceeași clipă, Petit-Pierre, care se pregătea să plece, îi spuse baronului:

– Uite că plecăm fără să vă dau scrisoarea pe care mi-a dat-o domnul acela înalt și slab. Am uitat-o în buzunar ...

Petit-Pierre aruncă scrisoarea pe masă. Luizzi o luă ca s-o citească; în salon era un continuu du-te-vino; avocatul se străduia s-o liniștească pe Eugénie, iar contele se certa cu Ernestine din pricina milionului bunicii fetei.

Scrisoarea era concepută astfel:

„Domnule, împotriva dumneavoastră a fost emisă o hotărâre executorie de arestare, pentru suma de o sută de mii de franci. Am luat toate măsurile ca să fiți întemnițat; toate autoritățile au fost informate. Binevoiți, deci, ori a-mi da banii, ori a venit la Mourt, unde vă aștept, dacă vreți să evitați neplăcerile și scandalul unei arestări publice.

Laloguet, gardian comercial“

– Un milion! strigă notarul pentru a restabili ordinea și liniștea în salon, un milion! Ați auzit? Un milion cu care viitorul soț va face ce va pofti!

– Hai, baroane, zise Rigot, ce faci, ai adormit? Vrei să fii cumnatul sau prizonierul meu? Căci, te previn, eu sunt purtătorul scrisorii de schimb și îți jur că vei sta cinci ani la răcoare. Te întreb o dată: primești?

Luizzi își vârî unghiile în piept.

– A doua oară ...

Baronul își zgârie, furios, pielea.

– A treia și ultima oară: vrei?

– Da! strigă Luizzi și, ridicându-se, privi în jurul lui cu un aer atât de amenințător, încât nimeni nu îndrăzni să râdă sau să scoată vreo vorbă.

– Lecția a fost cam dură, zise Rigot.

– Nu chiar atât cât am crezut eu, zise notarul.

XLI

Amețeala

– Ei, dacă lucrurile stau astfel, la masă, domnilor, la masă! E o masă la care am invitat pe toți proprietarii bogați din împrejurimi. La masă, și fiecare să ofere brațul soției sale. Să ne prezentăm cum se cuvine. Domnul de Lémée să-i ofere brațul Ernestinei; avocatul, să-i ofere brațul Eugéniei, iar baronul să încheie șirul, cu doamna Turniquel.

Baronul mergea de parcă era beat, neștiind nici ce face, nici ce spune. Fu așezat la masă între viitoarea sa nevastă și un bărbat de vreo treizeci de ani, care se numea domnul Carin. La începutul mesei îl auzise vorbind cu contele de Lémée, pe care-l întrebase:

– Ei bine, dragul meu, ai făcut o afacere bună?

– Nu prea bună: două milioane după moartea maică-si ...

– La fel ca și mine: dumneata aștepți averea, iar eu funcția de pair.

Luizzi asculta, urmărind peste tot josnicia, pentru a și-o justifica pe a sa. Deodată, notarul strigă:

– Hai să bem! E cineva care nu-mi dă dreptate?

– Ei, drăcie, eu nu, zise domnul Carin. Eu când fac o prostie, întotdeauna beau!

Și ciocniră împreună. Când notarul dădu paharul pe gât, din gura lui ieși un abur fierbinte ca și cum ar fi aruncat vinul într-o pâlnie încinsă la roșu.

– Bea și dumneata, baroane, zise domnul Carin, vinul te face să suporți mai ușor femeile bătrâne, cumnații și cumnatele.

– Da, zise Armand furios, să bem! Nu vreau să mă mai gândesc la nimic!

Și bău. Bău pahar după pahar, cu o asemenea înverșunare, încât, în curând, văzu sala și pe meseni cum se leagănă în jurul lui. De altfel, nu era singurul.

– Bravo! strigă Rigot. Iată că lumea s-a încins! Aduceți paharele mai mari.

Fură aduse niște pahare uriașe, care conțineau fiecare aproape o sticlă întreagă de șampanie.

– În cinstea tinerei și frumoasei Ernestine, viitoare contesă de Lémée!

– Sărută-ți nevasta, domnule conte, zise Rigot pe jumătate beat.

Și contele o sărută pe Ernestine.

– Să continuăm urările și să dublăm porțiile! Alte pahare!

Fură aduse alte pahare și mai mari.

– În cinstea nepoatei mele, Eugénie! băigui Rigot.

– În cinstea frumoasei Eugénie! se strigă din toate părțile.

– Avocatule, sărută-ți nevasta!

Și avocatul, care lua și el parte la festin, o sărută pe Eugénie care fugi și se ascunse rușinată de acea orgie.

– Bun, continuă Rigot, pahare și mai mari!

Se aduseră niște pahare de-a dreptul colosale și după ce le umplu, Rigot strigă:

– Pentru superba Jeanne Rigot, fostă văduvă Turniquel și viitoare baroană de Luizzi!

– Pentru superba Jeanne! strigară toți.

– Sărută-ți nevasta, baroane! strigă Rigot.

Și Luizzi o sărută.

Atunci, dominând toate strigătele acelei orgii dezlănțuite, se auzi un râs ascuțit și pătrunzător; în clipa următoare, baronului i se păru că tot ceea ce vedea lua niște forme bizare: masa aducea acum cu o adunare de draci încornorați, ciudați, monstruoși, cu șervete atârnate de gât și bând din niște pahare care nu se mai goleau niciodată. Apoi i se păru că notarul, sau mai curând diavolul, se cocoșase pe masă și stătea pe vârful unui cuțit, după care începu să strige:

– Ah, stăpâne, iată-te deci mult mai jos decât toți cei pe care i-ai disprețuit! Ai fi putut să te însori cu singura femeie pe care n-am putut s-o înfrâng, dar ai disprețuit-o, pentru că ai crezut că e săracă. Ah, stăpâne, cupiditatea te-a orbit până într-atât, încât n-ai avut răbdare să citești până la capăt ceea ce era scris în contractul pe care eu însumi ți l-am pus sub ochi. Așa că tu, baronul de Luizzi, nobil din anul 908, bogat, având milioane, în vârstă de treizeci și doi de ani, ai acceptat să te însori cu fata unui om de rând, văduva Turniquel, în vârstă de șaiszeci și patru de ani! Ah, stăpâne, ai într-adevăr în tine ceva mare și nobil! Hai, acum ciocnește cu mine, stăpâne, în sănătatea și în onoarea ta!

Văzând acea mutră și auzind acele cuvinte, Luizzi se simți cuprins de un soi de frenezie și, apucând un cuțit, se năpusti spre infernalul său sclav și i-l înfipse în piept.

Auzi un țipăt cumplit, toată vraja se destrămă și douăzeci de glasuri murmurară în jurul lui:

– L-a ucis pe notar! L-a ucis pe notar!

– Nu, strigă Luizzi, l-am ucis pe diavol!

Apoi se prăbuși, doborât de grozăvia pe care-o făptuise.

Când Luizzi își veni în fire, se afla întins pe un pat, într-o odaie ale cărei gratii de fier îl făcură să

bănuiască cum că se afla într-o închisoare. În fața lui stătea diavolul.

– După cum vezi, stăpâne, încă n-am murit!

– Unde mă aflu?

– În închisoare.

– De ce?

– Fiindcă l-ai înjunghiat pe notarul Niquet.

– Eu?

– Da, tu; e adevărat că erai beat turtă, ceea ce, probabil îți va da șansa să-ți sfârșești zilele la galere.

– Eu, la galere?

– Preferi ghilotina?

– Jupâne, visez sau îți bați joc de mine? Nu vrei să-mi spui ce s-a întâmplat?

– Azi nu mai am vreme ...

– Și când te voi revede?

– Poate pe lumea cealaltă.

– Deci, mi-am pierdut clopoțelul?

– E la grefa tribunalului.

– Sunt pierdut ...

– Iată un cuvânt frumos pentru un vodevil.

– Lasă-mă, jupâne, lasă-mă ... Mi-am pierdut talismanul, dar să știi că am profitat de pe urma lecțiilor tale, mai mult decât crezi. N-am uitat povestea Eugéniei și nici felul cum ți-a scăpat.

– Ei drăcie, iată că mă faci să mă gândesc la ea.

– Ce-a devenit?

– Avocatul se roagă Domnului în fiecare zi pentru sănătatea nevestei lui, iar fiică-sa se roagă în fiecare zi să moară maică-sa cât mai curând.

– Biata mamă!

– He! He! He! Vezi că mi-am ținut făgăduiala?

– Dar nu și față de mine.

– Nu te-am smuls de pe patul de suferință? Nu te-am vindecat? Nu ți-am redat libertatea?

– Da, ca să mă vâri într-o poveste și mai urâtă.

– Din care te pot scoate foarte ușor.

– Cum?

– Asta-i treaba mea!

– Dar cu ce preț?

– Am făcut un târg cu tine, când te-ai vindecat: sau să te însori în doi ani, sau să-mi dai zece ani din viața ta. Acum am să-ți propun altul.

– Care? Mi se pare că nu mai pot încheia niciun târg avantajos, în situația în care m-ai adus. Dacă voi fi condamnat, nu mă mai pot însura, iar tu vei avea cei zece ani din viața mea.

– Cine știe, stăpâne? Poate că peste doi ani voi avea nevoie de tine!

– Și care e noua condiție pe care mi-o pui?

– De când am încheiat primul târg, au trecut două luni. Ți mai rămân încă douăzeci și două de luni ca

să-ți cauți o nevastă. Dă-mi douăzeci de luni din viața ta și suntem chit. Te scutesc până și de însurătoare.

– În cazul ăsta, înseamnă că știi că nu voi fi condamnat.

– Se poate, zise diavolul. Accepti, bine; nu, adio!

– Stai o clipă ...

– Grăbește-te, stăpâne; azi e în 26 iulie 1830; în 26 februarie 1832, te eliberez, îți redau libertatea, averea, reputația, tot ceea ce-ai pierdut.

– Iar vrei să mă tragi pe sfoară ...

– Privește ...

În timp ce diavolul rostea acest cuvânt, ușa celulei se deschise și în pragul ei își făcură apariția judecătorul și grefierul. Erau urmați de un medic, în care Luizzi îl recunoscuse cu groază pe doctorul Crostencoupe, al cărui savant studiu, pe care-l publicase, despre vindecarea baronului de Luizzi, făcuse să fie numit medic al închisorilor. Judecătorul îi zise:

– Vezi, domnule, dacă acuzatul poate suporta un interogatoriu.

– Aveți vești despre victimă?

– Rana e gravă și pare mortală, așa că acuzatul va fi probabil condamnat. Niquet era foarte iubit în ținutul lui, unde era șeful Partidului Liberal. Juriul este alcătuit numai din liberali, așa că va fi cu atât mai aspru cu cât acuzatul are un nume ilustru și face parte

din vechea nobilime. Afacerea e urâtă de tot. Familia lui s-a constituit parte civilă și, instigată de avocatul Bador, va pune în mișcare cerul și pământul, pentru a-l condamna pe acuzat. De altfel, antecedentele acuza-
tului nu sunt de natură să atragă indulgența judecătō-
rilor; în clipa când l-am arestat pentru crimă, urma să
fie arestat pentru neplata unor datorii, apoi pentru o
escrocherie la care a dat o mână de ajutor.

– Despre ce escrocherie e vorba?

– A introdus, la Paris, în casa unei doamne de
Marignon pe un oarecare marchiz de Bridely, când știa
bine că acel om avea alt nume și niște acte false cu
care se legitima. Și cum așa-zisul marchiz a stors o
sumă destul de mare de bani de la acea doamnă, după
care a dispărut, se presupune că baronul de Luizzi îi e
complice.

– Baronul de Luizzi! strigă Crostencoupe. Baronul
de Luizzi! Dar îl cunosc foarte bine!

– Ei bine, iată-l!

– Dar omul ăsta e nebun, arhinebun; eu sunt cel
care l-a vindecat prima oară; dar l-am pierdut din
vedere și probabil că s-a țicnit din nou și încă atât de
bine, încât a șters-o, fără să-mi plătească.

– Deci, crezi că e de prisos să-l interoghez? întrebă
judecătorul.

– Total de prisos.

– E suficient, zise judecătorul, vom porunci să se constate că e nebun.

Luizzi tocmai voia să protesteze, dar diavolul îi făcu semn să tacă și cei doi îl lăsară singur.

– Vezi și tu mijlocul de a te salva! Constatarea nebuniei te va salva de la instrucția judiciară și de la judecată.

– Iar vrei să mă înșeli ...

– Când te-am mai înșelat, stăpâne? Când mi-ai cerut să-ți spun povestea doamnei de Marignon de care n-ai profitat decât ca să săvârșești o faptă urâtă, ale cărei ponoase le tragi acum? Te-am înșelat când mi-ai cerut să-ți spun povestea Eugéniei și când ai avut prilejul să-mi scapi, să te eliberezi de sub tutela mea și să fii un bărbat cu adevărat fericit? Nu ți-am arătat cu mâna mea ceea ce trebuia să te determine să te însori cu acea femeie? E vina mea că n-ai avut răbdare să citești până la capăt? Dacă, așa cum fac mai toți bărbații, te încrezi în aparențele lucrurilor, dacă ai rămas ceea ce ești și ceea ce sunt aproape toți bărbații, adică egoiști, lacomi și prezumțioși, am eu vreo vină? Te înșel? Nu, stăpâne, eu nu te-am înșelat!

– Dar averea mea? strigă Luizzi.

– Dă-mi cele douăzeci de luni pe care ți le cer și te voi scoate de aici bogat, nevinovat și, ceea ce este cel mai important, respectat și stimat.

- Cum vei face?
- Îți voi spune atunci.
- Probabil că voi dormi douăzeci de luni în șir. Ei bine, ia-le.

Diavolul îl atinse pe Luizzi cu degetul și acesta adormi.

A doua zi, când se trezi, se afla în aceeași celulă. Nimic nu se schimbase, în afară de clopoțelul pe care-l zări lângă el. Imediat îl chemă pe diavol și-l întreabă:

– Am dormit admirabil, deși cam puțin. Dar socotind că începând din seara asta voi dormi, probabil, timp de douăzeci de luni, ceea ce mă sperie cel mai mult e ce voi face ziua. Douăzeci de luni de somn, zău că te pot face să înnebunești ...

– Ca să te distrezi, citește, zise diavolul.

– Poți să-mi faci rost de câteva cărți?

– Pot face chiar mai mult decât atât, pot să-ți fac rost de niște lucruri inedite. Urmează-mă.

Diavolul o luă înaintea lui Luizzi care-l urmă până ce ajunseră într-o cameră mobilată destul de bine. Luizzi își puse faimoșii ochelari pe care diavolul îi și pregătise și care-l ajutau să vadă limpede până în toiul miezului de noapte; și iată că văzu o femeie de o rară frumusețe, care dormea profund.

– Cine e femeia asta? întreabă Luizzi.

– Doamna Carin, soția acelui tânăr încântător alături de care ai petrecut o seară atât plăcută.

– O seară groaznică.

– Poate pentru tine, jupâne.

– Da, eu m-am distrat un pic; ați fost cu toții niște pramatii oribile.

Chicoti iar, cu râsul acela ascuțit de notar care-i străpunse inima lui Luizzi, ca o remușcare și urechea, ca o notă falsă. Baronul clătină cu putere din cap și zise:

– Tu ești oribil, tu care te înverșunezi să-mi arăți lumea sub cele mai hidoase aspecte. Dar să lăsăm asta; mai bine spune-mi de ce această doamnă Carin stă la pușcărie? A săvârșit vreo crimă?

– Ai să afli îndată, zise diavolul.

Deschise secreterul doamnei de Carin, luă din el un manuscris și i-l întinse lui Luizzi.

– Pentru că te temi de povestirile mele, zise el, pentru că ți se pare că felul în care îți prezint eu lumea e o satiră abominabilă, citește și judecă singur. Eu mă voi mărgini să-ți pun sub ochi doar hârtiile din dosarul procesului. Iat-o pe prima și cea mai importantă.

Luizzi luă manuscrisul și citi cu atenție. Începe astfel:

„Edouard, tu, a cărei sollicitudine mă ajută să îndur suferințele și grozăvia situației în care mă aflu, tu ești cel care m-ai rugat să-ți istorisesc șirul nenorocirilor care m-au adus unde sunt acum. Află-le și iartă-mi amănuntele prea minuțioase care le însoțesc; fiindcă trebuie să te conving mai mult că sunt zdravănă la cap, decât că sunt vinovată ...“

– Ce vrea să însemne asta? zise Luizzi.

– Citește, răspunse diavolul. Când începi să citești un nou roman, te oprești la toate frazele pe care nu le înțelegi?

– Nu, ar dura prea mult. Dar ăsta, după câte văd, nu e un roman, ci un caz de excepție.

– Tot la fel va fi și rezultatul; fiindcă vei înțelege despre ce anume e vorba ...

– Iar nenorociri?

– Poate.

– Crime?

– Poate.

– De unde provine această femeie?

– Dintr-una din cele mai nobile familii ale Franței.

– Și a fost atât de nefericită?

– Poate chiar mai nefericită decât Eugénie.

– Dar mai mult ca sigur că ea n-a fost obiectul unui târg atât de rușinos ca acea sărmană femeie. Poziția ei înaltă a ferit-o de așa ceva.

– Citește și vei vedea dacă fata de nobil și fata din popor mai au ce să-și mai dorească.

Luizzi, care cunoștea atitudinile diavolului și care știa că nu-i putea smulge ceea ce nu voia să-i spună, se hotărî să ia cu sine manuscrisul. Ajuns în celulă, se aruncă pe pat obosit, deși nu făcuse decât câțiva pași, și iată ce citi.

XLII

Expunerea

Sunt fiica marchizului de Vaucloix, pe care emigrația l-a ruinat ca pe atâția alții. În 1809, el s-a însurat cu mama, la München; ea era franțuzoaică, la fel ca și el și, tot ca el, se trăgea dintr-o mare familie. Nașterea mea a costat-o viața. Când tata s-a înapoiat în Franța, în 1814, aveam doar patru ani. Vrând să-i răsplătească fidelitatea, Ludovic al XVIII-lea l-a numit pair al Franței și i-a dat o slujbă la Curte. Totuși, veniturile acestei slujbe nu puteau acoperi cheltuielile tatălui meu așa că, atunci când a fost votată indemnizația de un miliard de franci pentru emigranți, partea care i-a revenit abia i-a ajuns să plătească numeroasele datorii pe care le făcuse după ce se întorsese în Franța.

Cât despre mine, am fost crescută într-un pension, unde am primit educația ce se dădea în general fetelor de rang înalt și cu avere mare. Desenam bine, cântam frumos, dansam minunat și mă îmbrăcam încântător.

Aveam idee despre literatura vremii, îmi plăcea muzica italiană și discutam cu o ușurință ce trecea pe atunci drept spirit. În rest, nu știam absolut nimic despre situația tatălui meu, căruia îi plăcea să-mi încurajeze înclinația către luxul unei vieți elegante.

Împlinisem optsprezece ani și începusem a mă plictisi de acel pension când, într-o dimineață, tata veni să mă anunțe că aveam, în sfârșit, să intru și eu în acea lume pe care n-o văzusem decât în rarele mele învoiri de la școală, dar pe care mi-o închipuiam nespus de încântătoare. Nu-ți voi zugrăvi bucuria mea de tânără fată, când m-am văzut stăpână pe timpul și pe voința mea, visând la cele mai dulci succese, aranjându-mi o viață plină de bucurii, cu inima deschisă prieteniiilor de soi și, uneori, chiar gândindu-mă la dragoste. Vezi, procedez în ordine: îți scriu cum eram la optsprezece ani și cât eram de dezarmată în fața oricărei nenorociri.

Peste câteva luni, toată acea încredere în viață se prăbuși. Tata fixă o zi de primire, dar la acele reuniuni nu veneau decât bărbați. Unii își petreceau seara jucând cărți, alții discutând politică. Cinci sau șase femei bătrâne își însoțeau bărbații și mă copleșeau cu dovezile lor de simpatie, încât mi se făcea silă doar cât le vedeam. Ceea ce mă mira cel mai mult în acel salon al tatei nu era atât lipsa fetelor și băieților de vârstă mea, cât prezența

unor persoane ale căror nume și maniere arătau clar că făceau parte din burghezia de rând.

În timpul primelor serate, tata m-a pus să cânt, ca să le arate musafirilor „talentul” meu. Prima oară m-au ascultat cu politețe, a doua oară l-am auzit – în toiul celei mai strălucitoare fraze muzicale a cavatinei mele – pe unul dintre jucătorii de *whist*, strigând cu glas tare: „Șase de trei și patru de onoare, am câștigat triplu!” A treia oară, nici măcar persoanele de lângă pian nu s-au mai deranjat să-și întrerupă discuția. Am încetat să mai „farmec” societatea, cum spuneau doi sau trei din cei mai puțin bătărași și obligația de a-i primi pe oaspeții tatălui meu a început a deveni o corvoadă tot mai greu de suportat.

Între timp veni iarna și am auzit vorbindu-se la noi în casă despre baluri și serbări mult mai puțin decât se vorbea la pension. Am încercat să-mi explic acea singurătate. Căci tinerețea mea, gândurile, speranțele mă izolau complet de toți cei care mă înconjura. Încet-încet, m-am lăsat cuprinsă de o plictiseală profundă, fără ca tata să bage de seamă acest lucru, sau nevrând, poate, să-l bage de seamă. Într-o seară, venind lume mai multă ca de obicei, m-am retras într-un colț al salonului și, cu cotul sprijinit de colțul unei canapele, am început să mă gândesc cu regret la serile vesele din pensionul nostru și la visurile pe care

mi le făceam, referitoare la viitor. Nu eram totuși dintre cele care-și făceau iluzii romantice despre viață. Eu nu avusesem în viața mea nici pe cine idolatriza și nici nu posedam o avere fabuloasă. Nu doream decât o inimă care să mă iubească, un spirit care să se armonizeze cu al meu, și o bunăstare cuvenită rangului pe care-l aveam; asta era tot ce-mi doream de la viață. Nu erau niște dorințe extravagante, deși, a nădăjdui o viață liniștită, cinstită și fericită, se pare că în lumea noastră e chiar mai rău decât o viață extravagantă. Oricum ar fi, ajunsesem să-mi regret iluziile. Și nu aveam decât nouăsprezece ani. Eram frumoasă, simțeam cu inima și cu mintea că aveam tot ceea ce trebuie, pentru ca o femeie să fie admirată și poate chiar iubită. Sigur că gândurile mele o cam luaseră razna, căci am auzit dintr-odată, în spatele meu, o voce care mi-a spus: „Inima care tânjește, n-are ceea ce dorește!“

Acest vechi proverb popular nu mi s-ar fi părut deplasat, dacă persoana care mi l-a adresat, nu l-ar fi spus pe un ton grosolan. Când m-am întors, am văzut un bărbat urât, cu o mutră jovială; purta o cravată foarte mică și un guler enorm la cămașă; jiletca lui colorată abia îi cuprindea trupul monstruos, era îmbrăcat într-o haină de un cafeniu deschis, avea

pantaloni negri foarte scurți, ciorapi albi de bumbac și pantofi cu niște rozete.

Prezența acelui om la domnul de Vaucloix era una dintre marile mele mirări și, fără să-mi fi vorbit mai mult decât ceilalți, îmi displăcea mai mult ca oricine. Era atât de priceput la oameni și la afaceri, încât ghi-cea mai întotdeauna motivele interesate pentru care i se povestea un anumit lucru; apoi istorisea acele motive cu un cinism plin de dispreț față de oameni, care-mi jignea întotdeauna ideile mele încă neîntinate. Dacă oricare altul ar fi observat tristețea mea, m-aș fi scuzat, pretextând că nu mă simțeam prea bine; dar, necăjită că tocmai omul acela brutal observase mâhnirea mea, i-am răspuns foarte sec:

– Nu doresc nimic domnule și nici n-am ce dori.

– Hm! Hm! făcu omul cel rotofei, așezându-se lângă mine și suflându-și cu zgomot nasul, într-o batistă albastră de bumbac. Orice fată încă nemăritată își dorește câte ceva!

– Adică, domnule, credeți că aș dori să mă mărit?

El mă privi fix și-mi râse în nas cu o obrăznicie fără pereche.

– Nu-i nevoie să mi se spună acest lucru, fiindcă se vede de la o poștă!

– Ești foarte ager, domnule! i-am spus pe un ton cât se poate de disprețuitor, pentru că omul acela mă iritase cumplit.

– Sunt chiar mai ager decât îți închipui, îmi răspunse, fără să-i pese că-i întorsesem spatele, căci ți-am găsit ceea ce cauți: un soț!

– Un soț! am strigat, întorcându-mă spre el.

– He! He! He! Cum ai auzit cuvântul, ai și făcut urechile pâlnie!

– Domnule, i-am spus, jignită de felul cum interpretase mirarea mea, te rog să nu mai continui discuția care î s-ar părea tatălui meu cu totul nepotrivită.

– Iertare, de o mie de ori iertare, dar să știi că tatăl dumitale m-a autorizat să vorbesc despre acest lucru.

Din cale-afară de uimită, am privit în jur, după tata, și l-am zărit în celălalt colț al salonului, observându-mă. Printr-un ușor semn din cap, îmi dăduse de înțeles că dorea să-l ascult pe domnul Carin. Și fiindcă tot am scris acest nume, mai întâi ar trebui să înțelegi cine era acest domn Carin care-mi vorbise astfel și care continuă:

– Ei, și fiindcă tot am rostit cuvântul „soț“, n-are rost să bat prea mult apa în piuă. E vorba de fiul meu.

– Fiul dumitale! i-am zis, cu un aer de stupefacție, privindu-l din cap până în picioare și încercând să ghicesc cum putea arăta fiul unui asemenea personaj.

Cum se pare că niciun gând nu-i scăpa acelui om, mi-a răspuns pe un ton amar, de glumă:

– Nu-ți fie teamă! Domnul fiu arată bine. E un filfizon care-și curăță unghiile cu săpun de Windsor și care-și dă cu uleiuri scumpe pe păr. E un bărbat subțire, care vorbește din vârful buzelor și care poartă lornion. E baron. I-am cumpărat un titlu de baron. Iar dacă vrei să fii marchiză, îi voi cumpăra și un titlul de marchiz!

N-am mai avut puterea să răspund la acea propunere grosolană. Dar m-am simțit atât de umilită, încât am întors capul, pentru a-mi ascunde lacrimile care mi-au venit în ochi. Domnul Carin băgă de seamă, se ridică brusc și-mi spuse:

– Ascultă, domnișoară, eu ți-am spus, ce aveam de spus! Ai toată noaptea la dispoziție să te gândești! Mâine ți-l voi prezenta pe fiu-meu, iar mâine-seară îmi vei da răspunsul; afacerea asta trebuie să se termine repede, fiindcă eu n-am vreme de pierdut!

După care se îndepărtă, lăsându-mă uluită de felul de a proceda și alarmată de acea cerere în căsătorie, în care presimțeam o nenorocire. Am încercat să mă apropii de tata, dar el m-a evitat cu o grijă care mi-a dat de înțeles că nu era dispus să-mi dea nicio explicație. Contrar obiceiului meu, am rămas în salon până la ora când nu se mai aflau acolo, decât câțiva

jucători înrăiți, nădăjduind să-l fac pe tata să mă asculte. Dar el se așează la o masă de joc, după ce-mi spusese în trecere:

– Mâine să te scoli devreme, căci vei avea cinstea de a fi prezentată familiei regale!

Cea de a doua veste mă miră tot atât de mult cât și prima, dar mă mai liniști. Am asociat, în mod firesc, ideea prezentării mele la Curte cu cea a căsătoriei și n-aș putea să spun de ce credeam că nu mă puteau sacrifica, măritându-mă sub atât de nobile auspicii.

Domnul Carin îmi spusese să mă gândesc toată noaptea la propunerea pe care mi-o făcuse; și a avut dreptate, fiindcă n-am dormit deloc și am plâns ceasuri în șir căci, ceea ce mi se întâmplase, era mult prea departe de ideile pe care mi le făcusem eu despre măritiș; un cuvânt pe care fetele tinere nu-l rostesc niciodată, dar pe care inima lor îl murmură fără încetare, cuvântul „dragoste“, n-avea încă niciun sens pentru mine. Dar, dacă ai ști, Edouard, de câte ori, eu și colegele mele, ne-am încheiat discuțiile cu această frază: „Oh, eu nu mă voi mărita niciodată decât cu cel pe care-l voi iubi“, vei înțelege groaza mea când m-am văzut, pe neașteptate, amenințată că voi fi dată unui bărbat pe care nici măcar nu-l cunoșteam. Vei înțelege durerea care rămâne după o astfel de experiență.

Niciodată nu m-am gândit că aş putea să mă opun dorinţei tatălui meu şi când m-am întrebat dacă aş fi în stare, am simţit o slăbiciune peste care mi-am dat seama că nu voi putea trece. Auzisem vorbindu-se adesea despre fete care opuseseră o rezistenţă energică planurilor făcute de familiile lor. Dar, pentru mine, toate astea erau nişte poveşti romantice, pe care nu le întâlneşti în viaţa de toate zilele. Uneori, seara, între noi – inimi neştiutoare – se strecura câte o poveste despre câte o fată ce preferase să moară, decât să se mărite cu un bărbat de care-i era silă; deplângeam nenorocirea acelei biete fiinţe şi lăsam să ne cadă câteva lacrimi de admiraţie pentru un atât de mare curaj. Dar când acest gând mi-a venit şi mie în minte, n-aş putea spune nici că l-am respins, nici că m-a înfricoşat, fiindcă nu m-aş fi simţit niciodată în stare să-l pun în practică. Eram ca o sărăntoacă amărâtă, căreia i se vorbeşte despre fastul unui mare senior, dar care întoarce capul, mulţumindu-se cu bucata ei de pâine udată de lacrimi, fără nicio invidie, fără nicio nădejde, într-atât mă simţeam de departe de acea înaltă situaţie. Eram fricoasă şi cutezanţa de a-mi lua viaţa mă depăşea. Nu vedeam deci nimic care m-ar fi putut smulge din nenorocirea ce mă ameninţa, căci mă gândisem între altele – să mă arunc la picioarele regelui şi să-l rog să mă ia sub protecţia sa. Dar toate astea

erau gânduri nebunești, căci n-aș fi știut să-i spun de ce eram atât de nefericită. De altfel a-i vorbi regelui, a mă arunca la picioarele sale, a face un act de voință atât de violent, ar fi fost ceva peste puterile mele, din moment ce eu nu eram în stare să-l refuz pe tata, a cărui autoritate fusese întotdeauna cât se poate de binevoitoare față de mine.

Dacă-ți povestesc toate astea, Edouard, o fac să-ți arăt că sunt o biată femeie slabă, care nu numai că nu poate nimic pentru alții, dar care nu poate nimic, nici măcar pentru ea.

Sosi și cea de a doua zi; domnul de Vaucloix îmi spuse să fiu gata pentru slujba de dimineață. I-am trimis vorbă că aș vrea să discut un minut cu el; mi-a trimis la rândul-i vorbă că vom avea timp să discutăm în trăsură, în drum spre palatul Tuileries. Am coborât deci în salon și am auzit în cabinetul tatei, de alături, vocea domnului Carin. Tocmai eram pe cale să mă retrag, când acesta deschise ușa și-mi spuse pe un ton ce nu admitea replică:

– Spune-i regelui că ești de acord. În ce mă privește, eu n-am decât un lucru să-ți spun, ca spaniolii: „*Si no, no*“.

M-am întors ca să nu mai văd chipul acelui om ce mi se părea că dispune de mine, mai mult decât propriul meu tată. Domnul Carin se opri, apoi continuă:

– Deci, îi vei spune regelui că ești de acord, fiindcă n-am chef să-mi dau banii ca să faci mutra asta de spânzurată! Ai auzit?

A ieșit, iar eu m-am uitat la tata; era roșu de rușine; mi-am dat seama că nu se înroșise nici de indignare, nici de mânie, fiindcă mi-a evitat privirea.

– Hai, hai să mergem, spuse el, a sosit ceasul!

Trecu înaintea mea. L-am urmat, zicându-mi că o alta ar fi cutezat să nu-l urmeze și i-ar fi cerut o explicație. Când am ajuns în curte, el se și urcase în trăsură. Foșnea furios niște hârtii pe care i le dăduse cineva. Mânia lui era atât de mare, încât n-am mai îndrăznit să-l întreb nimic. Aproape că nici nu-mi dădea atenție. Citea furios hârtiile și murmura:

– Trebuie să isprăvim odată ... Destul ... Destul ...

Când se mai liniști, împături hârtiile, le puse în buzunar și scoase altele, pe care le citi atent și cu plăcere.

– Nu mă poate refuza, spunea el încet, după fiecare frază citită. Ar fi prea mare ingratitudea și totuși ei sunt atât de ingrați încât ...

Aproape că uitasem de durerea mea în fața durerii tatălui meu, așa că l-am întrebat cu blândețe:

– Ai primit vești proaste, nu-i așa?

– De unde știi?

– Așa mi s-a părut ...

– Nu, Louise, îmi spuse el, revenindu-și imediat. Dimpotrivă, am dobândit tot ceea ce doream: ți-am aranjat o situație strălucită, alături de un om distins și merit a face o carieră politică tot atât de înaltă, pe cât de mare îi este și averea.

– Vorbești de băiatul domnului Carin?

– Da, despre el. Un om mai presus de neamul său ales, un om cu idei largi și cu concepții vaste, un om de care sunt mândru că pot să-i asigur poziția în societate și viitorul.

Nu-l înțelegeam prea bine pe tata, dar mi se părea că acele elogii îi ieșeau greu din gură. Hotărându-mă brusc, i-am spus următoarea frază, care mi se părea o culme a îndrăzneții:

– Dar încă nu l-am văzut pe acest ...

– Oh, îl vei vedea, mi-a zis tata pe un ton de crudă ironie; n-o să te ducă la altar ca pe-o victimă. A trecut vremea acelor căsătorii barbare, în care familiile nobile sacrificau fericirea copiilor lor. Să nu-ți fie teamă de toate acele prostii, exploatare cu atâta abilitate de filozofi și de iacobini și acceptate într-un mod atât de stupid de către burghezii liberali.

Tonul cu care au fost rostite aceste cuvinte m-a împiedicat să mai pun alte întrebări și, de altfel, am și ajuns în curând la castel. Abia atunci tata m-a privit cu

atenție. Remarcând paloarea și tristețea mea, mi-a zis brusc:

– Cei ai? Ce ți s-a întâmplat? Ce vrei să creadă lumea despre tine, văzându-te cu o asemenea mutră? Toți vor crede că te sacrific ... că te ...

Se opri în fața cuvântului pe care se pregătea să-l rostească. Dar oricât de neștiutoare aș fi fost, l-am ghicit. Acea frază îngrozitoare a domnului Carin: „N-am chef să-mi dau banii, ca să faci mutra asta de spânzurată!“, îmi reveni în minte. Am înțeles că voia să spună că ... „te vând“! Am izbucnit în lacrimi. Tata bătu din picior, cu mânie, apoi se potoli.

– Hai, Louise, zise el, fii rezonabilă, lucrurile nu s-au terminat și dacă tânărul nu-ți place, vom căuta pe altcineva; dar, te rog, fii calmă față de toată lumea asta care ne observă. Am și așa destul dușmani la Curte, care abia așteaptă să mă calomnieze!

Vorbind astfel, îmi șterse ochii cu batista lui, iar eu m-am oprit din plâns.

– Așa, draga mea Louise! Ești o fată bună! Speră, speră și în curând vom fi fericiți!

Am coborât din trăsură și m-a condus la capelă.

Edouard, ți-am povestit această scenă în cele mai mici amănunte, ca să te fac să înțelegi că presimțeam amenințarea unei nenorociri pe care nu puteam s-o precizez. Îmi dădeam seama că mă îndrept pe un drum

plin de obstacole, fără să le pot vedea însă în mod distinct, în jurul meu. Cât ar fi trebuit să mă tem de capătul unde avea să mă ducă, fără să știu unde se afla și ce reprezenta acel capăt! De fapt, la asta s-a rezumat toată viața mea: temeri fără o bază materială și pe care nu puteam decât să le alung doar ca pe o sminteală; o nenorocire care nu avea consistență, dar care totuși se ținea mereu de mine, ca o umbră. Frică de o nălucă nevăzută, durere fără o rană aparentă! Dar toate aceste reflecții îți vor spune mai puțin cât am suferit, decât povestirea faptelor.

Deci, am ajuns la capelă; regele încă nu venise. Am observat că eram privită cu multă curiozitate; dar, având în vedere locul sacru unde ne aflam, toată acea curiozitate se mărgini la câteva priviri furișe, care se întorceau repede spre cartea de rugăciuni deschisă, oamenii murmurând câteva cuvinte în fața ei, ca și cum s-ar fi rugat. Mi-am ocupat locul ce-mi fusese rezervat și în curând a apărut și regele. Fusesem crescută mai curând în obiceiuri religioase, decât într-o evlavie sinceră. Îmi îndeplineam îndatoririle creștinești cu respect, dar nu cu elan. Niciodată, până în ziua aceea nu implorasem Cerul, cerându-i mila și ajutorul, rugându-mă din adâncul inimii mele. Pentru că nu simțisem nevoia nici de milă, nici de ajutor.

Tata îmi spusese ca, de îndată ce se va sfârși slujba, să vin lângă el. Am făcut întocmai, iar el m-a luat repede și m-a dus cu sine într-o lungă galerie. Apoi s-a oprit, spunându-mi:

– Regele va trece pe aici, fii atentă să-i răspunzi cum se cuvine, dacă te va întreba ceva!

Într-adevăr, peste puțin apăru și Carol al X-lea; era urmat de Delfin și de soția Delfinului. Primi, cu bunăvoință, câteva cereri care-i fură înmânate. Discuta, plin de satisfacție, cu persoanele care-l însoțeau. Dar când îl zări pe tata, un ușor nor de nemulțumire trecu pe chipul lui.

– Dumneata ești, Vaucloix? zise el.

Tata îl salută și mă luă de mână ca să mă prezinte. Regele, care nu observase această mișcare, trecu, zicând:

– Urmează-mă!

Tata se luă după el, iar eu am rămas încurcată, neștiind ce să fac, crezând că regele evitase să mă vadă; mi-am aruncat în jur privirile aproape pierdute; dar le-am întâlnit pe cele ale doamnei Delfine; ea se apropie de mine și-mi spuse cu un aer plin de bunăvoință:

– Însoțește-ți tatăl, domnișoară!

Am salutat-o și m-am dus după tata, fără să am prezența de spirit să rostesc măcar un cuvânt.

Regele mergea repede; m-am strecurat destul de greu printre persoanele din suita lui și am străbătut mai

multe săli, fără să-l pot ajunge. Noroc că s-a oprit într-un salon unde a intrat doar cu tata. Rămasă singură, nu m-am putut abține să nu strig: „Tată ...“

Regele se întoarse și, privindu-mă din ușă cu o asprime care începu a i se șterge treptat, zise:

– Ești fata lui Vaucloix?

– Da, Sire.

– Ei bine, urmează-ne!

Am intrat împreună cu tata, care păru foarte contrariat de prezența mea; valeții închiseră ușile după noi. Rămăsesem la intrarea în cabinetul lui Carol al X-lea, pe care tata îl urmase până în capătul opus. Tata vorbea în șoaptă, așa că n-am auzit ce i-a spus regelui. Dar părea să-i solicite o favoare, pe care regele nu voia să i-o acorde. Discuția se încinse; uitaseră că eram acolo; căci l-am auzit pe rege răspunzându-i tatei destul de repezit:

– Da, da, știu că astea-s cuvintele dumitale pe care le spui tuturor: „Ingrat ca un Bourbon ...“

Tata păru să se scuze, dar Carol al X-lea continuă pornit:

– Și culmea e că aceste cuvinte însoțesc întotdeauna toate acele lucruri care ne sunt reproșate într-un mod atât de dur ...

Tata replică și mi se păru că l-am auzit vorbind despre serviciile pe care i le adusesese.

– Nu le-am uitat, zise regele.

– Și cu toate astea, îmi refuzați, Sire, ceea ce ați acordat multora dintre colegii mei: contelui de C., marchizului de B. și totuși aceștia nu și-au pierdut averile în emigrație, dimpotrivă, și le-au sporit în timpul Republicii și al Imperiului.

Regele se întoarse înciudat, apoi răspunse:

– Dar, la urma urmei, cine-i omul ăsta?

Regele ascultă cu atenție răspunsul tatei; acesta, vrând să-și întărească spusele, scoase niște hârtii din buzunar și i le întinse regelui. Dar de-abia apucă regele să-și arunce ochii peste ele, că tata și strigă:

– Iertare, Sire, le-am încurcat, v-am dat alte hârtii!

Regele se uită prin ele și-l privi pe tata cu o severitate care-l obligă pe acesta din urmă să-și coboare privirea.

– Lasă, spuse el, lasă, domnule Vaucloix; din hârtiile astea am aflat mult mai mult decât mi-ai spus ...

Apoi regele începu a citi hârtiile. După format și după șiretul roșu cu care erau legate, mi-am dat seama că erau cele care îl înfuriaseră pe tatăl meu, în trăsură. Pe măsură ce le citea, chipul regelui devenea din ce în ce mai sumbru. Până la urmă, sfârși prin a striga:

– O asemenea harababură e de-a dreptul înfricoșătoare! Și mai ales, o asemenea sumă!

Domnul de Vaucloix făcu un semn regelui, care își îndreptă privirea spre mine.

Mi-am dat seama că fusese avertizat prin acel semn să nu spună în fața fetei cuvinte care puteau acuza un tată. Într-adevăr, regele mă privi o clipă, apoi mi-am dat seama că începuseră să discute despre mine; căci și gesturile și privirile lor se îndreptau, fără voia lor, către mine. Această nouă discuție cu voce scăzută se isprăvi, în sfârșit, căci l-am auzit pe rege zicând cu asprime:

– Dacă o fac, domnule, o fac numai pentru ea, ca să nu moară în mizerie; căci ar fi o rușine pentru demnitatea numelui pe care-l porți!

După aceste cuvinte pe care le-am auzit destul de clar, deși regele le-a rostit cu glas scăzut, am văzut că se îndreaptă spre mine. Tata mergea în spatele lui; chipul îi era răvășit. Îndreptă spre mine niște priviri disperate și-și împreună mâinile ca pentru a mă implora. Acest gest mi-a inspirat o milă cumplită.

– Vrei să te măriți, domnișoară? mă întrebă, pe neașteptate, regele.

– Da, Sire.

– Și ești bucuroasă de o asemenea căsătorie?

L-am privit pe tata, care mi-a făcut un semn afirmativ.

– Las-o să vorbească singură, domnule, spuse regele, care observase manevra. Apoi adăuga: Ai acceptat cu bucurie căsătoria asta?

– Da, Sire, cu bucurie, am răspuns pe un ton atât de plin de înflăcărare, încât până și regele rămase surprins.

Majestatea Sa mă privi cu multă tristețe și cu o milă adâncă.

Apoi îmi spuse cu blândețe:

– Bine domnișoară. N-am dreptul să mă opun la un atât de nobil devotament! Și trase de cordonul unui clopoțel.

– Sire, lăsați mai târziu, zise domnul de Vaucloix.

– Nu, nu, nu, vreau să nu mai aud vorbindu-se despre treaba asta.

Apăru un ușier, căruia regele îi porunci să cheme un secretar care sosi imediat cu o mapă. Regele, care se plimba prin cabinet, zise repede:

– Ordonanța privindu-l pe ginerele domnului de Vaucloix!

Secretarul i-o întinse. Regele o semnă și i-o întinse tatei.

– Iat-o, domnule, îi spuse el. Apoi se întoarse spre mine și-mi zise, salutându-mă:

– Îți doresc să fii fericită, domnișoară!

Am ieșit și am străbătut în grabă apartamentele. Am coborât scara și ne-am urcat în trăsură.

– Acasă, zise tata, și zboară ca vântul!

La un moment dat, în trăsură, nu se mai putu abține și-și dădu drumul:

– O avem, avem hârtia! strigă el. O avem! Dar cu câtă greutate! Fără tine, aş fi fost pierdut. Dar tu, fata mea, ai fost minunată! Până şi hârtiile pe care le-am încurcat cu atâta stângăcie ... Nici dacă aş fi făcut-o în mod special şi nu mi-ar fi reuşit mai bine! Iată că şi hârtiile unui aprod sunt bune la ceva! Adevărul e că există zile bune în care totul îţi merge din plin ... Ah, biata mea Louise, vei fi fericită! Vei avea o avere colosală, căreia va trebui să înveţi să-i faci onorurile! A fost o lovitură de maestru, ce mai .... ce mai ... Trebuia neapărat să reuşesc astăzi! Căci dacă nu, mâine ... dar o am, iat-o, iat-o!

Şi citi din nou, cu plăcere, ordonanţa pe care i-o dăduse regele.

În ce mă priveşte, eram la fel de neliniştită de bucuria tatălui meu, cum fusesem şi din pricina disperării lui. După câte se părea, eu făcusem un mare sacrificiu, dar încă nu ştiam despre ce anume era vorba. Îmi era frică să-l întreb pe tata, fiindcă acum mă temeam să nu fie prea târziu. L-am privit cu tristeţe cum nu-şi mai găsea locul de bucurie, dorind şi temându-se, în acelaşi timp, de o explicaţie pe care totuşi n-o putea amâna la nesfârşit. Şi astfel am ajuns acasă ...

XLIII

Prima întrevvedere. Adunarea creditorilor

În clipa în care am coborât din trăsură, portarul i-a spus tatei:

– Domnul Carin e în salon ...

– Foarte bine, foarte bine, a zis tata, întrerupându-l.

Vino, vino, fata mea! Hai să-i anunțăm această fericită veste ...

M-a tras după el și am intrat în salon.

– Iat-o! Iată hârtia! a strigat tata, arătându-i ordonanța regelui.

– Semnată? întrebă Carin, năpustindu-se spre tata.

– Semnată! răspunse acesta. Vino încoace să-ți povestesc tot ...

Ieșiră amândoi lăsându-mă singură în salon cu un tânăr, care, atunci când am intrat noi, se afla în ambrazura unei ferestre și pe care tata, mai mult ca sigur, nu-l văzuse. Tânărul mă salutase în tăcere, iar eu abia am apucat să-i răspund la salut, căci cei doi și ieșiră

din salon. La început, m-am simțit foarte încurcată. Căci, trecând prin fața lui, i-am văzut privirea, sau mai curând lornionul acelui tânăr, îndreptat spre mine. Treaba asta mi s-a părut atât de impertinentă, încât, fără să-mi plec ochii, l-am privit drept în față. Trebuie să-ți mărturisesc adevărul, Edouard: era de o rară frumusețe. Observând că mă supărasem, își lăsă în jos lornionul, cu o grație cu totul deosebită, încât ai fi zis că era un învins care-și preda sabia. Tocmai mă pregăteam să mă retrag, când el înaintă spre mine și-mi spuse, fără a fi câtuși de puțin încurcat:

– Domnișoara de Vaucloix binevoiește să-mi îngăduie a mă prezenta singur?

Nu i-am răspuns; m-am simțit roșind, așa că n-am putut decât să mă înclin ușor. Eram cu atât mai înciudată de încurcătura mea, cu cât băgasem de seamă că el o observase și că lăsa impresia unui om din cale-afară de curios. Când intrasem în casă, eu auzisem toată fraza pe care o rostise valetul atunci când tata îl întrerupse: „Domnul Carin e în salon împreună cu fiul său“. Ceea ce însemna că-l aveam în față pe viitorul meu soț. Te rog să-ți amintești toate stările sufletești prin care trecusem. Tot acel mister care mă înconjura, mila cu care fusesem tratată de rege, ciudățenia a tot ceea ce se petrecea și, ca o culme a hazardului, acea întrevedere neașteptată, fără intermediari, fără

pregătire; toate astea puteau să tulbure o fată chiar mult mai puțin timidă decât eram eu. Trebuie să-ți spun totul, Edouard: în toate visele mele de groază de peste noapte, imaginea bărbatului care-mi fusese sortit, nu era chiar ultima care mă chinuia. Necunoscându-l, îmi închipuiam că seamănă cu tatăl său, iar săpunul de Windsor, și uleiul de păr lăudate de domnul Carin mă înfricoșaseră cumplit. Așa că-ți poți da seama cât am fost de surprinsă când, în loc de caricatura pe care mi-o închipuiam, am văzut un bărbat de o eleganță rafinată și, trebuie s-o repet, de o frumusețe desăvârșită. Mi se pare normal ca vederea lui să mă fi uluit; pentru că-i depășea cu mult pe cei mai frumoși dintre iubiții pe care femeile și-i imaginează atunci când n-au fost îndrăgostite niciodată. Și asta mi se întâmpla chiar în momentul în care credeam că fusesem dăruită unui monstru. Trece-mi cu vederea cuvântul, pentru că mi se păruse că fusesem în situația fecioarei ce urma să fie înghițită de fluviul Scamandre, dar care găsește în locu-i un tânăr frumos, ce îngenunchează în fața ei. Cum eu tăceam, am crezut că viitorul meu soț era tot atât de încurcat ca și mine, din moment ce nu spunea nimic. Am cutezat să-l privesc, ca să văd cât era de tulburat. Stătea nemișcat în fața mea și mă privea cu un surâs a cărui expresie nu cutez să ți-o descriu, acum când cred că l-am înțeles pe deplin. Dar atunci, surâsul

lui m-a speriat, fără să-mi pot da seama de ce. Așa că tulburarea și ciuda care m-au cuprins, au făcut să-mi dea lacrimile. Siguranța lui mă enerva și aș fi vrut din tot sufletul să nu-mi vină cu nimic în ajutor. În acel moment aș fi dat orice să am – nu zic prezență de spirit – dar măcar impertinența pe care o au unele femei. Mă simțeam umilită de a fi dominată atât de deplin. Voiam, cu orice preț, să mă smulg din acea situație imposibilă și m-am smuls printr-o stângăcie și mai mare.

– Vreți să vorbiți cu tatăl meu, domnule? l-am întrebat pe un ton pe care l-am făcut să sune cât mai sec.

– Nu, domnișoară, cu dumneata vreau să vorbesc.

– Nu prea știu dacă se cade ...

– În felul în care tatăl meu și al dumitale manevrează lucrurile, e de presupus că vor uita multă vreme de acum încolo că e necesar să ne prezinte unul altuia. Să facem deci în așa fel, ca și când nu ne-ar fi uitat și, pentru că, mai devreme sau mai târziu, acest lucru tot va trebui să se întâmple, să-mi îngădui să am cu dumneata o discuție pe care o doresc cu ardoare.

Toate astea au fost debitate pe un ton și cu o precizie care atestau că bărbatul care-mi vorbea astfel era perfect stăpân pe gândurile și pe vorbele sale. M-am simțit ca o fetiță în fața acelui om și, dacă n-aș fi văzut cât era de tânăr, aș fi crezut că aud vorbind un

retor grav care discuta despre o problemă în care era sigur că are câștig de cauză.

Îmi oferi mâna și mă pofti să iau loc. Se așează și el alături de mine.

– Vor să ne căsătorească, îmi spuse el, sclifosindu-se; dar această dorință a lor are nevoie de o aprobare foarte înaltă. Dacă dumneata crezi că poate fi obținută ...

– Doar ai văzut cât de bucuros era tata, domnule; atât pe cât îmi pot da eu seama, regele a îngăduit să ...

– Pardon, domnișoară; regele poate îngădui ceea ce dumneata poți respinge.

Am roșit și am întors capul.

– Regele, reluă el, trăgănându-și cuvintele, poate spune da, dar dumneata poți spune nu! Ce zici?

Întrebarea pusă așa, de-a dreptul, mai mult mă jigni, decât mă puse în încurcătură. Acel tânăr, care ședea lângă mine, știa perfect ce avea de spus, ca să mă tulbure. Am recurs la una din acele fraze, anume scrise pe care le întâlnești în povestirile cele mai de curând; i-am răspuns, bâlbâindu-mă:

– Domnule, voi face ceea ce-mi va porunci tatăl meu ...

Printr-o mișcare abia simțită, domnul Carin se trase mai încolo de lângă mine, și, deși nu mă uitam la el, simțeam cum mă privea cu un aer care trebuie să fi fost

de o obrăznicie fără pereche. Tăcu un moment, apoi, luându-mi mâna, mi-o sărută într-un fel cu totul deosebit, apoi continuă cu un ușor accent ironic:

– Nu poți fi mai frumoasă și mai ... bună.

Tonul, felul în care rosti cuvântul „bună“, aproape că mi se părură o insultă. Un fulger de mânie îmi scăpără în inimă; un fulger într-adevăr, pentru că n-a durat decât atât cât să-mi inspire un răspuns la fel de obraznic, sau măcar să-mi dea puterea de a mă retrage. Dar iată că intrară tata și domnul Carin.

– He! He! făcu domnul Carin, iată că tinerii s-au și cunoscut. Foarte bine! Guillaume, vreau să-ți spun că-ți dau o nevastă deosebit de frumoasă ... poate puțin cam moale și cam timidă ...

– Domnul vrea să spună puțin cam tâmpită, am replicat eu imediat, jignită de tonul bătrânului Carin.

– Domnișoara are dreptate, zise Guillaume, rânjind.

Mi-am îndreptat privirile către tata. Era roșu la față și încurcat. Am rămas uluită să-l văd acceptând insulta care mi se adusese, fără ca măcar să protesteze. M-a cuprins o milă stranie atât pentru el, cât și pentru mine, când a încercat să mai îndulcească fraza, adăugând:

– Într-adevăr, fiica mea are dreptate să se burzu-luiască, domnule Carin; și mie mi s-a părut că acel compliment pe care i l-ai făcut, lăsa de dorit ...

– Bine, bine, iată un flăcău care se pricepe de minune cum să le dezghețe pe fetele timide!

Și înainte ca eu să am vreme să mă mir de această nouă grosolănie, adăugă:

– Hai, hai, acum nu mai avem vreme de pierdut. Tu, Guillaume, du-te la biserică, la primărie și la notar; dumneata domnule de Vaucloix, du-te la ... știi dumneata unde ... oferă douăzeci și cinci la sută, vor fi foarte bucuroși. Mie mi i-am rezervat pe cei mai recalcitranți și făgăduiesc să-i potolesc. Adunarea generală va avea loc aici, diseară; totul trebuie isprăvit astăzi. Înțelegi că nu putem publica strigările la biserică, decât după ce totul va fi semnat. Dacă cineva se îndoiește de ceva, nu vom obține un bănuț în plus și ni se duce dracului toată afacerea. Fii atent, Guillaume, să nu publice strigările decât peste trei zile.

– Am înțeles, tată, zise Guillaume cu nerăbdare. Doar nu mă crezi un imbecil!

– Domnul Guillaume are dreptate, am spus imediat, mânată de dorința de a-i înapoia viitorului meu soț impertinența, fără să bag de seamă că fraza pe care o repetam nu se potrivea câtuși de puțin cu cea rostită de el.

Guillaume schiță o ușoară grimasă, care-mi dovedi că nu făcusem decât să-i confirm părerea proastă pe care și-o făcuse despre mine și, în mânia mea, am bătut, furioasă, din picior. Tata, cu toate că-și dădea

foarte bine seama cât trebuie să sufăr, s-a supărat văzând acel gest de nerăbdare.

– Hai, Louise, mi-a spus cu severitate, fără copilării; te rog reflectează și fă bine și ascultă-mă!

– Domnișoara m-a făcut să nădăjduiesc că voi fi fericit, a zis Guillaume, apoi m-a salutat și a ieșit din odaie împreună cu tatăl meu și cu al lui.

Am rămas singură. Așa a decurs prima întrevvedere cu viitorul meu bărbat. Întâmplarea mi l-a scos în cale pe neașteptate, m-am simțit tulburată, cum era de altfel firesc să se simtă orice tânără fată, și mi l-a înfățișat așa cum era el în realitate, fără a încerca să-și ascundă vreunul din cusururi. Vei vedea mai târziu că era unul dintre acei oameni la care nu contează decât prima impresie, în părerea pe care și-o fac despre ceilalți. Edouard, tu care mă cunoști, știi cât sunt de vanitoasă; așa că trebuie să-ți dai seama de umilința unei fete care nu mai este chiar atât de tânără, încât să fie tratată ca o copilă, și care știe că a fost socotită proastă și încă mult prea proastă, din moment ce i s-a spus direct în față acest lucru, de care încă se mai îndoia. Ascultă-mă bine, Edouard și nu te arăta plictisit de toate aceste amănunte din viața mea; sunt necesare, ca să te fac să-ți dai seama că nenorocirea nu constă întotdeauna în ceea ce numim nenorocire. Într-adevăr în ziua aceea eram nenorocită, fără să pot spune cuiva că mi s-a

întâmplat o nenorocire. Așa că m-am mulțumit doar să plâng, hotărând în sinea mea că, dacă va fi cazul, aveam să-l înfrunt pe tata. Acea hotărâre îmi spori și mai mult spaima, fiindcă-mi dădeam seama că voi bate în retragere în fața unei porunci sau al unui cuvânt al tatălui meu și că nu voi face altceva decât să-i furnizez armele împotriva mea. Și totuși îmi era pur și simplu rușine să dau dovadă de atâta slăbiciune, încât nici măcar să nu încerc să fac acel efort de voință, cu toate că știam că era absolut inutil. Dar era totuși o datorie față de mine însămi. Plină de neliniște, l-am așteptat pe tata toată ziua. Dar l-am așteptat în zadar. Înainte de înapoierea sa, m-am trezit în casă, întâi cu zece, apoi cu douăsprezece persoane cu niște mutre destul de comune, care umpluseră salonul. Din când în când servitorii veneau să-mi spună că toți acei oameni îl solicitau pe tata, cu o obrăznicie neașteptată, rostind cuvinte supărătoare la adresa lui, zicând că se juca cu ei, amenințând că vor pleca, dar că-l vor învăța ei minte să vină la întâlnirile la care niciodată nu venea, neținându-se de cuvânt, după cum îi era obiceiul. Auzind pomenindu-se despre obiceiurile tatălui meu, precum și despre unele cusururi ale sale, mi-am dat seama că trebuia să fi fost vorba de o adunare a creditorilor. Dacă tu, sigur că știi mult mai multe în această privință, eu, în schimb, habar n-aveam ce urma

să se întâmple. Singurul lucru pe care-l înțelesesem din tot ceea ce auzisem și din tot ceea ce se întâmpla, era faptul că tata era desconsiderat. În vremea asta larma din salon crescuse atât de mult, încât m-am dus, hotărâtă să spun cine sunt și, dacă ar fi fost nevoie, să pun capăt scandalului. În momentul în care m-am oprit în fața ușii cu geamuri și m-am uitat pe după un colț al draperiei să văd cine erau acei oameni, l-am văzut pe tata intrând și am auzit un strigăt general, apoi o serie de apostrofe ironice.

– Ah! Iată-te! Ce fericire! Vrei să știi ce vrem ... Ca să ne umpli iar de promisiuni! Dacă nu ne poți oferi decât atât, mersi! Nu mai ține! precum și nenumărate alte lucruri rostite prin colțurile salonului, de diverse glasuri ce păreau să-și fi sporit insolența.

– Nu e vorba de promisiuni, spuse tata pe un ton care mi se păru cam smerit. E vorba de bani, de bani lichizi!

– Pe care-i vom vedea la Paștele cailor, zise unul.

– Pe care-i vei vedea mâine, sau astă-seară, dacă vrei.

– Ia tăceți. Afacerea e foarte simplă, zise un altul. Plătești, te respectăm! Îmi datorezi zece mii nouă sute douăzeci și trei de franci, ai chitanța, în clipa în care îmi dai banii!

Un moment se făcu liniște și tata spuse:

– Să știți domnilor, că n-am găsit banii necesari pentru a vă mulțumi, decât făcând niște sacrificii imense. Mă văd obligat să vă declar că aceste sacrificii vor fi inutile, dacă nu-mi veniți și dumneavoastră în ajutor și nu-mi acordați o reducere a creditelor.

Am avut impresia că un singur glas alcătuit din alte douăzeci, a strigat:

– Niciun bănuț!

Apoi unul a zis:

– Sau îmi dai banii, sau nu mi-i dai! Ori totul, ori nimic!

Altul a spus:

– Pentru douăsprezece mii de franci, cred că am dreptul să spun că un marchiz și un pair al Franței m-a pungășit.

Iar altul:

– Hai, hai, mereu aceeași poveste; eu nu las un ban, din ceea ce-mi datorezi!

Tata scoase din buzunar un portofel, îl puse pe masă, îl deschise și scoase din el o mare sumă de bani în bilete de bancă. Nu-ți pot spune cum s-au năpustit toți acei oameni către masă. După ce au căscat ochii și gura la mormanul acela de bani, doi dintre creditorii s-au depărtat de masă, apropiindu-se de ușa dincolo de care mă aflam eu.

– De unde dracu a găsit atâția bani? zise unul în care l-am recunoscut pe tapițerul casei. Știu că nu i-a mai rămas totuși nimic de vândut.

– Nici măcar votul lui la Cameră.

– Doar dacă n-a vândut-o pe fiică-sa!

– E în stare de orice!

– Poate că regele i-o mai fi plătit încă o dată datoriile. Carol al X-lea ține foarte mult la marchiz.

– Într-adevăr, s-ar putea! Oare ce sumă să fie acolo?

– Douăsprezece sau cincispreze pachete a câte zece mii ...

– Deci, aproape cincizeci de mii de scuzi. Nu e nici măcar un sfert din ceea ce ne datorează.

– Dacă ne oferă un sfert, până la urmă ne va da jumătate. Iar dacă ne oferă jumătate, înseamnă că are toată suma în buzunar. Eu nu semnez nimic.

– Fii atent!

– Eu zic să-i lăsăm întâi pe ceilalți. Fii sigur că le va plăti tot doar celor ce se vor ține tari!

– Ia, hai să vedem ce spune. Văd că face propuneri. Într-adevăr, tata începuse a vorbi ca și cum ar fi răspuns la o întrebare:

– Ce vă ofer, domnilor? Vă ofer douăzeci și cinci la sută din datorii.

Cei doi interlocutori își dădură coate.

– Adică un sfert? strigă un bondoc. Ți-am livrat cele patru roți ale berlinei dumitale. Și dumneata vrei să-mi scoți ochii, plătindu-mi numai una. Ți-am făcut o reducere de cinci la sută, pierzând tot câștigul. Sunt de acord că ți-am lucrat pe degeaba, dar acum nu mai las din datorie nici măcar un bănuț.

Spunând acestea, căruțașul veni să se așeze alături de tapițer, căruia îi spuse:

– Ei, ce părere ai?

– Eu, zise tapițerul, accept și un sfert din bani. Tot e mai bine decât nimic! O să ne dea acum o parte, iar restul peste doi, trei ani.

– Crezi? zise căruțașul.

– Eh, domnul de Vaucloix datorează un milion două sute de mii de franci. Și, fiindcă ți-a arătat șaizeci sau optzeci de mii de franci, ți se pare că ți-a arătat Peru-ul! În ce mă privește, dacă-mi datorează mai mult de cincizeci de mii de franci și-mi dă pe loc zece mii, eu îi iau imediat.

– Drace! zise căruțașul. Țasta-i ultimul dumitale cuvânt?

– Ultimul! Ah, dacă n-ar fi avut prilejul să fie pair, ar fi zăcut de mult la închisoarea Sainte-Pélagie. Dar așa, uite cum își bate joc de noi! Te sfătuiesc să primești oricât îți dă!

– Să-l ascultăm, iată-l că spune ceva.

Tata începu într-adevăr a vorbi; și cum cei care se aflau lângă ușa tăcură, am ascultat și eu.

– V-am adunat pe toți ca să auziți cu urechile voastre ce am de gând să fac. Ofer un sfert din datorie dar vă declar că, dacă există și un singur recalcitrant, nu vă mai dau nimic!

Urmă un protest general.

– Nimic! reluă tata. Nu pot face un atât de imens sacrificiu, ca să nu-mi găsesc o vreme liniștea și să fiu mereu urmărit de creditorii. Așa că vedeți ce hotărâți; vă las o jumătate de ceas de gândire.

– Dar e un adevărat furt! începu a se striga din mai toate părțile. Nu tratezi cu atâta nerușinare niște oameni cinstiți ca noi!

– Ei, domnilor negustori, zise tata, dar când dați faliment, voi vă tratați altfel creditorii? Dacă le dați a zecea parte din datorie, sunteți convinși că se pot socoti niște oameni fericiți.

La aceste cuvinte, un potop de strigăte și de ocări se revarsă din toate colțurile salonului. Tata păru că vrea să plece și se apropie de ușa în dosul căreia mă aflam eu. Tapițerul îl opri și-i zise încet, în vreme ce toți ceilalți se consultau în gura mare.

– Dă-mi patruzeci la sută din datorie și-ți aranjez eu toată afacerea.

– Îți dau douăzeci și cinci la sută.

- Atunci, n-ai făcut nicio ispravă!
- Iar ei, nici atâta!
- Ai o mobilă foarte scumpă, ar putea fi vândută!
- Dumneata, care mi-ai vândut-o, crezi că face o sută cincizeci de mii de franci?

Tapițerul schiță un gest de nerăbdare și reluă:

- Nu-i vorba de asta! Hai, fă un efort și mergi până la treizeci și cinci la sută.

Tata șovăi și sfârși prin a-i spune în șoaptă:

- Treizeci!
  - Nu, treizeci și cinci!
  - Imposibil!
  - Ei bine, fie și treizeci! Las' pe mine că aranjez eu!
- Tata ieși și dădu nas în nas cu mine.
- Ce faci aici?

Mi-am coborât privirile.

- Ai auzit discuția?

Tăcerea mea a fost singurul răspuns. Dar uită brusc de mine și, apropiindu-se de ușă, trase cu urechea la ce se vorbea dincolo. Mă așteptam ca tata să se înfurie pe mine. Chiar doream acest lucru. Simțeam nevoia să dea dovadă de un pic de demnitate, fie chiar și numai față de mine. Dar el nu-mi spuse nimic și începu să privească de după draperie, așa cum făcusem și eu mai înainte. Apoi murmură:

- Aha! Semnează! Foarte bine! Foarte bine!

Povestea se târăgână multă vreme, dar tata nu-și părăsi un moment locul, fiind când agitat, când surâzător. În sfârșit, larma se potoli încet-încet; tata se dădu brusc înapoi, parcă pentru a face loc cuiva care se pregătea să intre. Într-adevăr, nu peste mult, intră tapițerul.

– Ei, cum e? întreabă tata.

– Chitanță generală.

– La douăzeci și cinci la sută?

– Nu, la treizeci, așa cum mi-ai spus. Eu am pregătit terenul, acum nu rămâne decât ca dumneata să dai banii. Ai făgăduit să dai banii pe loc, așa că dă-i și nu-i mai lăsa pe oameni să aștepte. Am scos-o destul de greu la capăt și trag nădejde că n-ai să mă uiți. Ce dracu! Când ai fost om cinstit toată viața, socot că meriți să fii răsplătit! Altfel, să știi că n-ai fi ajuns la niciun rezultat cu ei.

Ce cuvinte groaznice auzeam și nu le auzeam decât eu, că tata era ocupat să verifice chitanțele, comparându-le cu lista datoriilor sale.

– Și chitanța dumitale unde e? îi zise el tapițerului.

– La mine, răspunse celălalt. Mi se pare, domnule marchiz, că am făcut destul pentru dumneata și că nu merit să pierd și eu ca ceilalți.

– Nu-ți pot da nimic în plus, răspunse tata.

– Bine, zise tapițerul luând chitanțele, atunci înseamnă că n-am făcut nimic.

– Un moment, zise tata, am să-ți dau treizeci și cinci ...

– Mă rog, eu sunt om de înțeles; de altfel, eu mi-am recuperat o bună parte din datorie. Dă-mi șaizeci și gata!

– Nu, treizeci și cinci.

Tapițerul se îndreptă spre ușă cu chitanțele în mână.

– Cincizeci, zise el, niciun ban mai puțin!

Tata șovăi, tapițerul deschise ușa.

– Patruzeci! strigă tata.

– Cincizeci, zise tapițerul.

– Fie, cincizeci, acceptă tata.

Tapițerul închise ușa.

– Asta înseamnă douăzeci și cinci de mii de franci pierduți, zise el oftând. Hai să facem socoteala ... Șase sute douăzeci și cinci de mii de franci datorie, din care se plătește doar treizeci la sută, plus cota parte a mea ... În total, o sută nouăzeci și șase de mii patru sute de franci.

Tata verifică, apoi calculează și zise:

– Iată o sută nouăzeci și șapte de mii de franci. Dă-mi șase sute de franci restul.

– Păi ăsta-i bacșișul meu, zise tapițerul.

– Mă rog, zise tata, fie, numai scapă-mă cât mai repede de vampirii ăștia!

– Dă-mi răgazul să reglementez socotelile cu fiecare în parte și n-ai să mai auzi de ei! Dar nu intra în salon, ca să nu-ți audă urechile ce nu trebuie!

Tapițerul ieși, luând cu el lista datoriilor și se așeză la o masă, unde fu imediat înconjurat de toți creditorii.

– Ai reușit? îl întrebară într-un glas.

– Am reușit, zise tapițerul.

– Dacă nu eram atât de grăbiți, zise unul, am fi izbutit să-i smulgem treizeci sau patruzeci la sută din datorie!

În acel moment, tata îmi făcu semn să-l urmez. Cred că te miri, Edouard, că-ți pvestesc toate aceste amănunte cu atâta precizie. Atunci n-am înțeles nimic, dar mai târziu, tot auzind vorbindu-se despre afaceri și dibuind cheia acestui limbaj cifrat, am înțeles multe din lucrurile pe care nu le pricepusem atunci

L-am urmat deci pe tata într-un salonaș care era la meu și prima frază pe care o rosti fu următoarea:

– Află că mă bucur că ai auzit tot. Asta îți va arăta mai bine cât de greu am putut face față nevoilor, ca să te pot mărita cu domnul Carin. Căci numai datorită acestei căsătorii mi-am putut achita toate datoriile, așa cum ai văzut.

Ți-am mai spus că eram o ființă lipsită de curaj. Ți-am spus, de asemenea, că mă hotărâsem să-i pun unele întrebări tatei. Dar când am auzit ce sacrificiu făcuse pentru mine, m-am resemnat, dintr-o slăbiciune pe care am numit-o curaj, ca să mă supun dorinței sale.

Sunt cinstită, Edouard, și-ți spun adevărul despre mine. Primul sentiment pe care l-am simțit, a fost de bucurie; bucuria că avusesem bunul-simț să nu mă opun căsătoriei cu Guillaume.

– Tată, i-am răspuns, dorința dumitale e lege pentru mine și sunt mândră că, ascultându-te, îți înapoiez o părticică din tot ceea ce ai făcut pentru mine.

– Foarte bine, Louise, zise tata, ușor emoționat. Soțul tău se va înapoia curând; fii cât se poate de drăguță cu el; să știi că e un om distins.

– Pentru tot ceea ce a făcut pentru dumneata, tată, are dreptul la recunoștința mea.

Un oftat amar a fost singurul răspuns al tatei, căci chiar în acea clipă și-au făcut apariția cei doi Carin, tatăl și fiul. Încă din ușă Carin-bătrânul strigă:

– Bravo, dragul meu, nici eu nu m-aș fi descurcat mai bine! Au acceptat douăzeci și cinci la sută.

– Vrei să spui treizeci, zise tata.

– Douăzeci și cinci! Căruțașul, cu care m-am întâlnit, mi-a zis douăzeci și cinci. Mi-a și arătat cât primise.

Atunci, tata îi istorisi trășenia cu tapițerul.

– Ei bine, zise Carin-bătrânul, ca „om cinstit“ ce este, a vârat în buzunar cinci la sută la întreaga sumă, plus partea lui de datorie; a încasat în total cincizeci și șapte de mii de franci când, de fapt, datoria lui era de cincizeci și două de mii de franci.

– Dar e un pungaș! strigă tata.

– N-ai niciun mijloc să-l iei de gât? întrebă Guillaume.

– Am să cercetez, zise domnul Carin. Dar ne vom ocupa mai târziu de acest lucru.

Mai târziu, am aflat că tapișorul fusese mandatarul domnului Carin care-și luase astfel înapoi o parte din banii pe care-i dăduse tatei. Apoi adăugă:

– Am fost la Ministerul de Justiție ca să isprăvim cu ordonanța aia! Dar nu se poate face nimic decât după căsătorie. Așa că, Guillaume, nu vei deveni moștenitorul, pe bune, al titlului de pair al domnului de Vaucloix, decât după cincisprezece zile.

Aceste vorbe au fost ca un fulger pentru mine, căci mi-au explicat sensul scenei care avusese loc la rege. Abia în acel moment mi-am dat seama că în tot ceea ce se petrecuse eu nu contasem nici cât negru sub unghie. Cei doi Carin cumpăraseră titlul de pair al tatei, iar pe mine mă acceptaseră ca pe o condiție a acelui târg. Lucrurile mi s-au limpezit atât de repede, încât, fără voia mea, am scos un ușor strigăt de surpriză.

– Ce, ea nu știe nimic? întrebă domnul Carin.

– Tocmai mă pregăteam să-i explic toate aceste lucruri, când ați intrat pe ușă, răspunse tata, prost dispus.

– Drace! făcu domnul Carin pe un ton alarmat. Apoi se întoarse spre mine: Sper că vei consimți să te măriți, nu-i așa? Vezi că eu i-am dat banii pe încredere ...

Tata făcu un gest de nerăbdare.

– Nădăjduiesc că fără noi șiretlicuri, domnul Vaucloix, zise bătrânul Carin, încingându-se. De data asta, chiar că ar fi o adevărată pungășie! Mai ales că nu mi-ai dat nicio chitanță pentru cei două sute cincizeci de mii de franci pe care i-ai primit de la mine! Cred că e cazul să ne explicăm!

Oare să-ți mai spun, Edouard? Tata, a cărui umilință mă mâhnise atâta, mi se arătă sub o înfățișare și mai jalnică. Fiindcă, profitând de faptul că nu-i dăduse nicio chitanță domnului Carin, îi răspunse cu trufie:

– Ei, domnule, dacă fiica mea nu consimte, mi se pare că n-o pot târî cu forța la biserică!

– Ce vrea să însemne asta? zise domnul Carin, palid de mânie.

– Vrea să însemne, zise Guillaume, pe un ton sec și rece, că domnul marchiz ne-a tras pe sfoară!

– Domnule! strigă tata, uitându-se urât la el.

M-am vârât între ei și i-am spus lui Guillaume:

– Liniștește-te, domnule, nu ți-ai pierdut banii!

– Slavă Domnului! zise domnul Carin. Ești o fată cinstită, ceea ce e mult mai important, decât să fii isteată!

Guillaume se apropie de mine și-mi spuse cu o grație calculată, atât a gesturilor, cât și a cuvintelor:

– Mi-aș fi pierdut fericirea.

Edouard, iartă-mă pentru ceea ce-ți spun acum: dar fraza asta mi-a inspirat milă: viitorul meu soț mi s-a părut un prost. Și ca să nu te revolți împotriva acestui cuvânt, trebuie să-ți vorbesc despre firea acelui tânăr, a cărei tiranie bănuiesc că n-ar fi suportat-o decât prea puține persoane. Nu știu dacă mă voi putea face pe deplin înțeleasă: dar închipuie-ți că ți se arată niște mase albe în zare; la prima vedere, crezi că sunt nori; apoi vine cineva care-ți spune că sunt munți, ți-i arată, ți vorbește despre ei în amănunt, despre înălțimea și măreția lor. Ei bine, după explicația asta, nu mai vezi nori la orizont, nu mai vezi în fața ochilor decât munții pe care ți i-a descris acea persoană. Îmi amintesc că m-a jignit acea frază a lui Guillaume. Totuși, nu atunci am spus despre el că e un prost. Ci mai târziu, când am căpătat experiență, când am început să văd limpede și când necazurile prin care am trecut mi-au șters pentru totdeauna prima impresie. Faptul că nu mă puteam apropia sufletește de el, nu m-a înșelat asupra firii sale, care avea să-mi aducă nenorocirea.

XLIV

Soția unui prost

Da, Edouard, există cusururi care atrag după ele mai multe necazuri, decât cele mai păcătoase vicii. Ți-am mai spus, Guillaume era frumos, primise o educație temeinică și foarte variată; avea o avere imensă; nu-i lipsise niciun fel de succes. Nu-ți mai vorbesc de iubitele lui, despre care, bineînțeles, că mi-a povestit în amănunt, fără să mă cruțe câtuși de puțin. Nu știu dacă a fost iubit vreodată. Dar cred totuși că cunosc destul de bine lumea, ca să-mi dau seama că a avut o droaie de femei. Guillaume avea mania de a scrie versuri și mania, și mai fatală, de a ni le citi. Primeam în salonul nostru câțiva oameni distinși, care ar fi vrut să ne vorbească despre creațiile lor. Dar nu i-am văzut niciodată bucurându-se – în ochii lui – de vreun succes. Deși era un muzician mediocru, se încăpățâna să-și compună și să-și cânte singur creațiile; urmau apoi strigătele pline de

entuziasm ale celor din salon, în care doar eu singură sesizam ironia. Cât despre Guillaume, acesta se umfla în pene, convins fiind că, dacă ar fi vrut, ar fi devenit rivalul celor mai mari compozitori. Când am încercat să fac unele observații timide asupra acelui nefast entuziasm, am fost învinuită de invidie. La începutul măritişului meu, cum eu eram prima confidentă a creațiilor sale artistice, am vrut să-i semnalez unele defecte și să-i atrag atenția asupra unor greșeli grosolane în ceea ce privește muzica. Dar sfaturile mele au fost primite cu un dispreț nimicitor. Căci, trebuie s-o mărturisesc, eu nu eram pentru soțul meu decât o păpușă frumoasă, dar proastă, căreia îi poruncea să tacă, de îndată ce deschidea gura. Niciodată, ți-o jur, n-am văzut un om mai plin de sine ca Guillaume. Discuta despre orice problemă cu o convingere care-i puneă în încurcătură chiar și pe oamenii cei mai avizați. Până și aspra independență a opiniilor tatălui său era cenzurată de către Guillaume. Și totuși, exista un lucru în care egala superioritatea tatălui său și unde nu-și mai îngăduia să-i dea sfaturi: dibăcia cu care se descurca în afacerile bănești. Domnul Carin, văzându-l atât de abil în astfel de treburi, îl credea la fel de isteț în toate celelalte de care el habar n-avea. Din când în când, încercam să dovedesc și eu prin câte o epigramă, că nu eram chiar atât de lipsită de spirit sau de judecată cum credeau ei. Dar vârful subțire al penei de scris aluneca fără să lase

vreo urmă pe tripla cuirasă a vanității de care era apărat bărbatul meu. În sfârșit, jignită de mai multe ori, de disprețul cu care mă copleșea, i-am trântit câteva sarcasme destul de violente; dar n-am obținut nici măcar avantajul de a-l înfuria; a început să râdă, ca și cum l-ar fi ocărât un copil.

Aveam o lojă la Operă și una la Teatrul Italian și am încercat să mă refugiez în acele spectacole atât de plăcute ochilor și urechilor; dar n-a fost cu puțință. Prezența și observațiile lui Guillaume îmi stricau orice plăcere. Făcând uz de „competența“ sa în materie de muzică, lăudat tot ceea ce era prost și aproba tot ceea ce era mediocru. Am încercat să-i țin piept; dar el avea în juru-i o adevărată Curte de lingușitori, care îi lua partea în mod laș, fiindcă vedeau cu ochii lor că nu avea dreptate, astfel că ieșeam întotdeauna înfrântă. Nu-ți poți închipui, Edouard, cât de slugarnică e lumea. Și ca să-ți dai seama cât am avut de îndurat, trebuie să-ți spun cam în ce fel de societate ne învârteam.

Ne-am căsătorit la cincisprezece zile după scena pe care ți-am istorisit-o, când am descoperit cât de prost era tânărul Carin. Nunta a fost făcută cu un lux care m-a uluit. Palatul unde am fost condusă și cu care au vrut să-mi facă o surpriză era de o rară măreție. Nu dădeam baluri sau serbări, dar, la puțină vreme după nuntă, a avut loc în acel palat o reuniune splendidă. Cu câteva zile mai înainte, m-am dus să-mi fac vizitele

obligatorii de tânăra căsătorită și, cu acest prilej, am dus și invitațiile. Dacă aș fi cunoscut cât de cât lumea, acele vizite ar fi trebuit să însemne pentru mine o primă învățătură de minte. Ne-am dus în toate casele, și în cele din înalta nobilime, unde numele tatei mă obliga să mă prezint, și în cele ale marei finanțe, toate în legături de afaceri cu soțul meu. În primele eu am fost cea care m-am bucurat de o primire binevoitoare; în celelalte, de toată atenția s-a bucurat doar soțul meu. N-am prea dat importanță acestui lucru, dar, după cincisprezece zile, am aflat că o femeie poate obține în afara casei sale atenția care i se refuză în propria sa casă, pentru că stăpânul casei nu se bucură, în alte locuri, de niciun fel de atenție. Așa că nicio persoană din înalta nobilite n-a venit vreodată la seratele date de noi și saloanele noastre au fost întodeauna pline doar de cunoștințele soțului meu. Vanitatea lui a fost șocată. Dar această vanitate nu voia să creadă că un om de rând și o avere dobândită pe căi necinstite nu pot fi acceptate de acea nobilime orgolioasă, încât Guillaume mi-a atribuit mie acel abandon. Ți-o jur, Edouard, ziua în care cele peste o sută de scrisori, sosite din minut în minut, din partea mării nobilimi, care refuza să participe la serata noastră, a fost o zi îngrozitoare. Am vrut să le ascund de soțul meu, dar, probabil în chip de insultă, toate i-au fost adresate personal. Ele au continuat să sosească chiar și după ce începuse serata, încât musafirii care de-acum și umpluseră saloanele nu

ne-au găsit nici măcar îmbrăcați, pentru că până atunci noi nu făcusem altceva decât să ne certăm.

Nu uita Edouard, că-ți scrie o femeie, așa că fii îngăduitor cu unele mici frivolități, care au avut uneori niște finaluri penibile. E de ajuns un fleac, pentru ca o viață începută prost să se îndepărteze de liniște și de mulțumire, din pricina celui mai neînsemnat lucru.

După acea discuție penibilă, în care Guillaume vorbise între altele despre „acea castă insolentă“ care-i respingea avansurile, mi s-a întâmplat un necaz și mai mare. Cum întârziaseam și așa prea mult și cum nu aveam la îndemână un coafor, am apelat la serviciile unei cameriste, care nu s-a priceput să mă împodobească așa cum ar fi trebuit, cu magnificele diamante pe care mi le dăruise soțul meu. Am uitat, de asemenea, să-mi iau evantaiul pictat de un oarecare domn de R., despre care Guillaume vorbise atâta. Una peste alta, am făcut numai boacâne. Când am intrat în salon, numai cu florile în mână, Guillaume mi-a aruncat o privire atât de mânioasă, încât am înghețat; am fost stângace, înceată, și atât de speriată, încât femeile s-au grăbit să-mi vină în ajutor cu atâta milă, că mi s-au umplut ochii de lacrimi. Ce mai, am fost de-a dreptul ridicolă!

Începând din acel moment, cauza mea a fost pierdută. Nu-ți mai povestesc scena care a urmat după serată. A fost, în tot cazul, destul de violentă ca să mă determine să mă îndoiesc de mine, și să mă îndoiesc

până într-atât, încât să nu mai am curaj nici să mă așez la pian, în cadrul unor reuniuni mai intime, deși stăpâneam la perfecție acest instrument și aveam un glas deosebit de frumos. Închipuie-ți viața unei femei, lipsită de energie, care era ținută tot timpul sub papuc. Până la urmă mi s-a isprăvit și bruma de energie pe care o mai aveam, fiindcă eram obligată să mă duc în locuri atât de vulgare, unde nu-mi lua nimeni apărarea. Servitorii făceau întotdeauna altfel de cum le spuneam eu; observațiile mele erau întotdeauna rău înțelese. Nu se cuvenea să primesc la cutare oră, apoi eram certată că de ce n-am primit la acea oră. Bărbatul meu era convins de tâmpenia mea, încât blama tot ce făceam, tot ce spuneam, fără să-și dea osteneală să vadă dacă aveam sau nu dreptate. Mă ținea de rău cu acea grosolănie împotriva căreia nu te poți apăra decât tăcând, râzându-i în nas sau ricanând.

Fiindcă, trebuie să mărturisesc, rămăsesem absolut singură. Cei din „casta“ mea – cum zicea bărbatul meu – mă părăsiseră. M-am trezit, deci, azvârlită într-o societate unde mi se dădea o fărâmbă de atenție, doar pentru că eram nevasta lui Guillaume. Ți-am mai vorbit despre slugărnicia oamenilor. Abia acum mi-o explic: majoritatea aveau nevoie de el și de imensele capitaluri de care dispunea, așa că oamenii îl flatau, luându-mă peste picior. Neamul meu nobil, adică ceea ce numeau ei „nobilimea calică“, mi le-a făcut dușmance pe toate nevestele acelor bogatași din lumea finanțelor. Niciuna

nu mă putea ierta că le răpisem cea mai bogată și mai frumoasă partidă din clasa lor socială.

Cred că te miri, Edouard, că în situația grea în care mă aflam, nu aveam niciun apărător. Un singur om, contele de Cerny, a bravat anatema lansată asupra casei noastre. A venit de mai multe ori la noi și a încercat să-mi ia apărarea. I-am fost profund recunoscătoare pentru acest curaj și mi-am arătat recunoștința, primindu-l cât mai bine. După o lună, întreaga șosea d'Antin era indignată de conduita mea. Eleganții de la Bursă, care în viața lor nu se gândiseră la mine, se simțiră foarte umiliți de ceea ce numeau ei „succesul ambasadorului din foburgul Saint-Germain“. Așa că l-am rugat pe domnul de Cerny să mă scutească de vizitele sale.

Edouard, mi se pre că te și văd citind scrisoarea mea, gata să dai foaia ca să vezi dacă, în toiul acestui abandon total, nu voi pomeni de cel care trebuia să-mi vină primul în ajutor. Ei bine, tata nu locuia cu noi și nu venea decât foarte rar în vizită. Iar mobilul acelei vizite era întotdeauna același: banii, nevoia de bani, un împrumut pe care-l făcea de la bărbatul meu. Dacă ai ști, Edouard, prin ce umilințe îl făcea Guillaume să-și răscumpere acele ajutoare pe care i le dădea, ai înțelege de ce n-am vrut să-i mai sporesc și eu suferințele cu confidențele mele. Te mirai, Edouard, de curajul cu care înduram odinioară unele lipsuri; dar nimeni nu știe mai bine decât mine ce înseamnă să te

întinzi mai mult decât ți-e plapuma. Și, pe deasupra, tata mai avea și patima jocului de cărți. El era un jucător înrăit, iar eu nu eram în stare să am nici cea mai neînsemnată pasiune. Am trăit într-un lux orbitor, fără să mă bucur absolut deloc de el.

Vezi deci, Edouard, că eram părăsită de toți, dominată de prostia oarbă a lui Guillaume, luată peste picior, din slugărnicie, de către prietenii săi și urâtă de moarte de către nevestele acestora. M-am resemnat și am tăcut. După o vreme, am rămas însărcinată și m-am îmbolnăvit. Vanitatea bărbatului meu, care ținea morțiș să mă ducă la o cursă de cai, ca să-mi arate niște bidivii pe care-i cumpărase, m-a făcut să avortez de spaimă. Guillaume avu brutalitatea să-mi spună că „nu eram bună nici măcar de făcut copii“. Înțelegi ce fel de viață duceam, Edouard? Îți imaginezi cât era de odioasă, de insultătoare, de oribilă? Și nu uita că nu aveam niciun pic de odihnă, că nu mă puteam bucura de o fărâmbă de singurătate! Eram târâtă zilnic la baluri, la serbări, la spectacole. Eram încărcată de podoabe, numai pentru a satisface vanitatea bărbatului meu; după o bucată de vreme, mi-am dat seama că diademele, mereu altele, cu care mă împodobeau, nu erau o atenție din partea sa, așa cum presupusesem la început. Era o sfidare aruncată luxului celor bogați. Cred că dacă și-ar fi putut împodobi calul cu rochii de lamé și cu coliere de preț, pe mine m-ar fi uitat undeva, în vreun colț.

Iată cum am trăit vreme de doi ani, ajungând în acest interval de timp la o asemenea părăsire de sine, care aproape confirma ceea ce spuneau toți, când un eveniment de o importanță capitală îmi schimbă întreaga viață și aduse cu sine catastrofa care m-a aruncat aici, unde mă aflu acum.

Mă măritasem în luna iulie 1828; după doi ani a izbucnit revoluția care i-a exilat pe Bourboni.

Ne aflam la țară, în împrejurimile orașului Blois când *Le Moniteur* ne-a adus vestea. Nu-ți poți închipui bucuria nebună a bărbatului meu, când a aflat acest lucru.

– În sfârșit, strigă el, acum o să reducem la tăcere acea Cameră a deputaților atât de insolentă și de flecară. O adunătură de avocați și de negustori care n-au o para chioară și care vor fi din cale-afară de fericiți să pupe tălpile cizmelor regelui, când acesta va cuteza să-i înfrunte. A sosit vremea ca de afaceri să se ocupe cei în drept, cei cu nume mari și cu averi și mai mari. Acum e timpul ca fiecare să-și ocupe, în Camera pairilor, locul care i se cuvine. Ah! Dacă aș fi fost acum acolo! Dacă ... Apropo, Louise, ai mai primit vești de la taică-tău?

– Da, mi-a scris din Pirinei. Se află la apele din Aix, care-i fac foarte bine!

Guillaume avu un gest de ciudă, pe care atunci nu l-am înțeles.

– Mă rog, zise el, va trebui să facă bine să vină încoace. Iar până atunci, iată-mă într-o situație cât se poate de neplăcută! Aristocrația poate nădăjdui acum într-o constituție solidă. Ea va merge în fruntea țării, în loc să fie remorcată în coada sa, ca o veche mașină uzată. Ne trebuie o aristocrație tânără, puternică, bogată, cunoscând noile nevoi ale epocii și dibace în a reconstitui trecutul.

Vorbind astfel, Guillaume se plimba de colo, colo, citind și răsčitind acel *Moniteur*. Apoi, din când în când, striga cu o nerăbdare plină de mânie:

- Și tocmai acum să nu fiu acolo!
- Nu putem pleca la Paris? l-am întrebat.
- Păi, de treaba asta vorbesc eu? răspunse el, privind-mă cu dispreț.

Vezi și tu cât de proastă eram, din moment ce nu înțelegeam că ceea ce stârnea acele vii regrete în sufletul bărbatului meu era faptul că tata încă trăia și că el nu-i putea moșteni titlul de pair. Deși nu mă ocupam de politică, eram – firește – și de partea tatei, și de partea bărbatului meu, așa că nu vedeam nimic nefiresc în entuziasmul său. Dar am avut în curând ocazia să constat că acele idei nu aveau niciun fel de bază serioasă. Carin-tatăl, care venise cu noi la țară, nu era acasă când a sosit jurnalul cu vestea. Dar s-a întors exact când fiul său perora mai zdravăn. Tatăl l-a ascultat, mai întâi cu un aer îngrijorat, apoi s-a ridicat brusc și-a răspuns, clătinând din cap:

– Toate astea sunt bune și frumoase, dar ascultă-mă pe mine: totul e o prostie fără margini!

– Înțeleg, zise bărbatul meu; vii de la domnul D., liberal înflăcărat, care ți-a sucit capul.

– Vin de la contele de M., monarhist ultra-înflăcărat, de la care am aflat această veste, și am văzut că el e un smintit, iar tu al doilea.

– Ei, tată, habar n-ai ce spui, zise Guillaume.

– Eu spun întotdeauna ce gândesc și mă gândesc bine când spun ceva! Ascultă-mă pe mine, măsura asta e o mare prostie; am spus-o și o repet.

– Fie, zise Guillaume cu un dispreț suveran, pe care-l aplica tuturor celor care nu erau de acord cu el. După dumneata, e o prostie.

– Și află, că ideile mele sunt mult mai solide ca ale dumatăle, domnule baron Carin, strigă mânios tatăl. Am scuzat entuziasmul tâmpit al contelui de M. E un mic nobil, care crede că va fi un mare senior, pentru că-și închipuie că cei care plătesc patenta nu vor lua parte la alegeri; dar tu crezi că Franța va accepta palma asta, fără s-o dea înapoi?

– Franța, oh, Franța! răspunse soțul meu cu același aer disprețuitor. Dar ce-i Franța asta? De ce-i așa de grozavă? Fiindcă are cincizeci de mii de alegători tâmpiți și două sute de deputați obraznici? Franța o să tacă, și bine va face!

– N-o să tacă, domnule baron! strigă domnul Carin cu o mânie pe care nu i-am văzut-o niciodată față de

fiul său. Cincizeci de mii de alegători tâmpiți și două sute de deputați obraznici sunt elita națiunii, ai auzit, domnule baron? Și ei nu se vor lăsa insultați de o castă pe care au dat-o pe ușă afară, împreună cu dumneata, domnule baron Guillaume Carin!

– Eu nu-l socot pe rege răspunzător de insolențele câtorva oameni!

– Cu atât mai bine pentru tine; ai provizii de măreție în suflet! Dar nu toți vor judeca așa, ascultă-mă pe mine! Eu sunt regalist și am dovedit-o. N-am uitat că tiranul de Bonaparte a vrut să mă dea în judecată pentru furniturile din 1813 și că, dacă nu soseau aliații, acum nu mai existam nici eu, nici milioanele mele. Sunt regalist cu inima și cu sufletul; dar sunt regalist doar pentru rege, și nu pentru toată grămada aia de emigrați, pe care ne-a adus-o pe cap și care ne devorează!

– Și cărora li s-au luat toate averile, zise Guillaume.

– Pe care le mănânci tu, acum, zise domnul Carin; de altfel, vezi tu, eu îi urăsc pe nobili; așa sunt eu făcut, să-i urăsc, după cum tu ești făcut să-i adori. Tu ești fiul meu, cel puțin așa cred, dar nu și din acest punct de vedere.

– Pentru mine e o cinste să fiu nobil, zise Guillaume cu mânie.

– E o cinste, domnule Guillaume? Dar ai uitat din cine te tragi?

– Tată, bagă de seamă, s-ar putea să te audă cineva!

– Și ce-mi pasă? Crezi că mi-e rușine cu neamul meu? Apoi începu să strige: Tata a fost dulgher, iar mama vânzătoare de pește! Ei au început să facă avere, eu am continuat, dar pentru asta nu m-am umflat în pene și nici nu pretind ca o adunătură de boiernași calici să-mi mănânce banii!

– Nu-i vorba de asta, tată, zise Guillaume, alarmat de violența domnului Carin, ci de o măsură dictată de necesitate și care era de competența și de datoria regelui.

– Mă faci să râd cu drepturile și cu datoriile tale. Îți închipui că dacă un ministru a trântit în fruntea ordonanțelor ditamai discursul iezuit, îi va convinge pe alegători să se lase despuiați de drepturile lor, fără să scoată o vorbă? Că vor suprima dintr-o trăsătură de pană libertatea presei, fără ca poporul să fie vexat?

– Dar ce, crezi că poporul se ocupă de astfel de treburi? Că el face alegerile? El nu ia parte la ele. Că se ocupă de libertatea presei? El nu știe să citească.

– Vai, băiete, zău că-mi inspiri milă! Știu bine că poporul nu participă la alegeri, dar alegerile sunt în mâna burgheziei în care el are încredere.

– Burghezii sunt și mai obraznici decât nobilii.

– Da, dar nu sunt nobili, iar muncitorul și burghezul au aceeași origine, de oameni din popor. Cauza lor a fost aceeași în 1789 și va continua să fie aceeași, câtă vreme vor avea aceeași dușmani: clerul și nobilimea. Voi faceți politică pe hârtie, domnilor savanți de

astăzi, dar nu cunoașteți poporul. Nu țineți seama nici de urile, nici de temerile și nici de amintirile sale.

– Dar nu-i vorba despre cler și nobilime, e vorba despre regalitate.

– Și ce anume vrea regalitatea?

– Vrea să fie respectată. Această regalitate, veche de paisprezece secole, nu vrea să fie sclava unei Camere rebele apărută ieri.

– A, da? Păi văd că ești nebun, băiete! Există vreo Cameră a cărei sclavă să nu fie? Și tu, cel dintâi, dacă erai unde vrei să fii, ai fi făcut în așa fel încât să fii dat afară, fiindcă n-ai fi fost de aceeași părere cu guvernul?

– A, Camera pairilor e cu totul altceva! Acolo e adevărata elită a națiunii noastre!

– Frumoasă elită, din care ai fi făcut parte!

– Dar, tată ...

– Lasă-mă dracului în pace! Îi vor pune din nou pe fâraș pe Bourboni și ...

– Asta rămâne de văzut!

– S-a și văzut! Mâine tot Parisul se va răscula.

– Te mai crezi încă în 1793, bietul meu tată!

– Eu cred în ceea ce simt, băiete! Când am citit *Le Moniteur*, am simțit cum îmi zvâcnește inima, de parcă mi-ar fi dat cineva o palmă; m-a apucat furia! Doar sunt și eu făcut ca toată lumea. Iar lumea e din același aluat ca și mine, așa că vei vedea tu ce se va întâmpla!

Discuția ținut multă vreme și cu toate că lucrurile nu se lămuriră nici dintr-o parte, nici din cealaltă,

înclinam în sinea mea să-i dau dreptate domnului Carin. Aveam încredere în acel instinct al mâniei populare și-mi dădeam seama ce ravagii putea face în rândurile maselor care nu aveau, așa cum avea el, avere și relații solide ca să poată rezista primelor atacuri. Așa cum li se întâmplă adesea oamenilor deosebit de infatuați, entuziasmul soțului meu deveni cu atât mai exagerat, cu cât auzi că e vorba de o oarecare rezistență. Astfel că primi, cu disprețul lui obișnuit, vestea primelor mișcări populare, strigând:

— O companie a gărzilor naționale, cu cravașa în mână și va fi de-ajuns!

Chiar când a văzut că numai în trei zile a fost răsturnată acea regalitate de paisprezece secole, tot n-a renunțat la pătimașa încredere în el și, nevrând să fie de acord cu faptul că o măsură pe care el o aprobase ar putea fi proastă, se întoarse împotriva celor care o puseseră în practică, susținând că totul eșuase din vina lor; că dacă s-ar fi adus câteva regimente în plus, succesul ar fi fost asigurat. N-a renunțat la acel ton tranșant, decât atunci când jurnalele au anunțat urcarea lui Louis-Philippe pe tron și acceptarea noii constituții.

Odată cu această nouă etapă, au început și pentru mine, Edouard, noi necazuri, pe care nu mă tem să le încredințez onoarei tale. Nu ți se pare ciudat că viața unei femei ar putea fi torturată, din pricina unui articol aflat în Constituție? Căci în cea nouă, votată de ambele Camere și aprobată de rege, se spunea că, în decurs de un an,

urma să fie prezentată o lege care să reglementeze definitiv moștenirea titlului de pair. Furtuna iscată în inima lui Guillaume la această veste a atins marginile nebuniei. Taică-său, îl enerva, luându-l mereu peste picior și sfătuindu-l să-și mute gândul de la o asemenea onoare. Cred că-ți dai seama că toată furia lui se spărga în capul meu și că, pe deasupra, mai înduram și ironiile bătrânului Carin. Trecură astfel câteva zile, timp în care Guillaume primi mai multe scrisori de la tata, pe care nu mi le arată. Apoi tata a părăsit Aix-ul și a venit la noi, la castel; era foarte îndurerat, pentru că fidelitatea lui față de Bourbon era deosebită. De altfel, încă din primele momente ale sosirii sale, ne-a anunțat intenția lui de a pleca în exil după fostul rege.

– Despre asta vom vorbi mâine, i-a zis soțul meu, pe un ton mai afectuos ca de obicei. Mai întâi, odihnește-te.

Seara, Guillaume a intrat în odaia mea și, după ce-a închis bine ușa, mi-a spus că dorește să discute cu mine ceva foarte important. Uimirea mea a fost atât de mare, încât Guillaume, băgând de seamă, crezu că e de datoria lui să mă liniștească, spunându-mi:

– Nu te speria, nu e vorba de cine știe ce treabă nemaipomenită. Doresc doar să-l convingi pe tatăl tău să nu părăsească Franța. Plecarea lui ți-ar pricinui neazuri atât de mari, încât cred că vei găsi argumentele necesare care să-l determine pe domnul de Vaucloix să-și schime părerea.

– Trag nădejde, i-am răspuns, că tata mă iubește destul, încât să mă cruțe de necazuri și să nu mă părăsească.

– Te-ai gândit bine! Încearcă să-l convingi că dacă pleacă, ai fi disperată și eu de asemenea.

– Îți mulțumesc pentru acest frumos sentiment, i-am spus soțului meu. Și fiindcă văd că te bazezi pe mine în ceea ce privește acest demers, cred că mai sunt și alte motive care pot fi invocate.

– Și care sunt acele motive? zise Guillaume, așezându-se în fața mea și privindu-mă cu atenție.

– Vrei să știi adevărul, Edouard? Am crezut că între-văd speranța de a-l determina pe soțul meu să-și schimbe părerea pe care și-o făcuse despre mine, așa că m-am străduit – dacă mă pot exprima astfel – să-i dezvălui motivele cu care socoteam eu că-l voi îndupleca.

– Tata e bătrân, i-am spus, și a părăsi Franța la vârsta lui, înseamnă a muri printre străini.

– Just, foarte just.

– N-are nevoie să le mai dea Bourbonilor această ultimă dovadă de devotament. A făcut destul în viață pentru ei.

– Foarte bine, foarte biner!

– De altfel, poate să-și arate fidelitatea printr-un ultim act de voință: poate și el, ca atâția alții, să refuze a depune în fața guvernului actual jurământul de credință care se cere unui pair al Franței și să se retragă din această funcție.

– Te implor, zise Guillaume, să nu sufli un cuvânt despre așa ceva.

– De ce?

– Ei, de ce! Pentru că nu pentru asta te-am luat de nevastă!

– Ce vrei să spui?

– Ascultă, Louise, încearcă să mă înțelegi măcar o dată în viața ta! Cred că nu-ți cer prea mult, nu-i așa?

– Voi încerca, domnule, voi încerca.

– Oh, nu lua mutra asta de victimă, te rog! Ceea ce vreau să-ți spun e un lucru destul de grav. Așa că, ascultă-mă cu atenție! Legea care va reglementa moștenirea funcției de pair nu va fi prezentată decât peste un an. Nu degeaba au luat ei o asemenea măsură. Au vrut să lase spiritelor timpul necesar să se calmeze. După părerea mea, e mai mult ca sigur că abolirea acestei moșteniri nu va fi pronunțată. Și dacă așa stau lucrurile, înseamnă că drepturile mele rămân în picioare, cu condiția ca tatăl tău să depună jurământul. Trebuie să înțelegi că nu pot sacrifica aceste drepturi unui capriciu al tatălui tău privind fidelitatea lui față de Bourboni! Și așa, aceste drepturi m-au costat destul de scump!

Trebuia să recunosc că Guillaume avea dreptate. Dar avea o artă cu totul deosebită de a mânji cu noroi tot ceea ce spunea. Acel reproș brutal privitor la bani, mă revoltă, așa că i-am răspuns:

– Socot că e o chestiune de onoare ca fiecare om să judece cum crede el de cuviință, iar eu n-am dreptul să-i dau sfaturi tatălui meu.

– O, făcu soțul meu, unde ai auzit fraza asta frumoasă? Sună foarte bine, dar te avertizez că e cam deplasată. Vreau să mă înțelegi corect! *Trebuie* să-l convingi pe tatăl tău să depună jurământul!

– Nu pot să-mi asum o asemenea răspundere și nici nu vreau.

– Ascultă-mă, zise Guillaume, înfuriindu-se; tatăl tău va depune jurământul când voi vrea și cum voi vrea eu. Numai să nu-l determin eu însumi să facă acest lucru! Mi-e silă de mijloace violente, dar dacă refuzi, atunci voi fi silit să fac apel la ele!

– Mijloace violente față de tata? am strigat. Și mai cutezi să mă și ameninți cu ele?

– Te rog, să nu facem o tragedie din asta! Vrei, da sau nu, să-mi cruți neplăcerea de a-i face o scenă tatălui tău? Vorbește cu el chiar în seara asta! Eu l-am prevenit că ai ceva să-i spui, așa că te așteaptă. Și fiindcă tot ești pornită pe fraze frumoase, am și eu una de spus, și anume că singura zestre pe care ți-a dat-o a fost moștenirea titlului de pair și dacă este un om de onoare, apoi să mi-l păstreze, prin toate mijloacele care-i stau în putință.

– Prin toate, în afară de sperjur!

– Prostie și încăpățănare! E prea mult! strigă furios Guillaume. Deci, mă refuzi! Bagă de seamă, urăsc

scandalul și zbieretele, dar dacă mă voi vedea obligat să ajung aici, apoi îl voi face, dar atunci ... Așa că, mai bine du-te ...

Prima amenințare a lui Guillaume împotriva tatei nu mă speriasse. Dar tonul cu care a rostit acele ultime cuvinte m-a înspăimântat. M-am abținut și i-am spus doar atât:

– Refuzul meu nu are importanță; fiindcă poți fi sigur că acest demers pe care sigur că-l voi face, va fi cu totul inutil.

– Vom vedea.

– Ții neapărat la treaba asta? Ei bine, am să încerc să vorbesc mâine.

– Nu mâine, diseară, ți-am zis doar!

– Fie și diseară. Mă voi duce cât mai curând.

– Cât mai curând ... Auzi-o! Dumnezeu! Haide!

Am să te duc eu însumi până la ușa odăii tatălui tău! Și nu uita că trebuie să izbutești!

Deși eram convinsă de inutilitatea rugăminților mele, am consimțit să-l urmez pe bărbatul eu, doar ca să evit acea scenă cu care îl amenințase. Guillaume mă conduse până la ușa camerei tatălui meu și-mi făcu semn să intru.

XLV

Un jurământ politic

Am ascultat, de frica soțului meu, și am intrat în odaia tatei. Dar am ieșit imediat.

– E în pat, îmbrăcat, i-am spus lui Guillaume.

– Oh, știam, mi-a răspuns el.

– Dar doarme.

– Ei bine, strigă Guillaume cu violență, scoală-l!

Bărbatul meu mă împinse din nou în odaie și cum tata între timp se trezise, i-am spus că sunt eu.

– Ai întârziat, Louise, mă temeam că voi fi silit să plec fără să-mi iau rămas bun de la tine.

– Cum, am strigat, ne părăsești atât de curând?

– Nu vreau să mai rămân pe pământul Franței, după ce regele a plecat! Mă duc după el!

– Vai, tată, i-am spus, te-ai gândit la un asemenea exil la vârsta dumitale?

– Regele e și mai bătrân decât mine!

– Nu te-ai gândit că mă lași singură în Franța?

– Singură, Louise? Singură cu soțul tău! Nu te gândești la ce spui ...

– Dar el știe de planurile dumitale de plecare?

– Dar ce-l interesează pe el? Doar nu trebuie să-i cer aprobare!

– Totuși, tată, ai fi putut să-l consulți ...

– De ce? Ca să-mi fac datoria, n-am nevoie de alte persoane.

– Această plecare neașteptată poate să-l supere.

– Să-l supere? De ce?

M-am înarmat cu tot curajul și i-am spus, plecându-mi ochii:

– Însurătoarea i-a dat niște speranțe pe care dumneata vrei să i le distrugi.

– Nu pricep ...

– Plecând în exil, vei renunța la titlul de pair al Franței.

– Și dacă aș rămâne, el crede că mi-l pot păstra?

– Poate că are dreptul să spere.

Tata îmi ridică fața pe care mi-o țineam în jos, mă privi drept în ochi și spuse:

– Louise, îmi vorbești astfel din proprie inițiativă?

– Aș vrea să nu mă despart de dumneata și aș vrea să te conving ...

– Să devin sperjur!

– Nu, tată, nu, dar ...

– Te-au silit să vii aici, Louise! Inima ta nu e nici lașă, nici ambițioasă. Te iert, cu condiția să nu mai vorbim despre asta!

– Cu ea n-ai să mai vorbești! zise soțul meu intrând și trântind ușa cu putere după el. Dar cu mine se schimbă treaba ...

– Deci, nu m-am înșelat, iar insinuările dumitale din ultima scrisoare ...

– După câte văd, le-ai înțeles foarte bine. Iar când ți-ai lăsat trăsura la popasul de poștă, mi-am dat imediat seama că vrei să mă tragi pe sfoară!

– Și cine m-ar putea împiedica să plec?

– Eu.

– Ești nebun!

– Nu chiar atât pe cât crezi dumneata. Ascultă-mă bine, domnule de Vaucloix. Scrisoarea pe care mi-ai trimis-o acum un ceas și în care se afla și demisia dumitale din Camera pairilor, se află în mâna unui curier, care așteaptă jos, călare. Dacă vrei, îl las să plece. Mâine dimineață va fi la Paris, poimâine nu vei mai fi pair al Franței și toate privilegiile acestei funcții vor înceta pentru dumneata. Poimâine vei fi dat în judecată; sentința va fi executată pe loc. Când n-ai bani, nu prea mai faci ce vrei! Și înainte de a apuca să ajungi în vreun oraș, vei fi înhățat și vârat la închisoarea Sainte-Pélagie, ca să-ți dovedești fidelitatea față de Majestatea Sa Carol al X-lea!

– Dar asta e o crimă abominabilă! am strigat disperată.

– Oh, scutește-ne de întreruperile dumitale, doamnă; tatăl dumitale mă va înțelege mult mai bine decât dumneata.

Într-adevăr, mânia pe care am văzut-o pe chipul tatălui meu făcuse, între timp, loc unui calm desăvârșit.

– Te înțeleg, îi zise el baronului de Carin. Ai dreptate. Va fi așa cum vrei. Dă-mi înapoi demisia, n-o mai trimit.

N-am mai avut când mă mira de acea acceptare, fiindcă bărbatul meu strigă:

– Într-adevăr! Dacă demisia dumitale nu pleacă, rămâi pair al Franței și, deci, om liber; te poți duce la Paris, apoi la Havre; iar de acolo, când vei fi în siguranță, te urci pe un vas englez și-ți retrimiți demisia la Paris, oricând vei vrea. Nu, domnule de Vaucloix, nu! Nu sunt chiar atât de nătâng!

– Ce anume dorești să fac?

– Vreau ca peste un ceas, curierul care se află jos, să plece la Paris. Vreau sau să-ți ducă demisia dumitale, și atunci știi ce te așteaptă, sau jurământul dumitale de fidelitate față de noul guvern, și atunci ...

– E o ticăloșie pe care n-o voi face, zise tata.

– Hai, domnule de Vaucloix, să nu ne jucăm cu vorbele. Închipuie-ți că un jurământ făcut față de rege,

e de fapt o scrisoare de schimb pe care o semnezi. Știi mai bine ca oricine cum se plătește la scadență.

– Iar dumneata știi tot atât de bine ce pătesc cei care nu plătesc.

– Când e necesar, aranjezi cu ei. Și eu tocmai asta am venit să-ți propun. Depune jurământul și-ți plătesc toate datoriile noi.

– Nu, zise tata, nu! Demisia mea n-are decât să plece!

– Ar trebui să fii mai atent, fiindcă văd că vrei să-ți sacrifici până și pensia de pair al Franței!

– O sacrific.

– Sper că n-ai uitat că te așteaptă pușcăria Sainte-Pélagie?

– N-am uitat ...

– Domnule, am strigat, n-ai să îndrăznești ...

– Ba va îndrăzni, Louise; încă nu-l cunoști! zise tata. E multă vreme de când știu că e în stare de orice!

– Știa treaba asta chiar înainte de căsătoria noastră, zise Guillaume, așa că poți să-i mulțumești de graba cu care mi te-a încredințat.

Mi-am plecat capul, ca să nu-i mai văd pe cei doi oameni, dintre care unul mi-era tată, iar celălalt bărbat.

– În numele cerului, am strigat, lăsați să treacă o zi ca să vă mai gândiți, să vă mai calmați ...

– Hotărârea trebuie luată imediat, zise Guillaume. Măine va fi prea târziu!

– Bine, zise tata ridicându-se, curierul poate pleca.

Auzind această hotărâre, soțul meu, furios, izbi cu piciorul într-o mobilă, fiindcă nu se aștepta la acest răspuns.

– Da, zise tata, căruia mânia lui Guillaume îi întări hotărârea, da, să plece. Îmi voi încheia cariera printr-un act de onoare și de fidelitate.

– De onoare! strigă Guillaume furios, dumneata vorbești de onoare? Tocmai dumneata care ți-ai bătut joc, în modul cel mai rușinos, de onoare și de probitate? Dumneata, care ți-ai vândut până și propria fiică? Dumneata, care ...

– Domnule, spune-i curierului să plece, zise tata; prefer sărăcia, prefer pușcăria în locul unui asemenea jurământ! Da, spuse el, onoarea fidelității mele va rămâne intactă și o voi pune deasupra tuturor nevolnicilor mele în nădejdea că voi fi iertat, fiindcă am fost sărac și fiindcă n-am putut suporta acest lucru! Dar iată că astăzi, când n-ar trebui să sacrific această avere, către care am năzuit atâta, îi dau cu piciorul. Da, voi rămâne sărac! Da, voi muri în închisoare! Iar funcția de pair, la care râvnești atâta, îți va scăpa printre degete! Voi răscumpăra astfel nedreptatea pe care am făcut-o când m-am gândit să ți-o las moștenire!

– Bine, spuse furios soțul meu. Deschise fereastra și strigă.

– Domnule, i-am spus, stai un pic, așteaptă ...

Guillaume se întoarse; tata, bolnav încă și copleșit de acea discuție, se prăbușise într-un fotoliu. Soțul meu închise fereastra și se calmă brusc.

– Încă un cuvânt, zise el; această discuție a luat o întorsătură cam nelalocul ei; liniștește-te și ascultă-mă bine; să nu te gândești, domnule de Vaucloix, că atunci când ți-am propus să depui jurământul, ți-am propus un act de trădare. Nu! Doar știi la fel de bine ca și mine că un jurământ politic e un fapt care nu angajează niciodată pe nimeni.

– În afară de oamenii de onoare.

– Dar există o sumedenie de astfel de oameni care l-au depus tocmai pentru a nu părăsi câmpul de bătaie. Cine va mai apăra cauza Bourbonilor, dacă toată lumea dezertează astfel? Nu e mai bine să rămâi pe poziție și să zdruncini noua putere printr-o opoziție activă?

– Opoziția unuia singur, opoziția unui om care n-are altă putere decât fidelitatea lui!

– Opoziția unui om care va deveni speranța partidului Bourbonilor. Ascultă-mă, semnează acest jurământ și te scap de toate datoriile, vei avea din nou casă deschisă unde vei face ce poțtești; poți face din ea centrul tuturor reuniunilor regaliste.

– Casa dumatăle unde voi fi la cheremul dumatăle, nu-i așa? Unde voi fi valetul ambițiilor dumatăle!

– Nu, zise bărbatul meu; îți voi da o libertate mult mai mare decât crezi. Îți plac luxul, jocul de cărți, risipa. Le vei avea.

– Îmi vei da zece mii de franci pe an, ca unui slujbaş ...

– Nici zece, nici douăzeci. Îți voi da patruzeci de mii de franci pe an.

Tata clătină din nou din cap, uitându-se la mine.

– Ieși afară! îmi zise Guillaume.

M-am ridicat și am ieșit. Nu mă mai temeam de vreo violență din partea lui Guillaume. Am văzut că banii aveau să terfelească și restul de onoare ce-i mai rămăsese tatei, așa că m-am retras ca să nu mai fiu martoră la acel târg rușinos. Am ieșit, dar în loc să mă duc în odaia mea, m-am oprit într-un mic salonaș, care preceda odaia tatălui meu și care nu era luminat. Ajunsă acolo, m-am așezat într-un colț, năucită de ceea ce văzusem și auzisem și am rămas așa, fără să mai citez să mă gândesc la ce se va mai întâmpla. După câteva minute, soțul meu ieși și străbătu salonul fără să mă vadă. În anticameră se întâlni cu tatăl său, care probabil îl aștepta și care-l întrebă:

– Ei, ai făcu ceva?

– Da.

– Cât?

– O sută de mii.

– O sută de mii pe an? Ești nebun! Dar e ruinător!

– Da, dacă ar trebui să-i plătim.

– Ai găsit vreun mijloc să nu-i plătești?

– Legea care va aboli ereditatea acestei funcții nu va apărea înainte de un an. Iar într-un an se pot întâmpla atâtea ... Moșneagul e uzat rău ...

– N-ai nicio grijă, va trăi cât nici nu crezi ...

N-am mai auzit nimic, fiindcă cei doi au început să vorbească în șoaptă. În sfârșit, Guillaume a zis:

– Până atunci, eu zic să trimitem curierul.

Și ieșiră amândoi.

Acele cuvinte poate că n-ar fi avut niciun sens pentru mine dacă le-aș fi auzit în cu totul alte împrejurări. Dar, după scena la care fusesem martoră, ele mă edificară pe deplin. Cei doi se bazau pe apropiata moarte a tatei. Oare ce aveau să facă dacă tata se încăpățâna să nu moară? M-am îngrozit când m-am gândit la o posibilă crimă. Am vrut să intru din nou la tata, ca să-i deschid ochii. Dar când să-i trec pragul, m-am oprit, fiindcă asta însemna să-mi acuz bărbatul, fără altă dovadă decât vorbele pe care, în tulburarea mea, poate că nici nu le auzisem bine. Așa că m-am dus în odaia mea ca să mă mai gândesc, luându-i în sinea mea – apărarea tatei, fiindcă el era cel mai nefericit, dar necutezând nici să-mi învinuiesc bărbatul. Numai că atâta emoții dezolante m-au dat peste cap: m-am simțit cuprinsă de o febră foarte puternică ce m-a ținut mai multe zile, încât n-am mai putut vorbi cu tata, despre care, de altfel, mi s-a spus că nici el nu se simțea prea bine. Bănuielile nu mă părăsiseră și, în fiecare dimineață, mă informam, plină

de neliniște, despre starea tatei. Slugile care-mi erau mai apropiate, îmi răspundeau oarecum încurcate. Am crezut că încercau să-mi ascundă moartea lui și, într-un moment de disperare, m-am dat jos din pat ca să mă duc în odaia lui. Spaima și febra care nu mă părăseau deloc mi-au insuflat atâta energie, încât slugile au dat îndărăt. M-am năpustit, pe jumătate dezbrăcată, pe coridoarele castelului. Tocmai mă pregăteam să intru în odaia tatălui meu, când am auzit, la parter, o mare hărmălaie. Am tras cu urechea și am recunoscut vocea părintelui meu care le domina pe celelalte. Am crezut că era vorba de o ceartă. Dar, deschizându-se ușa salonului de jos, mi-am dat seama că era vorba de o petrecere, de un banchet, de o adevărată orgie. Am întrebat-o pe camerista care se ținuse după mine:

– Ce-i asta?

– Oh, doamnă, tot așa o țin întruna, de o săptămână, de când v-ați îmbolnăvit ...

– Și soțul meu e acolo?

– Da, doamnă.

– Și tata?

– Domnul marchiz e cel mai puțin chibzuit dintre toți, îmi răspunse fata, lăsându-și ochii în jos.

Abia atunci mi-am dat seama de crima cu premeditare, a bărbatului meu, care voia să scape cât mai repede de socrul ce-l deranja. Ar fi trebuit să dau fuga și să-i spun totul tatălui meu. Dar n-am mai putut.

M-am întors și mai bolnavă în odaia mea, dar cu o asemenea dorință de a mă vindeca, încât mi-a fost mai de folos decât toate leacurile ce mi s-au dat. Tot timpul nu mă gândeam decât să mă duc să vorbesc cu tata. Dar, după ce m-am făcut bine, n-am mai avut curajul să fac acest lucru. Așa că, Edouard, mi-am impus tristul rol de a asista la acele orgii și de a încerca să le mai moderez prin prezența mea. Sub pretextul sănătății tatei încercam unele timide observații, tremurând de teamă, pe de o parte să nu-l jignesc, iar pe de alta, ca nu cumva soțul meu să-și dea seama că-i dibuisem planul. Mă țineam după tata peste tot unde puteam. Mă duceam împreună cu el la vânătoare, mă așezam lângă el, la masă, îi mai imputam paharele cu vin, tremuram când îl vedeam plecând împreună cu Guillaume, din castel, tremuram când îi vedeam rămânând singuri în castel. Ce să-ți mai spun? Am petrecut astfel șase luni groaznice, înfricoșătoare, veghind asupra victimei, necutezând să privesc criminalul în față, deși îi cunoșteam perfect intențiile. Tocmai când începusem a mă resimți din pricina acelei pânde neconținute, tata s-a îmbolnăvit. Și, ca un făcut, chiar atunci a început să se discute în Cameră legea care privea moștenirea titlului de pair al Franței. Încă de la început, s-a pus problema abolirii eredității acestei funcții și foarte curând jurnalele au și publicat știrea că, într-adevăr, acea lege urma să fie abolită.

În ziua în care ziarul *Le Moniteur* ne-a adus această veste, soțul meu se afla la picioarele patului tatălui meu. După felul în care se uita la tata și la data apariției ziarului, mi-am dat imediat seama că-și făcea socoteala cam cât avea să dureze până ce legea avea să fie discutată și votată; apoi l-am văzut zâmbind și am fost sigură că-și și făcuse socoteala când anume trebuia să moară tata, ca el, ginerele său, să nu fie despuiat de dreptul de a deveni pair al Franței!

– Ei, zise el indiferent, are nevoie de două zile de odihnă și poimâine, după o plimbare cu caleașca și după o masă bună, nu va mai avea nimic.

În acel moment, am fost gata să-i strig tatei: „Vor să te omoare! Vor să te omoare!” dar din nou lașitatea și-a spus cuvântul și m-am hotărât să mai aștept, sperând că lucrurile se vor rezolva de la sine; m-am gândit că oricum viața tatei era apărată până după promulgarea acelei legi fatale, iar după ce avea să fie votată, Guillaume avea să renunțe la crima care atunci n-avea să-i mai fie de niciun folos. M-am instalat deci lângă patul tatei și am poruncit să mi se pună un pat într-un mic cabinet de alături. Supravegheam cu grijă tot ceea ce i se dădea. Îi pregăteam eu însumi ceaiurile calmante recomandate de doctori; nu primeam în vizită persoane străine; eram ca un temnicer insuportabil. Și, mai mult decât sigură că va încerca să atenteze concret la acea viață pe care o ocroteam zi de zi și ceas de ceas, l-am văzut mai întâi atentând la ea, din punct de vedere

moral. Căci Guillaume îi citea tatei, cu regularitate, jurnalele. Sigur că-l va exaspera, vorbind numai și numai de o problemă care-l privea direct, alegea special discursurile cele mai fulminante, articolele cele mai dure, pentru a prilejui o discuție cu tata. Îl ațâța, îl jignește, îl făcea să se înfurie cumplit și nu pleca decât după ce bietul bătrân se prăbușea, stors de vlagă în patul lui.

Trăiam astfel între victimă și călău, așteptând ca odată cu votarea legii să se isprăvească și acele discuții din casa noastră. Și iată că veni și ziua care puse capăt, ca să spun așa, tuturor spaimelor mele. În timpul unei lungi discuții de familie, în care politica a fost lăsată deoparte, nu s-a discutat decât despre unele proiecte de călătorie, despre un viitor fericit, nu s-a discutat decât despre felul în care urma să ne bucurăm de averea pe care o aveam, la adăpost de revoluție. Făcându-se seară, m-am retras cu sufletul plin de nădejde și m-am lăsat liniștită pradă somnului, pe care de atâtea nopți tot încercasem să-l păcălesc. De altfel, eram liniștită, pentru că încuiasem cu grijă ușa de la odaia tatei, așa că nimeni nu putea să mai intre la el. Dar am fost trezită brusc de o izbitură puternică în ușă. M-am ridicat năucită și l-am văzut pe Guillaume intrând împreună cu câțiva servitori care spărseseră ușa.

— Ce s-a întâmplat? am strigat, alergând în odaia tatei.

— Mai și întrebi? strigă furios bărbatu-meu. Taică-tău sună cu disperare de o jumătate de ceas la dumneata,

doamnă, care ești lângă el, mă întrebi ce s-a întâmplat? De zece minute batem în ușa pe care dumneata nu vrei să ne-o deschizi.

– Eu nu vreau? Dar dormeam!

– Noi te-am găsit trează.

Auzind aceste cuvinte, am fost aproape sigură că soțul meu își pusese planul în aplicare și că acum voia să arunce vina crimei pe care o săvârșise pe umerii mei. Intrând în odaia tatei, l-am găsit așezat pe margine apatului și spunându-ne râzând:

– Ei, drăcie! Cred că sunteți nebuni! Am sunat, pentru că nu voiam s-o mai trezesc pe biata copilă; când am văzut că nu vine nimeni, am sunat mai tare și trebuie să-ți mărturisesc, dragă ginere, că te-ai cam grăbit să spargi ușa, fiindcă puteam foarte bine să mă ridic și s-o descui.

– Dar ce-ți trebuia, tată?

– Doar un pic de ceai! Cel pe care l-am găsit pe măsuta de lângă mine avea un miros atât de greșos, încât nici măcar nu l-am gustat.

Am vrut să iau ceașca, dar soțul meu a înșfăcat-o numaidecât și a aruncat conținutul în foc, spunând:

– Iată grija pe care-o ai față de părintele dumitale! Și te poftesc să nu-mi mai încui ușile!

Chipul răvășit al soțului meu, grija pe care a avut-o să arunce acea băutură în foc, mirosul greșos al ceaiului despre care vorbise tata, m-au convins că Guillaume încercase să-l otrăvească.

Tata luă ceaiul pe care i-l aduse Guillaume, apoi spuse vesel:

– Acum, că alarma s-a sfârșit, duceți-vă fiecare în odăile voastre, fiindcă simt nevoia să dorm.

Toată lumea ieși, în afară de mine.

– Ei bine, tu nu te duci înapoi, în pat?

– O, Doamne, Dumnezeuule, am strigat, ai milă de mine!

– Ce ai, Louise? De ce nu răspunzi? Hai, spune-mi ce ai?

– Oh, nu mă întreba nimic, tată, nimic! Dar dacă ți-e milă de mine, te rog să nu bei și să nu mănânci nimic decât din mâna mea!

– Louise, Louise, ești nebună! Nu te gândești la gravitatea cuvintelor pe care le-ai rostit?

– Ascultă, tată ... Îți aduci aminte de seara aceea furtunoasă când Guillaume te-a silit să iscălești jurământul?

– Da.

– Ei bine, iată ce l-am auzit discutând cu tatăl lui, după ce a ieșit de la dumneata ...

Și i-am redat, cuvânt cu cuvânt, tot ce spusese atunci Guillaume și domnul Carin. I-am mărturisit cât am fost de speriată de toate imprudențele la care-l împingeau cei doi. I-am spus de ce stăteam tot timpul lângă el. În sfârșit, i-am spus tot. Tata a fost, pur și simplu, copleșit. Nu vorbea decât despre răzbunare și mi-a poruncit să nu-i suflu un cuvânt lui Guillaume.

– Nu se va da bătut, spuse tata. Va mai încerca să mă omoare și odată ce voi avea în mână dovada crimei sale, va juca așa cum îi voi cânta eu!

M-am slujit de cuvântul „copleșit“ ca să-ți descriu starea sufletească a tatei, pentru că n-a fost nici mirat, nici indignat. Nu se gândea la altceva, decât să răsplătească răul cu rău și să profite de ceea ce aflase. Îmi salvasem tatăl, dar ca să-l văd întinzând tot timpul capcane soțului meu, urmărind să-i vină de hac. Chiar a doua zi după ce i-am povestit tot, tata l-a primit pe Guillaume foarte bine, mulțumindu-i pentru că se arătase atât de neliniștit, cu o seară mai înainte. Dar Guillaume sau simți capcana, sau poate că trăsesese cu urechea la ceea ce discutasem eu cu tata. Ca să-i dea posibilitatea să încerce o nouă tentativă de crimă, ceru ca eu să mă duc în odaia mea și să nu mă mai țin de capul lui. M-am supus. Eram atât de sătulă de tot ceea ce văzusem și auzisem, încât nici inima și nici mintea mea nu mai rezistau la toate acele grozăvii. În fiecare dimineață așteptam să aud că tata murise. Dar nu se întâmplă nimic. După opt zile, tata – liniștit în privința lui Guillaume – îmi spuse de la obraz că eram o smintită a cărei imaginație o luase razna. Socot, Edouard, că nenorocirea mea nu mai poate trece dincolo de această extremă. Căci cuvântul „smintită“, pe care tata mi l-a spus surâzând, a fost luat în serios de soțul meu. Am fost dată pe mâna medicilor, cărora le-a spus tot cea ce-i spuseseam eu tatălui meu. Sigur că toți l-au plâns pe

nefericitul soț că are o asemenea nevastă, iar eu am fost pusă sub o supraveghere severă. După două luni, după ce legea care abolise ereditatea funcției de pair fusese votată, tata a murit. Guillaume veni să mă anunțe și, în indignarea mea, nu m-am putut abține să nu-l întreb:

– A murit prea târziu, nu-i așa?

Doctorul care era de față, zise încet:

– E o idee fixă.

După opt zile, eram internată într-un ospiciu; e cel din care-ți scriu, Edouard, e cel în care mă aflu internată de mai bine de un an și unde voi muri în curând, dacă nu vei izbuti să mă scoți de aici ...

Manuscrisul se sfârșise și diavolul stătea în picioare, în fața baronului.

– Unde ne aflăm? întrebă Luizzi.

– Într-o casă de nebuni, zise diavolul.

– Și femeia care doarme cine e?

– Doamna Carin.

– Chiar e nebună? spuse Luizzi.

– Întreabă-i pe medici.

– Soțul ei chiar a încercat să săvârșească acele crime?

– Întreabă-i pe magistrați.

– Cum ar putea ei să știe?

– Atunci întreabă-l pe cel care le știe pe toate.

– Adică pe tine, nu-i așa? Ei bine, care-i adevărul?

– Mda, făcu diavolul fluierând, ca să zici iar că eu calomniez societatea. Spune-mi, n-ai ghicit nimic din toată povestea asta?

– Ba da. Probabil că au trecut cele douăzeci de luni pe care ți le-am dat.

– Văd că ai și zile când ești deștept.

– Și că în timpul ăsta a avut loc o revoluție.

– Adică un fel de comedie nereușită ...

– Nu crezi că ar trebui să-mi vorbești despre ea? Nu mă pot reîntoarce în lume fără să cunosc amănuntele unui eveniment atât de important.

– Îmi ceri cam mult. E vorba de niște parveniți cu mult mai impertinenți decât cei dinainte, de o slugărnice mult mai josnică, decât a celor care le făcea cinstea să-i disprețuiască, de niște opoziții răzlețe din partea unor oameni care condamnaseră mai înainte orice opoziție. Aceleași greșeli, aceleași crime, aceleași prostii în altă livrea, asta-i tot!

– Dar eu vreau să știu!

– Bine, poate că am să-ți spun, dacă sarcina pe care o ai de îndeplinit îți va mai lăsa timp să mă asculți.

– Despre ce anume este vorba?

– Henriette Buré se află și ea aici, iar sora ta – fetița pe care ai văzut-o la doamna Dilois – trăiește în mizerie.

– Trebuie s-o salvez!

– Fie. Mai întâi să ieșim de aici. Urmează-mă!

Și diavolul o luă înainte ...

Cuprins

XX. O mică infamie	5
XXI. Al doilea fotoliu. Cine o va vrea, o va avea . . .	13
XXII. Urmarea celui de al doilea fotoliu. Scrisoarea . .	23
XXIII. Cel de al treilea fotoliu	36
XXIV. Servitorii cei buni	37
XXV. O cură plăcută	69
XXVI. Un marchiz	80
XXVII. Doamna de Marignon	88
XXVIII. Un al doilea Elleviou	106
XXIX. Urmarea povestirii	114
XXX. Ultimul popas de poștă	140
XXXI. Cei patru candidați la însurătoare	160
XXXII. Tranzacție cinstită	178
XXXIII. O noapte foarte agitată	193
XXXIV. Ruina	203
XXXV. Biata copilă	209
XXXVI. Biata fată	222
XXXVII. Din nou, biata fată	264
XXXVIII. Iar biata fată	286
XXXIX. Biata femeie	303
XL. Biata mamă	307
XLI. Amețeala	324
XLII. Expunerea	336
XLIII. Prima întrevedere. Adunarea creditorilor .	356
XLIV. Soția unui prost	378
XLV. Un jurământ politic	398